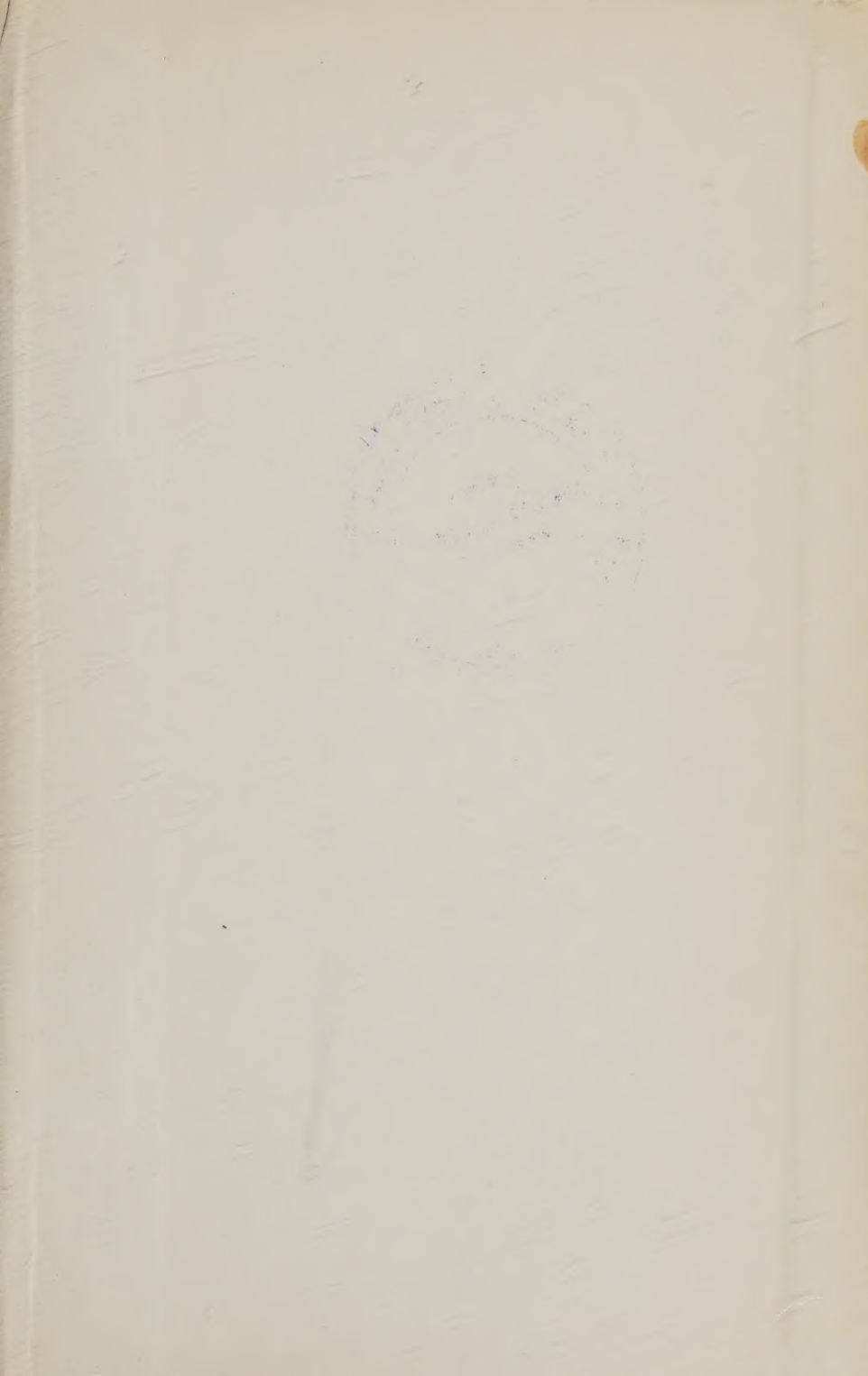

Digitized by the Internet Archive
in 2026

אברהם ריינווייז

TORONTO JEWISH OLD FOLKS HOME

קאנאדע—איהר געשיכטע
און ענטוויקלונג

ארויסגעגעבען פון

פארלאג "קאנאדע"

1923

תרפ"ג

COPYRIGHT 1923
BY
A. RHINEWINE
(All rights reserved)

FARLAG "CANADA"
17 Rowland Ave. . Toronto, Canada

DOMINION OF CANADA

English Statute Miles 60 10 1 2 degree

0 100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000

אינהאלטס פארצייכנים

	— — — — —	אנשטאט אן איינלייטונג
9	זייט	די ענטדעקונג פון „ניו פאונדלענד“
16	"	די אינדיאנער באפעלקערונג אין קאנאדע
20	"	דער גרינדער פון ניי־פראנקרייך
28	"	די יעזואיטען און די קאלאניזירונג פון קאנאדע
36	"	ווי אזוי ניי־פראנקרייך איז רעגירט געווארען
45	"	קריעג און פריעדען
49	"	ניי־פראנקרייכ'ס סוף
60	"	דער נייער ענגלישער רעזשים
65	"	די אמעריקאנער רעוואלוציע און קאנאדע
73	"	די מלחמה פון 1812
78	"	א פערזאדע פון קארופציע — די אויפשטאנדען
92	"	קאנפעדעראציע — דער „בריטיש נאָרט אמעריקען עקט“
99	"	די אָנפאלען אויף קאנאדע
106	"	בריטיש קאלאמביא שליסט זיך אָן אין דער „דאָמיניאָן“
114	"	די פראבלעמען פאר דער נייער פעדעראלער רעגירונג
122	"	דער ראסע־צוזאמענשטויס און דער וועלט־קריעג
126	"	די ארבייטער־באוועגונג אין קאנאדע
138	"	די פארמער באוועגונג
142	"	קאנאדע'ס קולטורעלע ענטוויקלונג

אנשטאט אן איינלייטונג

קאנאדע איז א לאַנד, וועלכעס פארנעהמט אויפ'ן צפון אמעריקאנישען קאָנטינענט א שטח פון איבער דריי און האלב מיליאָן קוואַדראַט מייל (3,729,665) א שטח וואָס איז אזוי גרויס ווי די פאראייניגטע שטאטען, אלאסקא, די פיליפינען און אלע דערבייאַגע אינזלען צוזאמענגענומען. דאָך ניט קוקענדיג אויפ'ן גרויסען שטח לאַנד האָט קאנאדע א גאנץ קליינע בפעלקערונג, און ווי דער לעצטער צענזוס, גענומען אינ'ם יאָהר 1921, צייגט, האָט קאנאדע א באפעלקערונג פון 8,788,483 נפשות.

קאנאדע איז א נאציאנאליטעטען-לאַנד, און אויסער א קאנאדיש-ענגלישע און א קאנאדיש-פראנצויזישע באפעלקערונג איז אויך פארהאן א דריטער עלעמענט, דער ניי-קאנאדער, וועלכער האָט אַהער איינגעוואנדערט פון אייראפא. ווי דער זעלבער צענזוס צייגט איז אין 1921 די קאנאדער באפעלקערונג באשטאנען פון : —

6,832,747 — געבוירענע אין קאנאדע. (ענגלענדער און פראנצויזען).

1,065,454 — געבוירענע אין ענגלאַנד.

890,282 — געבוירענע אין אויסלאַנד.

ווען מען זאָל צוטיילען די קאנאדער באפעלקערונג לויט'ן שטח לאַנד, קומט אויס אז אין קאנאדע וואוינען ארום 2.3 מענשען אויף א סקווער מייל צו דער צייט וואָס איז ענגלאַנד, למשל, וואוינען אין דורכשניט 374 מענשען אויף דעמזעלבען שטח לאַנד.

קאנאדע האָט דארום נאָך גרויסע מעגליכקייטען פאר איינוואנדערונג, פאר אלגעמיינע פונקט ווי פאר אידישע.

אין די עטליכע הונדערט יאָהר וואָס אין קאנאדע קומט פאָר קאָלאָניזאציע, איז קאנאדע שטאַרק אויסגעוואַקסען. קאנאדע פארמאָגט היינט צו טאָג א הויך-ענטוויקעלטע אינדוסטריע, שמעדרט מיט א באדייטענדיגער באפעלקערונג, א גאנצע נעץ פון אייזענבאהן און שיפס-ליניעס, פיהרט אָן א גרויסען עקספּאָרט און אימפּאָרט האנדעל, און אין דעם ווערס האָט זיך דער שרייבער באמיהט צו שאפן אן אלגעמיינ בילד, איבער דער אלזייטיגער געשיכטליכער ענטוויקלונג פון קאנאדע ביז היינטיגען טאָג.

אמעריקא, דערצעהלט א אידישער ווייז, דאָס איז ניו יארק, אלע אנדערע אמעריקאנער שטעט, זיי זיינען נאָך ווייטער פון אמעריקא.

און עס איז געוועזען א צייט, ווען דיעזער ווייז איז אמת כאראקטעריסטיש געוועזען פאר דער אידישער באקאנטשאפט מיט אמעריקא, באזיגנערס אין דער אלטער היים, און אויב די רעפובליק פון די פאראייניגטע שטאטען איז נאָר

געוועזען א פארויגעלט בוך פאר'ן אידישען המון, איז אָבער קאנאדע נאָך ביז
היינט צו טאג פארבליבען דאָס פארויגעלטע בוך, און ניט נור אויף יענער זייט
ים, נאָר אויך אויף דער זייט זענען די ידיעות וועגען קאנאדע פארבליבען גאנץ
קנאפע און מאַנערע.

דער אידישער ישוב אין קאנאדע האלט יעצט אין ווערען, דאָס קאנאדיש-
אידישע לעבען אין א גרעסערען מאסשטאב האָט זיך אויסגעבילדעט ערשט
פאר די לעצטע פופצעהן-צוואנציג יאָהר. עס הערשט נאָך דאָרום א געוויסע
פרעמדקייט צווישען דעם אידען און זיין נייע היים, צווישען דעם אידישען ישוב
און דער ארומיגער סביבה.

צו דערנעהענטערען און באקענען אלזייטיג דעם קאנאדער איד מיט זיין
נייער קאנאדער היים, מיט וועלכער ער איז ענג צוגעפגעבונדען איז דער צוועק
פון "קאנאדע, איהר געשיכטע, און איהר ענטוויקלונג".

* * *

מיר האָבען לכתחלה אויך גערעכענט צו געבען א רייהע קאפיטלאך איבער
דער אידישער שייכות צו קאנאדע, אָבער דער אידישער מאטעריאל איז אזוי רייך
און פיעלפארביג, אז מיר האָבען דעם פלאן געענדערט, און באשלאָסען צו ווידמען
דער פראגע א באזונדער גרעסערע ארבייט — „די געשיכטע פון די אידען אין
קאנאדע", דער מאטעריאל פאר וועלכען עס ווערט יעצט צוגעגרייט צום דרוק.
א. ר.

TORONTO JEWISH OLD POLAR

די ענטדעקונג פון "ניו פאונדלענד"

(דאָס נייע געפונענע לאַנד)

די צייט צווישען דעם פינפטען ביז דעם פופצעהנטען יאָרהונדערט, איז געוועהנליך באקאנט אין דער אייראפייאישער געשיכטע, אלס די מיטעלאַטער-ליכע צייט, און דורך דעם גאנצען משך פון יענער פּעריאָדע, האָבען פארשיעדענע אדעללייט, געשטיצט פון זייערע פעאדאלע נאכפאלגער, געהאלטען איבעראל אין איין קעמפּען צווישען זיך. יעדער איינער האָט געזוכט צו פארכאפּען וואָס מעהר לאַנד, וואָס גרעסערע טעריטאריעס, ווייל דער לאַנד-באזיץ איז צו יענער צייט געוועזען די הויפט-קוועלע פאר העכנסות, פאר גרויסע איינקינפטען.

מאכט איז געווען רעכט, "כל דאלים גבר", איז געוועזען דער הערשענדרע לעבענס-פרינציפ, די שוואכע פלעגען פארטריבען ווערען פון זייער לאַנד, און די שטארקע פלעגען עס פארנעהמען, אזוי זענען מיט דער צייט אויסגעוואקסען גרויסע פריצים, גרויסע לאַנד-אייגענטימער, און דער גרויסער רוב פון די ערדבעארכייטער זענען געוועזען ניט מעהר ווי דעם פריצ'ס קנעכט, וועלכע האָבען געמוזט אין פריעדענס-צייט בארבייטען זיינע פעלדער, און אין מלחמה צייט, זיך שלאָגען פאר איהם.

פון לערנען און וויסען האָט דאָס פאָלק ניט געוואוסט, די מאסען זענען פשוט צו פארשקלאפט און פארארבייט געוועזען, נור איינצעלנע, מעהרסטענס אזעלכע וועלכע האָבען געהאט א שייכות מיט די פארשיעדענע מאָנאסטירען אין קלויסטערס, האָבען גענאָסען פון בילדונג, פאר די איבעריגע אָבער, איז אפילו געוועזען פרעמד אזא זאך למשל, ווי אז די וועלט איז קיילעסדיג, און צו געפינען אין ענטדעקען נייע וועלט-טיילען אויסער די, וואָס זיינען האמאָלס געווען באקאנט, האָבען זיי דארום ממילא ניט געקענט שטרעבען. די אלטע וועלט איז אָבער מיט דער צייט אליין ענגער געוואָרען פאר מאנכע מענשען-קינדער, און אזוי ווי ניט ברעכט אייזען, האבען זיך פון די מעהר ענטוויקעלטערע אויסגעטיילט גרופען, וועלכע האָבען זיך אוועקגעלאָזען זוכען נייע געגענדען, וואָס דער פריץ אָדער ריטער האָט נאָך ניט געהאט פארכאפט, כדי דאָרט צו קענען אָנפאנגען לעבען פון דאָס ניי. און פיעלע פון זיי האָבען אפילו געוואגט אונטערצונעהמען ווייטע רייזעס, כדי דאדורך צו דערשלאָגען זיך צו רייכטום א. ד. ג.

אזוי האָבען אינ'ם אָנהויב פֿונ'ם עלפטען יאָרהונדערט צוויי נאָרוועגער, צוויי מוטיגע ים-פאָהרער, לעיף און בושארן, אונטערגענומען א רייזע גאנץ ווייט

צו דרום מערב, און ווי מאנכע היסטאריקער דערצעהלען, איז זיי געלונגען צו גרינדען א קאלאניע אויף'ן פלאץ, וואו עס איז דער יעצטיגער אמעריקאנער שטאט "רהאוד איילענד", א קאלאניע וועלכע איז זיך אבער שנעל צופאלען איבער דער שלעכטער באציהונג פון די ארטיגע שבטים צו די ניי געקומענע.

אין דרייצעהנטען יארהונדערט האָט א יונגער ווענעציאנער מארקא פאלא געפרובירט רייווען צו מזרח פון אייראפא, און ארום דעם יאָהר 1295 איז ער צוריקגעקומען, אָנדערצעהלענדיג זיך וואונדערליכע געשיכטעס וועגען א ווייט רייך לאנד, וואָס ער האָט אנגערופען מיט'ן נאָמען "קאטהיי".

די לעצטע יאָהרען פון דעם פופצעהנטען יאָהרהונדערט האָבען זיך אויסגעצייכענט אין אייראפא מיט דער רענעסאנס באוועגונג, דער דורשט צו וויסען איז אלץ מעהר פארשפרייט געוואָרען צווישען פאָלק, די רעגירונגען זענען אלץ מעהר צענטראליזירט געוואָרען, אנשטאט דעם פריז און דעם ריטער איז געקומען די צענטראלע רעגירונג, און די לעצטע האָט שטענדיג געזוכט אויסצוברייטען איהרע גרענעצען, און פארגרעסערען דאָס רייכטום פונ'ם לאַנד דורך לאַנדזוכריי. די ענטדעקונג פון אמעריקא דורך קריסטאפער קאלומבוס אין יאָהר 1492 איז געווען ניט מעהר ווי א פאָרוועגונג פון דעם צו גרייכען דאָס לאַנד "קאטהיי", פון וועלכען מארקא פאלא האָט געהאט דערצעהלט.

הענרי דער זיבעטער, קעניג פון ענגלאַנד, האָט ניט פארגונגען שפאניען, אז זי זאָל געניסען די גאָלדענע פרוכטען פון דעם ענטדעקטען לאַנד, און דארום האָט ער אין 1497 באפוילען א בירגער פון דער שטאט בריסטאל, א באריהמטען ים־קענער און פאכמאן, דזשאָהן קאבאָט, ער זאָל אונטערנעהמען א רייזע צו דרום מערב צו, מיט דער האָפטינג אפשר וועט איהם געלינגען צו געפינען א וועג נאָך אזיען. ביז היינטיגען טאג אָבער איז נאָך אומבאקאנט וועלכען ברעג ער האָט באזוכט, ווי עס זענען אויך אומבאוואוסט די פאָלגען פון דער רייזע וואָס זיין זוהן סעבאסטיאן האָט געמאכט אין דעם פאָלגענדען יאָהר.

און ענגלאַנד איז ניט געוועזען די איינציגע, וועלכע האָט זיך דאמאָלס מתקנא געוועזען אין שפאניען, אויך פארטוגאל האָט נאכגעפאָלגט ענגלאַנד, און אין דעם יאָהר 1500 האָט זי ארויסגעשיקט אן עקספעדיציע צו זוכען נייע לענדער, שטעלענדיג אן דער שפיצע פון דער עקספעדיציע איהרען א באריהמטען קאפיטאן, קארטערעאל.

די מעהרסטע רייזעס פלעגען דאמאָלס געמאכט ווערען אין א צפון ריכטונג, געשיכטען וועלכע קאבאט און קארטערעאל האָבען דערצעהלט אהיימקומענדיג, מעשיות פון שפיציגע, שטיינערנע ברעגען, קאלטע און תמיד פארנעכעלטע לענדער,

האָבען געבראכט דערצו אז מען זאָל דאָס וואַרימע לאַנד "קאטאָהיי" זוכען מעהר צום ידיום, און דאָרום האָבען די ענגלישע און פאָרטוגעזישע פארשער נאכ-געפאָלגט מעהר דעם וועג וואָס די שפּאַניער האָבען גענומען.

די רייבונגען צווישען די פארשיעדענע אייראפּיאישע מלוכות זענען דער-ווייל ניט קלענער געוואָרען, און זיי האָבען פאָרגעזעצט צו פיהרען צווישען זיך א גרויסע קאנקורענץ אין ענטדעקען לענדער און יעדע מלוכה האָט געשיקט, וואָס מעהר עקספּעדיציעס צו זוכען ניי לאַנד, און קאלאָמבוס, קארטעראַעל און קאבאט האָבען אלע געהאט פון זייערע רעגירונגען א שטרענגע פארארדנונג צו ערקלעהרען, דאָס לאַנד וואָס זיי וועלען געפינען, אלס רעגירונגס-לאַנד, און אויפשטעלען דאָרט די מלוכה-פּאָהן.

דאָס לאַנגגעזוכטע לאַנד איז אָבער ענטדעקט געוואָרען ניט פון זיי, נאָר פון א גאנץ אנדערען קלאס מענשען.

אין די צפון-מערב האפּען-שטערטפון פראנקרייך האָבען דאן געוואוינט נאָרמאנדישע און ברעטאנישע פישער און ווען צו זיי זענען אנגעקומען די ידיעות ווענען דעם לאַנד וואָס ליגט מערב צו, און זייענדיג געוואוינט צו א הארטען קאמף מיט דער נאטור פון זייער געבורטס-טאָג אָן, האָבען זיי זיך אויך ארויסגער-געפאָזט זוכען און ענטדעקען לאַנד, און ווי מאנכע היסטאריקער דענקען, איז זיי געלונגען אינאָם יאָהר 1504 צו גרייכען די ברעגעס פון ניו פאונדלענד און גרינדען דאָרט די עלטסטע אינדיוסטריע — דעם פיש-פאנג, אן אינדיוסטריע, וואָס האָט זיך מיט דעם לויף פון דער צייט געהאלטען אין איין פארגרעסערען, — ווייל פון נארמאנדיען און ברעטאן האָבען די פישער געהאלטען אין איין אָנקנימען צוליעב דעם וואָס אין יעדען נייעם לאַנד זענען די מעגליכקייטען פאר פיש-פאנג פיעל גרעסער ווי אין די שוין באזעצטע פלעצער.

און זיי זיינען ניט געוועזען די איינציגע וועלכע האָבען אָנגעהויבען קומען צו די ניו פאונדלענדער ברעגעס. ענגלישע און פארטוגעזישע פישער פון די פראַווינצען, וועלכע זענען געלעגען ביים דרום מזרח'דיגען ווינקעל פון דער "בייסקי" בוכטע האָבען געהאלטען אין איין צושנימען צו יענע נארמאדישע פישער, און זייער צאָהל האָט געהאלטען אין איין וואקסען.

אין פארלויף פונ'ם זעכצענטען יאָהרהונדערט, איז די געשיכטע פון קאנאדע דאָרום ניט מעהר ווי א פישער געשיכטע, פישער האָבען יאָהר איין יאָהר אויס, געהאלטען אין איין קומען אין גרויסע מאסען, און פיש-פאנג סטאציאנען און האפענס זענען איבעראל אויסגעבויט געוואָרען. מאנכע פלעצער פון ניו פאונדלענד טראגען נאך יעצט אויך די נעמען פון יענער צייט, אזוי

האָבען די ברעטאנען איין אינזעל אָנגערופען מיט זייער אייגענעם נאָמען, און נאָך יעצט איז עס באקאנט מיט'ן נאָמען קייפֿ-ברעטאן.

ביי די ברעגעס פון דער מעערענע "אייזל בעל", איז געווען די פישפאנג סטאנציע ברעסט, און עס האָט ניט לאנג גענומען ביז וואנען די דאָרטיגע פישער איז באקאנט געוואָרען דער סט. לאורענס גאָלף, נאָך פאר דעם יאָהר 1510 האָבען צוויי ים־פאָהרער, דעניס און אובערט געפונען א וועג צום סט. לאורענס, און אין א מאפע, וואָס איז געצייכענט געוואָרען אין 1511 פון דעם קארטען צייכענער "סילוואָנוס" געפינען מיר שוין באצייכענט דעם גאָלף, וואָס ליעגט צו מערב פון נירפאונדלענד.

אין יאָהר 1515 איז פרענסוא דער ערשטער ארויף אויף דעם פראנצויזישען טראַהן. זיין אמביציע איז געווען צו קריגען א חלק פאר זיין לאנד פון דעם אל־געמיינעם גאָלדענעם שטראם, וואָס איז אריין געפלאָסען אין שפאניען פון די ניי ענטדעקטע מערב לענדער, און דארום האָט ער אין יאָהר 1524 באפאָלמעכ־טיגט א פראנצויזישען אונטערטאן ווערעזאָנא, ער זאָל מאכען א ריזע נאָך ווייטע לענדער, און זעהען צו קריגען עפעס לאנד אויף פארפראנקרייך.

ווערעזאָנא האָט דאן געמאכט א ריזע פאזע די ברעגעס פון פלאָרידא ביז דעם פלאץ וואָס איז יעצט באקאנט אלס דער שטאט "מעין". א נאָמען גע־בענדיג דאָרטען דאָס גאנצע לאנד "ניי־פראנקרייך", ער האָט אויף מודיע געווען, דאָס אלע דאָרטיגע שטראמען, וואָס זענען אריין געפלאָסען אין אטלאנטישען ים זענען זעהר קליינע, דארום האָט מען שפעטער געצויגען שליסע, אז אויף יענער זייט פון זיי איז מסתמא דאָ נאָך לאנד.

פרענסוא דער ערשטער האָט זיך אָבער ניט צופריעדען געשטעלט מיט דעם אליוו, און זיין איינציגער וואונש איז געווען צו ענטדעקען דאָס לאנד "קאטהיי", אָבער דער קאנפליקט וואָס איז אויסגעבראָכען צווישען איהם און קארל דעם פינפטען פון שפאניען, האָט געבראכט דערצו אז ער זאָל זיך א וויילע מוזען אפהאלטען פון ריזען פלאן, און ערשט אין 1534 האָט ער געקענט ארויסשיקען אן עקספעדיציע

די פישער פון סענט מאָלא זענען געווען פון אלע מאָל גוט באקאנט מיט דעם געגענד, און דארום האָט ער אלס אָנפיהרער פון דער עקספעדיציע אויס־געקליבען איינעם פון די דארטיגע, דזשעק קארטיע, וועלכער האָט ענדליך שפעטער ענטדעקט דעם טייך סט. לאורענס.

דזשעק קארטיע.

דער ינטדעקער פונ'ם טייך סט. לאורענס.

דעם 20-טען אפריל 1534, איז קארטיע אפגעפאהרען מיט אן עקספעדיציע באזיטערהענד פון צוויי שיפען און 61 מענשען, מיט'ן צוועק צו געפינען א וועג צום אריענט, דער "צויבער-שלאס" צו וועלכען אלע האבען געשמרעבט, אין דעם צעהנטען יארי איז קארטיע ענדליך אָנגעקומען צו די ברעגעס פון ניו-פאונדלענד, און געלאנדעט ביי דער מעער-ענגע (סטרייט) פון "בעל אייל", דאן באקאנט צו די פישער אלס די שלעסער-בוכטע, און נאכדעם ווי זיי האבען אָנגענומען פרישע האַלץ און וואסער, האבען זיי שפעטער באזוכט כמעט דעם גאנצען נעגענד ארום די ברעגעס פון ניו-פאונדלענד.

קארטיע'ן און זיין עקספעדיציע איז אויסגעקומען אויף דער רייזע איבער צו לעבען פיעלע יטורעכט, דאך האָט עס זיי פון זייער פאַרשונגס-רייזע ניט אָפּגעהאלטען, און זיי האָבען איהר פאַרגעזעצט טראץ אלע שוועריגקייטען און ירעקליכע איבערלעבונגען, אזוי גרויס איז צו יענער צייט געוועזען די לוסט צו נייע לאַנדענטדעקונגען, און טראץ די אלע שטערונגען, האָט ער די רייזע פאַרגעזעצט.

דער בערגיגער נעגענד, מיט זיינע אונצוטערטבארע שפיציגע פעלזען, האָט געמאכט אויף איהם אזא איינדרוק, אז ער האָט עס אָנגערופען "קיין-ס"

לאנד", וואָס האָט בעוויליגט פאר'ן ברודער-מערדער, און ער האָט זיך דאָרום געווענדעט צום בועג פון ניו בראַנזווֹק, וואו ער איז ענטציקט געוואָרען פונ'ם דאָרטיגען קלימאט און פרוכטבארען באָדען.

אויפֿשטעלענדיג אויף א הויכען פעלז מיט'ן נאָמען גאספע די פראנצויזישע פאָהן און א גרויסען צילס אלס סמן פון פראנצויזישער סאָוועריניטעט, און מיט נעהמענדיג מיט זיך צוויי אינדיאנער האָט ער זיך צוריק געקעהרט נאָך פראנקרייך פון דיעזער ערשטער רייזע זינער.

אויף'ן צווייטען יאָהר איז קארטיע געקומען נאָך אמאָל שוין מיט דריי שיפען. זיין ציעל איז וויעדער געווען צו געפינען א וועג נאָך אזיען.

אביסעל העכער פון דעם אינזעל אַרלעאנס וועלכען קארטיע האָט א נאָמען געגעבען דער באַקום אינזעל, ווייל דאָרט זענען געוואקסען פיעל וויינטרויבען, איז געווען די אינדיאנישע שטאָרט סטאדאקאנא, אין דער זעלבער געגענד וואו עס איז יעצט די שטאָרט קוויבעק. דאָרט האָט געוואוינט זייער קעניג דאנקאָנא און פון איהם איז קארטיע געוואָהר געוואָרען אז ווייטער צו מערב איז דאָ נאָך א גרעסערע שטאָרט "האטשילענע",

אין פארלויף פונ'ם ווייטער האָט קארטיע מיט זיינע באַגלייטער עס באַ זוכט, (די שטאָרט איז געווען אויסגעבויט אויף'ן פלאץ וואו עס איז יעצט מאָנטרעאַל), און דער יוראָדאירקאנישער, שבט, וועלכער האָט דאָרט געוואוינט, האָט זיי אויפגענומען זעהר גאסטפריינדליך. אז זיי האָבען זיך שפעטער צוריק אויסגעקעהרט אין סטאדאקאנא האָבען זיי געמוזט איבערווינטערען ארום די ברעגעס פון יעצטיגען סט. משאָרלז ריווער, וואו פונ'ם שווערען ווינטער און פארשיעדענע קראנקהייטען זענען פיעל פון זיינע מענשען געשטארבען, און אין יאָהר 1536 איז ער דאָרום אָפגעפאָהרען צוריק נאָך פראנקרייך מיט א גאנץ קליינער צאָהל איבערגעבליבענע, מיט נעהמענדיג מיט זיך דעם הויפטלינג, דאנ קאנא, און נאָך אייניגע פון זיין שבט, אום צו איבערצייגען דאדורף פרענסוא'ן אין דעם אמת פון זיינע ענטדעקינגען. פראנקרייך איז נאָך אלץ געוועזען פארנומען מיט מלחמות, און נאָך א רייזע פאר קארטיע'ן איז ערשט מעגליך געוואָרע, אינ'ם יאָהר 1541, ווען פרענסוא האָט אָנגעהויבען צו פלאנעווען וועגען דער גרינדונג פון ניי-פראנקרייך, און אום עס הורכצופיהרען האָט דער קעניג באַ שטימט איינעם ראבערוואַל אלס וויצע-קעניג איבער דער נייער קאָלאָניע, און קארטיע איז דערהויבען געוואָרען צום ראנג פון גענעראל-קאפיטאן, אָפצופיהרען די קאָלאָניסטען אין זייער נייער היים.

אַבער דאָ איז וויעדער עטוואָס געשעהן.

דער נייבאשטימטער וויצע-קעניג האָט געהאלטען אין איין אָפּלעגען זיין אָפּרייזע, און קארטיע, ניט קענענדיג זיך דערווארטען, איז אינ'ם פריהלינג 1541 אליין אָפּגעפּאָהרען און געגרינדעט די קאָלאָניע "טשאַרלזבורג ראָיעל". דערווייל איז געוואָרען ווינטער. ראָבערוואַל וועלכער האָט געדארפט אונטערקומען מיט'ן פּראָוויאנט איז נאָך אלץ ניט געקומען, און קעלט, הונגער און קראנקהייטען האָבען אזוי אויסגעמאטערט די ערשטע פּיאָנערען-קאָלאָניסטען, אז צום נעכסטען פריהלינג זענען זיי אלע צוריק געלאָפּען נאָך פראנקרייך.

אין 1542 איז ראָבערוואַל ארויסגעקומען נאָך אמאָל מיט א גרופע קאָלאָ-לאָניסטען, אָבער מעהר ווי צוויי ווינטערען האָבען זיי ניט געקענט וואוינען צווישען די אינפּריינדליכע אינדיאנער, און אין 1544 האָבען זיי זיך אלע צוריק געקעהרט אהיים.

דעם גאנצען סוף פונ'ם זעכצעהנטען יארהונדערט איז פראנקרייך אלץ פארנומען געווען מיט מלחמות און דארום האָט די רעגירונג געקענט גאנץ וועניג קלעהרען וועגען "ניי-פראנקרייך".

אָבער ניי-פראנקרייך איז ניט פארנאכלעסיגט געוואָרען. נאָרמאנדישע און ברעטאנישע פּישער, האָבען פארבראכט דעם פּיש-פאנג סעזאן ארום די ברעגעס פון ניו פאונדלענד, און ענגלישע, שפאנישע, און פאָרטוגעזישע פּישער זיינען אויך ניט אָפּגעשטאנען פון זיי. אָפטמאָל האָבען זיך אין די דאָר-טיגע האפענס געפונען צו עטליכע הונדערט שיפען פון פארשיעדענע נאציאנען, און צו ענדע פונ'ם זעכצעהנטען יארהונדערט, זענען שוין אפילו די פּישער באקאנט געווען מיט די ברעגעס פון נאָווא-ספאָשיא, וועלכעס זיי האָבען אָנגערופען מיט'ן נאָמען אקאדיען.

ביסלאבזויז האָט זיך ענטוויקעלט א גרויסער האנדעל צווישען די אינדיאנער און די פּישער, מען האָט אָנגעהובען צו בייטען קאָסטבארע פערל און פוטערווארג אויף בלייזענדרע ציעהונג, וואָס האָט שטארק נושא חן געוועזען ביי די אינדיאנער, און דער האנדעל אויף דיעזען אינזעל האָט געהאלטען איינ וואקסען.

די ענגלישע רעגירונג האָט די גאנצע צייט געהאט פרעטענזיעס אויף'ן אינזעל, און אין יאָהר 1583 האָט סער האמפרעי גילברט ערקלעהרט ניו פאונדלענד אלס ענגלישע טעריטאריע, פארגרעסערענדיג אויף אזא אופן דעם שטח לאנד, איבער וועלכען עליואבעט, די ראמאָלסטעיגע ענגלישע קעניגין האָט צו יענער צייט געהערשט.

די אינדיאנער באפעלקערונג אין קאנאדע

קאנאדעס באפעלקערונג, די באפעלקערונג וועלכע האָט געוואוינט אין די פארשיעדענע געגנטער, באקאנט אלס די היינטיגע "דאָמיניאָן אָף קענעדע", איז געווען געוועזען א פארשידענארטיגע. די באפעלקערונג אָבער, וועלכע די ערשטע אייראפאיער ווי קארטיע און די אנדערע, האָבען באגעגענט איז געוועזען א רויטהויטיגע, יענע מענשען וועלכע זענען אונז באקאנט אלס אינדיאנער, און וועמענס אינדיאניקלאך לעבען נאָך ביז היינטיגען טאג צוזאמען מיט די ווייסע, אין די שטעט און דערפער, ווי אויך אין ספעציעלע פון דער רעגירונג פאר זיי רעזערווירטע פלעצער, די "אינדיען רעזערווירטשאַנס"

פון וואנען זענען דיעזע רויטהויטיגע געקומען קיין קאנאדע? ווי אזוי זענען געוועזען זייערע ערשטע לעבענס-פאַרמען, מיט וועמען האָבען זיי מלחמה געהאלטען? פון דעם אלעמען איז אונז וועניג באוואוסט, פון שרייבען האָבען יענע אינדיאנישע זיהן נאָך ניט געוואוסט און אזוי זיינען גאנץ וועניג רעקארדען ווענען זייער נעשיכטע פארבליבען און מען ווייסט ווענען זיי אפילו גאנץ וועניג פון קארטיע'ס צייטען. ערשט פון דעם יאָהר זעכצעהן הונדערט אן ווען די אייראפאיער האָבען אָנגעהויבען מיט זיי צו קומען אין באריהרונג פון דאמאָלס אָן האָבען מיר מער פארמרויענסווערטע ידיעות ווענען זיי, אויף וועלכע מען קען זיך פארלאָזען.

פון צוויי הויפט שפראך-גרופען זענען באשטאנען די אינדיאנישע שבטים, וועלכע זענען באגעגענט געוואָרען אין קאנאדע פון די ערשטע אייראפעאישע ים-פאָהרער און קאָלאָניסטען — די אלגאנקווינען און די יוראן-איראקואנער פון וועלכע יעדער גרופע האָט זיך ווייטער געטיילט אויף פיעלע פארשיעדענע שבטים און משפחות. פון דיעזע צוויי גרופען איז די יוראן-איראקואנישע געשטאנען אויף א פיעל העכערער שטופע פון ציוויליזאציע, האָבען געוואוסט פון טיילווייז באארכייטען די ערד, און האָבען אפילו געהאט א געוויסע פאַרמע פון א פאָר-ליטישער רעגירונג, דאגעגען די אלגאנקווינען, האָבען כמעט אָהן אויסגאמהע געלעבט א נאמאדען לעבען, און יאגד איז געוועזען זייער איינציגע באשעפטיגונג. יעדע גרופע איז צוטיילט געוועזען אויף פיעלע שבטים, פאמיליען און משפחות, און די לעצטע האָבען אלע זיך גערופען אויף נעמען פון חיות, ווי בערען, וועלף א. ד. ג.

די באשעפטיגונגען זייערע האָבען אויך געלעגט א שטעמפל אויף זייער

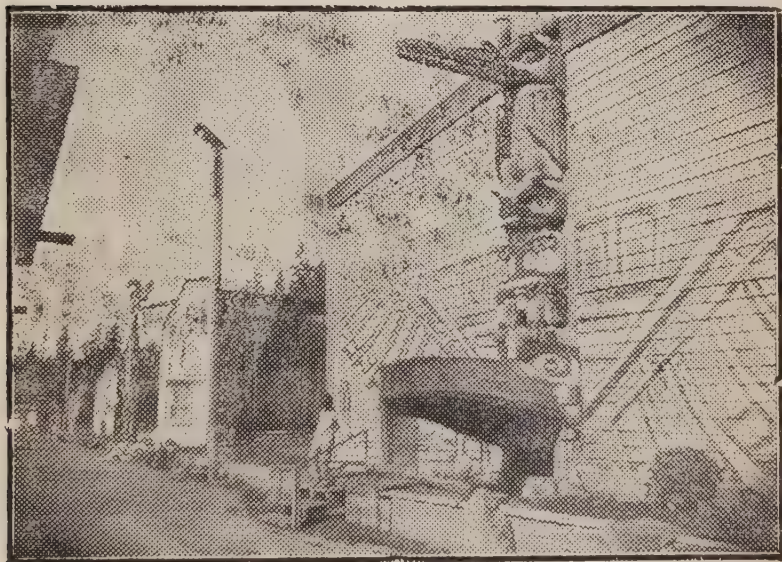
נאנצטן סאָרט לעבען, די איראקואנער, וועלכע האָבען געלעבט אן איינגע-
זעסען לעבען, פלענען וואוינען אין גאנץ גרויסע באפעסטיגטע הייזער, צו פיעלע
פאמיליען אין איין הויז, און צוליעב דעם רופט מען זיי טאקע אָפט אָן "די
אינדיאנער פון לאנגע הייזער" (זייערע הייזער זענען אָפט געוועזען ביז 150 פוס
לאנג). דאגעגען די אלגאנקווינען וועלכע האָבען געלעבט א וואנדער-לעבען, האָ-
בען זייערע וואוינונגען צוגעפאסט צו אזא סאָרט לעבען, און זיי זענען בא-
שטאנען פון לייכטע געצעלטען, וועלכע מען קען לייכט איבערמראנען ביים
וואנדערען. די פיעלע טייכען פון וועלכע דער אינדיאנישער ישוב איז ארומגע-
רינגעלט געוועזען, האָבען זיי געמאכט פאר גוטע שיפער. חוץ דעם זענען זיי
אויך געווען גוטע האַלדזשניצער, און דיעזע שניצערדי האָבען זיי אָפט באנוצט,
ווייל צו יעדער וואוינונג פון א פאמיליע פלעגט זיין צוגעשלאָגען א הילצערן בילד
פון דער הויז מיט וועמענס נאָמען די פאמיליע האָט זיך אָנגערופען, און חוץ דעם,
איז דאָס שניצערדי פון זיי אויך באנוצט געוואָרען פאר פיעלע אנדערע צועקען,
ווי מאכען כלים א. ד. ג.

אן אינדיאנישער האָרף און די שניצערדיען פארענט פון די הייזער.
ווי מאכע ווילען האָבען, איז זייער מאָראל דאמאָלס געוועזען א גאנץ

נידעריגע. אלס די הויפט שטריכען פון זייער כאראקטער ווערט אָנגעגעבען, אז אין מלחמה זענען זיי געוועזען ווילד און אכזר'דיג, דאגעגען העלדיש און קענען איבערטראגען יסורים און מאטערנישען. זיי האָבען אויך ליעב געהאט צו "געמבד לען", דערזעהלען געשיכטעס, און פראווען אָפטע יום טובים. זיי זענען אויך געוועזען העכסט איבערגעגעבען צו זייערע פאמיליעס, ניט דורכלאָזענדיג די מינדעסטע באליידיגונג אונגאשטראפט.

זייער גלויבען איז געוועזען דער קינדישסטער און נארישסטער, ווי דער גלויבען בכלל ביים אָנפאנג פון דער גאנצער מענשהייט. אלס נאטור־קינדער האָבען זיי געגלויבט אין אלע נאטור קרעפטען און ערשיינונגען, אז אלעס האָט זיך זיין גאָט אָדער געטין, דער וואַלד, דער טייך, דער דונער, דאָס פייער א. א. וו. אלעס האָט א גוטען אָדער א שלעכטען גאָט.

א הויז פון די סיוואשער אינדיאנער אויף וואנקאווער אינזל.

זיי האָבען אויך געגלויבט אין א יענער וועלט אָבער די יענע וועלט איז באשטאנען פון א גרויסען יאגד־פלאץ, איבער וועלכען מען קען זיך יאנען נאך

פילע חיות. שרייבען האָבען זיי ניט געקענט, אָבער ווען איין שבט פלעגט דארפֿען קומען אין פארבינדונג מיט א צווייטען, פלעגט מען געפינען אן אויס-וועג אויף צוזאמענרעדען זיך דורך פארשיעדענע סמנים אויף בוימער, אָדער דאָס אייספלעכטען און צוזאמענשטעלען אויף געוויסע אופנים די פארשיעדענסטע סאָרטען ים־שיסעלאך. שפעטער ווען זיי האָבען זיך באקענט מיט די אייראפייער האָבען די פאטישערקעס, וועלכע זיי פלעגען פון זיי קויפען אויף געדיענט אלס א געוויסער סאָרט פארבינדונגס־מייטעל. די מענשען וועלכע פלעגען קענען איבער-לייענען דיעזע אלע סמנים, זענען פון זיי געהערט געוואָרען, — דאָס זענען גע-וועזען די געלעהרנטע.

חזין די פילע אינדיאנישע שבטים, דארפֿען צו דער ערשטער קאנאדער באפעלקערונג אויך צו גערעכענט ווערען די עסקימאָסען, יענע מענשען־קינדער וועלכע וואוינען נאָך ביז היינטיגען טאג אין זייערע שנייד־היזער אין די פאר-שנייטע און קאלטע ארקטישע געגענדען.

דער גרינדער פון ניי-פראנקרייך

צום סוף פון זעכצעהנטען יאהרהונדערט האָט פראנקרייך געשלאסען שלום מיט איהרע שונאים, און דאריבער האָט זי געקענט אויף דאָס ניי אָנהויבען טראכטען וועגען דער נייער וועלט, הענרי דער פערטער דער דאמאָלסדיגער קעניג, דאָט דערפאר באשלאָסען צו פרובירען נאכאמאָל קאָלאָניזירען ניי-פראנקרייך, און אום די קאָלאָניזאציע זאָל זיין אן ערפאָלג, האָט ער באשלאָסען אָבצוגעבן אין מאנאפאָל א געוויסע שטרעקע לאנד פאר'ן פוטער-האנדל צו דעם יעניגען וואָס וועט זיך אונטערנעמען אזא קאָלאָניע צו גרינדען.

אין די יאָהרען 1601—1600 זיינען אזעלכע פראָכען געמאכט געוואָרען אין טאדוסעק, ביים טייך סאנינע, אָבער זיי האָבען זיך ניט איינגעגעבען, צוליב די דאָרטיגע גרויסע קעלטען וואָס די אייראפיישר האָבען ניט געקענט פארטראגען, אזוי אז אפילו דער האנדל מיט די ארטיגע אינדיאנער האָט געמוזט אָנגעהן נאָר אין די זומער מאָנאטען.

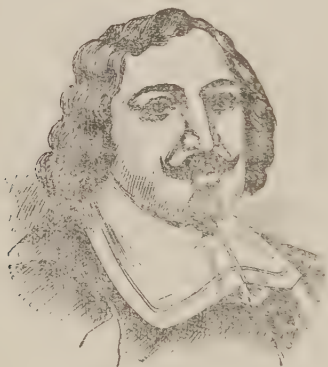
אָבער אין 1603 האָט מען ווייטער ארויסגעשיקט אן עקספעדיציע מיט'ן צוועק אָפצונוכען א פאסיגען פלאץ פאר א קאָלאָניע ארום דעם סענט לאורענס, און מיט דיעזער עקספעדיציע איז מיט געפאָהרען דער שפעטערדיגער גרינדער פון "ניי-פראנקרייך" סעמוועל דע-שעמפליין, וועמענס איינציגע אמביציע עס איז געווען צו ענטדעקען סוף כל סוף דעם לאַנג געזוכטען וועג נאָך כינא.

א געבוירענער ביי א פאָטער א קאפיטאן פון א שוף, אין א פראנצויזישער שטאדט, וואָס איז געלעגען ביים וואסער, איז ער דאָרום פון קינדווייז אָן צוגעוואוינט געוועזען צום וואסער, און איז געוועזען געאיבט אין שוף-פאָהרט. ווען ער איז אויסגעוואקסען האָט ער געדיענט צוערשט אין דער ארמיי, און שפעטער אין דעם פלאָט, און זיך דערדיענט ביז דעם ראנג פון א קאמאנדיר איבער א שוף. דאָס האָט איהם געגעבען א געלעגענהייט פיעל צו רייזען, און האָבענדיג באזוכט פיעלע וועלט-טיילען, און זייענדיג א מענש מיט פיעלע אמד ביציעס, איז ער דאָרום אויסגעקליבען געוואָרען אלס די פאסענדסטע פערזאָן פאר אזא אונטערנעמונג.

ער איז געוועזען אזא ערפאָהרענער שוף-פאָהרער, ווערט דערצעהלט, אז ער האָט אפילו געוואנט צו דענקען וועגען א קאנאל וואָס זאָל פאראייניגען אמעריקא'ס ימים, א זאך וועלכעס איז מיט דריי-הונדערט יאָהר שפעטער דורכגעפיהרט געווארען (דער פאנאמא קאנאל) אבער וועלכעס מען האָט דאמאלס געהאלטען

פאר א בלויזער פאנטאזיע.

אין זיין ערשטער רייזע אין 1603 האָט שעמפליין געמאכט אויספאַרשונגען און אויסמעסטונגען פֿין דעם טייך אויף אזא ווייטען שטח, ווי עס האָט דער נרייכט דושעק קארטיע אין זיין רייזע נאָך מיט 10 יאָהר פריהער. די אלע געדענדען אין שטעט אָבער, וואָס קארטיע האָט געהאט באשריבען זענען שוין ניט געווען, אין אפילו די אינדיאנישע באפעלקערונג איז שוין אויך ניט געווען די זעלבע ווי די פריהערדיגע.

סעמוועל דע שעמפליין.

צוליב פיעלע טבות האָט אָבער שעמפליין זיך ניט געקענט באשליסען צו גרינדען א קאָלאָניע אין יענעם געגענד.

צו דערוועלטער צייט האָט אן אנדער פראנצויז מיט'ן נאָמען דע מאנט געהאָנגען פון דער רעגירונג א מאָנאָפאל איבער'ן פיטער האנדל, ווייל ער האָט געוואָלט גרינדען א קאָלאָניע אין אקאדיע.

(אינטערן נאָמען אקאדיע איז דאמאָלט אָנגערופען געוואָרען דאָס גאנצע לאַנד וואָס ישטעלט צוזאמען די יעצטיגע נירבראָנזווויס, נאָווא סקאשיא, און א גרויסען טייל פונ'ם שטאאט מעין).

מיט דעמאָנט'ס עקספעדיציע איז אויך מוטגעפאָהרען, לויט'ן קעניגס באַפֿעל, שעמפליין, און אויף דער שיף האָבען זיך אויך געפֿאָנגען פיעלע פראנצויז זיינע אדעליגע, ארבייטער און בעלי מלאכות, קאטוילישע און פראַטעסטאנט טישע גלחים, ווייל די קאָלאָניע האָט געזאָלט געגרינדעט ווערען אויף די פרינ-

ציפּען פון דעליגיאנס־פרייהייט, און דארום זענען מיטגעפּאָהרען פיעלע, וועלכע האָבען זיך געפיהלט ענג אין פראנקרייך.

ביי די ברעגעס פון נאָוואַסקאשיא האָבען זיי אָנגעטראפּען א שיה געפיהרט פון איינעם א ראזינאָל, וועלכער האָט אָנגעפיהרט אן אונגעזעליכען האנדעל, ווייל לויט דעם אפּמאך איז דער געגענט געווען אין דעמאנט'ס טעריטאריע, זיי האבען דארום די שיה מיט אלצדינג וואס עס איז געווען אין איהר קאנפּיסקירט און דיעזער געגענד איז אזוי געפּעלען געווארען איינעם פון די מיטרייזענדע, פאטרינקארט, אז ווען ער האָט געראטען אז מען זאָל דאָרט גרינדען א קאָלאָניע, איז זיין עצה אָנגענומען געוואָרען.

די קאָלאָניע איז צום ערשטען מאל געגרינדעט געוואָרען אויף'ן אינזל סענט קרוא נעבען טייך מיט'ן זעלבען נאָמען, וואו עס זענען יעצט די גרענעץ פונקטען צווישען ניו בראנזוויק און דעם שטאַט מעין, און עס זענען באלד דאָ אויפגעשטעלט געוואָרען די פארשיעדענע באראקען און הייזער, וועלכע זיינען נויטיג געווען פאר דעם צוועק.

דעם גאנצען זומער האָבען זיי פארבראכט אין שטודירען דעם געגענד, און צו ווינטער צו (1604—1605) האָבען שעמפליין, דעמאנט און אלע איבעריגע געהאט באשלאסען צו פארבלייבען דארטען. פארשיעדענע קראנקהייטען, איבערהויפט, סקארבוט, האָבען אָבער אָנגעהויבען צו בויעווען אויף דעם אינזל, אזוי אז מעהר ווי א העלפט פון דער באפעלקערונג זענען אויסגעשטארבען ביז פריהלינג, און דאָס האָט געבראכט דערצו, אז זיי זאָלען באשליסען צו פארלאָזען דעם פלאץ און גרינדען א קאָלאָניע אין פארט־ראיאַל.

דיעזע קאָלאָניע האָט מעהר מזל געהאט, און צו זומער 1606 האָט זיך די קאָלאָניע פאָרט ראיאַל צובליהט, ווייל עס איז אהין אָנגעקומען א געוויסער מארק לעקסארבאט, וועלכער האָט פיעל מיטגעהאָלפּען אויסצופאַרשען דעם געגענד, אין איהם באשרייבען.

די קאָלאָניסטען האָבען זיך געפיהלט גאנץ מונטער, זיי האָבען אויך געהאט גענוג פראַוויאנט, און אלעס איז געגאנגען כשרה.

אין פריהלינג 1607 האָט זיך אָבער דאָס גאנצע רעדעל איבערגעדערעהט.

דע מאנט האָט פארלאָרען זיין מאָנאָפּאל רעכט, צוליב די פיעלע פראַטעסטען פון די סט. מאלאַער סוחרים, און אזוי ווי די פראַפיטען פונ'ם מאָנאָפּאָל זענען געווען די הויפט יסודות און הכנסות פון דער קאָלאָניע, האָט דאָס צוריקציהנג פאראורזאכט, אז די קאָלאָניסטען זאָלען פארלאָזען די קאָלאָניע און אומקעהרען זיך צוריק אין פראנקרייך.

אין 1610 איז פאטרינקארט ארויסגעקומען נאכאמאל אין אקאדען מיט פרישע קאלאניסטען, זיי האָבען נאָך געטראפּען אלע פריהערדיגע הייזער און געביידעס אין א גוטען צושטאנד, און אויך די אינדיאנער האָבען זיך דערפרעהט מיט'ן אָנקומען פון די ווייסע, ווייל זייט שעמפליין, וועלכער האָט זיך באמיהט צו געווינען די פריינדשאפט זייערע, זענען די באציהונגען געוואָרען גאנץ גוטע, און די אינדיאנער האָבען אויך אָנגעהויבען צו באגרייפּען אז צוליב די ווייסע פאר- לירען זיי גאָר ניט. פאָרט ראיאל איז וויעדער אויפגעלעבט געוואָרען, אָבער ניט אויף לאנגע יאָהרען. סך הכל ביו'ן זומער פון 1612. צו יענער צייט איז סעמיועל ארגאל פון דער ענגלישער קאלאָניע אין ווירדזשיניא אָנגעפאלען אויף פאָרט ראיאל, און חרוב געמאכט די גאנצע קאלאָניע, ווייל ענגלאנד האָט נאָך אלעס גערעכענט דעם באָדען פאר ענגלישען, און קיינער האָט דאָרום לויט איהר מיינונג קיין רעכט ניט געהאט צו באזעצען זיך אויף'ן לאנד, ניט אנפרעגענדיג זיך פריהער ביי דער ענגלישער רעגירונג. אויף אזא אופן איז צושטערט גע- וואָרען פאטרינקארטס גאנצע ארבייט.

דערווייל האָט דעמאָנט געקראָגען א צווייטע מאָנאָפאָל-רעכט אויף איין יאָהר, מיט דעם תנאי אז שעמפליין זאָל גרינדען א קאלאָניע ביים סענט לאודענס, אין יאָהר 1608 איז געגרינדעט געוואָרען די קאלאָניע — דאָס איז די יעצטיגע שטאדט קוויבעק, איינע פון די עלצטע שטעטט אויף'ן אמעריקאנער קאָנטינענט. ווען כיר זעהען היינט צו טאג ווי נייע שטעטט און דערפער ווערען גע- שאפּען, מיט וואָס פאר א שנעלקייט און געשווינדקייט עס קומט פאָר, קענען מיר קיין באגרייפּע ניט האָבען וועגען די דאמאָלסדיגע שוועריגקייטען, ווען דער מענטש איז נאָך ניט געוועזען אזוי גוט באוואפענט צו קעמפּען מיט דער נאטור, ווי ער איז עס היינט, ובפרט נאָך ביי פּיאָנערען ארבייט.

דער קאמף מיט דער נאטור, איבערהויפּט מיט'ן קאלטען ווינטער, וועלכער האָט געבראכט מיט זיך מגפות, איז ניט געווען די איינציגע שוועריגקייט ביי יעדער געגרינדעטער קאלאָניע זענען ארויסגערופּען געוואָרען אויך פיעלע אנ- דערע סבות, וועלכע האָבען געדראָהעט איהר רואינע און צושטערונג אין דאָס זעלבע איז אויך געוועזען דער פאל מיט דער נייער קאלאָניע, — דאָס מאַהל איז עס געווען אן אויפשטאנד.

אין טאדוסעק האָבען זיך שפּאנישע און אנדערע פישער געהאט געקריעגט מיט די פראנצויזען, ווייל זיי האָבען אויך געוואָלט א חלק אין פוטער-האנדלע, און מיט דער הילף פון אן אויפשטאנד האָבען די שפּאניער געהאָפּט צו באד- קומען די גאנצע קאלאָניע, און איהר באהערשען.

שעמפליין האָט אפילו נאָך ניט געהאט קיין צייט צו באזעצן זיינע קאָ-
לאָניסטען אין קוויבעק, ווען ער האָט שוין ענטדעקט אַ בונט, וואָס איינזע-
פון זיינע מענשען האָבען געפלאַנעוועט, איהם האָט מען געזאָלט דערהרגענען,
און דאן איבערגעבען די קאָלאָניע צו די שפּאַניער. שעמפליין האָט דערפאַר דעם
הויפט אָנפיהרער פון די פאַרשווערער אויפגעהאנגען, און די איבעריגע בונ-
טאווישטיקעס האָט ער אָפגעשיקט קיין פראַנקרייך, זיי זאָלען דאָרט באקומען
זייער שטראַף.

דערווייל איז פאַר דער קאָלאָניע אָנגעקומען אַ נייע געפאָהר, ווייל מיט'ן
אָנקומען פון דעם ווינטער, האָבען זיך אויך אָנגעהויבען די שטענדיגע קראַנק-
הייטען און ביז פריהלינג זיינען נאָך אכט פון די אכט און צוואַנציג קאָלאָניסטען
געבליבען לעבען.

און די קראַנקהייטען זענען אויך ניט געוועזען דאָס איינציגע, וועלכע האָבען
געשטערט דער ענטוויקלונג פון דער קאָלאָניע.

די פאַרשיעדענע אינדיאנישע שבטים וועלכע האָבען באוואוינט דעם געגענט
האָבען געהאַלטען אין איין אנפיהרען שלאכטען צווישען זיך. שעמפליינען איז
דאריבער אויסגעקומען, ווען ער האָט געלעבט בשלום מיט איין שבט, אז דער
אנדערער שבט זאָל איהם ווערען אַ שונא.

און אזוי איז טאקע געשעהן, ווען שעמפליין האָט אין 1609 אינטערגענו-
מען אַ ריזיגע אַרום דעם רישעליי טייך, און אין זיין מחנה האָבען זיך געפונען די
יוראנישע און אַלגאנקווינישע שבטים, האָט ער זיך געמוזט שלאָגען מיט די אי-
ראקואנער וועלכע ער האָט אָנגעטראפּען אין וועג.

אין יאָהר 1610 האָט דערווייל הענרי האָרסאָן ענטדעקט דעם טייך וועלכער
טראַגט אויך זיין נאָמען. שעמפליין האָט צו יענער צייט געשיקט אַ יונגען מאַן
מיט אַ געוויסע שליחות צו זיינע אינדיאנישע פריינד און דער לעצטער האָט
צוריק קומענדיג דערצעהלט אַ געשיכטע, אז ער האָט דורכגערייזט פון אויבער-
אטאוואַ ביז דעם האָרסאָן, און אז ער האָט דאָרטען געזעהען אַ געזונקענע
ענגלישע שיף.

שעמפליין איז דאָרום אָפגעפאָהרען צו יענעם פלאץ, אָבער אויף'ן וועג האָט
ער אויסגעפונען, אז דאָס וואָס דער יונגער מאַן האָט דערצעהלט איז אַ ליגען,
ווייל די אינדיאנער זעלבסט וועמען דער געגענער איז גוט געווען באקאנט, האָבען
ניט געוואוסט פון קיין וועג צום האָרסאָן.

אין יאָהר 1615 האָט שעמפליין פאַרשפראכען זיינע יוראנישע פריינד, אז
ער וועט זיי העלפּען אין זיין מלחמה מיט די איראקואנער, און ער האָט זיין

וואָרט געהאלטען.

דער קריענערשער שבט מיט שעמפליין'ען בראש איז אריבער געשוואמען די אזערע אנטעריא, דאָרטען וואו עס איז יעצט די שטאדט קינגסטאן, און דאָרט האָבען זיי געמאכט דעם ערשטען אָנפאל אויף אן איראקואנישען דאָרף, די איראקואנער האָבען אָבער געקעמפט מוטיג, און אין דער שלאכט איז שעמפליין'ען פארוואונדעט געוואָרען פון אן אינדישען בויגען, אזוי אז ער האָט געמוזט זיך צוריקסעהרען אהיים.

פון יענער צייט אָן האָט שעמפליין מעהר קיין ריזעס ניט אונטערנומען, און זיין גאנצע טעטיגקייט איז געווידמעט געווען צו באפעסטיגען די קאָלאָניע קוויבעס. ווען די צייט פון דע-מאָנט'ס מאָנאָפאָלירעכט האָט זיך געענדיגט, איז דער פוטער האנדעל געבליבען פריי פאר אלעמען, און ער האָט זיך דאריבער זעהר צוואוואקסען. אין יאָהר 1611, דערצעהלט שעמפליין, האָט מען אין מאָנטרעאלער האפען געקענט טרעפען גאנצע דרייצעהן האנדעלס שיפען, און דער פלאץ האָט געדענקט אלס דאָס הויפט צונויפזאמלונגס ארט פונ'ם אלגאנקוויי נישען שבט.

דערווייל האָבען זיך די פארשיעדענע קאָנקורירענדע סוחרים פאראייניגט אין איין קאמפאניע און האָבען באקומען פון דער רעגירונג א פרישען מאָנאָפאָל, אָבער די קאָלאָניע האָט דערפון נאָר ניט געוואונען, ווייל די מייסטע קאָלאָניסטען זיינען פארבונדען געווען מיט דער האנדעלס קאמפאניע, און קיינער האָט זיך דעריבער קיין מיה ניט געגעבען צו באארכייטען די ערד, אזוי אז אין יאָהר 1617 האָט זיך בלויז איין מאן, באשעפטיגט מיט ערד ארכייט. צוליב דיעזען צושטאנד האָט די קאָלאָניע געבליהט נאָר אין די זומער מאָנאטען, ווען דער האנדעל איז געווען אין פולען גאנג, ווינטער אָבער האָט די קאָלאָניע געפוסטעוועט.

צוליב די אפטע אנפאלען, וואָס די איראקואנער פלעגען מאכען פון צייט צו צייט, איז שעמפליין געצוואונגען געווען צו בויען פארשיעדענע פעס-טונגען, וועלכע וואָלען פארזיכערען די קאָלאָניע, און ער האָט דאריבער אויס-געבויט די ערשטע פעסטונג סענט לואיס, וואו עס איז יעצט דער אויבערשטער טייל פון דער שטאדט קוויבעס.

אין פראנקרייך האָט דערווייל דער קארדינאל רישעליז געוואונען די מאכט און אויבערהאנד איבער די הוגענאטען, וואו ער האָט אפגעהאלטען א פאָלשטענדיגען זיעג און פארכאפט די גאנצע רעגירונג.

קארדינאל דוק דע רישעליז, איינער פון פראנקרייכ'ס באריהמטסטע שטאאטסמאנער (1585—1642) האָט זיך ניט צופריעדען געשטעלט בלויז מיט

זיין קירכליכער מאכט, און מיט זיין ערשטער אויפגאבע וועלכע ער האָט זיך געשטעלט, צוריק צו געווינען די פּראָטעסטאנטען פאר'ן קאטויליזיזם. ער האָט געשטרעבט נאָך מאכט, נאָך מלוכה-מאכט, און דערשלאָגענדיג זיך צום פראנצויזישען רעגירונגס-הויף, האָט ער דאָרטען אָנגעהויבען אַנצופיהרען פאר-שיערענע אינטריגעס, באזונדערס איינקויפּענדיג זיך אין חן ביי דער דא-מאָלסדיגער מוטער-קעניגין מארי דע מעדיזשי, דורך וועמעס הילף ער איז אויך געוואָרען אין יאָהר 1616 קריעגס מיניסטער ווי אויך מיניסטער פאר אויסלענדישע ענינים. ווען לעא דער דרייצעהנטער, דער דאמאָלסדיגער קעניג, האָט זיך שפעטער צוקריעגט מיט זיין מוטער, איז אויך רישעליז געפאלען, אָבער ארום 1624 איז איהם געלונגען צו מאכען שלום צווישען מוטער און זון, און זיין מאכט איז ווידער געשטוינען. ער איז געוואָרען קארדינאל, און איז פאקטיש געוואָרען דער הערשער איבער דער דאמאָלסדיגער פראנצויזישער מאָנארכיע, אז אפילו דער קעניג איז נאָך געוועזען א ווערקצייג אין זיינע הענט.

באזונדערס האָבען פון רישעליז'ן געליטען די הוגענאָטען, געגען וועמען ער האָט אָנגעפיהרט א פארביסענעם קאמף.

(די הוגענאָטען זענען געוועזען אין 16-טען און 17-טען יאָרהונדערט א פּראָטעסטאנטישע סעקט אין פראנקרייך, שטארק פארפאָלגט פון דער קאטויל-לישער פראנצויזישער רעגירונג. פון יענער צייט איז פארבליבען די בעקאנטע בארטהאלאמעאוס נאכט, די נאכט פון דעם 24-טען אויגוסט 1572, ווען אין פאריז איז געמאכט געוואָרען א גרויסע שחיטה אויף די הוגענאָטען).

אזוי שנעל ווי רישעליז און זיינע מענשען האָבען אין פאריז פארכאפט די פולשטענדיגע מאכט, און ערקלעהרט א בייזווייליגען קריעג די פּראָטעסטאנטישע הוגענאָטען, האָבען זיי אויך גענומען אויסארבייטען פלענער וועגען "ניי-פראנק-רייך". זיי האָבען באשלאָסען אז בלויז קאטאָליקען זאָלען זיך דאָרטען קענען קאָלאָניזירען, און פאר דעם צוועק האָבען זיי געגרינדעט א קאָמפאניע מיט'ן נאָמען די "קאָמפאניע פון ניי-פראנקרייך" אָדער בעסער באקאנט מיט'ן נאָמען די "הונדערט שותפים", צו וועמען דער גאנצער האנדעלס-מאָנאָפאָל און דע-ניערונגס רעכט איז אָפגעגעבען געוואָרען.

די נייע קאָמפאניע האָט אָבער א שטיק צייט זיך ניט געקענט נעהמען צו דער ארבייט, און דורכפיהרען איהרע פלענער, טאקע צוליב דעם קאמף וואָס רישעליז האָט אָנגעפיהרט געגען די הוגענאָטען. דער קאמף געגען די לעצטע האָט דאן ארויסגערופען א גרויסען אינטערעס איבעראל, און באזונדערס אין ענגלאנד. טשאַרלז דער ערשטער, קעניג פון ענגלאנד, האָט זיך אָנגענומען פאר

די באזעצטע הונגענאָסטען, ערקלעהרט קרייג געגען פראנקרייך, און אין 1628 האָט די ענגלישע רעגירונג אָפגעשיקט א גאנצען פּלאַט אונטער דער פיהרערשאפט פון דייוויד קאָירק אום צו פארכאפּען ניי־פראנקרייך.

אָנקומענדיג אין טאדוסעק האָט קאָירק געשיקט צו שעמפליינען א באפעהל, ער זאל איהם אפגעבען קוויבעק, אבער דער לעצטער האָט זיך ענטזאגט, און אין דער מלחמה וואָס איז אויסגעבראָכען האָט קאָירק באזעצט די פראנצויזען, פארכאפט א גרויסע צאָהל פון זייערע שיפען און פראַוויאנט און האָט זיך זיער רייך אומגעקעהרט אין ענגלאנד.

א יאָהר שפעטער האָט ער זיך צוריק געקעהרט, און ווען שעמפליין האָט איינגעזעהען אז ער האָט קיין האַפנונג אויף צו באזעצען איהם, האָט ער איהם אָפגעגעבען די קאָלאָניע קוויבעק.

קאָירק האָט אהין אריין געשטעלט אן ענגלישען גארדזאָן, וועלכער איז דאָרט פארבליבען ביי זיין יאָהר, אָנפיהרענדיג האנדעל, און מאכענדיג ווייט טערדיגע ענטדעקונגען אויף צו מערב צו.

אין אקאדיען איז דער פוטער-האנדעל און פישפאנג דערווייל גע- בליבען די גאנצע צייט ביי די פראנצויזען אין די הענד. ענגלאנד אָבער האָט ניט געקוקט אויף דעם אלעמען און אין יאָהר 1621 האָט זי עס אָנגעגעבען צו סער וויליאם אלעקסאנדער. קיין קאָלאָניזאציע איז דאָרטען אָבער ניט אָנגעגאנגען, ערשט אין יאָהר 1628, ווען קאָירק איז ארויסגעקומען מיט זיין פּלאַט אין טאד- דוסעק, האָט ער אויך מיטגעבראכט מיט זיך א גרופע שאטלענדער, וועלכע האָבען זיך בעזעצט ארום פאָרט ראַיאַל.

אין יאָהר 1632 האָבען פראנקרייך און ענגלאנד געשלאָסען שלום צווישען זיך, און איינער פון די פריערענס פונקטען איז געווען, אז גאנץ "ניי־פראנק- רייך" און אקאדיען געהען איבער צו די פראנצויזען. שעמפליין האָט זיך דאן צוריק געקעהרט קיין קוויבעק און אין 1633 איז ער ערקלעהרט געוואָרען אלס דער גאָווערנאָר פון דער קאָמפאניע פון די "הונדערט שותפים", א יאָהר שפעטער האָט ער אויסגעבויט א גרויסע פעסטונג ביי "טהרי ריווערס" און האָט געדענקט אונטערנעמען נאָך וויכטיגע ארבייטען.

דער טויט אָבער האָט צושטערט זיינע פלענער, און "קריסטמעס" 1635 איז ער געשטארבען, ארבייטענדיג ביז'ן לעצטען מאָמענט פאר'ן לאנד פאר וועלכען ער האָט זיינע בעסטע יאָהרען אפגעגעבען.

די יעוואיטען און די קאלאניזירונג פון קאנאדע

קאנאדע איז קאלאניזירט געוואָרען דורך פארשיעדענע עלעמענטען און פארשיעדענארטיגע אינטערעסען, אָבער ניט קיין קליינע ראָליע האָבען דערביי אויך געשפּילט די מיסיאנערען. די קריסטליכע מיסיאן-טעטיגקייט האָט תמיד געזוכט צו פארשפּרייטען די קריסטליכע לעהרע צווישען די וועלכע האָבען אין קריסטענטום נאָך ניט געגלייבט, און נייע לענדער פלעגען פאר זיי תמיד זיין א גוטער פלאץ פאר מיסיאנס-ארבייט. מיט דעם אנפאנג פון דער קאלאניזאציע זענען דאָרום אויך געקומען די מיסיאנערען, און דאָס האָט שפעטער אויך פאר-אירזאכט די יעוואיטישע הערשאפט זייערע אין קאנאדע. אזוי זענען אין יאָהר 1615 ארויסגעקומען קיין קאנאדע די ערשטע מיסיאנערען, און האָבען זיך אָנגעהויבען באשעפטיגען מיט פארשפּרייטען זייערע לעהרען צווישען דער באפעל-קערונג, און יאָהר אויס, יאָהר איין, האָבען די שיפען געבראכט צו די קא-נאדער ברעגעס אלץ מעהר און מעהר פון זיי, ביז וואנען זיי זענען געוואָרען א מאכט, א מאכט וועלכע לאָזט זיך נאָך פיהלען ביז היינטיגען טאג אין יענע פלעצער, וואו די ערשטע קאלאניזאציע איז אָנגעגאנגען — די פראַווינץ קוויבעק. אין יאָהר 1633 האָט די ממשלה איבער קאנאדע באקומען א קאמפאניע מיט'ן נאָמען "די הונדערט שותפים", זיי האָבען באקומען איבער די אונגע-הייער גרויסע שטרעקעס לאַנד דאָס רעכט צו רעגירען ווי זיי פארשטעהען. פון זייער זייט האָבען זיי זיך פארפליכטעט צו באזעצען אויפ'ן לאַנד אין פארלוויר פון צעהן יאָהר ניט וועניגער פון פיער טויזענד קאלאניסטען, צו באשצען די נייע קאלאניסטען פון די פארשיעדענע אינדיאנער אטאקעס און צו אונטערשטיצען מאטעריעל די מיסיאנערען אין זייער ארבייט.

רעניערט איז דאָס לאַנד געוואָרען אויף אזא אופן: דער "נאָווערנאר" איז געווען דער איינציגער רעגירער וועלכער פלעגט אימער האנדלען נאָך די פאראַרדנונגען פון דער קאמפאניע'ס הויפט-אָפּיס אין פאריז. די גייסטיגע און קולטורעלע ארבייט איז אָבער געווען אינגאנצען אונטער'ן איינפלוס פון די מיסיא-נערען-יעוואיטען.

(די יעוואיטען, אָדער יעזוס'עס געזעלשאפט, איז דער וויכטיגסטער מאָנאכען-אָרדער אין דער רוימיש-קאטאלישער קירכע. דער אָרדער איז געגרינדעט געוואָרען אינ'ם זעכצעהנטען יאָהרהונדערט פונ'ם מאָנאך איגנאטיוס לאַיאלא, און אין 1540 האָט עס באקומען די אָפיציעלע גוטהייסונג פונ'ם דאמאָלסדיגען

פויפסט. ווער עס טרעמ אריין אין דיעזען מאָנאכען־אַרדער שווערט נאָך אויסער די געוועהנליכע קריסטליכע שבועות, אז ער וועט געהן וואוהין דער פויפסט וועט איהם נאָך שיקען טון מיסיאנס־ארבייט צווישען די אומגלויביגע.

די מיטגלידער פון דיעזען אַרדער האָבען תמיד באקומען די גרעסטע פריי ווילעגיעס, און זענען געוועזען פריי פון אלע שטייערען, אפילו די קאטוילישע וועלט האָט זיי געהאלטען פאר דער גרעסטער שטיצע איהרער, און די מיטגלידער פונ'ם אַרדער האָבען אלעס געטאן כדי צו פארשטארקען די מאכט פונ'ם פויפסט ניט נור אין קירכליכע ענינים, נאָר אויך אין שטאאטס־אנגעלעגענהייטען.

פאר גאנצע דריי הונדערט יאָהר האָבען זיי געהאט א דאָמינירענדע מאכט כמעט אין אלע אייראפּיאישע לענדער, ערשט אין דעם 19־טען יאָהר־הונדערט, ווען דער קאטוילישער קירכע האָט בכלל אָנגעהויבען צו געהן בארג אראפ, איז אויך זייער מאכט און איינפלוס פארקלענערט געוואָרען. אָבער אויך נאָך יעצט פארנעחמען זיי א וויכטיגען פּלאץ אין דער רוימישער קירכע.

אָבער אין די אינזערעסען פון דער קאָמפּאניע איז דאמאָלס געווען, אז דאָס לאַנד זאָל ניט באזעצט ווערען, כדי עס זאָל בלייבען ווילד, און זיין גוט פאר יאָג, און אזוי פארגרעסערען דעם פראפיט פונ'ם פוטער־האנדעל, און דארום ניט קוקענדיג אויף איהר טשארטער מיט איהרע פארשפרעכונגען, האָט זי זיך גאנץ וועניג געקומערט וועגען ברענגען נייע קאָלאָניסטען, און אפילו פון די צוויי הונדערט קאלאָניסטען, וואס שעמפליין האָט מיטגעבראכט מיט זיך אהין, אין יאָהר 1633, האָט זיך א גרויסער טייל אויך צוריק געקעהרט אין פראנקרייך.

די קאָמפּאניע האָט אפילו פרובירט אָפגעבען גרויסע שטרעקעס לאַנד צו פערזאָנען, אז זיי זאָלען דאָרטען קאָלאָניזירען מענשען, אָבער אין פארלויר פון גאנצע דרייסיג יאָהר, איז כמעט ווי גאָר ניט געטאן געוואָרען, אז די קאָלאָניזאציע זאָל זיך ענטוויקלען.

די גאנצע קאנאדע געשיכטע אין פארלויר פון די דרייסיג יאָהר איז דארום מעהר ניט ווי די געשיכטע פון פוטער־האנדעל, מיסיאנס־ארבייט, און אויך די מלחמות וואס זיי איז אויסגעקומען צו פיהרען מיט די איראקאנער.

אין פארלויר פון דיעזער פעריאָדע איז די באפעלקערונג פון ניי־פראַנקרייך באשטאנען פון פיערליי פארשיעדענע קלאסען.

דער ערשטער קלאס, און פאר פיעל יאָהרען דער גרעסטער, זענען געווען די פוטער־סוחרים, וועלכע האָבען געהאט פארבינדונגען מיט דער קאָמפּאניע, זיי האָבען זיך ניט באזעצט אלס קאָלאָניסטען, נאָר זיי פלעגען ארומפאָהרען אין די פארשיעדענע פלעצער, וואו דער פוטער־האנדעל איז אָנגעגאנגען אין פארלויר

פון די זומער מאנאטען. זייער איינציגער ציעל נאך וואס זיי זענען געקומען אין קאנאדע איז געווען געלד צו פארדיענען, און אזוי שנעל ווי זיי האָבען עס פארדיענט, האָבען זיי זיך תיכף אומגעקעהרט צוריק אין פראנקרייך.

דער צווייטער קלאס איז באשטאנען פון די יעזואיטען, און פון די אלע וועלכע האָבען געהאט א שייכות מיט דער מיסיאנס-ארבייט. דיעזע האָבען אין קוויבעק געגרינדעט א סעמינאריע צו ערציהען גלחים און אויך א מאָנאסטיר וואו די הייליגע שוועסטער האָבען זיך אויפגעהאלטען, און פון דאָרטען פלעגען ארויס-געשיקט ווערען די פארשיעדענע גלחים אום צו פערדיגען קריסטענטום צווישען די אינדיאנער, און אויך פארשטארקען דעם גלויבען פון די אייגענע גלויבענס-גענאָסען.

דער דריטער קלאס זענען געווען די וואלד-איינוואוינער. זיי האָבען מעהרסטענס געלעבט צוזאמען מיט די אינדיאנער. געקליידט זיך דאָס זעלבע ווי זיי, און איבערגענומען אלע זייערע מנהגים. א סך פון זיי האָבען חתונה געהאט מיט אינדיאנישע פרויען, און פון זיי שטאמט דאָס די געמישטע באפעל-קערוג וועלכע וואוינט יעצט מעהרסטענס אין צפון אנטעריא, מאָניטאבא און די נאָרט וועסט.

דער פערטער קלאס, דער קלענסטער, איז באשטאנען פון די קאָלאָניס-טען, וועלכע האָבען באארבייט דעם באָדען. זיי זיינען געווען די איינציגע שטענדיגע איינוואוינער, און דער פרוכטבארער באָדען פון דעם סט. לאורענסער טאל האָט זיי געגעבען גענוג אויף צו קענען פיהרען אן אנשטענדיגען לעבען. די קאָמפאניע אָבער האָט זיי נישט פארזאָרגט מיט גענוג מיליטער און דאָרום איז די קאָלאָניסטען אויסגעקומען צו לעבען אין איין שרעק פאר אנפאלען מצד די איראקואנער.

קוויבעק, טהרידיווערס און טאדוסעק זענען געווען צו יענער צייט די הויפט פלעצער, וואו דער האנדעל איז אָנגעגאנגען, די איבעריגע פלעצער זענען באוואוינט געוואָרען נאָר אין די זומער מאָנאטען און ערשט אין יאָהר 1642 איז צוגעקומען נאָך א קאָלאָניע — מאָנטרעאל.

דיעזע שטאדט איז געגרינדעט געוואָרען צוליב ריין רעליגיעזע צוועקען, פון צוויי פרומע און גאָטספאָרכטיגע פראנצויזען. זיי האָבען דאָרט אויסגעבויט א מאנאסטיר, א סעמינאר, און נאך אזעלכע געביידעס. מיט דער צייט האָבען זיי געדענקט, וועט זיך אין דעם געגענד מסתמא אויך ענטוויקלען ערד ארבייט. פארשטעהט זיך אז אין דער קאָמפאניעס אויגען האָט עס נישט נושא חן געווען, ווייל דער פלאץ איז גראדע געווען א גוטער פונקט פאר יאגד, און

זיי האָבען זיי דאָרום געשטערט אין דעם. אָבער די גרינדער האָבען געהאט א גרויסען איינפלוס אין פראנקרייך, און ניט קוקענדיג אויף דער קאמפאניע'ס ניט צושטימונג, איז מאַנטראַל דאָך געגרינדעט געוואָרען.

די קאמפאניע, אין וועמענס הענט די ממשלה איבער קאנאדע איז געלעגען, איז אָפיציעל באשטאנען פון פיעלע פערזאָנען, אָבער ביז דעם יאָהר 1645 איז פאקטיש די קאמפאניע באשטאנען פון אכט מענשען וועלכע זענען געווען די הויפט דעה זאָגער, זיי האָבען געוואוינט די גאנצע צייט אין פראנקרייך, און פון דאָרטען געטריבען די געשעפטען, געשעפטען ניט פאר קאָלאָניאַליזאציע, נאָר פאר פראָפּיט, אָבער ניט לאנג האָבען זיי געקענט אזוי נארען. עס זענען אלץ מעהר קלאנען אָנגעקומען צום פראנצויזישען קעניג, אז די קאמפאניע באמיהט זיך נאָר ניט אז די קאָלאָניאַליזאציע זאָל פראָגרעסירען, אין דער קעניג איז דאריבער געצוואונגען געווען צו באפעהלען, אז די קאמפאניע זאָל רעארגאניזירט ווערען, און דער מאָנאָפּאָל זאָל אוועקגעגעבען ווערען צו די קאָלאָניסטען. עס איז דאָרום געגרינדעט געוואָרען א נייע קאמפאניע אונטער'ן נאָמען "די איינוואוינער קאמפאניע", און אונטער איהר קאנטראל איז אריבער דער גאנצער פוטער האנטרעל.

די "הונדערט שותפים" זענען אבער נאך אלץ געבליבען די בעלי בתים און האָבען אויך געהאט א געוויסען פראָצענט פון די פראָפּיטען פון דער נייער קאמפאניע. אין פארלוף פון דער גאנצער צייט האָבען די איראקואנער געהאלטען אין איין אטאקירען די פראנצויזען. ניט נור זיינען זיי אָנגעפאלען אויף די קאָלאָניסטען ארום דעם סענט לאָרענס, נאָר האָבען אפטמאָהל אויך איבערגע-שניטען אלע פארבינדונגען, און געמאכט אוממעגליך אָנצופיהרען דעם פוטער-האנדעל מיט די יוראָנישע און אלגאָנקווינישע שבטים פון אויבער אטאוו. אזוי האָבען אין יאָהר 1649 די איראקואנער געהאלטען אין איינגעהמען איין פלאץ נאָך'ן צווייטען, אין איין פלאץ אפילו האָבען זיי געטויט די יעזואיטען וואָס האָבען זיך דאָרט געפונען. בשעת זייערע נצחונות האָבען זיי אָבער דערהערט אז די יוראנען קומען העלפען די פראנצויזען, זענען זיי זיך צולאָפען. אָבער עס איז ניט געוועזען אויף לאנג, אויף'ן צווייטען יאָהר האָבען זיי וויעדער פאר-ניכטעט מעהר ווי דרייסיג יוראָנישע דערפער, און עס איז כמעט ניט קענטיג געווען, אז עס איז ווען דאָרט געווען א באזעסען לאַגער, און די יעזואיטען און יוראָנען האָבען זיך סיים מיט'ן לעבען געראטעוועט קיין קוויבעק.

מאָנטראַל, וועלכע איז געווען אויפ'ן וועג פון די איראקואנער איז

אויסגעקומען גאנץ אָפּט אטאקירט צו ווערען, און אויב זי איז געבליבען עקזיסטירען איז עס נאָך, ווי מאַנכע היסטאָריקער ערקלעהרען עס, דורך א נס. זי איז אָפּט אטאקירט געוואָרען פונ'ם אירקאָואנישען שבט, און די באַפֿעלקערונג איז שטענדיג געוועזען אין איין שרעק פון אטאקעס, און צוליב דיעזער מורא פאר די איראקואנער איז נישט נור די קאלאניזאציע געפאלען, נאר אפילו דער פוטער-האנדל דעם איז אויך אונטערבראכען געווארען.

מאָנטרעאַל איז שטענדיג געווען אין שרעק. די אנפאלען זיינען געווען אָפּטע. איינמאָל זענען גרויסע מחנות איראקואנער געבליבען ווינטערען ביים אטאווא טייך, כדי זיי זאָלען באלד אין אָנהויב פרייהלינג, קענען אטאקירען מאָנטרעאַל. איינער א דאָרטיגער איינוואוינער דאָלאַרד דע ארמיו האָט דאָרום ארגאניזירט א קאָמפאניע וואלונטירען פאר פארטיידיגונג צו וועלכע עס האָבען זיך אויך אָנגעשלאָסען די פריינדליכע אינדיאנער. זיי זענען אריבער געשוואימען דעם "אטאווא" און האבען ווי לייבען געקעמפט געגען די איראקואנער, האבען אנגעמאכט א גרויסען חורבן צווישען זיי, און די לעצטע האבען דאריבער אויף א צייט צופריעדען געלאזט מאנטרעאַל.

אין פראנקרייך זענען פאר פאר דער צייט געווען אין מאכט די יעזואיטען. קיין זאך איז נישט געטאן געוואָרען אָהן זייער צושטימונג. דיעזע האָבען אין יאָהר 1674 באשטימט איינעם פון זייערע מענשען פר. דע לאוואל אלס דעם ערשטען בישאָפּ פון קאנאדע.

פראנקוא דע לאוואל.

לאוואל איז געווען א גרויסער אָנהענגער פון די יעזואיטישע פרינציפען, אז אלעס וואָס ווערט געטאן מוז טראגען אויף זיך דעם שטעמפּעל פון דער קאמיוניקאציע.

לישער קירכע, און ער האָט דאָס אויך געוואָלט איינפיהרען אין קאנאדע, אז די קירכע זאָל דאָרט זיין די הערשענדע מאכט.

צווישען איהם און די פארשידענע גאָווערנאָרס פון קאנאדע איז דאָרום אָנגעגאנגען א שטארקער קאמף ווער עס זאָל האָבען די אויבערהאנד אין קאנאדע. די קירכע אָדער די רעגירונגס בעאמיטע. דערצו האָט נאָך איין זאך געהאָלפֿען פארנרעסערען די קאָנפליקטען צווישען לאוואַל'ן און די גאָווערנאָרס, דער פארקויף פון בראנפֿען.

די פוטערהענדלער האָבען איינגעזעהן, אז זיי קענען מאכען גרויסע פראָד פֿיטען פארקויפֿענדיג בראנפֿען און אנדערע ליקערען צו די אינדיאנער, האָבען זיי דאָרום געזעהען צו פארשפרייטען צווישען זיי דעם "פֿיער געטראנק" ווי די אינדיאנער האָבען עס אָנגערופֿען.

די יעוואַיטען האָבען אין דעם איינגעזעהען, א שמערונג אין זייער מיסיאָנס ארבייט. אַנשטאָט די אינדיאנער זאָלען זיך צו הערען צו זייערע דרישות, האָבען זיי זיך בעסער אַמזירט מיט אביסעל משקה. זיי האָבען אויך געדענקט, אז עס וועט רואינירען די אינדיאנער מאָראַליש, און פארדארבען זייערע כאַראַקטערע.

דער קאמף צווישען דער קירכע און די גאָווערנאָרס איז דאָרום געווען אַ גאנץ שטארקער, און ווען אין יאָהר 1663 איז פאָרגעקומען אַ גרויסע ערדציטער-ניש, האָט מען עס אויסגעטייטשט אלס א שטראף פאר דער זינדיגער מענשהייט געשיקט פון הימעל, פאר ניט פאָלגען די קירכע.

אַבער די איראקואנער האָבען נאָך אלץ געהאלטען אין שרעק די קאָלאָניסטען, אין זיי האבען דאריבער בעשטימט צו שיקען א שליח נאך פראנקרייך ער זאל דאָרטען ערקלעהרען דעם גאנצען צושטאנד פון די קאָלאָניסטען, און זעהן, אז שריט זאָלען גענומען ווערען צו פארבעסערען זייער לאגע. לאוואַל האָט, אויס שנאה צו די גאָווערנאָרס, אונטערשטיצט זיי אין זייער קאמף מיט דער קאמפאניע, און דער יעוואַיטישער איינפלוס אין פראנקרייך, האָט געבראכט דערצו, אז זיי זאָלען זייער קאמף געווינען.

אין יאָהר 1663 איז דער טשאַרטער יציריק געצויגען געוואָרען פון דער קאמפאניע, און ניי פראנקרייך איז ערקלעהרט געוואָרען אלס א קעניגליכע פראָ-וויני, רעגירט פון פראנצויזישען קעניג, פונקט ווי פראנקרייך זעלבסט.

אזוי ווי דער הויפט חסרון, פאר וואָס די קאָלאָניזאציע האָט ניט געהאט קיין ערפאָלג, זענען געווען די אָפטע אנפאלען פון דעם איראקואנישען שבט, האָט די נייע רעגירונג דאריבער באשטימט צו שיקען ענזג מיליטער צו פארטויי-

דיגן די קאלאניסטען און באשיצען זיי.

אין אקאדעיען איז דערווייל די ארבייט אויך נישט פארנאכלעסיגט געווארען. נאך דעם שלום וואס איז געשלאסען געווארען אין 1632 האָט "די קאמפאניע פון ניי-האנקרייך" באשלאָסען צו באזעצען אקאדעיען, און די גאנצע ארבייט אָנ-צופיהרען איז איבערגעגעבען געווארען אין די הענד פון איהר פעהיגסטען מיטגלידער, אייזיק דע ראזילי.

ראזילי איז באלד אריבערגעקומען מיט 40 פאמיליען און געלאנדעט אין פאָרט ראיאָל, וואו עס איז געווען די שאַטלענדישע קאלאָניע, און צו דער צייט וואס אין קאנאדע האָט זיך די קאמפאניע אפגעגעבען כלויז מיט'ן פוטער-האנדעל, האָט זיך ראזילי אין אקאדעיען מעהר באשעפטיגט מיט'ן פיש פאנג אויף די אטלאנטישע ברעגעס, וואו ער האָט אויסגעבויט א גרויסע פיש-פאנג סטאנציע לע העוו. די מעהרסטע צאָהל קאלאָניסטען אָבער זיינען געבליבען אין פאָרט-ראיאָל. וואו נאָך ראזיליס טויט, איז אין דער קאלאָניע אויסגעבראָכען א גרוי-סער ברודער קאמף, איבער דעם ווער עס זאָל ווערען דער פיהרער פון דער קאָ-לאָניע, און דער קאמף האָט זיך געפיהרט ארום די פערזאָנען לא טאור און ד'אולניי. ראזילי איז געהאט געווען דער הויפט קאמאנדיר, לא טאור איז געווען דער קעניגליכער ליטענאנט איבער דער נאָווא-סקאשיער זייט פון בעי און פאונדי און ד'אולניי איבער פענאבסקאט און די מערב ברעגעס פון בעי און פאונדי.

נאָך ראזיליס טייט אין 1636, האָבען זיי ביידע נאָך אלעס געלעבט בשלום, און יעדער איינער האָט אָנגעפיהרט א גרויסען האנדעל מיט די אינדיאנער. אָבער פון א פריעדליכער קאנקורענץ צווישען זיך אין האנדעל, זיינען זיי שפעטער איבערגעגאנגען צו אן אָפענעם ברודער-קאמף, און אין דיזען קאמף האָט ד'אולניי געהאט פיעל הילף פון דעם פראנצויזישען קעניגליכען הויף, וואו ער האָט געהאט א גרויסען איינפלוס, און לא טאורן ווידערן, האָבען געשטיצט א גרופע באַסטאנער סוחרים, וועלכע זענען פאראינטערעסירט געווען אין פוטער-האנדעל.

דער קאמף האָט זיך אזוי געצויגען ביז דעם יאָהר 1645. צו יענער צייט איז לא טאור אָפגעפיהרען אין באַסטאן, און ד'אולניי האָט אויסגענוצט די געלע-גענהייט, ער איז באפאלען לא טאור'ס פעסטונג, אויסגעהרגעט אלעמען, און פארכאפט אלצדינג. לא טאורס פרוי צוועהענדיג דאָס אלעס, איז פון גרויס וועהמאג געשטארבען פון הארץ-שלאג.

ד'אולניי איז דאדורף געווארען דער איינציגער רעגירער איבער גאנץ אקא-דיען, ביז דעם יאָהר 1650, ווען ער איז דערטרונקען געווארען דורך א צופאל.

צווערשט איז לא טאור האָט ערפאָהרען פון דעם אלעמען, אז ד'אָלגיי האָט פארכאפט זיינע גיטער האָט ער זיך געהאט באזעצט אין קוויבעק, און איז דאָרט פארבליבען די גאנצע צייט, אָבער איז ד'אָלגיי איז דערטרונקען געוואָרען, איז לא טאור באלד אָפגעפאָהרען אין פראנקרייך, און עס איז איחם דאָרט געלונגען צו פועל'ן אז ער זאָל ווידער באשטימט ווערען אלס גאָווערנאָר און קעניגליכער ליוטענאנט איבער אקאדיען. צוריקקומענדיג האָט ער חתונה געהאט מיט ד'אָלגיי ניים אלמנה, און אָנגעפאנגען צוריק צו שפיעלען א ראָלע.

זיין מיטשלה האָט אָבער אויך יעצט לאנג ניט אנגעהאלטען.

אין 1654 האָבען ענגלישע סאָלדאטען פון באָסטאן אונטעו דער פיהרונג פון מאיאר סעדגווייר פארכאפט פאָרט ראָיאַל און פאָרט לא טאור, ווייל עס זענען דאמאָלס ענטשטאנען סכסוכים איבער די גרענעץ פונקטען צווישען אקאדיען און ניי-ענגלאַנד, און אקאדיען איז דערווייל פארבליבען אין די ענגלישע הענד.

לא טאור האָט שפעטער אויסגענוצט די געלעגענהייט און איז געוואָרען אן ענגלישער אונטערטאן. צוזאמען מיט נאָך צוויי ענגלענדער טעמפעל און קראון, איז זיי אלע דריי געלונגען צו קריגען מאָנאָפאָל רעכט איבער דעם פוטער-האנדעל ביי ביידע ברעגעס פון בעי און פאונדרי.

אין יאָהר 1667, האָט טשאַרלז דער צווייטער, קעניג פון ענגלאַנד, גע-שלאַסען א נייעם אָפמאך מיט פראנקרייך און אקאדיען איז צוריק איבערגעגאנגען אין די פראנצויזישע הענד. דאָס מאָנאָפאָל רעכט איז דאן אוועק געגעבען גע-וואָרען צו א פראנצויזישען אָפיצער גרענדרפאנטיין, און אקאדיען איז צוריק אָנ-געשלאָסען געוואָרען אן "ניי פראנקרייך".

ווי אזוי ני - פראנקרייך איז רעגירט געווארען

אונטער דעם נייעם סיסטעם ווי "נייפראנקרייך" איז געגרינדעט געווארען, האָבען דריי פערזאָנען געשפּיעלט די הויפט ראָלע אין דער רעגירונג. דער נאָר-ווערנאָר, דער אינטענדאנט און דער בישאָפּ.

דער גאָווערנאָר האָט זיך גערעכענט פאר דעם העכסטען אפיציעלען בע-אמטען. ער איז געווען דער קאָמאנדיר איבער דער גאנצער מייליטערישער מאכט, וואָס האָט זיך געפונען אין קאנאדע. "ער פלעגט אויך פיהרען די פארהאנדלונגען מיט די אינדיאנער און מיט די ענגלישע קאָלאָניעס אין אמעריקא.

אלס דער גענעראל-גאווערנאָר האָט זיך גערעכענט דער גאווערנאָר פון קוויבעק צו זיך האָט ער אויך געהאט צוויי געהילפס גאווערנאָרס, איינעם אין מאָנטרעאַל און דעם אנדערען אין טהרי ריווערס, און פון יאהר 1678 אן האָט ער אויך גע-האט אקאדיען אונטער זיין קאנטראָל.

דער אינטענדאנט האָט געהאט צו טאן מעהר מיט דער פינאנציעלער זייט פון דער קאָלאָניע, און איז געווען דער קעניגליכער פארוואלטער איבער דער פראווינץ דער פארטרעטער פון דער קירכע איז געווען דער בישאָפּ. די אלע דריי האָבען נאָך געהאט צו זיך א ראט (א קאָנסיל) פריהער פון פינף און שפעטער פון צוועלף, און אלע צוזאמען האָבען געבילדעט דעם "קעניגליכען ראט".

דער ראט איז געווען א געזעץ-געבענדע קערפערשאפט און צו דער זעלבער צייט האָט ער אויך געדיענט אלס א געריכט צו ערלעדיגען משפטים און סכסוכים. דער ראט איז אָבער געווען אונטערווארפען אונטער'ן קעניגליכען באפעהל, אין יעדער זאך האָט געמוזט געטאן ווערען מיט דער קעניגליכער צושטימונג. אויסער דעם ראט זענען נאָך אויך געווען קעניגליכע ריכטער אין קוויבעק, מאָנטרעאַל, און טהרי ריווערס, וועלכע זיינען אונטערווארפען געווען צום קעניגליכען ראט.

די אדעליגע און לאַנד אייגענטימער האָבען אויך געהאט דאָס רעכט צו משפּט'ען איבער אלע קליינע קאָנפליקטען וואָס זענען פאָרגעקומען אויף זייערע גיטער, אבער זייערע רעכטע זענען געווען גאנץ באגרענעצטע.

דער אינטענדאנט האָט געהאט דאָס רעכט ארויסצוגעבען באפעלען און פארארדנונגען, ניט אנפּרגענדיג זיך אפילו ביים ראט, ער האָט אויך געקענט אוועק

נעהמען פארשיעדענע משפטים פון די ריכטער און אליין פסק'ענען ווי אזוי ער האָט געדענקט פאר ריכטיג.

עס זענען דאריבער ענטשטאנען אָפּטע זיספוטען צווישען דעם גאָווערנאָר, אינטענדאנט און דעם ראט, וועגען די רעכטע וואָס יעדער איינער האָט, און דער איינציגער וואָס האָט געקענט די אלע סכסוכים לעזען איז געווען דער קעניג. די ראט'געבער (קאנסילאָרס) פלעגען באשטימט ווערען דורך דעם גאָווערנאָר און דעם בישאָפּ. אזוי ווי זיי האָבען ניט געקענט שטימען צווישען זיך האָט דער דאמאָלסדיגער גאָווערנאָר דעמערט פאָרגעלעגט, אז די ראט'געבער זאלען אויסגעקליבען ווערען דורך וואהלען.

אין פראנקרייך האָט דאמאָלסט געהערשט דער אנטידעמאָקראטישער גייסט. אלעס וואָס האָט געהאט א שייכות מיט דעמאקראטיזם איז אונטערדריקט געוואָרען, און דאָס איז גענוג געווען אז דעמערט זאָל צוריק גערופען ווערען פון זיין אמט און א צווייטער זאָל באשטימט ווערען אלס זיין נאכפאלגער. דער ערשטער קאנאדער אינטענדאנט איז געווען טאלאן און איהם קומט צו פארדאנקען דעם גאנצען פראָגרעס וואָס קאנאדע האָט געמאכט אין פארלוף פון די שפעטערדיגע יאָהרען.

אינ'ם דאמאָלסדיגען פראנצויזישען מיניסטעריום האָט זיך צו יענער צייט געפונען דער באדיהמטער קאולבאר, וועלכער האָט פיעל אויפגעטאן פאר פראנקרייך דורך דעם וואָס ער האָט איינגעפיהרט א מאָדערנע שטייערען סיסטעם, און פיעל אויפגעטאן פאר פראנקרייך'ס אינדוסטריעלען און וויסענשאפטליכען פאָרשריט, ווי אויך פאר פראנקרייך'ס קאָלאָנעס, און וועלענדיג אז קאנאדע זאָל ניט שטעהן אונטער'ן קירכליכען איינפלוס, גאָר אז דער הויפט־דעגערער זאָל זיין דער קעניגליכער פאָרשטעהער, האָט ער פאר "ניי־פראנקרייך" באשטימט אלס אינטענדאנט טאלאָנען, א מענש מיט א פעסטען כאראקטער, און וואָס איז געוועזען פעסט אין זיין מיינונג, אז דער שטאאט דארף זיין העכער פון דער קירכע.

מיט טאלאנס אָנקומען האָט זיך דארום אָנגעהויבען די פארקלענערונג פון דער וועלטליכער מאכט פון דער קירכע און בישאָפּ לאוואַל האָט זיך געמוזט באנוצן זענען בלויז מיט דער ערציהונג ארבייט, אין וועלכען די קירכע האָט געהאט די אויבער־האנד.

לאוואַל האָט געגרינדעט אין קוויבעק א סעמינאריום און שולען צו ערציהען פראנצויזישע און אינדיאנישע קינדער, וואו מען האָט אויך געלערנט פארשיעדענע נויטיגע מלאכות, און אום אויסצוהאלטען די שולען, האָט מען

איינגעפיהרט מעשר, וואָס יעדער לאַנד אייגענטימער האָט געדארפט צאָהלען פון זיינע תבואות, און לאוואל אליין האָט אויך אָפגעגעבען פאר די שולען, פיעלע פון זיינע אייגענע גיטער.

פון דיעזער סעמינאריע איז אויסגעוואקסען דער שפעטערדיגער לאוואל-אניווערזיטעט, וועלכער עקזיסטירט נאָך ביז היינט צו טאג.

אין יאָהר 1665 האָט די פראנצויזישע רעגיערונג ארויסגעשיקט אין קוויבעק דעם מארקז דע טרייסי מיט א גאנצען רעגומענט סאָלדאטען, אום צומאכען א סוף איינמאָל פאר אלע מאָל צו די איראקואנישע אָנפאלען, און דע טרייסי איז באשטימט געוואָרען אלס דער וויצע קעניג איבער אלע פראנצויזישע קאָלאָניעס אין צפון אמעריקא.

זיין ערשטע ארבייט איז געווען צו באפעסטיגען דאָס לאַנד, און ער האָט דארום אויסגעבויט פיעל פעסטונגען ארום דעם רישעליו טייך.

דורך דער גאנצער צייט איז אָנגעגאנגען א גרויסע אימיגראציע אין ניי-פראנקרייך, די פראנצויזישע רעגיערונג האָט פיעל געהאָלפֿען און אונטערשטיצט די נייע אימיגראציע.

דער דאמאָלסדיגער פראנצויזישער קעניג לאוי דער פערצענטער און זיין מיניסטער קארלכאר האָבען געמיינט די זאך גאנץ ערנסט, און די באפעלקערונג איז דארום שנעל געוואקסען, און די רעגיערונג האָט אויך באשטימט צו באלוינען מיט געלט די יעניגע, וועלכע האָבען פריה חתונה געהאט.

טאטעס, וועלכע האָבען ניט חתונה געמאכט זייערע טעכטער זענען שווער באשטראפט געוואָרען, און מענער וועלכע האָבען זיך ענטזאגט פון חתונה האָבען, האָבען ניט געקענט קריגען קיין ערלויבניש (ליסענס) צו האנדלען.

די פראנצויזישע שיפען האבען געהאלטען אין איין ברענגען פויערען-מייד-לאך וועלכע האבען גערען חתונה געהאט מיט די קאנאדער קאלאניסטען.

ווען דע-טרייסי'ן איז ענדליך געלונגען צו באזיגען די איראקואנער, האָט ער בעשלאָסען אויפצולעזען דעם רעגומענט און באזעצען איהם אויף די גיטער ארום די טייכען סענט לאורענס און רישעליו. פיעל יעצטיגע פאמיליען פון'ם פראָווינץ קוויבעק זיינען עס די אָפּשטאמער פון יענע סאָלדאטען קאָלאָניסטען.

די באפעלקערונג האָט געהאלטען אין איין וואקסען, און אין יאָהר 1680 האָבען זיך שוין געפונען גאנצע צעהן טויזענד קאָלאָניסטען.

די סיסטעמע ווי אזוי די לאנד-ווירטשאפט איז פארוואלטעט געוואָרען איז געווען כמעט די זעלבע ווי דער אייראפעאישער פעאָדאליזם.

לואי דער פערצעהנטער האָט געוואָלט באשאפן א קאנאדער אדעליגען קלאס, און ער פלעגט דארום פון צייט צו צייט צוטיילען פארשיעדענע טיטלען צו די קאלאניסטען אין באשטימען פאר זיי גרויסע גיטער, און די נייע לאנד אייגענטימער מער פלעגן זייער לאנד אפגעבען אין ארענדע צו די קאלאניסטען, פאר וועלכען זיי פלעגן צאהלען מיט א חלק פון דער תבואה, געלד, אדער אנדערע זאכען.

און ווי דער איינציגער גוטער פארקעהררוועג זענען געווען די טייכען, האָבען זיך מעהרסטענס די קאלאניסטען באזעצט ביי די ברעגעס פון סט. לאורענס, און נאך ביז היינטיגען טאג קוקען אויס די ברעגעס פון סט. לאורענס ווי א גרויסער לאנגער דארף.

צו יענער צייט איז שוין דער פוטערהאנדעל ניט געווען קיין מאָנאָפּאָל, נור יעדער איינער האָט געקענט אנפיהרען האנדעל פריי, און די אפצאהלונגען וואס די פוטערסוחרים פלעגן צאהלען צו דער רעגירונג זענען גענוג געווען צו דעקען אלע הוצאות וואס די רעגירונג פון דער קאלאניע האָט געקאסט.

טאלאן דער דאמאָלסדיגער אינטענדאנט האָט זיך אָבער מיט די אלע עראָבערונגען ניט צופריעדען געשטעלט.

ער האָט געוואָלט ווירקען אויף דער רעגירונג אז זי זאָל אָפּקויפּען פון דער ענגלישער רעגירונג ניו יארק כדי דער גאנצער געגענד זאָל געהערען צו פראנסי רייך, און זיין זיכער פון פרעמדער קאָנקורענץ.

אין יאָהר 1671 האָט טאלאן דעם גאנצען געגענד פון די גרויסע אָזערעס ערקלעהרט אלס ניי־פראנקרייכ'ס, און עס איז איהם געלונגען צוזאמען נעהמען פארטרעטער פון פערצעהן אינדיאנישע שבטים, וועלכע האבען אלע געשוואוירען טרייהייט צו דער פראנצויזישער פאָהן.

די יעזואיטען וועלכע האָבען געארבייט צווישען די אינדיאנער פלעגן זיך אָנהערען פארשיעדענע געשיכטעס פון זיי וועגען א גרויסען טייך וואָס ליגט פון דעם מערב זייט פון לייק מישיגען, און טאלאן האָט דאריבער געוואָלט אויסגעפינען דעם טייך, מיט דער האָפנונג, אפישר וועט ער אויסגעפינען פון דאָרטען א וועג צום פאסיפישען ים, און אין יאָהר 1673 האָבען צוויי פראנצויזען ענדליך ענט־דעקט דעם טייך, באקאנט אלס דער "מיסיסיפי ריווער".

צוויי פראנצויזישע סוחרים פון טהרי ריווערס זענען איינמאָל באשטראפט געוואָרען פאר האנדלען אָהן א ערלויבניש. פאר פארדרום זיינען זיי אוועק געפאָהר דען אין באסטאן, און צוזאמען מיט אן ענגלישען קאפיטאן זענען זיי אפגעפאהרען נאך ענגלאנד, וואו עס איז זיי געלונגען צו באאיינפלוסען פרינץ רופערט און נאך פער זאָנען צו גרינדען א קאָמפאניע, וועלכע זאָל זיך באשעפטיגען מיט'ן האנדעל

אין געגענד פון האָדסאָן בעי, און טשארלז דער צווייטער האָט זיי געגעבען א טשארטער אונטערען נאָמען "דעי האָדסאָן בעי קאָמפאניע", וועלכע עקזיסטירט נאך ביז'ן היינטיגען טאג, און וועלכע האָט פיעל געטון פאר קאנאדע. די קאמפאניע האָט אויסגעבויט סטאנציעס אויף ביידע ברעגעס פון האָדסאָן, און דער האנדעל האָט זיך שטארק ענטוויקעלט מיט די ארטיגע אינדיאנער. אין 1672 האָט עס טאלאן פארקאפט, און ניי-פראנקרייך איז ווידער פארגרעסערט געוואָרען.

טאלאן האָט אויך די גאנצע צייט געהאלטען אין איין אגטירען די קאָלאָניסטען, אז זיי זאָלען זעהען צו פראָדוצירען אליין די אלע זאכען, אין וועלכע זיי נויטיגען זיך, ווי למשל, געוואנד, שטריק, זיף, שיך און דאָס גלייכען. ער אליין האָט באטריבען א ברויעריי, אום די קאָלאָניסטען זאָלען ניט טרינקען דעם שמאקען בראנפען, נור א פיעל מילדערען געטראנק. ער האָט אויך געפרובירט צו ענטוויקלען דעם האַלץ און פיש האנדעל מיט וועסט אינדיען, אָבער עס האָט זיך איהם ניט איינגעגעבען. אין 1672 האָט ער פארלאָזען קאנאדע, זייענדיג אינטענדאנט גאנצע זייעבען יאָהר.

אין זעלבען יאָהר איז אָנגעקומען אין קוויבעק דער ניער גאָווערנאר, און באריהמטסטער פון אלע גובערנאטארען אין 'נני פראנקרייך', לואיס דע באוד, גראף דע פראנטענאק, באקאנט ביי די אינדיאנער מיט'ן נאָמען "דער גרויסער אָנאָשיא".

גראף דע פראַנטענאק.

ער איז געווען זעהר אַרים, און ער איז דאָרום אַרויסגעקומען אין קענעדע

מיט דער אמביציע רייך צו ווערען פון פוטער-האנדעל. עס האָט ניט גענומען לאנג, אין ער איז גוט באפריינדעט געוואָרען מיט די אינדיאנער, און געהאט איבער זיי דעם גרעסטען איינפלוס.

די ענגלענדער האָבען יעצט פרובירט צו קריגען א חלק אין פוטער-האנדעל, דארום האָבען זיי אָנגעהויבען צו צאָהלען די אינדיאנער א דאָפעלטען פרייז פאר די בערען פעלען, און דעכענען א גאנץ נידעריגען פרייז פאר די סחורות וואָס זיי האָבען פארקויפט די אינדיאנער, און דערמיט האָבען זיי געוואָלט אָפציהען דעם האידעל פון די פראנצויזען.

פראנטענאק האָט דאריבער אין 1678 אויסגעבויט די פעסטונג פראנטענאק, מיט'ן צוועק צו פארצאמען די ענגלענדער דעם וועג.

גאנצע דריי יאָהר האָט ער ניט געהאט צו זיך קיין אינטענדאנט, וועלכער זאָל זיך איהם מישען אין זיינע פלענער. שפעטער אָבער האָט ער געוואָלט די קוויי בעקער איינוואוינער איינטיילען אין דריי קלאסען, אדעל־לייטע, גלחים-שטאנד און סוחרים שטאנד. דאָס האָט אָבער ניט נושא חן געווען ביי קאלבערט'ן, און שפעטער צו איז פראנטענאק'ן אויך אויסגעקומען צו האבען דיספוטען מיט דעם גאָוערנאָר פון מאַנטרעאל און מיט לאוואל'ן דעם בישאָפ, און דעם מאַנטרעאלער גאָוערנאָר, פערדראָט, האָט ער אפילו איין מאָל ארעסטירט אויף גאנצע צעהן טאָגאטען, אין געהאלטען איהם פארשפארט.

די אלע קלאַנען זענען שפעטער אָנגעקומען צום קעניג, און דער קעניג האָט דאריבער באשטימט צו שיקען א נייעם אינטענדאנט, דזשעסנאָ, קיין קאנאדע. לואי דער פערזעהנטער, האָט באמת געדענקט צו באזעצען דעם גאנצען מערב, אָבער ניט דורך קאָלאָניזאציע.

די קאָלאָניסטען האָט ער געדענקט, זאָלען זיך געפינען אין און ארום דעם געגענד פון קוויבעק, און דאָס גאנצע לאנד צו מערב צו זאָל באדעקט ווערען מיט א רייכע פעסטונגען אום דערמיט צו פארזיכערען עס פאר פראנקרייך.

אין יאָהר 1678 האָט דארום, דער דאמאָלס באריהמטער פאָרשער און ענטדעקער לא סאלל באקומען א טשארטס דאָס ער מעג מאכען פאָרשונגען און רייזען צום טייף מיסיסיפּי, מיט דער איינציגער קאנדיציע, ער זאָל אויסבויען דאָרטען פעסטונגען, און ער איז זיין ליוטענאנט טאנטי האָבען שפעטער באזוכט אייניגע מאָל דעם אַהויא טהאָל, און ווי אנדערע זאָגען אויך ענטדעקט דעם מיסיסיפּי טייף.

אין 1679 האָט ער אויסגעבויט די ערשטע שיף אויף'ן לייס אירי, אָבער אין זעלבען יאָהר איז זי פארלאָרען געגאנגען אויף די וואסערען פון לייס מישונען.

לא סאָלל האָט אויך אויסגעבויט פעסטונגען ארום די ברעגעס פון אילינאָי-טייך, און פארבונדען האנדעל מיט די דארטיגע אינדיאנער, אבער פראנטענאק'ס צאנקערייען מיט'ן בישאָפּ זענען נאך אלעס אנגעגאנגען און דער אינטענדאנט, וועלכער האָט אויך געהאט גענוג קאנפליקטען מיט פראנטענאק'ן איז דאָרום געווען אויפ'ן בישאָפּ'ס זייט.

איינע פון די גרעסטע קלאגען געגען איהם איז געווען פאָלגענדע :

אום צו קאָנצענטרירען דעם גאנצען פוטער-האנדעל, אז ער זאָל זיך פיהרען געזעצליך, זענען דאן באשטימט געוועזען מערק אין מאָנטרעאל אין טהרי ריווערס, און אלע וואָס האָבען געהאנדעלט אָהן ספעציעלע ערלויבנישען, און אין אנדערע פלעצער, פלעגען באשטראפט ווערען מיט טויט-שטראף, אָבער מען האָט באשולדיגט דעם גאָווערנאָר, אז פון זיין אייגענער פעסטונג פאָרט פראנ-טענאק, פיהרט ער אָן אליין אונגעזעצליך דעם פוטער-האנדעל, און פארפאָלגט נור די יעניגע וועלכע שטעהען ניט אין זיין דיענסט.

אום צו מאכען א סוף צו דעם, זענען אי פראנטענאק אי דער אינטענדאנט צוריקגערופען געוואָרען אין יאָהר 1682 און לא באָרד איז באשטימט געוואָרען אלס ניער גאָווערנאָר.

לא באָרד און זיינע פריינד וויעדער, האָבען געוואָלט מאָנאָפאָליזירען דעם האנדעל פון די אויבערשטע אָזערעס, און אום די איראקואנער זאָלען זיי ניט שטערען, האָבען זיי געשלאָסען פריעדען מיט די לעצטע, אָבער צוליעב דעם אָפּמאך וואָס לא בארר האָט געמאכט צו יענער צייט מיט די איראקואנער, וועלכען די פראנצויזישע רעגירונג האָט גערעכענט פאר אן ערנדיערונג איז לא בארר צוריק גערופען געוואָרען אין יאָהר 1684, און אלס זיין נאכפאָלגער איז בעשטימט געוואָרען דענאָויל, וועלכער האָט געהאט פאר זיך גאנץ שווערע פראָבלעמען צו לעזען, גלייך ביי זיין אָנקומען.

דאָנגאן, דער זאמאָלסדיגער גאָווערנאָר פון ניו יארק, האָט פרעטענדירט, אז דער גאנצער געגענד דרום צו פון די אָזערעס איז בריטישע טעריטאריע, און ווען די איראקואנער האָבען צו יענער צייט געפרובירט עטליכע מאָל צו אטאקירען די פראנצויזען, האָט דענאָויל אין דעם געזעהען א האנד פון די ענגלענדער, דענאָויל'ס פראָבלעם איז דאָרום באשטאנען ניט נור אין דארפן קומען צו א פארשטענדניש מיט די אינדיאנער, נאָר אויך אָפּצוהאלטען דאָס אריינדריינגען מצד די ענגלענדער, וועלכע האָבען געזוכט אויסצוברייטען זייער האנדעל אלץ מעהר און מעהר, און אום צו פארצוימען די לעצטע דעם וועג האָט מען געמוזט בויען זייע פעסטונגען.

און דאס איז ניט געוועזען דאס איינציגע. דענאָויל'ן איז אויך אויסגע-

קומען צו האָבען צוזאמענשטויסען מיט די אנדערע אינדיאנישע גרופעס, באזונדער מיט די סענעקען, א שבת וועמענס דערפער ער האָט צושטערט (אין דעמזעלכען פלאץ, וואו עס שטעהט די יעצטיגע אמעריקאנער שטאדט ראטשעס-טער), אויך האָט מען איהם באשולדיגט, אז ער איז זיך מיט מאנכע אמעריקאנישע הויפטלינגע ניט באגאנגען ווי עס דארף צו זיין, ער זאָל זיי האָבען איינגעלאדען צו א פעסט אין פאָרט אין פאָרט פראנטענאק, און דאָרטען זענען זיי צוערשט מיט האנדעלט געוואָרען, און שפעטער פארקויפט געוואָרען אלס שקלא-פען קיין פראנקרייך, דאָס פארשטעהט זיך האָט ארויסגערופען נקמה געפיהלען, דערצו נאָך האָבען מאנכע אינדיאנישע שבטים גאָר ניט געוואָלט אז פראנקרייך זאָל שליסען פריערען מיט די איראקואנער, כדי די לעצטע זאלען ניט ווערען צו שטארק, און זיי באהערשען, און דארום האָבען זיי געזוכט צו העצען געגען פראנקרייך, דער רעזולטאט פון דעם אלעמען איז געוועזען, וואס אינ'ם יאהר 1689 זענען די איראקואנער, ווילד און גערייזט, באפאלען דעם סט. לאָרענס טאל, געמאכט א ווילדען פאָגראם אינ'ם שטערטעל לעשין, טויטענדיג פיעל דאָרטיגע פריערליכע איינוואוינער, און פאנגענדיג די איבעריגע, אין מאָנט רעאל איז דאמאָלס געוועזען גענוג מיליטער, אָבער די לעצטע זענען געוועזען אזוי צוטומעלט, אז זיי האָבען זיך פולשטענדיג פארלוירען, און די איראקואנער זענען אוועק אונגעשטערט, אָנפאלענדיג אויף יעדער קאָלאָניע, וואָס זיי האָבען נאָר געקענט גרייכען.

אן ערנסטער קריזיס איז דארום ענטשטאנען פאר ניי-פראנקרייך, און אין דיעזען קריזיס, האָט מען ווידער גערופען פראנטענאק'ן צו הילף, און ער איז צום צווייטען מאָהל ארויסגעשיקט געוואָרען קיין קוויבעק אלס גאָווערנאָר פון ניי-פראנקרייך.

די אייראפייאישע פאָליטיק פון יענער צייט, באזונדערס די באציהונגען צווישען פראנקרייך און ענגלאנד, און די אָפטע מלחמות צווישען זיי האָבען אויך געהאט זייער ווירקונג אויף ניי-פראנקרייך. אי ענגלאנד און אי פראנקרייך האָבען געזוכט אין דער נייער וועלט אויסצושפרייטען זייער הערשאפט און אזוי ווי צו דעם האָט זיך גענויטיגט דאָס צוטרויען פון די ארטיגע שבטים, האָט זיך דארום יעדער באמיהט צו געווינען דאָס צוטרויען און פריינדליכקייט פון די לעצטע, און די אינדיאנער וויסענדיג דאָס, וויסענדיג אז אי די ענגלאנדער דארפען זיי, און אי די פראנצויזען נויטיגען זיך אין זיי, האָבען גוט פארשטאנען ווי אזוי דיעזע צושטאנד אויסצונוצען פאר זיך. דאָס איז געוועזען די גאנצע צייט, און אויך נאך'ן אנפאל אויף לעשין איז די לאנגע געוועזען אזעלכע, און ווען פראנטענאק איז צום צווייטען מאָהל ארויסגעקומען קיין קאנאדע האָט ער נאָך דערצו געטראפען

נאנץ ניי-פראנקרייך אין ווילדער אויפרעגונג. די איראקואנער האָבען זיך ניט צור פריעדען געשטעלט מיט לעשין אליין, און זיי האָבען פאָרגעזעצט זייערע אָפטע אטאקעס אין דעם גענערל ארום מאָנטרעאַל, אַוועקרויבענדיג אלעס וואָס זיי האָבן נאָר אָנגעטראָפֿען, און דאָדורף איז דער פראנצויזישער פרעסטיזש אזוי געפאלען, אז די איראקואנער האָבען געשלאָסען אן אָפּענעם שלום מיט ענגלאַנד, טראצדעם וואָס פראנטענאק האָט זיך באמיהט ניט צו דערלאָזען צו אזא פריעדען.

פראנטענאק איז שוין דאמאָלס געוועזען א מענש פון א יאָהר זיבעציג, אָבער טראץ זיין עלטער איז ער נאך געוועזען גענוג ענערגיש, און אזוי ווי ענגלאַנד איז יעצט געוועזען אָפּען איז דער זייט פון ניי-פראנקרייך'ס שונאים, האָט ער באשלאָסען צו אטאקירען ניי-ענגלאַנד, די ענגלישע קאָלאָניעס.

קיין אונטיריסמען האָבען אין קאנאדע ניט געפעהלט, און דער פלאן צו אטאקירען די ענגלישע קאָלאָניעס, האָט אפּעליערט צו א סך יונגעלייט, געבוירענע קאנאדער, געוואוינט צו א ווילד און פריי לעבען, און דאָס האָט דאָרום געגעבען פראנטענאק'ן די מעגליכקייט ער זאָל קענען ארויסשיקען דריי ארמיען געגען די ענגלישע קאָלאָניעס, און פון דריי באוונדערע פונקטען האָבען אָפּגע-מארשירט טריפען צו אטאקירען די קאָלאָניעס און דערפער אין ניו העמפשיר, מעין, און אין דעם מאהאוק טאל.

דיעזע אנפאלען האָבען זיך געענדיגט מיט אן ערפאלג און דאָס האָט גע-דיענט אלס גוטער ערמויגונגס-מיטעל פאר פראנטענאק'ן, ער זאָל זיך יעצט נעהמען באזיעגען די איראקואנער, און אזוי ווי מאכט האָט שטענדיג ארויסגע-רופען רעספעקט ביי די אינדיאנער, האָבען זיך די באציהונגען צו די פראנצויזען שטארק געענדערט.

עטליכע יאָהר האָט זיך אזוי געצויגען פראנטענאק'ס קאמף געגען די אירא-קואנער, אָבער אזוי ווי ער האָט באקומען שטענדיגע הילף פון פראנקרייך, און די ענגלענדער האָבען וועניג געהאָלפֿען די איראקואנער, האָט פראנטענאק געהאט די אויבערהאנד, און ער האָט געפלאַנט נאך דורכצופיהרען א סך זאכען. אָבער אין נאָוועמבער 1698 איז ער געשטארבען אין קוויבעק אין עלטער פון 78 יאָהר, און ערשט זיין נאכפאלגער איז געלאנגען צו קומען צו אן אויסגלייך מיט דעם ניו-יאָרקער נאָווערנאָר וועגען די גרעניצען, און צו שליסען שלום אין יאָהר 1701 מיט די איראקואנער, א זאך וואָס איז געפֿייערט געוואָרען מיט א סך אינדיאנישע צערע-מאָניעס און טענץ אין דער שטאָרט מאָנטרעאַל.

קריעג און פריעדען

די גאנצע ערשטע פעריאדע פון דער קאנאדער נעשיכטע איז ניט קיין זעלבסטשטענדיג קאפיטעל, ווייל קאנאדעס שיקזאל איז דאמאלס צוזאמענגעד בוגדען געוועזען מיט דער אייראפייאישער פאליטיק, און איז באזונדערס אפהענגיג געוועזען פון די באציהונגען וועלכע האָבען געהערשט צווישען ענגלאנד און פראנקרייך. די שטילע פריערליכע יאָהרען אין די באציהונגען צווישען דיעזע צוויי לענדער, האָבען אויך געשאפען א רוהיגע לאגע פאר "ניי פראנקרייך", וואו די ארבייט און קאָלאָניזאציע־טעטיגקייט האָט געקענט אָנגעהן רוהיג און ברעיליך, פארקעהרט וויעדער, האָט א מלחמה צושטאנד צווישען דיעזע צוויי לענדער אויך געלעגט א שטעמפּעל אויף "ניי־פראנקרייך".

נאָך פראנטענאק'ס טויט, איז דער גאָווערנאָר פון ניי־פראנקרייך געוועזען דע קאלליער, און אזוי ווי זיין הערשאפט איז גראדע אויסגעקומען אין א פריערליכער צייט, האָט ער דארום געקענט פיעלעס אויפטון. אויסער דעם, וואָס ער האָט געשלאָסען שלום מיט די איראקואנער, האָט ער אויך אויסגע־שפּרייט דעם ישוב מיטער צום מערב, און אין יאָהר 1701 איז געגרינדעט געוואָרען דער פּוטער־האנדעל פאָסט דעטראיט, אָבוואָהל די איינוואוינער פון מאָנטרעאל איז עס ניט געוועזען שטארק ניחא, ווייל זיי האָבען מורא געהאט, אז עס וועט אָפציהען פון זיי דעם האנדעל.

דע קאלליער'ס הערשאפט איז אָבער געוועזען א קורצע, אין פריהלינג 1703 איז ער געשטארבען. צו יענער צייט איז אויך אויסגעבראָכען די אייראפּי־אישע מלחמה, וועלכע איז באקאנט אין דער נעשיכטע אלס "דער קאמף צוליב דעם יפאנישען טראהן", און פארשטעהט זיך אז דיעזער קאמף האָט זיך אויך אריבערגעטראָגען אויפ'ן צפון אמעריקאנישען קאָנטינענט, וואו ער האָט זיך אויסגעפריקט אין דער אָנפאלונג פון די פראנצויזען אויף די ניי־ענגלאנדער קאָלאָניעס, און מיט די ענגלישע אטאקעס אויף אקאדיען, אטאקעס און אנדערע פאלען אין וועלכע עס זענען אויך אריינגעצויגען געוואָרען די אינדיאנישע שבטים.

פון דיעזע אטאקעס און אָנפאלען איז ניי־ענגלאנד אויסגעקומען פיעל צו ליידען, באזונדערס דעם ישוב ארום דעם קאנאדער גרענעץ, דאָס האָט אזוי אויפגעבראכט די איינוואוינער פון ניי־ענגלאנד, אז איינער פון זיי סעמיועל וועטיט, איז אָפגעפאָהרען קיין לאָנדאָן, בעטען הילף, א זאך וואָס ער האָט אויך געפועלט. הילף איז זיי געגעבען געוואָרען, און די ענגלישע אטאקעס אויף אקאדיען זענען אין יאָהר 1710 אוועק אין פולען שוואונג. פארט ראַיאַל,

די אייניצע פעסטונגס-שטאדט אין אקאדיען איז אין גיכען געפאלען, און די ענגלענדער האָבען איהר א נאָמען געגעבען נאָך דער ענגלישער קעניגין אַננא, אַננאפּאָליס רֵגִינאַ. זייעררייך און טרויאומפירער, זענען דאָרום שפּעטער אונטערגענומען געוואָרען אטאקעס אויף קאנאדע גופא, באזונדערס אויף קווי־בעק, אָבער אזוי ווי אין יאָהר 1713 איז אין אייראפּא געשלאָסען געוואָרען פריערען, באקאנט אלס "דער פריערען פון אוטרעכט", האָט דיעזער פריער־דענס־אָפּמאך אויך געמאכט צייטווייליג א סוף צום קאָנפליקט אין קאנאדע, פון וועלכען ענגלאַנד איז אַרויס זייעררייך, ווייל אקאדיען איז פאַרבליבען ביי איהר שוין אויף אלע מאָהל, און די פינף נאַציאָנען (די איראקואנער) זענען ערקלעהרט געוואָרען אלס בריטישע אונטערטאנען. צו ענגלאַנד איז דאן אויך איבערגעגאנגען ניו פאונדלענד.

דער פריערען פון אוטרעכט, וואָס האָט אייראפּא געגעבען עטליכע צעהנדליג יאָהר רוה, האָט עס אויך געגעבען קאנאדע, דאָך זענען אָבער פאַר דער צייט פאַרגעקומען קלענערע צוזאמענשטויסען.

די פראנצויזישע גאָווערנאָרס פון יענער צייט, דע וואורדעיל און דע ביהארנאו, האָבען געזוכט מיט אלע מיטלען ניט צו דערלאָזען, אז די ברי־טישע מאכט אין אמעריקא זאָל זיך צופיעל באפעסטונגען. לויט'ן פרידענס־אָפּמאך איז אקאדיען אריבער צו ענגלאַנד, אָבער זיי האָבען געזוכט אויסצורייטשען, אז אונטער'ן נאָמען אקאדיען דארף נאָר פארשטאנען ווערען דער מערב ברעג פון דעם האלב־אינזל נאָווא סקאָשיאַ, די איבעריגע טעריטאריע אָבער (וועלכע בילדעט די יעצטיגע קאנאדע פראָווינץ ניו בראנזוויק און דעם אמעריקאנער שטאַט מעין) האָבען זיי ערקלעהרט, איז נאָך אלעס פראנצויזישע טעריטאריע, פונקט ווי זיי האָבען אויך געוואָלט האָבען פאַר זיך די גאנצע טעריטאריע פון קוויבעק ביז דעם טייך מיסיסיפּי. א גאנצע ריינע פון פעסטונגען און האנדעלס־פּאסטען האבען זיי דאָרום אויסגעבויט, כדי צו קענען קאָנטראָלירען דעם געגענד, און דערשלאָגען זיך צו קאנטראָל איבער דער גאנצער קאנאדע נאָרט־וועסט, און פארשטעהט זיך אז דאָס איז געוועזען א גרויסע אורזאכע פאַר צוזאמענשטויסען. דערצו איז נאָך צוגעקומען וואָס די גרענעץ־פונקטען זענען ניט געוועזען קלאָהר.

לויט דעם פריערענס־אָפּמאך זענען די איראקואנער ערקלעהרט געוואָרען אלס בריטישע אונטערטאנען, און ממילא איז זייער טעריטאריע אויך איבערגעגאנגען אונטער בריטישען קאנטראָל. ניווארק האָט דאָרום געטענה'ט אז דער גאנצער געגענד ביז די ברעגעס אַרום לייק אנטאַריא איז בריטישע טעריטאריע, דאָגעגען האָט זיך פראנקרייך ניט געוואָלט אָפּזאָגען פון דעם, איבערהויפט פון

די ניאגארא וואסער-וועגען, וועלכע האבען געבילדעט די קאמוניקאציע מיט'ן מערב.

נאך פון פריהערדיגע טעג האָבען זיך ארום ניאגארא טייך געפונען פאָס-טענס, יעצט אָבער האָבען זיך די פראנצויזען ענערגיש גענומען צום געגענד, און זיי האָבען אויסגעבויט א באפעסטיגטען פונקט, דאָרטען וואו עס געפינט זיך די יעצטיגע לואיסטאון, און באוואפענטע שיפען האבען אנגעהויבען ארום-צוואשווימען איבער'ן לייק אנטאריא פאר פאטרול-צוועקען. די ענגלענדער האָבן בען אויף דעם ניט געשוויגען, זיי האָבען אויסגעבויט אסוויגא, וואָס האָט באדרעהעט דעם גאנצען מאָנטרעאלער האנדעל. די פראנצויזען זענען געוועזען גאנץ ענערגיש, און טראץ די אלע קאָנפליקטען איז זיי געלונגען פיעל צו פאר-שטארקערען זייער פאָזיציע, און אויך אויסצושפרייטען זייער הערשאפט איבער דער גאנצער לענג, דורך דעם וואָס זיי האָבען איבעראל אויסגעבויט האנדעלס-פאָסטענס און קאָמוניקאציע-פונקטען.

אזוי האָט זיך די לאַגע געצויגען, ביז וואנען אין אייראפא איז אויס-געבראָכען א נייע מלחמה. אָנפאנג יאָהר 1744 איז וויעדער ערקלעהרט געוואָרען קריעג צווישען פראנקרייך און ענגלאנד, דאָס מאָהל איבער דעם עסטרייכישען טראַהן, און דער קאמף איז אויך אריבערגעטראגען געוואָרען אויף'ן אמעריקא-נישען באָדען.

מאסאטשועטס, ניו העמפשיר, קאָנעקטיקוט, רהאוד איילענד, ווי אויך דער ענגלישער פלאָט האָבען זיך ענערגיש צוגעגרייט צום קאמף געגען ניי-פראנקרייך, האָבענדיג דערביי הויפטזעכליך אין זינען, די קאָמערציעלע געווינסען וואָס אזא אוואנטירע קען ברענגען.

דער קאמף האָט זיך פאנאנדער געוויקעלט, און די ענגלענדער זייענדיג גוט צוגעגרייט דערצו זיינען דארום געגאנגען פון זיעג צו זיעג. מיט פאראיר-ניגטע כחות האָבען זיי אָנגעפיהרט אן אטאקע אויף לואיסבורג (די פראנצויזישע פעסטונג אויף'ן אינזעל קייפ ברעטאן, אויסגעבויט פון די פראנצויזען אין 1714), און אין אפריל 1745 איז געלונגען דער פאראייניגטער ארמיי עס איינצונעה-מען נאך א באלאגערונג, וועלכע איז דורכגעפיהרט געוואָרען מיט דער הילף פון דעם ענגלישען פלאָט. דיעזער גרויסער נצחון האָט אזוי ערמוטיגט די ניי-ענג-לענדער, אז זיי האָבען זיך אויך געגרייט שיקען אן עקספעדיציע געגען קווי-בעק, אָבער אזוי ווי די ערווארטעטע הילף פון ענגלאנד איז ניט אזוי שנעל אָנגעקומען, האָבען זיי עס צייטווייליג אָפגעלעגט. אין פראנקרייך וויעדער וואהין די ידיעות וועגען דעם גרויסען פארלוסט זענען אָנגעקומען, האָט עס ארויס-גערופען א גרויסען גערודער, און עס איז דארום באשלאָסען געוואָרען צו שיקען

א שטארקען פלאט, כדי אפצונעהמען די פארלוסטען.

אָבער אלעס איז ווייזט אויס געוועזען פארשוואירען געגען פראנקרייך.

א ריעזיגער און שטארקער פלאט (פאר יענער צייט) איז אפגעשיקט גע-
וואָרען פון פראנקרייך, שטארק גענוג דורכצופיהרען זיין מיסיע, אָבער אויף'ן
וועג איז די שיפען אויסגעקומען צו באגעגענען זיך מיט אזעלכע אטלאנטישע
שטורעמס, אז אין א טרויעריגען און צובראָכענעם צושטאנד האָבען זיי זיך קוים
דערשלעפט ביז דעם האפען פון דער יעצטיגער האליפאקס. פאר גרויס ערגערניש,
איז דער פלאט־קאָמאנדיר געשטארבען, און זיין געהילף איז באגאנגען זעלבסט-
מאָרד, און דאן איז געקומען א צווייטער שמורס, וואָס האָט פאָלשטענדיג
חרוב געמאכט דעם גאנצען פלאט, און אזוי האָבען די ניי־ענגלענדער וויעדער
באקומען א פרייע האנט אין זייערע פלענער, און זיי וואָלטען זיכער פאָרגע-
זעצט זייערע אטאקעס, ווען עס וואָלט דערוויל ניט אינטערגעקומען "דער
פריעדען פון עילא־שעפּעל" אין 1748. לויט יענעם אייראפּיאישען פריעדענס
אָפּמאך האָט פראנקרייך צוריק באקומען לואיסבורג און גאנץ קייפ ברעטאן.

אָבער ניי־פראנקרייכ'ס טעג זענען שוין געבליבען געצעהלטע. עס האָט
זיך אנגערוקט א וואלקען פון א נייער זייט, וועלכער האָט געמאכט א סוף צו דער
פראנצויזישער הערשאפט אין צפון אמעריקא.

דער ענגלישער פלאט האָט אין די אייראפּיאישע וואסערען פולשטענדיג
באזעגט די פראנצויזישע און שפאנישע קריעגס־שיפען, און ענגלאנד'ס מאכט
האָט געהאלטען אין איין וואקסען.

די טעג פון ניי־פראנקרייך זענען דארום געוואָרען געצעהלטע.

ניי - פראנקרייכ'ס סוף

לויט דעם געשלאָסענעם פריעדען צווישען ענגלאנד און פראנקרייך אינם יאָהר 1748, איז ווי מיר האָבען זיין אין פריהערדיגען קאפיטעל אָנגעוויזען אלעס צוריק איבערגעגאנגען צו פראנקרייך, וועלכע האָט ענגלאנד באצאָהלט פאר דעם מיט דעם, וואָס זי האָט אָפגעגעבען ענגלאנד מאַדראס, וואָס איהר ארמיי אין אינדיען האָט געהאט פארנומען. נייפראנקרייך איז דאָרום וויעדער ארויסגעטראָטען אין א פערזאָדע פון שטילקייט און רוהיגקייט, און גאליסאנע, דער דאמינאַנטיגער פראנצויזישער הערשער אין נייפראנקרייך האָט זיך וויעדער גענימען צו באפעכטיגען נייפראנקרייכ'ס פאָזיציעס, כדי די ענגלישע ממשלה זאָל זיך וויעדער ניט קאָנען אויסשפרייטען, און באזונדערס האָט ער זיך גענומען צו פארצווימען דעם וועג פאר דער ענגלישער האָרסאָנ'ס בעי קאמפאניע, וועלכע האָט געהאַלטען אין איין ארוינדרינגען אין די מערב געגענדען. גאליסאנע האָט אָבער פארשטאנען אז מיט פעסטונגען אליין איז ניט גענוג צו באוואַרענען נייפראנקרייך, און ער האָט דאָרום געזוכט צו פילען ביי דער צענטראלער פראנצויזישער רעגירונג אין פאריז, אז מען זאָל וואָס מעהר באזעצען מיט קאָלאניסטען דאָס לאַנד, באזונדערס יענע געגענדען וועלכע גרענעצען זיך מיט די ענגלישע קאָלאניעס.

די פראגע פון גרענעצען איז אויך ניט געוועזען גענוג קלאָר און גאליסאנע האָט געזיכט צו דעפינירען די גרענעצען אזוי, אז נייפראנקרייך זאָל זיין וואָס גרעסער. אזוי האָט ער געשטרעבט צו באקעמפען דעם ענגלישען איינפלוס אין האַנדעל אין דעם אָהייא טאַל, אָבער אזוי ווי די ענגלישע סחורות זיינען געוועזען סיליגערע, און זיי האָבען דאָרום מעהר אפּעלירט צו די ארטיגע אינדישע שבטים, האָט ער באשלאָסען צו ערקעמפען דיזע פאָזיציעס מיט מאכט, — דורך שיקען טרופען, און דאָס האָט טראץ דעם פריעדען איהם וויעדער געבראכט אין צור זאמענשטויס מיט די ענגלענדער.

צו יענער צייט האָט זיך ענגלאנד בכלל מעהר אָנגעהויבען אינטערעסירען מיט'ן צפון־אמעריקאנישען קאנטינענט, און אזוי ווי לויט דעם פריעדענס־אָפּמאך איז לואיסבורג צוריק אָפגעגעבען געוואָרען צו די פראנצויזען, האָבען זיי דאָרום געזוכט צו שאַפען א צווייטען צענטער, וואָס זאָל אָפשאַפען לואיסבורג'ס באַ-דייטונג. אין חודש יולי פון דעם יאָהר 1749 איז דאָרום געלעגט געוואָרען דער גרונדשטיין פון דער שטאָרט האַליפאקס, און ענגלאנד האָט דאָרטען אָנגעהויבען

צו באזעצן איהרע באפרייטע סאלדאטען, און די ארבייט אויסצובויען האליר פאקס איז אָנגעגאנגען אזוי ענערגיש, אז דריי יאָהר שפעטער איז עס שוין געוועזן א שטארק מיט זייער טויזענד איינוואוינער מיט פיעלע קאלאניסטען אין דער ארומיגער סביבה.

ענגלאנד האָט אויך געזוכט צו פארשטארקען אלץ מעהר איהר איינפלוס אין אקאדעיען, געווינענדיג די באפעלקערונג פאר ענגלישע אינטערטאנען, און בכלל פארוואנדלען עס אין נייענגלאנד, טראצדעם וואָס די פראנצויזען האָבען געזוכט צו שטערען אין דעם, און געזוכט האָט זי עס צו דערגרייכען דורך באַפעלקערען דאָס לאַנד. אזוי האָבען זיי אויסגעבויט פאָרט עדווארד (די יעצטיגע ווינדזאָר, נאָווא סקאָשיא) און אנדערע וויכטיגע פונקטען.

ביידע, אי ענגלאנד און אי פראנקרייך האָבען אלזא געזוכט אויסצישפרייטען זיך און באפעסטיגען די פאָזיציעס, און דאָס האָט סוף כל סוף געמוזט ברענגען צו נייע צוזאמענשטויסען. די פראנצויזען למשל האָבען געזוכט אריינצודרינגען טיעפער אין דעם אהייא טאל, און פארטרייבען פון דאָרטען דעם ענגלישען האַנדעל, דאָס האָט וויעדער אויפגעבראכט דעם שטאט ווירדזשיניא, און דינווידען, דעם דאמאָלסדיגען גובערנאטאר פון יענעם שטאט איז ענרליך געלונגען צו באקומען א באווייליגונג און די נויטיגע געלט־סומען צו פארטרייבען די פראנצויזען פון דאָרטען. אזוי האָט דער גובערנאטאר געשיקט שלוחים צו די פראנצויזען, און זיי זאָלען פארלאָזן זייער פעסטונג פאָרט לע באווע, וואָס זיי האָבען דאָרטען געהאט אויסגעבויט ביים טייך אלגהאני. דער פראנצויזישער קאמאנדיר האָט טאקע אויפגענומען די שלוחים זעהר גאסט פריינדליך, אָבער דאָך זיך ענטזאגט פון צו ערפולען זייער פארלאנג, און אין דער געגענד וואו עס געפינט זיך יעצט די שטאט פיסבורג איז עס דארום געקומען צו אן אָפענעם קאמף, וואָס האָט זיך געענדיגט מיט א זיעג פאר די פראנצויזען. די ענגלענדער זייענדיג געצוואונגען צוריקצוציהען זיך צוליעב זייער וועניגקייט אין צאָהל.

ארום די פיסבורגער בערג האָבען די פראנצויזען געהאט זייער פעסטונגס־פונקט פאָרט דוקוען, און די ענגלענדער וויעדער זייער פעסטונג פאָרט נעסעסיטי, און ווען די ענגלענדער האָבען פארלוירען האָבען זיי זיך געמוזט פון דאָרטען צוריק ציהען. אָבער ווען די נייעס איז אָנגעקומען אין ענגלאנד, אז זיי האָבען פארלאָרען פאָרט נעסעסיטי האָט עס אזוי אויפגעבראכט די ענגלישע פיהרער, אז דער פארלאמענט האָט באווייליגט גרויסע סומען פאר פארטיידיגונגס־צוועקען אין אמעריקא, און מען האָט אפילו געשיקט סאלדאטען און קאמאנדירען וועלכע זאָלען אָנפיהרען מיט דיעזער ארבייט גענען די פראנצויזען. אין יאָהר 1755 זע-

נען זיך צוליעב דיעזען צוועק צוזאמענגעפאָהרען די גובערנאטארען פון מאסאטשוסעטס, ניו יארק, פענסילווייניא, ווירדזשיניא און נאָרט קאראליינא, כדי צו באטראכטען פאראייניגטע מיטלען, און נאָך פיעלע האנדלונגען איז דער באשלוס געוועזען אז מען זאָל ניט נור ערקלעהרען קריגע נייפראנקרייך, נאָר אז מען זאָל אויך אָפשיקען ארמיען פון פארשיעדענע פונקטען, כדי די שאנסען פאר א זיגע זאָל זיין בעסערע.

קריגע האָט אין גיכען אויסגעבראכען.

איין ארמיי איז אָפגעגאנגען אין דער ריכטונג פון פאָרט דוקווען, כדי צו פארטרייבען די פראנצויזען פון דעם אהייא טאל, אָבער צוליעב דעם וואָס די טראנספארטאציאנס־מיטלען און מעגליכקייטען זענען געווען זעהר שלעכטע, איי-בערהויפט פאר דער ארטילעריע, האָט זי ערליטען א פולשטענדיגע מפלה, און טראצדעם וואָס זי איז געוועזען גרעסער פון דער פראנצויזישער, איז זי דאָך באד-זיגעט געוואָרען, ווען זי איז שוין געוועזען אין גאנצען עטליכע מייל פון פאָרט דוקווען, און כמעט די גאנצע ארמיי פון עטליכע טויזענד איז אומגעקומען צו-זאמען מיט איהר פיהרער ברעדאק, וועלכער איז געשטארבען פון וואונדען.

בעסער איז שוין געוועזען דער שיקזאל פון דער ענגלישער ארמיי אין אקאדיען, וועלכע האָט ניט געהאט צו קעמפען געגען פיעלע שוועריגקייטען, און איהר איז געלונגען צו געווינען גאנץ אקאדיען פאר גרויס־בריטאניען. זיענענדיג מיליטעריש האָבען זיי זיך יעצט גענומען צווינגען דעם פראנצויזישען טייל פון דער באפעלקערונג צו שווערען טרייהייט צו ענגלאנד, ארויסשיקענדיג די יעניגע וועלכע האָבען זיך ענטזאגט צו געבען די שבועה, אָבער אזוי ווי די מעהרסטע פראנצויזען האָבען זיך דערפון ענטזאגט, האָבען זיי זיי אלע צוזאמענגעקליבען (ארום זעקס טויזענד מענטשן), ארויפגעזעצט אויף שיפען, און זיי אָפגעשיקט אין אנדערע בריטישע קאָלאָניעס.

ענגלאנדס הילף צי די פארשיעדענע אמעריקאנער שטאאטען, וועלכע האָבען געפיהרט קריגע געגען נייפראנקרייך האָט פארשטעהט זיך אויף אויפגעוועקט פראנקרייך, אז זי זאָל מעהר פאראינטערעסירט זיין אין איהר אמעריקאנער קאָלאָניע, און לואי דער פופצענטער האָט דארום אָפגעשיקט קיין נייפראנקרייך איינעם פון די פעהיגסטע פראנצויזישע קאמאנדירען, דעם מארקז דע מאנט־קאלם, ער זאָל איבערנעמען די פיהרערשאפט פון דער ארמיי אין קאנאדע, וועלכע איז אין יענעם יאָהר (1756) באשטאנען פון ארום 6,400 סאָלדאטען.

ווען מאנטקאלם איז אין מאי 1756 אָנגעקומען אין נייפראנקרייך, און וויסענדיג, אז די ענגלענדער שוויגען ניט נאָר גרייטען זיך, האָט ער זיך

דארום זאפארט גענומען דערגאנצירען זיין קליינע ארמיי, אזוי אז אויך ער זאל זיין גרויס פאר א נויטפאל, און צושטעלענדיג די טרופען זיינע איבער די פארשידענע באפעסטיגטע פונקטען האָט ער איבערגעלאָזען דאָס דריי טויזענד מענשען, מיט וועלכע ער זאל קענען אָנפיהרען אפּענסיווע אָפּעראציעס. האָר בענדיג דורכגעפיהרט די רעארגאניזירונג האָט מאַנטקאלם ניט געווארט אויף דעם, אז די ענגלענדער זאלען צוערשט ווערען אקטיוו, נאָר ער האָט גלייך אטאקירט דעם וויכטיגען ענגלישען האַנדעלס־פּונקט אסוועגא. מיט אן ארמיי פון דריי טויזענד מענשען און באוואפענט מיט גענוג ארטילעריע און אמוניציע איז ער פון פראנט פראנטענאק ארויס איבערגעשוואומען דעם "לייז אנטעריא", און דורך קלוגע מאַנעווערס איז איהם געלונגען צו פארבאפען אסוועגא, נאכדעם ווי דער דאָרטיגער ענגלישער קאמאנדיר איז געפאלען אין דער שלאכט. די פראנצויזען האָבען דאמאלס פארניכטעט די גאנצע פעסטונג (אין אײַגוסט 1756) כדי זי זאל מעהר ניט קענען זיין קיין שטערונג פאר דער פראנצויזישער קאנטראל איבער דער אנטעריא און די ניאגרא פונקטען.

עס איז שטענדיג געוועזען אין דער גאטור פון די איינגעבוירענע אינדיאנער שבטים צו זיין אויף דער זייט פון דעם זיעגער, און די סימפאטיעס פון די אינדיאנער זענען דארום ווי ביי פרייערדיגע פאלען וויעדער אריבער צו די פראנצויזען, אזא ווירקונג האָט געהאט אויף זיי דאָס פאלען פון אסוועגא, און ניט נור האָבען זיי זיך באנוגענט מיט בלוויע סימפאטיעס, נאָר נאָך דער פאסירונג האָבען זיך ארום אכצען הונדערט יונגע און פעהיגע אינדיאנישע קריעגער אָנגעשלאָסען אין מאַנטקאלם־ארמיי. אָבער טראץ די אלע ערשטע נצחונות האָבען מאַנטקאלם און זיינע געהילפען איינגעזעהען די קריטישע לאַגע וועלכע רוקט זיך אָן אויף ניי־פראנקרייך.

דער ענגלישער פלאַט האָט געהאלטען אין איין פארגרעסערט ווערען מיט קריעגס־שיפען וואָס זענען געשיקט געוואָרען פון ענגלאַנד, און דער ריעזיגער פלאַט האָט ווי פאלשטענדיג אָפּגעשניטען ניי־פראנקרייך פון פראנקרייך גופא, און וועגען האָפען אויף הילף פון דער לעצטער האָט דאָס קיין רייד ניט געקענט זיין. די מעהרסטע זאכען און פראָדוקטען פלעגען צוגעשיקט ווערען פון פראנקרייך, אָבער אזוי ווי די פארבינדונגען זענען געוואָרען שווערערע, האָט זיך שנעל אָנגעהויבען צו פיהלען א מאַנגעל אין די אלע סחורות, און דער האַנדעל איז דאָס ווי פאראלזירט געוואָרען, דאָס לעצטע האָט דאָס צוגעהאלפּען צו פארשפרייטען אומצופריעדענהייט ביי דער באפעלקערונג.

דער זעלבער צושטאנד האָט אויך געבראכט דערצו, אז מאַנטקאלם זאל

מיזען אויפגעבען אלע זיינע אפענסיווע פלענער, און זיך צופריעדענשטעלען נאך מיט פארטיידיגונג.

אין דער ענגלישער פאליטיק אין לאַנדאָן האָט דערווייל געזעגט דער ענגלישער פאליטיקער וויליאם פֿיט, און אונטער זיין פיהרערשאפט איז גלייך אן ענדערונג פאָרגעקומען. מען האָט זיך גענומען ענערגיש גרייטען צו קריגע, אין אמעריקא, און דער מאיאר גענעראל סער דזשעפרעי אמחורסט איז באאויפֿטראגט געוואָרען אַנצופיהרען א שטארקען קאמפיין געגען נייפראנקרייך.

דער פלאן וואָס איז אונטער פֿיט'ס רעזשים אויסגעארבייט געוואָרען איז באשטאנען ווי פאָלגט: צו ערשט מוז גענומען ווערען די פעסטונג לואיסבורג, און אום פראנקרייך זאָל ניט קענען שיקען איינער פאָסטען צו הילף, זענען די ענגלישע קרייגס־שיפען באאויפֿטראגט געוואָרען מיט דער אויפגאבע צו האלטען דעם פראנצויזישען פלאַט פארשפארט אויף'ן מיטלענדישען ים. זייענדיג זיכער אויף אזא אופן, אז פראנקרייך וועט ניט קענען שיקען קיין הילף, איז א צווייטער טייל פון דעם ענגלישען פלאַט אָפגעשיקט געוואָרען נאָך אמעריקא צוזאמען מיט אן ארמיי פון צוועלף טויזענדר מענשען.

לואיסבורג האָט צו יענער צייט ניט נור געהאט אן ארמיי פון ארום 3.800 מענשען, נאָר אינ'ם דאָרטלענדיגן האפען האָט זיך אויך געפונען א קליינער פראנצויזישער פלאַט אין א פעהיגע מאנשאפט, און די פעסטונג גופא איז אויך געוועזען באדייטענדר שטארק, זייענדיג באזאָרגט מיט גוטע באטאריען.

די ענגלישע לאנדארמיי איז דאמאָלס קאמאנדירט געוואָרען פון אמר הורסט', וועלכער האָט אויך געהאט אלס זיין געהילף דעם שפעטערדיגען העלד פון קוריבעק, דעם גענעראל דזשיימס וואולף, און דעם לעצטען איז איבערי געגעבען געוואָרען די אויפגאבע צו לאנדען די ארמיי, א זאך וואָס האָט זיך איהם איינגעגעבען מיט נאגין קליינע פארלוסטען, לאנדענדיג ארום פיער טויז פון לואיסבורג.

זייענען וואָכען צייט האָט זיך געצו גען די באלאגערונג, און די ענגלענדער איז ענדליך געלונגען איינצונעמען צוויי פון די פראנצויזישע פעסטונגס־באטאריען, וועלכע האָבען געשיצט דעם האפען. א דריטע באטאריע ווידער איז זיי געלונגען שטייל צו מאכען, און די פראנצויזען זעהענדיג, אז די ענגלענדער באהיימען א פרויען וועג צום האפען, האָבען זיי עס געוואלט אָפּהאלטען מיט דעם, וואָס זיי וועלען פארצווייגען דעם אריינגאנג מיט געזונקענע שיפען. זיי האָבען עס גענימען דורכפיהרען, אָבער ביים זינקען די שיפען איז פלוצלינג אויסגעבראכען א פייער, פון וועלכען די איבעריגע פראנצויזישע שיפען האָבען זיך

אויף אָנגעצונדען. דאָס האָט פאראורזאכט א שטארקע צומומלעניש אינ'ם פראנץ צוויזשען לאגער, און די ענגלענדער האָבען עס אויסגעמוצט פאר זייערע צוועקען, אריינכאפערנדיג זיך בשעת'ן טומעל אינ'ם האפען. עס האָט זיך ענטוויקעלט א שלאכט ארום די פעסטונגס-ווענט, אָבער דאָס ענגלישע פייער איז פון אלע זייטען געוועזען אזוי גרויס, אז דעם 26-טען יולי איז די פעסטונג ענדליך גע- פאלען, דער פראנצויזישער קאמאנדיר דרוקאר האָט קאפיטולירט, די פעסטונג איז צושטערט געוואָרען, און די געפאנגענע פראנצויזען זענען אָפגעשיקט געוואָרען אלס קריגעס-געפאנגענע נאָך ענגלאנד.

האָבענדיג עראָבערט די שטארקסטע פראנצויזישע פּאָזיציע האָבען די ענגלישע קאמאנדירען גענומען דורכפיהרען ארויסטערצוברענגען אונטער ענגלישער הערשאפט די אלע קאָלאָניעס ארום און ארום, א זאך וואָס איז זיי אָנגעקומען זעהר לייכט.

אין דערזעלבער צייט וואָס וואולף און זיינע געהילפּען האָבען פארנומען אקאדיען, און געזוכט אויסצושפרייטען די ענגלישע קאנטראל ביז צום אריינגאנג פון סט. לאורענס, כדי אויך צו קענען פארנעהמען קוויבעק, האָט דערווייל א צווייטע ענגלישע ארמיי פון פופצעהן טויזענד מענשען געזוכט דורכצופיהרען דעם צווייטען טייל פון פיט'ס פלאן, אן אפגענסיווע געגען מאָנטרעאל. דיעזע אפּע- ראציעס האָבען זיך ניט איינגעגעבען אזוי ווי געפלאנט צוליעב די פיעלע טעות'ן וואָס דער ארמיי-פיהרער אבעיקראמבי האָט געמאכט, אָבער דעם ענגלישען קאָ- לאָנעל ברעדסטריט איז דאָך געלונגען איינצונעהמען פאָרט פראנטענאק, צו צו- שטערען די פראנצויזישע שיפען, וועלכע האָבען קאָנטראלירט די אנטעריא. דאָס האָט שפעטער אָפגעשניטען די "סופלאיס" פון דעם פראנצויזישען פונקט פאָרט דוקווען, וועלכעס די פראנצויזען האָבען אליין אויפגעגעבען און עס פארברענט. די ענגלענדער האָבען שפעטער איבערגעבויט די שטאדט, און איהר א נאָמען געגעבען פיטסבורג עהרענדיג דערמיט וויליאם פיט'ן.

די לאגע פאר פראנקרייך איז אַלזאָ געוואָרען שווערער און שווערער, און מאָנטקאלם האָט זיך ענדערגיז גענומען פארטיידיגען ניי-פראנקרייך מיט די פאָר- בליבענע שוואכע כחות, איינגעהערדיג זיין הילפּלאָזיגקייט, צוליעב דעם וואָס ענגלישע נייע ארמיען האָבען געהאלטען אין איין אָנקומען. לויט דעם ענגלישען קריגעס-פלאן האָבען יעצט צוויי ריעזיגע ארמיען גע- דארפט אָנפיהרען די אפּענסיווע, אמהורסט אויף מאָנטרעאל, אין וואולף אויף קוויבעק.

אָפגעשניטען פון פראנקרייך, מיט איבערגעריסענע פארבינדונגען אין דעם אייגענעם לאגער, האָט זיך די ענגלענדער שנעל איינגעגעבען צו פארנעהמען די

ניאגארא פונקטען און אנדערע פלעצער, און אן ארמיי פון עלף טויזענד מענשען האָט זיך לאנגזאם און פאָרויכטיג געהאלטען אין איין דערנעהענטערען צו דער ריכטונג פון מאָנטרעאל.

מאנטקאלם ווידער האָט אָנגעשטרענגט זיינע לעצטע כחות צו פארטיידיגען קוויבעק. עס איז איהם געלונגען צוזאמענצוקלייבען אן ארמיי פון פערצעהן טויזענד מענשען, אויפצושטעלען גוטע און שטארקע פעסטונגס-וואלען, און צו באפעסטיגען די ברעגען פונ'ם סט. לאורענס מיט ארטילעריע, אום צו זיין זיכער אויף דאָרטען פון אָנפאל, און די גרעסטע פאָרויכטיגקייט איז גענומען געוואָרען צו קענען פארטיידיגען מוטיג יעדען פונקט.

פון דעם אינזעל ארלעאנס ביים סט. לאורענס האָט מען דייטליך געקענט אלעס צוזעהען, וואָס עס קומט פאָר אין און ארום קוויבעק, און דיעזען פונקט האָט וואולף אויסגעקליבען צו לאנדען דאָרטען מיט זיינע סאָלדאטען, און אין די קומענדע עטליכע וואָכען האָט וואולף עהאט גענוג געלעגענהייטען איבערצוצייגען זיך אין דער שווערקייט פון זיין אויפגאבע.

גענעראל וואולף.

וואולף האָט געהאט מיט זיך א פעהיגע ארמיי פון ניין טויזענד סאָלדאטען, פאר אן אָפּענער שלאכט האָט ער ניט קיין מורא געהאט, זייענדיג זיכער אז זיינע געאיכטע טרופען וועלען קענען לייכט באזיגען מאנטקאלם ארמיי, וואָס איז מעהרסטענס באשטאנען פון מיליץ, אָבער מאָנטקאלם האָט אָנגענומען א דע-פענסיווע טאקטיק, זייענדיג געשטיצט דערביי פון דער פעסטונג און די נאטירליכע גרויסע בערג. ניט קענענדיג דארום ארויסטרופען דעם שונא צו אן אָפּענער שלאכט האָט וואולף גענומען אטאקירען די פעסטונג מיט'ן גאנצען הארמאטען

פייער, וואָס ער האָט נאָר פארמאָגט.

ביי פאָינט לעווים, אויף דעם דרום ברעג פון'ס סט. לאורענס, פונקט געגענאיבער קוויבעק האָט ער אויפגעשטעלט שטארקע באטארייען וועלכע האָבען גענומען ווארפען איבערן שמאָלען טייף גענוג פייער אויף קוויבעק, און דאָס פייער האָט געטאָן גענוג צושטערונגס-דאָרבייט. קירכען, הייזער און אנדערע גע-ביידעס זענען חרוב געוואָרען, און די איינוואוינער האָבען געמוזט זוכען שוין ווייט, ווייט פון קוויבעק ביים טייף סט. משארלו, און וואולף'ן איז ענדליך געלונגען אויפצושטעלען א לאגער פאר א טייל פון זיינע סאָלדאטען אויף דער צפון זייט פון'ס סט. לאורענס, וואו ער האָט זיך פעסט באפעסטיגט און געמאכט זיין הויפט קווארטיר.

און דער ענגלישער פלאָט איז אויך פון די אטאקעס ניט אָפגעשטאנען, און צוגעהאלפֿען וואולף'ן אין דער באלאגערונג. וואולף'ן איז ענדליך נאָך פיעלע פארזוכען געלונגען צו באפעסטיגען זיך אלץ מעהר, און א צאָהל שיפען פון'ס ענגלישען פלאָט האָט זיך אויך דורכגעריסען דורך דעם פראנצויזישען פלאָט, און אלעס איז יעצט גרייט געוועזען פאר א געמיינשאפטליכער אטאקע ארום איינעם פון די פעסטונגס-פונקטען, קעפֿ-הודש, אָבער די פראנצויזען האָבען דאָרטען ארויסגעוויזען אזא מוטיגע פארטיידיגונג, אז וואולף האָט באשלאָסען איבערצורטראגען די אטאקע געגען א צווייטען פונקט, וואו כאַנטקאלמ'ס הויפט-לאגער איז געוועזען. אין דעם לעצטען טאג פון חודש יולי האָט די ארמיי געלאנדעט, אָבער די ענגלישע סאָלדאטען זיינען באגעגענט געוואָרען מיט אזא שטורם פון פייער, אז די רעזולטאטען זענען געווען שרעקליכע, און וואולף איז געצוואונגען געוועזען צוריקצוציהען זיך מיט שווערע פארלוסטען.

וואָכען זענען פאראיבער, און די באלאגערונג איז פאָרגעזעצט געוואָרען אָהן שום רעזולטאטען. דערווייל איז וואולף פון צופיעל אנגעשטרענגטקייט קראנק געוואָרען, און א צווייטע אטאקע האָט געמוזט אָפגעלעגט ווערען, ביז וואנען ער וועט געזונט ווערען.

ווען וואולף איז צוריקגעקומען צו זיך, האָט ער זיך גענומען פאר דער דורכפיהרונג פון זיין שטורם-פלאַן, לויט וועלכען קוויבעק האָט געזאָלט גענומען ווערען צוזאמען מיט דער הילף פון קלוגע ארמיי און פלאָט מאנעווערעס, אָבער צוליעב שלעכטען וועטער האָט עס געמוזט אָפגעלעגט ווערען ביז סעפטעמבער, ווען בעסערער וועטער איז אָנגעקומען און מעגליך געמאכט די קריענס-אָפּעראציעס.

אין דער נאכט פון דעם 12-טען סעפטעמבער איז געלונגען אפצונארען די פראנצויזישע קאראאולען (מיט דער הילף פון אָפיצירען וועלכע האָבען גערעדט זעהר גוט פראנצויזיש) ארום די באטארייען, וועלכע האָבען געדענקט אז דאָס זענען

פראנצויזישע שיפען, און אזוי איז געלונגען דורכצושמוגלען עטליכע ענגלישע שיפען מיט סאלדאטען, וועלכע האָבען אין דער שטילקייט פון דער נאכט גע-לאנדעט ביי די פראנצויזישע פּאָסטענס, און גענומען די דאָרטיגע פראנצויזישע וואכען דורך איבערדראַשונג, און איידער עס איז נאָך געוואָרען טאג, האָבען זיך שוין אויף די קוויבעקער בערג געפונען ארום 4500 ענגלישע סאלדאטען, גרייט צו אן אָפּענער שלאכט.

צו דער זעלבער צייט וואָס די ענגלישע סאלדאטען האָבען זיך אויף דעם לאַנד דערנעהענטערט צום הארץ פון קוויבעק, האָט דער ענגלישער פּלאַט אויך באַמבארדירט מאָנטקאָלמ'ס הויפטלאַגער, אין שיפען מיט סאלדאטען האָבען געהאַלטען אין איין ארומפּאָהרען אראפ און ארויף טייך, כדי דאָדורך צו פאר-טומלען מאַנטקאָלמ'ן, וועלכער האָט ניט געוואוסט וואו די ענגלישע ארמיי קלייבט זיך צי לאַנדען. ערשט אז עס איז געוואָרען טאג, האָט זיך מאָנטקאָלמ געכאַפּט, זיי קלוג די ענגלענדער האָבען איהם אָפּגענארט דורך זייערע מאַנעווער דעם. מאַנטקאָלמ האָט גלייך פארשטאנען די קריטישע לאַגע, אין וועלכער ער איז געשטעלט געוואָרען א דאנק דיעזער ענגלישער מאַנעווער, און ער האָט זיך אין געאייגל גענומען צונופּזאמלען זיין ארמיי ארום די פעסטונגס-ווענט פון קווי-בעק, און ניט פארלירענדיג קיין איבעריגע צייט האָט ער זיך זאָפּאַרט גענומען צו אטאקירען וואולפ'ס ארמיי, ניט זשאַלענענדיג דערביי קיין פייער.

די ענגלענדער האָבען זייערשט אויף דער שיסעריי גאָר ניט געענטפערט, נאָר ערשט דאן ווען דער שונא איז שוין געוועזען גאָר נאָהענט צו זיי, האָט זיך מיט אַמאָל א שרעקליכער פייער דערטראגען פון דער גאנצער ענגלישער ארמיי, און מיט יובעל-געשרייען האָבען זיך די ענגלישע טרופען א לאָז געטון פאָרווערטס, צוטומלענדיג דערביי אזוי די פראנצויזען, אז די לעצטע זענען אין גרויס אונ-אַרדנונג צוריק געלאָפּען, זוכענדיג שוין אונטער די שטארקע פעסטונגס ווענט, אויף'ן צווייטען זייט פונ'ם טייך סט. משאַרלז.

דער ענגלישער נצחין איז געוועזען גרויס און פיעלפאַך, אָבער אין דעם ענגלישען זעגעס-דעכער איז אריינגעפאלען אויך א ביטערער טראפען. אין דער שטונדע פון זיעג איז זייער פיהרער און גענעראל, וואולף, געטראפען געווארען פון א פראנצויזישער קויל, און עטליכע מינוטען שפעטער איז ער שוין געווען טויט.

און אויך פאר'ן פראנצויזישען פיהרער האָט דער שיקאַל צוגעטיילט דאָס זעלכע, דעמזעלבען סוף, מיט'ן איינציגען אונטערשייד וואָס וואולף איז גע-שטארבען מיט'ן באוואוסטזיין פון נצחון, און מאָנטקאָלמ איז געפאלען וויסענ-דיג אז עס פאלט אויך זיין באַלעבטע ניי-פראנקרייך. מאָנטקאָלמ איז שטערב-

ליך פארוואנדעט געוואָרען אויפ'ן שלאכט־פֿעלד, און איז אויפ'ן צווייטען טאג געשטארבען. די פיהרער פון ביידע צווישען זיך פיינדליכע לאגערען ביים לעבען זיינען געפאלען, אָבער דער טויט האָט זיי וויעדער פאראייניגט און שלום גע־שלאָסען צווישען זיי. אין דער אלטער הויפט־שטאט פון ניי־פראנקרייך, אין יעצטיגע רעזידענץ־שטאָדט פון דער קוויבעקער פראָווינץ, קוויבעק, אזוי קען מען אויף איינעם פון די פיעלע פעלזען ארום דעם טייך וואָס האָט אזוי פיעל שלאכטען צוגעזעהען באמערקען דעם שותפות'ען מאָנומענט, אויפגעשטעלט צום זכרון פון ביידע געפאלענע פיהרער — וואַלף און מאָנטקאלס, און א טאפּעל ביים מאָנומענט דערצעהלט ביידענס שבחים.

די ענגלענדער האָבען אָפּגעהאלטען דעם ערשטען זיעג, אָבער די שטאט איז נאָך ניט געוועזען גענומען, און די פראנצויזישע ארמיי איז נאָך אלעס געוועזען א גרעסערע אין צאָהל ווי די ענגלישע, וועלכע האָט זיך יעצט דאָרטען קאָנצענטרירט ארום דעם געגענד באקאנט אלס די "פליינס אָף אייברעהעם".

צוזאמענשטויס נאָך צוזאמענשטויס איז פאָרגעקומען, אָבער מאָנט־קאַלמ'ס נאכפאלגער איז ניט געוועזען אזוי פעהיג ווי זיין פאָרגעגנער, און זיינע פיעלע געמאכטע פעהלערען האָבען ענדליך געבראכט צו דעם, אז קוויבעק האָט קאפיטולירט דעם 18טען סעפטעמבער 1759. דער פראנצויזישער ארמיי איז ערלויבט געוואָרען ארויסצומארשירען פון שטאט מיט'ן גאנצען מיליטערישען כבוד, און אפצופאָהרען קיין פראנקרייך, די ציווילע איינוואוינער איז פאר־זיכערט געוואָרען יעדער פערזענליכער און אייגענטומ'ס שוץ, און קוויבעק איז געשטעלט געוואָרען אונטער דער קאָנטראָל פונ'ם ענגלישען קאָמאנדיר מארריי, וועלכער האָט גענומען איינפיהרען די נייע אָרדדונג.

דער קומענדער ווינטער איז אוועק אָהן ווייטערדיגע וויכטיגע צוזאמענ־שטויסען, אָבער מיט'ן אָנקומען פון פריהלינג האָבען די פראנצויזען פון מאָנט־רעאל געמאכט א פארוואַך צוריק אָפצונעהמען די פארלוירענע פעסטונג. די פראנצויזען האָבען נאָך צו יענער צייט קאָנטראלירט גענוג פּינקטען ארום דעם סט. לאורענס, און ווען ארום חודש אפּריל איז פון מאָנטרעאל אָפּגעפאָהרען אן ארמיי פון זיעבען טויזענד מענשען אויף איהר וועג צו קוויבעק, איז זי שפעטער פארגרעסערט געוואָרען דורך די גאריזאָנען פון טהרי ריווערס און דישעק קארטיע, איבערשטייגענדיג שפעטער דאדורף די צאָהל פון צעהן טויזענד מענשען ווען זי האָט זיך דערנעהנטערט צו קוויבעק.

דער ענגלישער קאָמאנדיר מארריי האָט אָבער ניט געווארט ביז וואנען ער וועט אטאקירט ווערען, נאָר ער איז ארויס פון קוויבעק צו באגעגענען זיי אין אן

אָפּענער שלאכט. דעם 28-טען אפריל האָבען זיך ביידע פיינדליכע ארמיען ווידער באגעגענט ארום סט. פאי, א פונקט ניט ווייט אין מערב פון די "פליינס אָף אייברעהעם". מאַרריי האָט געהאט מיט זיך אין גאנצען א קליינע ארמיי, דערפאר אָבער איז ער געוועזען באזאָרגט מיט גענוג ארטילעריע, און דערצו נאָך האָט ער געהאט די גינסטיגערע פאָזיציע וואָס ער איז געוועזען פון אויבען אויף די בערג, אָבער טראצדעם האָט מאַרריי ערליטען פיעלע פארלוסטען, און אפילו פארלוירען דעם פאָרצוג פון זיין גוטער פאָזיציע, זייענדיג דאָדורך גער צוואונגען צוריקצוגעהן זיך אין דער פעסטונג, וואו עס האָט איהם ערווארט א לאנגע באלאגערונג מצד די פראנצויזען. אָבער אין חודש מאי איז אָנגעקומען קיין קוויבעק א ריעזיגער ענגלישער פלאָט, און דאָס האָט אזוי דערשראָקען די פראנצויזען, אז זיי האָבען אויפגעגעבען די באלאגערונג, און אפגענאנגען צוריק נאָך מאָנטרעאַל.

די ענגלענדער האָבען זיך אלזאָ דערפיהלט זיכער, און מיט דער הילף פון נייע ארמיען האָט זיך אמהוירסט גענומען דורכצופיהרען זיינע פלענער געגען מאָנטרעאַל. דעם 6-טען סעפטעמבער איז שוין די ענגלישע ארמיי געוועזען גער לאַנדעט ביי לעיטין. מאָנטרעאַל האָט אָנגעהויבען ארומגערינגעלט צו ווערען פון אלע זייטען פון ענגלישע ארמיען, און די פראנצויזישע ארמיען זיינען צוואר מענגעדריקט געוואָרען אלץ ענגער און ענגער אויף'ן אינזעל מאָנטרעאַל. ענטמער טיגונגען דורך די פיעלע דורכפאלען האָבען דעמאָלאַזירט די פראנצויזישע סאָלאַטען, און דאָס האָט כמעט אָהן א שום שלאכט געבראכט צו דעם, אז מאָנטרעאַל זאָל קאפיטולירען צוויי טעג שפעטער, (סעפטעמבער דעם אכטען).

קאנאדע איז דאָרום פאָלשטענדיג איבערגעגאנגען צו די ענגלענדער, און שפעטער האָט דער פריעדענס-אָפּמאך פונ'ם יאָהר 1763 אנערקענט די ענגלישע הערשאפט איבער דער קאָלאָניע.

די טעג פון ניי-פראַנקרייך זענען געוועזען צו ענדע, און קאנאדע האָט איבער געמישט א ניי בלאט אין דער געשיכטע פון איהר ענטוויקלונג.

דער נייער ענגלישער רעזשים

די פראנצויזישע הערשאפט אין קאנאדע איז געוועזען צו ענד, לויט דעם פריעדענס־אפמאך פונ'ם יאהר 1763 איז קאנאדע געווארען אן ענגלישע קאלאניע, און די פיהרער און פארטרעטער פון דער ענגלישער מלוכה האָבען זיך גענומען פארפעסטיגען דעם ענגלישען רעזשים אין לאנד.

צווישען פראנקרייך און ענגלאנד איז שוין געוועזען פריערען, אָבער טראָצדעם זענען נאָך גיט די באציאונגען געוועזען קיין פעסטגעשטעלטע, און מען האָט גיט געקענט וויסען וואָס דער מאָרגענדיגער טאג וועט ברענגען, און ווי תמיד אין אזעלכע צייטען האָט די מיליטערישע הערשאפט געהאט די אוי־בערהאנד. די ערשט טעג פון ענגלאנד'ס הערשאפט אין קאנאדע זענען דאָרום געוועזען שטרענג מיליטערישע, און דער הויפט־קאמאנדיר פון דער ענגלישער ארמיי אין אמעריקא, אמהורסט איז צו דערזעלבער צייט אויך געוועזען דער הויפט־רגיערער איבער קאנאדע.

אין יענע טעג איז גאנץ קאנאדע איינגעטיילט געוואָרען אין דריי מיליטע־רישע דיסטריקטען (קוויבעק, טהרי ריווערס. און מאָנטרעאַל) מיט א מיליטער־מאן אין יעדען פלאץ אלס הויפט רעגירער. אָבער טראָצדעם וואָס קאנאדע איז געוועזען אונטער א שטרענגער מיליטערישער רעגירונג, האָט דאָס מיליטער געהאט וועניג געלעגענהייט אריינצומישען זיך אין פאקטישען לעבען פון דער פריעדליכער באפעלקערונג, און אויסער ביי עטליכע קליינע צוואמענשטימען, האָט די ארמיי געהאט וועניג וואָס צו טון, און דאָס האָט כמילא געבראכט צו דעם, אז דער מיליטער רעזשים זאָל פארלירען אלץ מעהר פון זיין שטרענגען כאראקטער, און ווערען אלץ מעהר פריינדליכער.

די ענגלישע אָפיצירען האָבען זיך גיט געמישט אין אינערליכען לעבען פון דער באפעלקערונג, געלאָזען זיי רוהיג אָנגעהן מיט זייערע באשעפטיגונגען, ווי ווייט מעגליך איבערגעלאָזען די אלטע פראנצויזישע געזעצען, צו וועלכע די באפעלקערונג איז שוין געוועזען צוגעוואוינט זייט פיעלע יאָהרען, און איבער געלאָזען צו די קאנאדער זעלבסט די דורכפיהרונג זייערע. די סאָלארטען איז שטרענג אנגעזאגט געווארען צו באציהען זיך פריינדליך צו דער ציווילער בא־פעלקערונג, גיט אויסצולאכען זייערע מנהגים און געוואוינהייטען, און צו רעספעקטירען דעם גלויבען און רעליגיע פון דער באפעלקערונג, פאר דעם קלענ־סטען פארברעכען געגען דער באפעלקערונג, זענען די סאָלארטען באשטראפט

געווארען פון א מיליטערישען געריכט, פארקעהרט וויעדער, די ציווילע פאר-
ברעכער זענען געמשפט געווארען פון א ציווילען געריכט. אלעס איז געטון
געווארען צו געווינען דעם צוטרויען און די פריינדליכקייט פון דער באפעלקערונג,
און ווען נייע רעגולאציעס און פאראָרדנונגען פלעגען ארויסגעגעבען ווערען, זענען
זיי פארעפענטליכט געווארען אין דער פראנצויזישער שפראך — די שפראך פון
דער באפעלקערונג.

אזא באציהונג האָט געמוזט ברענגען דערצו, אז די באפעלקערונג זאָל כמעט
ניט פיהלען די פאָליטישע ענדערונג אין לאַנד, זיך פיהלען טיילווייז צופריעדען,
אזוי אז אויסער די געוועזענע פראנצויזישע אפיצירען און בעאמטע, האָט פון דעם
ציווילער באפעלקערונג קיינער ניט פארלאָזט דאָס לאַנד.

דעם 7-טען אקטאבער 1763 איז ערשינען די קעניגליכע פראקלאמאציע
וועלכע האָט אָפציעל פראקלאמירט און פעסטגעשטעלט די ענגלישע רעגירונג
איבער די איינגענומענע קאלאניעס אין צפון אמעריקא, א פראקלאמאציע וועלכע
האָט צו דערזעלכער צייט אויך איינגעפיהרט פארשיעדענע געזעצען פאר'ן לאַנד,
ווי דאָס פעסטשטעלען די גרענעצען פון יעדען געגענד, געזעצען וועגען די לענדער-
רייען פון די אינדיאנער, און דאָס פארשפרעכען פאר איינפיהרען א ציווילע רע-
גירונג אין לאַנד, א זאך וואָס האָט גענומען דורכגעפיהרט ווערען, ווען אין
חודש אויגוסט 1764 איז קיין קוויבעק אָנגעקומען די קאָמיסע פון דעם "גאווער-
נאר-אויטיטיע" איבער קאנאדע, גענעראל דזשיימס מארריי, וועלכע האָט זיך
גענומען איינפיהרען א פאכיגע ציווילע רעגירונג, וואָס זאָל ענטשפרעכען די
נויטען פון דער גרייסער פראנצויזישער מאיאריטעט, און אויך פון דער ענגליש-
שפרעכענדער מינאָריטעט, ווייל ביסלאכווייז האָט זיך אויך אָנגעהויבען צו
ענטוויקלען אן ענגליש-שפרעכענדער ישוב, דורך דעם וואָס פיעלע סאָלאַדאטען
זענען באפרייט געוואָרען און זענען פארבליבען אין לאַנד.

און דאָ האָבען זיך אָנגעהויבען ארויסצואווייזען די ערשטע שוועריגקייטען.

מיען האָט זיך גענומען אלץ מעהר איינצופיהרען ענגלישע געזעצען, מען
האָט אריבערגעבראכט בעאמטע פון ענגלאַנד, און אזוי ווי די פראנצויזען זע-
נען קאטאָליקען אין דער רעליגיע, האָבען זיי אונטערן נייעם רעזשים ניט געקענט
אָנהאלטען אזעלכע עמיטער ווי ריכטער און דאָס גלייכען, עמטער פאר וועלכע
מיען האָט אין יענער צייט געמוזט אָפגעבען א פראָטעסטאנטישע שבועה. דער
עלעמענט וואָס האָט צוזאמענגעשטעלט די ענגליש-שפרעכענדע מינאָריטעט איז
אויך ניט געוועזען קיין געהויבענער, אזוי אז אפילו מארריי זעלבסט האָט זיי
באטראכט פאר מענישען פון א צווייפעהאפטען כאראקטער, אָבער די לעצטע

האָבען כמעט מאָנאָפּאָליזירט די גאנצע אדמיניסטראציע פון לאַנד, און דאָס האָט געמוזט פארזייען די ערשטע זריעה פון אימיגראציע. אן אנדער שוועריגקייט איז באשטאנען אין דעם, וואָס דער גאָווערנאָר און די אנדערע הויכע בעאמטע האָבען געזוכט אפצורייסען אלץ מעהר די באפעל קערונג פון פראנקרייך, טראצדעם וואָס זיי האָבען זיך תמיד באצויגען פריינדליך צו דער באפעלקערונג, זיי האָבען למשל איינגעפיהרט שווערע נאוויןאציאנאס פאר אַרדנונגען כדי דער גאנצער שיפס-פארקעהר מיט קאנאדע זאָל פאָרקומען נאָר מיט ענגלאַנד און ניט מיט פראנקרייך, און אזא זאך האָט אויך ניט געקענט פארבייגעהן אימבאמערקט פון דער באפעלקערונג.

אַבער טראצדעם אלעמען, האָט זיך די ענגלישע מינאָריטעט געפיהלט געקרויזעט, איבערהויפט האָט זיי פארדראָסען דאָס, וואָס מאַרריי איז צו פריינדליך צו די פראנצויזען, און דאָס וואָס ער ציהט ניט צו די ענגליש-שפרע כענע גרופע צו דער רעגירונג, און אזוי ווי זיי האָבען ניט געוואָלט זיין צווישען די געקרויזעטע, האָבען זיי אָפגעשיקט קיין ענגלאַנד א פּעטיציע מיט אלע זייערע טענות. דאס לעצטע האָט געווירקט, גענעראל מאַרריי איז צוריקגערופען געוואָרען, און אין 1768 איז אלס זיין נאכפאלגער באשטימט געוואָרען דער לוי-טענאנט גאווערנאָר סער גאי קארלטאן, וועלכער האָט פארגעזעצט צו רעגירען איבער קאנאדע לויט מאַרריי'ס רעזשים, און זיך אפילו אָפגען געשטעלט אויף דער זייט פון די קאנאדער פראנצויזען, באזונדערס אין די פראגען וועלכעס געזען עס איז פאסיגער פאר'ן לאַנד, דאָס ענגלישע אָדער דאָס פראנצויזישע, און דאָס וואָס די פראנצויזען האָבען ניט קיין צוטרעט צו די פארשיעדענע אדמיר ניסטראציאנאס-עמטער.

נאָך אונטער מאַרריי'ן איז דער הויפט צוזאמענשטויס מיט דער ענגלישער מינאָריטעט געוועזען דאָס, וואָס די לעצטע האָבען פארלאנגט אז מען זאָל צו-זאמענרופען אן "אסעמבלי", א מין געזעצגעבענדע קערפערשאפט, אָבער אי מאַרריי און אי זיין נאכפאלגער קארלטאן האָבען פארשטאנען, אז די ענגלענדער מיינען ניט מיט דעם די הגדה נאָר די קניידלאך, אז זיי פארלאנגען ניט אזא קערפערשאפט כדי איינצופיהרען מעהר געזעץ און אָרדנונג אין לאַנד, נאָר אז דאָס זאָל זיי נוצען אלס אינסטרומענט צו פארשטארקען זייערע פיעלע פרווילע-געס, וואָס זיי האָבען גענאָסען אין אן אומבאגראנעצטער מאָס, און זיי גע-געבען אן אויבערהאנד איבער דער באפעלקערונג. קארלטאן'ס רעזשים האָט דאָרום באגעגענט דיזעלבע שוועריגקייטען ווי מאַרריי'ס, און די ענגלישע מינאָריטעט האָט וויעדער פאָרגעזעצט צו שיקען פּעטיציעס קיין לאָנדאָן, וואו די קרויזעס אין טענות זענען מיטגעטיילט געוואָרען.

די פראגע צו יא אן "אסעמבלי" אָדער ניט איז געוואָרען איינע פון די וויכטיגסטע פאר'ן לאנד. די פראנצויזישע מאיאריטעט איז געוועזען געגען דעם ווייל זי האָט געוואוסט אז דאָס וועט נאָר זיין א מיטעל אין די הענט פונ'ם ענגלישען בעאמטענטום אויף צו עקספּלאוואַרירען די באפעלקערונג, און קארלטאן האָט מוטיג אונטערשטיצט די פראנצויזען אין זייער קאמף. די פראגע איז געוואָרען פון אַזא וויכטיגקייט, אז קארלטאן האָט געפונען פאר נויטיג אַפּצופאַהרען קיין ענגלאַנד און דאָרטען צו ערקלעהרען דעם גאנצען צושטאנד. דאָס ענגלישע מיניסטעריום וואָס האָט געדארפט ענטשיידען די זאך, האָט אַלזייטיג באטראכט דעם צו-שטאנד, אויסגעהערט א רייע עדות, קארלטאנ'ען, מארריי'ן, און אנדערע הויכע בעאמטע, און איז ענדליך געקומען צום שלום, אז די ענגלישע מינאָר ריטעט דארף ניט רעגירען איבערן גאנצען לאנד, און אז די פראנצויזען זענען גערעכט מיט זייער טענה, אז זיי ציהען בעסער פאַר דאָס אלטע פראנצויזישע געזעץ, און דיעזער באשלוס איז פארקערפערט געוואָרען אין דעם געזעץ באקאנט אלס "קוויבעק אקט 1774".

צו יענער צייט, איז אין ענגלאַנד'ס אינטערעסען געוועזען צו האָבען וואָס מעהר פריינט פאר איהרע קאָלאָניאַליזאַציאָנס-פּלענער. אמעריקא האָט זיך שוין דאמאָלס געפונען אויף דער שוועל פון רעוואָלוציע, א זאך וואָס האָט זיך גע-ענדיגט שפעטער מיט דעם וואָס די אמעריקאנער שטאאטען האָבען ארונטערגע-וואָרפען פון זיך די ענגלישע הערשאפט. ענגלאַנד האָט דארום געוואָלט האָבען וואָס מעהר פריינט אויף'ן צפון אמעריקאנישען קאָנטינענט, אין צו געווינען די פריינדשאפט פון די קאנאדער פראנצויזען האָט דארום געמיינט פיעל. דיעזער מאטיוו האָט דארום געשפיעלט ניט קיין קליינע ראָליע אין דעם, וואָס דאָס ענגלישע מיניסטעריום האָט אויסגעטייטשט דעם סכסוך ארום דער פראגע פון אן "אסעמבלי" צו גונסטען די קאנאדער פראנצויזען און פארעפענטליכט דעם "קוויבעק אקט 1774".

לויט דיעזען אקט זענען פעסטגעשטעלט געוואָרען די קאנאדער גרענעצען, וועלכע האָבען זיך אינ'ם מערב געצויגען ביז דעם טייך מיסיסיפי צום מזרח ביז לאבראדאר און די אינזלען ארום דעם סט. לאורענס שטראם, אלץ געגענרען מיט א גרויסער פראנצויזישער באפעלקערונג. ווייטער ווערט אינ'ם קוויבעק אקט פעסטגעשטעלט, אז אזוי ווי די איינוואוינער גלויבען אין דער הוימישער קירכע, און זענען זייט יאָהרען צוגעוואוינט צו א סיסטעם פון געזעצען, איז דארום ראטזאם, אז די אייגענטומס און ציוויל געזעצען ווי אויך אלע אלטע מנהגים זאָלען בלייבען אין קראפט, און די אלע פארארדנונגען וואָס שטערען זייערע גאָרמאלע ענטוויקלונגען, ווערען דערביי צוריק גערופען. לויט דעם אקט ווערט

אויך ענטזאנט דער פארלאנג פאר אן "אסעמבלי" צוליעב דעם וואָס די רוימישע קאטאליקען (די פראנצויזישע באפעלקערונג) וואָלט זיך אין אזא קערפער-שאפט ניט געקענט באטייליגען צוליעב דער שבועה.

אנשטאט אן "אסעמבלי" שרייבט דער אקט בעסער פאַר א געזעצגעבענדען ראט (לעדזשיסליטיוו קאונסיל) וועמעס מיטגלידער ווערען באשטימט פון דער רעגיערונג. דיעזער ראט דארף באשטעהן פון ניט וועניגער פון זיבעצעהן מיט-גלידער אין ניט מעהר פון צוויי און צוואנציג, און מוזען אלע זיין קאנאדער איינוואוינער. דאָס רעכט וויעדער פון דיעזען ראט איז שטארק באגרענעצט גע-וואָרען, אזוי אז עס איז קלאָהר געוועזען אז די ענגלישע רעגיערונג האָט גע-וואָלט, אז קאנאדע זאָל בעסער רעגיערט ווערען דירעקט פון לאַנדאָן, אלענ-פאלס האָט זי געוואָלט זיך אויסהיטען פון דיזעלבע טעות'ן, וועלכע זענען גע-מאכט געוואָרען אין דער שכנה'שער אמעריקא, און וואו די סמנים פון רעוואָל-וציע האָבען זיך שוין בולט ארויסגעוועזען.

אין דער פראגע פון רעליגיע שטעלט פעסט דער קוויבעק אקט די פולשטענדיגע זיכערהייט פון דער רוימישער קירכע, און עס ווערט אנערקענט דאס רעכט פון די קאטאלישע גייסטליכע איינצומאָהנען די פארשיעדענע קירכען-שטייערען, ווי דער מעשר וואָס פלעגט דאמאָלס געצאָהלט ווערען צו די קירכען. מען האָט אויך די קאטאליקען באפרייט פון געוויסע שבועות, א זאך וואָס האָט זיי געגעבען א מעגליכקייט אָנצונעהמען רעגיערונגס-אמטען, א זאך וואָס האָט זאפאָרט אריינגעבראכט אין דער רעגיערונגס אדמיניסטראציע פיעלע פראנצויזישע בעאמטע.

אלס א גאנצער, האָט דער קוויבעק אקט פיעל דערגרייכט צו געוואונען די פריינדשאפט פון די קאנאדער פראנצויזען פאר דער ענגלישער קרוין, און אזוי ווי אין די מעריטיים פראָווינצען (באזונדערס אין דער פראָווינץ נאָווא סקא-שיא) איז די גאנצע צייט אָנגענאנגען אן ענגלישע קאָלאָניזאציע איז דארום דער געגענד אלץ מעהר זיכערער געוואָרען פאר ענגלאנד.

אזוי האָט זיך די לאגע געצויגען ביז וואנען עס איז געקומען דער וויכטיגס-טער מאָמענט אין דער געשיכטע פון דער נייער וועלט — די אמעריקאנער רע-וואָלוציע.

די אמעריקאנער רעוואלוציע און קאנאדע

די שפאלטונגען און מיספארשטענדנישען צווישען ענגלאנד און די אמעריקאנער קאָלאָניעס זענען געוועזען פיעלע, און זיי האָבען אָנגעהאלטען א לאנגע צייט, און הויפטזעכליך האָט זיך עס גענומען פון דעם, וואָס זיי האָבען געוואָלט זיין זייערע אייגענע בעלי בתים, וואָס וועניגער האָבען צו טון מיט דרויט-סענאטער אדרייטשונג, און נישט איינמאָהל האָבען זיך די ארטיגע "אסעמבליס" געשטעלט אין אָפּענעם קאמף געגען די ענגלישע גובערנאטארען און אנדערע רעגירונגס-בעאמטע.

דער פארלאנג פון זעלבסטפארמאלטונג איז נאך ארויסגעהאָלפּען געוואָרען פון אנדערע אורזאכען, וועלכע האָבען אלע צוזאמען געהאָלפּען צו דעם אז דער אָפּגורנד צווישען ענגלאנד און די אמעריקאנער קאָלאָניעס זאָל אלץ טיעפער ווערען. ענגלאנד האָט געפאָדערט גרויסע שטייערען פון די קאָלאָניסטען, און די לעצטע האָבען עס נישט געוואלט נאכקומען. דערצו זענען נאך אָנגעקומען די פארשיידענע מלחמות מיט פראנקרייך, און ענגלאנד מורא האָבענדיג פאר אייהרע קאָלאָניעס, פלעגט זי שיקען קיין אמעריקא ענגלישע טרופען, כדי צו זיין גרויס פארטיידיגונג, און די ענגלישע אָפיצערען און סאָלדאטען האָבען נאך אויך טיעפער געמאכט דעם אָפּגורנד. די לעצטע פלעגען זיך באטראכטען ווי גרויסע יחסנים, און קוקען אויף דער באפעלקערונג ווי אויף א נידעריגען עלעמענט, און דאָס האָט געמוזט ארויסרופען אומצופריעדענהייט. ענגלאנד האָט דעמאָלט אויך געהאט א געזעץ אז דער גאנצער יסדהאנדעל מוז אָנגעפיהרעט ווערען דורך ענגלישע שיפען, און פארשטעהט זיך אז די ניי-ענגלאנדער סוחרים האָבען זיך געפיהלט דערפון שטארק געטראפּען, און אזוי צוגעהאָלפּען צו פאר-שפרייטען ווייטערע אומצופריעדענהייט.

פיעלע מאָהל האָבען זיך די אמעריקאנער קאָלאָניעס געווענדעט צום ענד-לייטען פארלאמענט מיט געוויסע ביטעס, אָבער זיי זיינען שטענדיג ענטזאגט געוואָרען, און דער ענגלישער פארלאמענט איז אוועק אזוי ווייט, ווי ארויפצו-לעגען שטייערען אויף די אמעריקאנער קאָלאָניעס, נישט באראטענדיג זיך אפילו מיט די "אסעמבליס". אזוי האָט זיך געצויגען א רייהע פון יאָהרען, ווען דער לעצטער טאט האָט אָנגענומען די שארפסטע פאָרמע.

אין יאָהר 1769 האָט מען געזוכט דורכצופיהרען אין לעבען דעם געזעץ, איינצומאָהנען שטייערען אויף טיי, וואָס פלעגט אימפאָרטירט ווערען אין

אמעריקא, און דאמאָלס האָט פאסירט דער פאל באקאנט אלס די באָסטאנער "טייפארטי". קיין באָסטאן איז דאמאָלס אָנגעקומען א שיף מיט טיי, און די קאָלאָניסטען זיינען דאמאָלס אזוי אין כעס געוועזען אויף דער שטייער-פארקערדונג, אז זיי זיינען ארויף אויף'ן שיף, און דעם גאנצען טיי ארויס-געוואָרפען פון שיף אין וואסער אריין. דיעזער פאל איז געוועזען ווי פייער צו געלעגט צו שטרוי, און דער קאָנפליקט איז אויסגעבראָכען.

דזשארדזש דער דריטער, דער קעניג פון ענגלאנד, האָט דאמאָלס גע-הערשט ווי אן אבסאָלוטער מאָנארכ. צו די קאָלאָניעס איז ער שטענדיג געוועזען פארעקשנ'ט, און נאָך דיעזער פאסירונג האָט ער אָנגענומען שטראף-מיטלען געגען די רעבעלען. דער באָסטאנער האפען איז געשלאָסען געוואָרען, און אכ דערע שטראף-מיטלען זענען אויך אָנגענומען געוואָרען. די רעוואָלוציע געגען דער ענגלישער הערשאפט וואָס האָט זיך די גאנצע צייט געוועבט, איז דארום אלס ענטפער אויף די באשטראפונגס-מיטלען אויסגעבראָכען מיט פולער קראפט. דעם 19-טען אפריל 1775 האָבען די ניי-ענגלענדער אטאקירט א גרופע ענגלישע סאָלדאטען, און זייט דיעזען צוזאמענשטויס איז די רעוואָלוציע אוועק אין פולען שוואונג.

אָנגעהויבען דורך א קליינער מינאָריטעט, האָבען אָבער די פערזענליכע אינטערעסען און קריוודעס אלץ מעהר פארגרעסערט די רעוואָלוציאנערע און אומ-צופרידענע מחנות, און די לעצטע האָבען אויך געזוכט צוצוזיהען קאנאדע צו דער רעוואָלוציע געגען ענגלאנד. און ארום אקטאבער 1774, האָט דער פילאדעלפיער קאָנגרעס (דער צענטר פון דער אמעריקאנער רעוואָלוציע) פארעפענטליכט א פראָ-קלאמאציע צו די קאנאדער איינוואוינער, דיפערנדיג די פראנצויזען, אז זיי זאלען זיך אויך אנשליסען אין דער רעוואָלוציאן, און זיך באפרייען פון'ם ענגליש-שען יאך.

אָבער נאנץ אנדערש איז דער רוף אויפגענומען געוואָרען פון די קאנאדער פראנצויזען.

ווארום איז עס אזוי געוועזען? ווארום האָט דער אויפדרוה וועלכער איז געקומען פון'ם צענטר פון דער אמעריקאנער רעוואָלוציע — פילאדעלפיע — נים געפונען קיין אָפּקלאנג אין לאנד?

די אורזאכע איז געוועזען פאָלגענדע. בשעת עס איז פארעפענטליכט געוואָרען דער "קוויבעק אקט" האָט זיך דער אמעריקאנער קאָנגרעס געהאט גע-ווענדעט מיט א קלאגע קיין לאַנדאָן, באקלאָגענדיג זיך אויף דעם וואָס קאנאדע איז איבערגעגעבען געוואָרען אונטער'ן קאנטראל פון די רוימיש-קאטאלישע פראנ-

צווישן. די לעצטע האָבען זיך דערוואַכט פון דער אמעריקאנער קאָרעספּאָנדענץ, אין ווען זיי האָבען פארגלייבן דינע ברעפּ מיט דער פּראָקלאַמאציע, און איינ- זעהנדיג די צווייזייטיגקייט, האָבען זיי ניט נור ניט געשאנקען דעם רוף קיין אויפמערקזאמקייט, נאר פארקעהרט, זענען נאך מעהר לאיאלער און צוגעבונדענער געוואָרען צו ענגלאנד.

מען האָט דאָרום ערוואַרט אז דער קאָנפליקט צווישען אמעריקא און ענגלאנד זאָל זיך אויך איבערטראגען אויף'ן קאנאדער באָדען, און איינצעלנע צוזאמענ- שטויסען זענען טאקע באלד פון אָנהויב אָן פאָרגעקומען, און טראצדעם וואָס דער אמעריקאנער קאָנגרעס האָט צוערשט ניט ארויסגעוויזען קיין נייגונג אריינ- צודרינגען טיעף אין קאנאדע, איז אָבער נאָך דער באריהמטער שלאכט ביי "באנקער'ס היל" (יוני, 1775) אונטערגענומען געוואָרען אן אינטענסיווע אטאקע אויף קאנאדע. ס'ט דזשאָהנס, מאָנטרעאל, און פיעלע אנדערע פלעצער ביים סט. לאדענס זענען דאמאָלס אטאקירט געוואָרען, באזונדערס האָבען די אמעריקאנער געזוכט צו פארנאפען מאָנטרעאל, וועלכע האָט שוין דאמאָלס געהאט אן איינזאמלענדיגן שטאט פון צוועלף טויזענד מענשען.

נאָך א לאנגער אטאקע איז ס'ט דזשאָהנס געפאלען, דאָס האָט ווידער פאר די אמעריקאנער טרופען געפענט א פרייען וועג צו מאָנטרעאל, און זי איז טאקע פארגענומען געוואָרען דעם 13-טען נאָוועמבער, נאכדעם ווי דעם הויפט- גאָנצענדיג פון קאנאדע קארלסטאט'ען איז קום געלונגען מיט גרויסע שוועריגקייטען צו ראטעווען זיך פון דאָרטען, ראטעווענדיג זיך מיט דער הילף פון א שיף, וואָס האָט איהם אָפגעפיהרט קיין קוויבעק.

אָבער אויך די קאנאדישע הויפטשטאט קוויבעק איז שוין יעצט געוועזען א באלאגערטע, וואו אן אמעריקאנער ארמיי אונטער דער פיהרערשאפט פון בענעדיקט ארגאָלד איז שוין געוועזען קאנצענטרירט, און נאָר געווארט אויף פארשטארקונג כדי אָנצוהויבען די אטאקע.

ענדליך האָט זיך די אטאקע אָנגעהויבען, אין דעם גאנצען חודש דע- צעמבער האָט די אמעריקאנער ארמיי פאָרגעזעצט צו באַמבארדירען די שטאט. קוויבעק איז אָבער געוועזען צו גוט צוגעגרייט צו קענען אויסהאלטען א לענגערע באלאגערונג, און די אמעריקאנער האָבען דאָרום באַשלאָסען צו נעהמען די שטאָרט מיט שטורם, א זאך וואָס זיי האָבען זיך גענומען דורכצופיהרען ניי- יאָר 1776, אָבער וועלכעס האָט זיך געענדיגט מיט א שרעקליכען דורכפאל פאר דער אמעריקאנער ארמיי, וועלכע האָט פארלוירען פיעל אין פארוואונדעטע און טויטע. נאָך עטליכע פארוועקען זענען פון זיי געמאכט געוואָרען צו נעהמען

קוויבעק, אָבער אין חודש מאי איז קיין קוויבעק אָנגעקומען אן ענגלישער פּלאַט, מיטברענגענדיג מיט זיך פרישע ענגלישע טרופען, און דאָס האָט אזוי אָנגעדראקען די אמעריקאנער אז זיי זענען אוועק, ניט אוספיינענדיג אפילו מיטצורנעהמען מיט זיך זייערע גרויסע לאַגערען פּראָוויזיאן א. ד. ג. איבערלאָזענדיג אלעס הינטער זיך, כדי צו קענען שנעל אנטלויפן, און גאָר אין גיכען איז כמעט דער גאנצער געגענד געוואָרען פריי פון די אמעריקאנער טרופען, וועלכע האָבען אויף פארלאָזט מאָנטרעאַל, און די אנדערע פארנומענע פלעצער.

קארלטאן האָט זיך יעצט גענומען אי צוריק צו באפעסטיגען מאָנטרעאַל און סט. דזשאָהנ'ס, און אויך אריבערצוטראגען דעם קריעג אויף אמעריקאנער טעריטאריע. צום לעצטען האָט ער זיך גענומען מיט מאָרנעם פלייס, אָבער דאָ האָט ער זיך גלייך אנעגשטויסען אין פיעלע שוועריגקייטען, באזונדערס אין דעם וואָס עס האָבען אויסגעפעהלט די נויטיגע בוי-מאטעריאלען פאר שיפען. פון קאנאדע איז לייכט געוועזען צו אטאקירען ניו יארק דורך לייק שעמפליין און דעם טייך האָדסאָן, אָבער דערצו האָט מען געדארפט האָבען שיפען.

און קארלטאן האָט זיך ענערגיש גענומען פאר דיעזער אויפגאבע. מען האָט איהם צוגעשיקט דריי גרויסע שיפען פון ענגלאַנד, אין קוויבעק האָט מען זיי צוגענומען אויף שטיקלאך, און זיי איבערגעפיהרט איבער'ן לאַנד צום טייך רישעלין, וואו מען האָט זיי צוריק צוגעפגעשטעלט. א צאָהל קליינע שיפלעך האָט קארלטאן שוין געהאט אויסגעבויט אין קאנאדע גופא, און מיט דיעזען פלאַט האָט ער געוואָלט אונטערנעהמען די געפלאנטע אטאקע. ער האָט אָבער גלייך אויסגעפונען, אז אויך אין אמעריקא איז מען ניט געזעסען מיט קיין פארלייגטע הענט, און אז אויך דאָרטען האָט מען זיך צוגעגרייט מיט א פלאַט אין ווען זיי האָבען זיך ביידע שפעטער באגעגענט אויף לייק שעמפליין איז פאָר געקומען א ביטערע שלאכט, ביי וועלכער די אמעריקאנער שיפען זענען צו-שלאָגען געוואָרען, אָבער ביי וועלכער אויך די ענגלאַנדער האָבען ניט געקענט אויסנוצען דעם זיעג אויס מורא ניט צו דערווייטערען זיך צופיעל פון דער הויפט-באזע זייערער.

די אמעריקאנער רעוואָלוציע געגען ענגלאַנד האָט אָבער דאמאָלס באקומען הילף פון אן אנדער זייט. פראנקרייך האָט געהאט גענוג גרונדען צו זיין בייז אויף ענגלאַנד, און זי האָט זיך דארום געשטעלט אָפּען אויף אמעריקא'ס זייט, און ענגלאַנד האָט אין מערץ 1778 געענטפערט אויף דעם מיט א קריעגס-ערקלעהרונג. קאנאדע איז אויף אזא אופן ווידער געוואָרען א פונקט וועלכען מען האָט געזוכט צו געווינען. פראנקרייך האָט זיך געגרייט צו העלפען אמעריקא, און זי האָט

איחר דארום געשיקט צו הילף א גרויסען פלאַט. אזוי שנעל ווי דער פלאַט איז אָנגעקומען, האָט דער קאָמאנדיר ארויסגעלאָזען א רוף צו דער קאנאדער באַפעלקערונג, אז זיי זאָלען נאכאמאָהל אָנגעהומען די פראָטעקציע פון דעם פראנצויזישען קעניג. גאנץ קאנאדע איז אויסגעקלעפט געוואָרען מיט דיעזע אויפֿרופֿען, אין עס איז גאנץ מעגליך, אז ווען די פראנצויזען וואָלטען דאמאָלס געזיכט אריינצודרינגען אין קאנאדע, וואָלט די פראנצויזישע באפעלקערונג סימפאטיזירט מיט זיי. אָבער אמעריקא, וועלכע האָט אי געזוכט פראנק־רייכ'ס הילף, האָט אָבער צו דערוועלכער צייט ניט געוואָלט, אז פראנקרייך זאָל וויעדער אריינשטעלען א פוס אין צפון אמעריקא, און דארום האָבען די אמעריקאנער פיהרער אין די ווייטערדיגע טעג געזעהען אויסצוטוען די פראנצויזען ערגעץ אנדערש, איידער אין קאנאדע.

נאָך עטליכע יאָהר האָט זיך אזוי געצויגען דער קאָנפליקט צווישען אמעריקא און ענגלאנד, און ענדליך האָט ענגלאנד אנערקענט דאָס רעכט פון אמעריקא אויף זעלבסטשטענדיגקייט. אין 1783 איז געשלאָסען געוואָרען דער ווערסאלער אפמאך, לויט וועלכען "די פאראייניגטע שטאטען פון אמעריקא" זענען פאָרמעל אנערקענט געוואָרען, און דאָס האָט אויך געמאכט אן ענדע צו די פארשיעדענע צוזאמענשטויסען אין און ארום קאנאדע, געבענדיג דאָס לאנד א מעגליכקייט צו רארגאניזירען זיך און וויעדער אוועקשטעלען דאָס רוהיגע פריעדליכע לעבען אין די נייע גרענעצען וועלכע זענען איחר באווייליגט געוואָרען, א זאך וואָס איז שטענדיג נויטיג אין א ניי לאנד, וועמענס באפעלקערונג עס קען נאָר וואקסען דורך נייגעקומענע, און וואָס קען נאָר געשעהען אונטער פריעדליכע באדינגונגען.

נאָך דעם פרידענס־אפמאך האָט טאקע די קאנאדער באפעלקערונג גענומען וואקסען, און גאָר אין גיכען איז צוגעקומען נאָך אן עלעמענט, וועלכער האָט זיך באזעצט אין לאנד. די "ווייטער עמפּייער לאיעליסטס".

ווען די רעוואָלוציע האָט זיך צופלאקערט אין די דרייצעהן אמעריקא־נער שטאטען, וועלכע האבען פון זיך ארונטערגעווארפען ענגלאנד'ס יאָך, און זיי האָבען זיך אין יאָהר 1776 ערקלעהרט אלס זעלבסטשטענדיג, האָבען אמעריקא'ס דאמאָלסדיגע פיהרער פארלאנגט פון יעדען איינעם, וועלכער האָט נאָר געוואוינט אין די גרענעצען פון די דרייצעהן שטאטען, ער זאָל זיין טריי צו דער אונאפהענגיגער אמעריקא, און יעדער איינער וואָס האָט עס ניט ערפילט, האָט געהאט אויסצושטעהן גענוג פארפאָלגונג און פאראכטונג.

עס האָבען זיך אָבער דאמאָלס געפונען אין אמעריקא א גרויסע צאָהל מענ

שען, וועלכע האָבען ניט געהאלטען פון דער רעוואָלוציע, און זיך ניט געוואָלט אין גאנצען אפטיילען פון ענגלאנד, זיי האָבען געגלויבט, אז אלע עולות קענען געלייזט ווערען מיט דער צייט אויף א קאנסטיטוציאָנעלען אופן, און ווען די רעוואָלוציע איז ארויסגערופען געוואָרען איז דאָרום פאר דיעזען עלעמענט גע- שטאנען גאנץ שארף די פראגע — צו קעמפּען געגען דער מוטערלאנד, ענגלאנד, אָדער ערקלעהרט צו ווערען אלס שונאים פון דער נייער אמעריקאנער רעפּובליק — קיין אנדער אויסוועג איז ניט געוועזען. זיי האָבען אויסגעקליבען דאָס ערשטע, צו בלייבען פאראייניגט און לאַיאַל מיט ענגלאנד. (פון דעם שטאמט זייער נאָמען "יוניטעד עמפּייער לאַיעליסטס"). בלייבען אין זייערע היימען האָבען זיי דאָרום מעהר ניט געקענט. די נייע אמעריקאנער רעגירער נג האָט קאָנפּיסקירט און פארקויפט זייערע גיטער, און אין דער צייט פונ'ם קריג צווישען ענגלאנד און אמעריקא, איז דיעזען עלעמענט גענוג אויסגעקומען איבערצולעבען, און ווען פריעדען איז שוין אפילו געשלאָסען געוועזען, אין לויט'ן פריעדענס-אפמאך האָט מען געדארפט ציריקקעהרען דאָס קאָנפּיסקירטע אייגענטום צו גלע לך אד- ליסטען, וועלכע האָבען זיך ניט דירעקט באטייליגט אין קריג, האָט דאָס אויך ניט געקענט דורכגעפיהרט ווערען, ווייל די וואָס האָבען געהאט אָפּגעקויפט פאר שפּאַט ביליגע פרייזען, האָבען זיך יעצט ניט געאיילט עס אָפּצוגעבען.

בארויבט פון דער מעגליכקייט צו קענען זיך ערנעהרען, און אונטער וואָרפען דעם חשד, אז זיי זיינען געגען דער אמעריקאנער רעפּובליק, האָבען די לאַיאַליסטען ניט געהאט קיין אנדער אויסוועג, זיי איינצואוואנדערען, און אזוי ווי קאנארע איז געוועזען דאָס געהענגסטע לאַנד צו זיי, און אויך א בריטישע קאָלאָניע דערצו, האָבען זיי דאריבער אהין אויסגעוואנדערט אין גרויסע צאָהלען, זיך באזעצט אויף'ן קאנארע באַדען, און זייערע נאכפאלגער און יורשים שטאל- צירען נאך ביז היינט גען מאָג מיט דעם וואָס זיי שטאמען פון די "יוניטעד עמפּייער לאַיעליסטס".

פיעלע פון זיי האָבען זיך באזעצט אין נאָוואַ סקאַשיא, און ווי דער ליו טענאנט גאווערנאָר פון דער פראַווינץ האָט באריכטעט אין יאָהר 1783, האָבען זיך זייט דער רעוואָלוציע דאָרטען באזעצט ארום דרייסיג טויזענד אמעריקאנער פליכטלינגע. פיעלע האָבען זיך אויך באזעצט אין ניו בראַנזוויק, און דורך דער נייער אימיגראציע איז דאָרטען אויסגעוואקסען אזא גרויסע שטאָרט ווי סט. דזשאָהן, אנדערע וויעדער האָבען זיך באזעצט אין קייפ ברעטאן און אויף "פרינס עדוואַרד איילענד", און א גרויסע צאָהל האָט אויך אויסגעקליבען קוויבעק, דעם סט. לאורענס געגענד, אין אנדערע פונקטען פון דער יעצטיגער אנטאריא.

צוזאמען מיט דיעזע ציווילע איינוואנדערער איז אויך מיטגעקומען א גרויסע צאָהל סאָלדאטען פון דער בריטישער ארמיי, און זיי אלע האָבען לויט די אומד שטענדען באקומען א גוטע אויפגאבע, מען האָט זיי אָפגעגעבען פריי היבשע שטרעקעס לאַנד, און דערצו האָט מען זיי נאָך צוגעגעבען די נויטיגע כלים צו באארבייטען דעם באָדען, ווי אויך האָט מען זיי באַזאָרגט מיט זריעה, קליידונג און שפייז פאר דער ערשטער צייט.

אויף אזא אופן איז געלונגען צו באזעצען און קולטיווירען א סך שטרעקעס אומבאזעצט לאַנד, און דאָרטען וואו עס איז נאָר אמאָל געוועזען וואלד, האָט מען אויך אנגעהויבען צו זעהען בלינדענדע פעלדער און "לאג קעבינס", אין וועלכע די נייע "סעטלערס" האָבען זיך באזעצט.

די ענגליש־שפרעכענדע באפעלקערונג איז אלזא אויסגעוואקסען דורך דיע זעה איינוואנדערונג צו אזא ריעזיגער צאָהל, אז מען האָט שוין אין יאָהר 1791 גענומען טראכטען וועגען דעם, ווי אזוי אויסצומיידען צוזאמענשטויסען צוויי יטען דער נייער ענגלישער באפעלקערונג און די פראנצויזישע גרופע. און קוויי בעק, אָדער קאנאדע, ווי דער גאנצער קוויבעקער געגענד האָט זיך דאמאָלס געריר פון איז דארום צוטיילט געוואָרען אין צוויי טיילען, אין אויבער און נידער קאנאדע, לויט דעם אקט וואָס איז צו יענער צייט אָנגענומען געוואָרען אינ'ם ענגלישען פארלאמענט. באקאנט אלס "קאָנסטיטושאָנעל עקט 1791". צוויי יטען די צוויי טיילען איז דורכגעפיהרט געווארען א גרענעץ־ליניע צווישען אנטאריא און קוויבעק, און פאר יעדען טייל איז באווייליגט געוואָרען א באזונדערער פארלאמענט, מיט'ן רעכט צו פארפאסען געזעצען פאר'ן באשטימטען טייל.

דער לעצטער איז באשטאנען פון דריי טיילען, (1) די קרוין־רגיערונג, (2) א באשטימטער לעגיסלאטור־ראט, און (3) אן ערוועהלטע לעגיסלאטור.

די קרוין־רגיערונג איז אין יעדער פראווינץ רעפרעזענטירט געווארען דורכן גאָוערנאָר אָדער לויטענאנט גאָוערנאָר, וועלכער האָט געמוזט געבען זיין צר שטימונג צו אלע געזעצען און אקטען פון דער לעגיסלאטור.

דער לעגיסלאטור־ראט איז באשטאנען פון פערזאָנען, באשטימט פון דער קרוין־רגיערונג, אן אמט וואָס זיי האָבען אָנגעהאלטען לעבענס־לאַנג, און די רעגירונג האָט נאָך אויך געוואָלט צוגעבען צו דעם, אז די אמטען זאָלען איבערגעהן בירושה, עהנליך צום ענגלישען לאָרדען־הויז, אָבער דאָס לעצטע איז געבליבען א טויטער בוכשטאב, און איז קיינמאָל ניט דורכגעפיהרט געוואָרען.

די ערוועהלטע לעגיסלאטור איז צוזאמענגעשטעלט געוואָרען פון די אויס־געקליבענע, וואָס נאָר וועהלער מיט א באשטימטען אייגענטום און שטייער־

צאָהלער האָבען געקענט אויסקלייבען. דאָס רעכט פון דעם לעצטען אנשטאלט איז אויך שטארק באַגרענעצט געוועזען, אזוי האָבען זיי זיך נישט געטארט באַשעפטיגען מיט געזעצען וועגען רעליגיע, רעגירונגס־לענדערייען און עהנליכעס. זיכער קען נישט די ערשטע פאָרמע פון פארלאמענטארישער רעגירונג פארגליכען ווערען מיט די היינטיגע דעמאָקראטישע רעגירונגס־פאָרמען, אָבער אויך אפילו אין דער באַגרענעצטער פאָרמע איז עס דאמאָלס געוועזען צו פארדאני קען נאָר דעם פאקט, וואָס די באפעלקערונג האָט אָנגעהויבען שטארק אויס־צואוואקסען דורך דער איינוואנדערונג.

אָנגעהויבען מיט דער אימיגראציע פון די לאַיאליסטען איז שפעטער אויך דאָס לאַנד בארייכערט געוואָרען מיט געקומענע פון ענגלאַנד, שאַטלאַנד, און אירלאַנד, וואו אַרעמקייט און אנדערע אורזאכען האָבען פיעלע געטריבען אויס־צואוואנדערען אין דער נייער וועלט.

די באפעלקערונג איז אויסגעוואקסען, און מיט דעם האָט זיך אויך דער ישוב געהאלטען אין איין אויסברייטען, און זיך ריכטען צום מערב געגענער, וואו עס איז די יעצטיגע מאַניטאכא פראָווינץ.

פון אן אמאָליגער האַנדעלס־פּאָסט פאר'ן פוטער־האַנדעל האָט יעצט קאר נאדע אָנגעהויבען צו ווערען א באדייטענדער ישוב, און די צוויי פארלאמענטען פון די צוויי קאנאדער פראָווינצען — פון נידער־קאנאדע און קוויבעק, און פון אויבער־קאנאדע צוערשט אין נוארק (ניאגארא) און שפעטער יאָרס (טאראנטא) האָבען זיך ענערגיש באמיהט דעם ישוב צו פארגרעסערען. אין נידער־קאנאדע זענען קוויבעק און מאָנטרעאַל אויסגעוואקסען אלס וויכטיגע האַנדעלס־פונקטען, אין אויבער־קאנאדע וויעדער, איז איבעראל איינגעפיהרט געוואָרען דאָס ענגלישע געזעץ, וואָס איז געוועזען אין איינקלאנג מיט די לעבענס־ארטען פון דער באפעלקערונג, עס זיינען אויסגעבויט געוואָרען גוטע וועגען, און פארשריט איז פארצייכענט געוואָרען אויף א סך געביעטען אי דאָרט, און אי אין די "מעריתיים" פראָווינצען.

רוהיגע יאָהרען זענען דאָס געוועזען פאר קאנאדע אָהן באדייטענדע צורזאמענשטויסען און קאנפליקטען, אָבער אין דער וועלט־געשיכטע האָט זיך דערנעהענטערט די פעריאָדע פון דער באריהמטער נאפאָלעאָנישער מלחמה, און דיעזע פעריאָדע האָט אויך אריינגעשריבען איהר קאפיטעל אין דער קאנאדער געשיכטע.

די מלחמה פון 1812

דער אנהייב פונ'ם ניינצעהנטען יארהונדערט האָט זיך אין דער וועלט געשיכטע אויסגעצייכענט מיט דער נאפאלעאָנישער קריגע, ווען נאפאלעאָן האָט געזוכט צו מאַכען פון פראַנקרײַך די הערשערין איבער דער גאנצער וועלט, און ממילא ארויסגערופען קריגע געגען זיך פון דער גאנצער וועלט, און דיעזע מלחמה איז נישט נאָר פאָרגעקומען אין דער אלטער וועלט, נאָר האָט זיך אויך אריבער געטראָגען אין דער נייער וועלט, אריינשרייבענדיג אין דער קאנאדער געשיכטע דאָס קאפיטעל פון יאָהר 1812.

גאנץ אייראָפּא, מיט דער אויסנאָמע פון ענגלאַנד, רוסלאַנד און שפּאַניען איז באַדעמט געוואָרען פון די נאפאלעאָנישע ארמיען, וועלכע האָבען זיך געגרייט צו פארנעמען אויך די איבעריגע מלוכות. א גרויסע שטערונג צו די נאפאלעאָנישע נצחונות איז אָבער געוועזען ענגלאַנד'ס מאַכט אויף די ימים, ענגלאַנד'ס פּלאַט איז שוין צו יענער צייט געוועזען דער ריזיגסטער, און די גאנצע צייט האָט ענגלאַנד געזוכט מיט איהר פּלאַט שוואַכער צו מאַכען נאפאלעאָן'ס זיענען אויף דער יבשה, דורך דעם וואָס זי האָט געזוכט צו פארבלאקאדירען די פראנצויזישע ים־ברעגעס, כדי זי זאָל דורך'ן ים נישט קענען קריגען צוגעשטעלט די פארשידענע נויטיגע פראָוויזיאָנען. אלס ענטפער אויף דער ענגלישער בלאקאדע האָט נאפאלעאָן ארויסגעגעבען א דעקרעט, אין וועלכען די בריטישע אינזלען זענען אויך ערקלעהרט געוואָרען אונטער בלאקאדע, און עס איז פארבאָטען געוואָרען יעדער האַנדל מיט די בריטישע פּאָרטען, אמת די בלאקאדע איז קיינ מאָהל נישט דורכגעפיהרט געוואָרען, און איז בלויז פארבליבען א פאפירענע בלאקאדע, דערפאר אָבער פלעגט זיך נאפאלעאָן אָפּרעכענען מיט יעדער ניימי ראלער ייף, וואָס מען האָט געכאפט פארקעהרען מיט ענגלאַנד, און פארשטעהט זיך אז די נייטראלע ייפּען האָבען דאָרום געזוכט אויסצומיידען בריטישע פּאָרטען, א זאך וואָס האָט זיך יטארק אָפּגערופען אויף דעם ענגלישען האַנדעל.

דעקרעט נאָך דעקרעט איז ארויסגעגעבען געוואָרען פון יעדען צד אין די יאָהרען פון קריגע, וואָס איז הויפטזעכליך געציעלט געוועזען געגען די נייטראלע ייפּען, און דאָס האָט שטארק אָנגעטראפּען אמעריקא, וועלכע האָט אי געליטען פון פראַנקרײַך און אי פון ענגלאַנד.

דער אמעריקאנער פרעזידענט טאָמאס ג'ושעפערסאָן צוערשט, און זיין נאכפאלגער מעדיסאָן, שפּעטער, האָבען געוואלט צו לעזען די לאַגע אויף א פריעדליכען אופן, אבער עס איז זיי נישט געלונגען. אין די פאראייניגטע שטאטען

איז געוואקסען די קריענס-שטימונג צוליב דעם געליטענעם האנדעל. מיט ענגלאנד האָט נאָך אמעריקא געהאט חשבונות זייט דער רעוואָלוציע, דערצו איז אויך געוועזען די מעגליכקייט, אז מען זאל דערווייל אויסנוצען דעם איירא-פיאישען טומעל, און צונעהמען פון ענגלאנד איהרע צפון-אמעריקאנישע קאלאָניעס, הויפטזעכליך קאנאדע. די קריענס-שטימונג איז געוואקסען, און ענדליך האָבען די פאמריאטען אויסגעפיהרט. דעם 18-טען יוני 1812 האָט אמעריקא ערקלעהרט קריעג געגען ענגלאנד, און א פיבערישע קריעגס טעטיגקייט האָט זיך זאָפאָרט אָנגעהויבען אין ביידע שבנה'שע לענדער.

אמעריקא האָט זיך געגרייט צו מארשירען אויף קאנאדע מיט דריי ארמיען (1) פונ'ם מערב דורך'ן טייך דעטראיט, (2) פונ'ם צענטער, צו אטאקירען די ניאגרא פונקטען, און (3) דורך'ן טייך רישעליו צו מארשירען אויף מאָנטרעאל. אין קאנאדע וויעדער זענען דאמאָלס געוועזען גאנץ וועניג ענגלישע טרופען, און צוליב דער נאפאָלעאָן-מלחמה אין אייראפא האָט ענגלאנד ניט געקענט שיקען קיין נייע סאָלדאטען נאָך קאנאדע, נאָר געמוזט קאנאדע איבערלאָזען צו דער פארטיי דיגינג פון די דאָרטיגע כחות, וועלכע זיינען ארגאניזירט געוואָרען מיט דער הילף פון די פארשיעדענע ענגלישע אָפיצערען און סער אייזיק בראָק, דער קאָמאנדיר פון אויבער קאנאדע.

סער אייזיק בראָק.

דעם צוועלפטען יולי 1812, איז דער אמעריקאנער בריגאדיר גענעראל האָלל, דורך דעטראיט אריינגעדروנגען מיט א גרויסער ארמיי אין קאנאדע, און זייט דאן האָבען זיך א רייהע שלאכטען פארנאנדערגעוויקעלט איבער פיעלע פונקטען ביים טייך דעטראיט און שפעטער ביים ניאגרא, וואו א וויכטיגע

שלאכט האָט זיך ענטוויקעלט ביי די קווינסטאן בערג, די "קווינסטאן הייטס", וואו (אקטאבער 13) עס איז געלונגען אן אמעריקאנער ארמיי צו לאנדען, נאָך א שארפען צוזאמענשטויס ביי וועלכען די ענגלענדער האָבען פארלאָרען זייער ענער גישען קאמאנדיר סער אייזיק בראק, וועמענס זכרון ווערט נאָך געעהרט ביז היינט צו טאג דורך דעם קאָלאָסאלען בראקמאָנומענט, וואָס איז אין יענעם געגנער אוועקגעשטעלט געוואָרען צום אָנדענקען פון דיעזען פעהיגען ענגלישען קאמאנדיר.

דער קאמף האָט זיך פארצויגען, און אָבוואָהל עס איז געלונגען בראק'ס נאכפאלגער צו פארטרייבען פון דאָרטען די אמעריקאנער נאָך א העפטיגען באיאָ נעטען קאמף, איז אָבער געלונגען אן אמעריקאנער ארמיי צו לאנדען ביי א צווייטען פונקט (לעבען פאָרט אירי) און ביי לייק שעמפליין, עס זענען אויך פאָרגעקומען קלענערע צוזאמענשטויסען אויף'ן וואסער, און אזוי איז אָנגעקומען דאָס יאָהר 1813, וועלכעס האָט זיך מיט גאָר ניט אונטערשיידעט פונ'םפריהער ריגען יאָהר און גרעסערע און קלענערע צוזאמענשטויסען זיינען אלץ פאָרגעקומען אָהן א שום רעזולטאט פאר וועלכען עס איז צד.

די פאראייניגטע שטאטען האָבען פאר דער צייט אויך געזוכט צו קענען אויסשטאטען א פלאַט, דורך וועלכען זיי זאָלען קענען באקומען די קאנטראל איבער דער לייק אנטעריא, און דאדורך אויך צו קאָנען געווינען דעם גאנצען געגענער, און דיעזע צוגרייטונגען האָבען זיך געענדיגט מיט דעם רעזולטאט, וואָס דער אמעריקאנער פלאַט צוזאמען מיט אן ארמיי איז געלונגען צו פארבאפען אינ'ם זומער 1813 יאָרק (די יעצטיגע טאראנטא), פון וואנען זיי האָבען זיך ווייטער געציעלט אויף קינגסטאן.

בכלל האָט זיך דער גאנצער זומער פון יענעם יאָהר אויסגעצייכענט מיט דעם וואָס די אמעריקאנער שיפען האָבען טיילווייז געהאט די אויבערהאנד, און וואָס די צוזאמענשטויסען זיינען אויך געוואָרען אָפטערע אין נידעריקאנאדע אינ'ם סט. לאורענס געגענער, וואו אָפטע איבערראשונגען זענען געמאכט געוואָרען פון איין צד אויף'ן צווייטען, אָבער קיין איין צד האָט אלעס ניט געהאט די אויבער-האנד. ערשט אין 1814 אויף'ן דריטען קריגעס יאָהר, איז אריינגעטרעטען א וויכטיגע ענדערונג.

די אייראָפּעאישע מלחמה האָט זיך געענדיגט, נאפאלעאָן האָט ניט נאָר פארלוירען זיין וועלט־קריגע, נאָר ער אליין איז נאָך אויך פארשיקט געוואָרען אויף'ן אינזל עלבא, וואו ער האָט געדארפט ענדיגען זיינע יאָהרען אין איינזאמ קייט. ענגלאַנד ניט זייענדיג מעהר פארנומען מיט דער אייראפּיאישער מלחמה האָט דארום באקומען א פרייערע האנט, און זי האָט גלייך אויסגענוצט די געג-

לעגענהייט און אריבערגעשיקט א גרעסערע ארמיי קיין קאנאדע, ווי אויך פאר-
שטארקט דעם פלאַט אין די וואסערען פון אנטעריא.

די לאגע האָט זיך דאָרט פאָלשטענדיג געענדערט. די אמעריקאנער ארמיי
האָט מעהר ניט געקענט טראכטען פון אריינדרינגען טיפער אין קאנאדע, נאָר
פארקעהרט, געדארפט אלעס אנצוואווענדען ווי אזוי צו קענען איינהאלטען די
אייגענע פאָזיציעס, און זעהען אז די קאנאדער און ענגלישע טרופען זאָלען דורך'ן
ניאגארא געגענט ניט אריינדרינגען אין דעם שטאט ניו יארק. דערצו איז נאָך
דורך'ן ענגלישען פלאַט אויף'ן אטלאנטיק אמעריקא אין גאנצען אָפגעשניטען גע-
וואָרען פון דער איבעריגער וועלט, און מיט דער הילף פון די קריגעס שיפען
האָט אויך אן ענגלישע ארמיי אין חודש אויגוסט געלאנדעט אויף די אמעריקאנער
ברעגעס, און אריינגעדרינגען טיפּע אין לאַנד, פארנעמענדיג די אמעריקאנער
הויפטשטאדט-וואשינגטאן.

די אמעריקאנער מלחמה פאטריאטען פון ניי־ענגלאַנד, וועלכע זענען
געוועזען די הויפט־שולדיגע אין דעם, וואָס דער מלחמה־גייסט האָט זיך צו-
פלאקערט, האָבען יעצט איינזעהענדיג זייער דורכפאל שוין אנדערש אָנגעהויבען
צו באַזעהען זיך צו דער זאך, און די מעגליכקייט פאר פריערען איז ענדליך
געשאפען געוואָרען, און אין דעצעמבער 1814 האָט זיך די דריי יאָהריגע קריגע
געענדיגט צו דער צופריעדענהייט פון ביידע צדדים, ווען אלע פארקאפטע
טעריטאריעס זענען צוריק אומגעקעהרט געוואָרען, און די גרעניצען צווישען
קאנאדע און די פאראייניגטע שטאטען זענען פארבליבען ווי פאר דער מלחמה.

קאנאדע איז וויעדער אריינגעטרעטען אין א רוהיגע און פריעדליכען צו-
זושטאנד, און ווי ביי פריהערדיגע אזעלכע אומשטענדען האָט יעצט זיך עס
אויך אָפגערויפן אויף איהר פארשריט. אין די קומענדע פינף און צוואנציג יאָהר
נאָך דער מלחמה פון 1812 זענען קאנאדע און די אנדערע קאָלאָניעס וויעדער
מאטעריעל שטארק געוואקסען.

די נאפאָלאָענישע מלחמות זענען טאקע געוועזען צו ענדע, און אייראפא
האָט געהאט פריערען, אָבער די מלחמה האָט אויך געבראכט מיט זיך אן אוי-
סערגעוועהנליכען עקאָנאָמישען קריזיס, וועלכער האָט זיך געצויגען פאר צעהנר-
ליגע יאָהרען, און וואָס האָט דורך פרידענס־טריטס ניט געקענט אָפגעשאפט
יוערען. מאסען מענטשען זענען באשעפטיגט געוועזען אין די פארשידענע
מלחמה־אינדוסטריעס, און זיי אלע זענען יעצט געבליבען אָהן באשעפטיגונג,
דערצו זענען נאָך די ארמיעען ארבייטסלאָזע געוואקסען דורך די ענטוואַנטע און
באפרייטע סאָלאַטען.

וואָס טוט מען מיט דיעזער גרויסער ארבייטסלאָזער ארמיי ? — האָט מען

זיך געפרעגט אין ענגלאנד, און די ענגלישע פאליטיקער זענען דארום געוואונגען געוועזען צו נעהמען מיטלען דערצו. איינס פון די מיטלען איז אויך געוועזען אויסוואנדערונג, און די רעגירונג האָט אין דעם צוגעהאָלפּען.

אלע פּערזאָנען וועלכע האָבען נאָר געוואָלט אויסוואנדערען, האָט דער שטאַט באַצאָהלט פאר זייערע הוצאות, און באַזאָרגט זיי מיט געצויג פאר קאָר לאַגזירען זיך און אנדערע נייטווענדיגקייטען, ביז וואנען זיי זאָלען. זיך קענען ערנעהרען פונ'ם ערשטען שניט. פיעלע ארבייטסלאָזע פאמיליעס פון ענגלאנד, שפּאַניאַל און אירלאַנד האָבען אויף אזא אופן אויסגעוואנדערט נאָך קאנאדע מיט דער הילף פון דער רעגירונג, און יעדעס יאהר זענען אלץ נייע "כעטלערס" צוגעקומען פון דיעזער ארבייטסלאָזער ארמיי, וועלכע האָבען זיך באַזעצט מאַסענווייז אויף'ן פרוכטבארען קאנאדער באָדען.

זיי גרויס דיעזע איינוואנדערונג אין לאנד איז געוועזען קען צייגען דאָס, וואָס די באַפֿעלקערונג פון אויבער-קאנאדע איז אויסגעוואקסען פון 75,000 אין יאהר 1812 צו א באַפֿעלקערונג פון 470,000 אין יאהר 1841, נידער קאנאדע ווידער איז אויסגעוואקסען פאר דער זעלבער צייט פון 225,220 צו א באַפֿעלקערונג פון 630,000. בלוז אין די עטליכע כאָלערא יאָהרען (1832 און 1834) איז די איינוואנדערונג ניט געוועזען אזוי גרויס, ווייל דער שטאַט האָט געמוזט צוהיילען דער קראנקהייט אויפגעבען יעדע סובסידירטע אימיגראציע, אין די איבעריגע יאָהרען אָבער האָט די צאָהל פון די איינגעוואנדערטע דערגרייכט יעהרליך אין פיעלע צעהנדליגע טויזענדער, און יעדע טייל פון די פרוכטבארע פּעלדער פון קאנאדע און די מעריטיים פּראָווינצען האָבען באקומען זייער חלק פון דער איינוואנדערונג.

דורך דער נייער איינוואנדערונג איז קאנאדע געוואקסען אין איהר אגרי-קולטור און אויך אין איהר פארשידענארטיגער אינדוסטריע, און דאָס האָט אויך שפּעטער געמוזט ברענגען באדייטענדע פאליטישע ענדערונגען אינ'ם לעבען פון קאנאדע.

א פעריאדע פון קארופציע — די אויפשטאנדען

קאנאדע איז היינט צוטאג איינע פון די פרייע און זיך זעלבסט-פארוואל-טענדע ענגלישע קאלאניעס, וועלכע שאפט און שמירט זעלבסט דעם גורל פון איהר געשיכטע און פאליטישען לעבען. אבער ניט אזוי איז עס אלע מאהל גע-וועזען. קאנאדע האָט זיך ערוואָרבען איהר פרייהייט שטופענווייז, און נעגוג יאָהרען האָט געמוזט נעהמען, ביז וואנען קאנאדע האָט דערגרייכט איהר יעצ-טיגע רעגירונגס-פארמע.

ווי מיר האָבען שוין באמערקט אין די פריהערדיגע קאפיטלאך, זענען קאלאניעס באטראכט געוועזען אלס ערטער פון וואנען מען קען ציהען רייכטימער, און וואָס מעהר א קאלאניע האָט געקענט עקספּלואטירט ווערען, אלץ א גרעסערע באדייטונג האָט זי געהאט. רעכענען זיך מיט דער קאלאניע ווי מיט א זעלבסט-שטענדיגען ישוב, וועגען דעם האָט מען ניט געוואוסט אין קיין לאנד, און אויך ניט אין ענגלאנד. ערשט די אמעריקאנער רעוואָלוציע, וועלכע האָט זיך געענדיגט מיט אמעריקא'ס אונאפהענגיקייט, האָט געשאפען אן אנדער באד-ציהונג צו די קאלאניעס, באזונדערס אין ענגלאנד, און די ערשטע האָבען זיך שטופענווייז דערשלאָגען אלץ מעהר פרייהייט, לויט דעמזעלבען גראד וואָס די באפעלקערונג איז דאָרטען געוואקסען, און דער ישוב האָט אָנגעהויבען צו ווערען באדייטענדער.

אזוי איז אויך געוועזען מיט קאנאדע, וועלכע איז שוין אין יענער צייט (די ערשטע העלפט פונ'ם ניינצעהנטען יאָרהונדערט) באשטאנען פון פינף פראָד-ווינצען.

דער ענגלישער קאבינעט האָט די גאנצע צייט געהאט א באזונדערען מי-ניסטער פאר די קאלאניעס, און אלע ענינים פון די קאלאניעס פלעגען געפיהרט ווערען (אזוי איז ביז היינט צו טאג) דורך'ן קאלאניאל מיניסטעריום, און גע-פיהרט פלעגט די רעגירונג אין קאנאדע ווערען אויף'ן זעלבען מוסטער ווי די רעגירונג אין ענגלאנד. אבער טראצדעם וואָס דער סיסטעם איז גוט געוועזען און איז צוגעפאסט געוועזען פאר ענגלאנד, האָט אבער דערזעלבער סיסטעם ניט געארבייט אין קאנאדע, און נאר פארשפרייט אומצופריעדענהייט צווישען דער באפעלקערונג.

און אדואלבען זענען געוועזען פיעלע, די וויכטיגסטע פון וועלכע זענען געוועזען די ווייטערדיגע:

יעטועדע פארלאמענטארישע רעגירונג באשטעהט פון צוויי ארגאנען,

פון דעם פארלאמענט — די פארטרעטער פון פאָלק, וועלכע שאפען די געזעצען — און פון דער עקזעקוטיווער מאכט, די בעאמטע וועלכע פיהרען די געזעצען דורך. לויט דעם ווי די ענגלישע קאנסטיטוציע האָט זיך שטופענווייז ענטוויקעלט, האָט דער פארלאמענט טאקע געקענט שאפען געזעצען, אָבער וואָלט נישט געקענט אויסאיבען קיין איינפלוס אויף זייער דורכפיהרונג פון די בעאמטע, וועלכע ווערען באשטימט פון דער קרוין, פון דעם קעניג. אָבער אזוי ווי די בעאמטע אויסציהאלטען מוז מען האָבען געלד, און כדי צו האָבען די פינאנציעלע פאנדען מוז זיך די קעניגליכע רעגירונג, די קרוין, ווענדען צום פארלאמענט, קומט דארום שוין מיטלא אויס, אז דער פארלאמענט גיט נאָר דאן געלט, ווען אלעס ווערט געטאן לויט זיין ווילען, און לויט זיינע פאררדנונגען.

אנדערש האָט אָבער געמוזט זיין אין קאנאדע, וואו די הויפט הכנסות פון דער רעגירונג זענען באשטאנען פונ'ם פארקויף פון רעגירונגס-לאנד, צאָהר לונגען פאר מינען-קאנצעסיעס א. ד. ג. און די פארטרעטער פון דער קרוין, זייענדיג פינאנציעל אונאפהענגיג פון די "אסעמבליס", האָבען זיי זיך דארום גאנץ אָפט נישט גערעכענט מיט זייער ווילען.

קאנאדע איז פאָלשטענדיג רעגירט געוואָרען פונ'ם קאָלאָניאלען-מיניסטעריום אין לאַנדאָן, און אלע בעאמטע פאר קאנאדע פלעגען פון דאָרטען צוגעשיקט אָדער באשטימט ווערען. ווי אזוי די בעאמטע פלעגען דאמאָלס באשטימט ווערען, שילדערט זעהר כאראקטעריסטיש א היסטאריקער פון יענער צייט, סער טאמאס ערסקין מעי. ער שרייבט:

"די קאָלאָניעס האָבען געגעבען א גרויס פערל, וואו מען האָט געקענט באשעפטיגען פריינט, און פאָליטישע אָנהענגער פון דער רעגירונג. אין ענגלאַנד האָבען אויס געפעהלט עמטער, מיט וועלכע מען וואָל קענען באלוינען אלע פאָר-לייטישע פריינט, נו האָט מען זיי באלוינט מיט שטעלעס איבערן ים. פיעלע פון דיעזע באשטימטע בעאמטע זענען גאָר נישט געפאָהרען פארנעהמען זייערע שטעלעס, נאָר געשיקט שטעל פארטרעטער, און אפילו קינדער אין די וויגען זענען אָפטמאָל באלוינט געוואָרען מיט גוטע שטעלעס, און די ארבייט פלעגט געטון ווערען פון באפאָלמעכטיגטע. אונגעהייערע סומען האָט מען זיי געצאָהלט אלס געהאלט און זיי פלעגען זיך זיצען אין לאַנדאָן, און באקוועם אויסגעבען דאס געלד, פארשטעהט זיך אז די פינאנצען האָבען געמוזט צוגעשטעלט ווערען פון די קאָלאָניעס. אָפטמאָל פלעגען די פאראנטווארטליכסטע שטעלעס געגעבען ווערען צו מענישען, וואָס מען וואָלט זיי אין ענגלאַנד גאָר נישט אנפערטרויט."

אזוי שילדערט א היסטאריקער פון יענער צייט דעם צושטאנד, און די שליסע דערפון איז לייכט צום זעהען. די בעאמטע פלעגען באשטימט ווערען

אויף לעבענס-לאנג, און אין גיכען האָט זיך דאָרום אין קאנאדע אויסגעבילדעט אן אַריסטאקראטישער קלאַס פון בעאמטע, וועלכע פלעגן מעהרסטענס בילדען אן ענגען קרייז מיט דעם גאָווערנאר אָדער לײַטענאנט גאָווערנאָר אלס הויפּט-פיהרער. דיעזער קלאַס פון בעאמטע פלעגט גאנץ וועניג פארקעהרן מיט דער באפעלקערונג, פלעגן מתחתן זיין זיך אפילו נאָר צווישן די אייגענע, און זיי האָבען דאָרום נעשאפן אן ענגען פאמיליען-קרייז, וואָס האָט קאָנטראַלירט דאָס גאנצע סאָציאלע און פאליטישע לעבען פון לאַנד. פון זיי פלעגט מעהרסטען באשטעהן דער עקזעקוטיוו-קאנסיל, דער עקזעקוטיווער ראט, און מיט דער הילף פון "פעטראנעדזש", וואָס זיי האָבען געקענט אויסטוילען, זייענדיג די פאקטישע רעגירונג האָבען זיי דאָרום אויך אויסגעאיכט א שטארקען עקאָנאָמישען איינפלוס.

אפטמאָל פלעגט פאסירען אז די לעגיסלאטור פון א פראווינץ פלעגט אָנגעהערן געוויסע געזעצען, אָבער זיי און זייערע מענשען אין דעם עקזעקוטיווען ראט פלעגן עס שוין דורכווארפען.

ביסלאַכווייז איז דיעזער אַריסטאקראטישער קלאַס אזוי אויסגעוואקסען אין די שטעט, אז זיי האָבען אויך באקומען א דאָמינירענדע מאכט אפילו אין די לעגיסלאטורען, וואוהין זיי האָבען דורך פארשיעדענע מיטלען ערוועהלט זייערע מענשען, און אזוי איז אלעס אריבער אונטערן קאנטראַל פון דיעזער אַריסטאקראטיע, ווי מען פלעגט זיי רופען די "פעמילי קאמפּעקט", דער ענגער פאמיליען-קרייז.

אין אויסוועג איז געבליבען פאר דער באפעלקערונג, צו ווענדען זיך וועגען די אלע איבלען און עולות צו דעם קאָלאָניאַליזמיניסטעריום אין לאַנדאָן, אָבער דאָס איז אויך געוועזען אומזיסט, ווייל אין לאַנדאָן זענען די בעאמטע שטענדיג געוועזען די גערעכטע. מען האָט זיך געשראָקען, אז אויב די באפעלקערונג וועט האָבען מעהר רעכט, וועלען זיך די קאָלאָניעס ארויסגליטשען פון ענגלישען קאנטראַל, און דאריבער האָט מען זיך דאָרטען ניט געאייגלט צו געבען קאנאדע מעהר זעלבסט פאווואַלטונג, נאָר געזוכט צו רעגירען מיט א סיסטעם, מיט וועלכען די באפעלקערונג האָט ניט געקענט זיין צופריעדען.

און די אומצופריעדענהייט איז אלץ געוואקסען מיט דער איינוואנדערונג און מיט דער פארגרעסערונג פון דער באפעלקערונג, ביז וואנען זי האָט אָנגענומען אלץ שארפערע און שארפערע פאָרמען כמעט אין יעדער קאנאדער פראווינץ. דער אַריסטאקראטישער הערשענדער קלאַס האָט געהאט זיינע פאָוואַריטען מעהרסטענס זייערע אייגענע פריינט, און די לעצטע זענען פארשווענדעריש באַלוינט געוואָרען. זיי פלעגן באקומען גרויסע פענסיעס, אָדער אלע קאָנטראַקט

טען פאר עפענטליכע ארבייטען זיינען זיי אָפגעגעבען געוואָרען, גרויסע שטרעקעס לאַנד זענען זיי געגעבען געוואָרען פאר שפּעקולאציע, און עס איז ניט געוועזען קיין איין צווייג פונ'ם עקאָנאָמישען לעבען, וואו דיעזע קאָרופּציע זאָל ניט האָבען געהערשט, און אלעס איז געטון געוואָרען נאָר אזוי, ווי עס האָט זיך געלוינט פאר דער "פעמילי קאָמפּעקט", און די לעצטע האָבען אפילו ניט דערלאָזען אז די גרעסערע שטעדט זאָלען זיך קענען אינקאָרפּאָרירען אלס זעלבסטפארוואלטענדע מוניציפאליטעטען, כדי אלעס צו קענען האָבען אונטער'ן קאנטראָל פון די איי-גענע, און די שטעדט האָבען זיך געמוזט צופריעדען שטעלען מיט א רעגירונג פון בעאמטע, אנשטאט צו האָבען א פאָלקס-רעגירונג.

פלעגט זיך אן אומצופריעדענער באקלאָגען אָדער פראָטעסטירען געגען די האנדלונגען פון די בעאמטע האָבען שוין די געריכטען געזעהען דערצו, אז דער פראָטעסטאנט זאָל שווער באשטראַפּט ווערען, ווייל דיזעלבע קאָרופּציע, וועלכע האָט געהערשט אין לעבען, האָט אויך געהערשט אפילו אין די העכערע געריכטען זענען עס דאָך געוועזען דיזעלבע מענשען.

און די שווערע שטראפּען, וואָס די גערעכטיגקייט פלעגט אויסטיילען איז אויך ניט געוועזען קיין קליינער פאקטאר אין פארשפרייטען אומצופריעדענהייט ביים פאָלק, מען האָט ניט דערלאָזען קיין פרייהייט פון מיינונגען, סיי דורך פארזאמלונגען, אָדער דורך צייטונגען, וועלכע זענען ערשינען צו יענער צייט, פון די לעצטע פלענען די רעדאקטארען גאנץ אָפט שווער באשטראַפּט ווערען, אָדער פארפאָלגט ווערען, ווי עס צייגט דער פאל מיט וויליאם לייאן מעקענזי.

וויליאם לייאן מעקענזי.

מעקענזי איז געוועזען דער אייגענטימער און רעדאקטאר פון א צייטונג אין קווינסטאן, מיט'ן נאָמען "דהי קאלאניעל עדוואקייט", און אין זיין צייטונג

איז איהם אָפּט אויסגעקומען גאנץ שארף צו-קריטיקירען די אדמיניסטראציע. ווען מען האָט אין יאָהר 1824 דאָרטען געלעגט דעם ווינקעלשטיין פאר בראק'ס מאַ-נומענט, האָט מען אונטערן שטיין אויף אוועקגעלעגט א קאָפּיע פון דער צייטונג ווען ס'ער מעיטלעכער, דער דאמאָלסדיגער גאָווערנאָר איז וועגען דעם געוואָר גע-וואָרען, האָט ער גלייך פארדראַענט, אז מען זאָל דעם שטיין אונטערהויבען און ארויסנעמען פון דאָרטען די צייטונג, און פון דאמאָלט אָן איז מעקענזי שטארק פארפאָלגט געוואָרען. ער האָט אפילו געפרובירט איבערציהען מיט זיין צייטונג קיין יאָרק (טאראנטא), אָבער אויף דאָרטען האָבען די פארפאָלגונגען ניט אויפגעהערט, און ווען דאָס געזעץ האָט איהם גאָר ניט געקענט טון, זענען אויף'ן באפעהל פון דער "פעמילי קאמפּעקט", א גרופע יונגע לייט באפאלען (אין 1826) די רעדאקציע, צובראָכען אלעס דאָרטען, און דעם גאנצען זאץ אריינגעוואָרפען אינ'ם טאראנטאר בעי.

אזא דרוק איז אָנגעווענדעט געוואָרען געגען אלעמען, וועלכע האָבען זיך נאָך געוואנט צו שטעלען געגען דער אדמיניסטראציע.

דער קלאס פון די בעאמטע און אריסטאקראטען האָט רעליגיעז געגלויבט אין דער אנגליקאנער קירכע, און ממילא איז שוין אויף אויסגעקומען אז די אנגליקאנישע קירכע האָט געהאט אין קאנאדע פיעל כּעהר פריוועלעגיעס ווי די אנדערע פראָטעסטאנטישע קירכעס, און דאָס האָט דאָרום אויף בייגעשטייערט צום אָפּגרונד, וועלכער איז געוואָרען אלץ טיפּפער צווישען דער באפעלקערונג און די אריסטאקראטען, און עס איז ניט געבליעכען קיין איין געביעט, וואס איז ניט באהערשט געוואָרען פון דער "פעמילי קאמפּעקט", און אפילו די געריכטען, וואוהין דאָס פאָלק פלעגט געהן זוכען גערעכטיגקייט, אויף זיי זענען באהערשט געוועזען פון דעם אלגעמיינעם קארופּציאָנס-גייסט, דאָס האָט דאָרום געמוזט ארויסרופען אויף א טעטיגקייט צווישען די אומציפּריעדענע קרייזען, און אין יענע יאָהרען זענען דאָרום ארויסגערוקט געוואָרען צום פאָדערגרונד א גאנצע רייזע פון פּערזאָנען, וועלכע האָבען זיך איינגעשטעלט פאר די פאָלקס-רעכטען.

אזוי האָט אין 1815 אָנגעהויבען אין ניעדער-קאנאדע צו שפּיעלען א באַ-דייטענדע ראָליע דער פראנצויז לואי דזשאָזעף פעפיניו, וועלכער האָט אלס "ספיקער" (פאָרויצער) פון דער דאָרטיגער אסעמבלי געקעמפט פאר רעפאָרמען, און פאָרגעזעצט פאר פיעלע יאָהרען דעם הארטנעקיגען קאמף געגען דער הערשאפט פון דער אריסטאקראטיע און די מעטאדען פון דעם ענגלישען קאָלאָניאַל-מיניס-טעריום. גאנץ אָפּט פלעגט דאָרום די אסעמבלי פאנאנדערלאָזען ווערען, אָבער פעפיניו און זיינע נאכפאָלגער פלעגען פון יעדער נייער וואהל ארויסקומען נאָך זיגרייכער, טראץ אלע פארפאָלגונגען פון דער אדמיניסטראציע.

לואי דזשארזש פּעפיניו.

אין אויבער-קאנאדע איז דער אריסטאקראטיע עפעס בעסער געגאנגען, אין זיי פלעגן אפילו קענען דורכפיהרען אין דער "אסעמבלי" געזעצען אין איינע קלאנג מיט זייערע אינטערעסען, אָבער מיט דער צייט האָט זיך דאָרטען אויך אויסגעבילדעט א שטארקע רעפּאָרטיט, און ביי די וואהלען פון יאָהר 1824 איז ערוועהלט געוואָרען א מאַיאָריטעט רעפּאָרמער, צווישען וועלכע עס איז אויך געוועזען וויליאם לייאן מעקענזי, וועלכער האָט פאַרגעזעצט זיין קאמף געגען דער אדמיניסטראציע. די לעצטע האָט אָבער געהאט גענוג הכנסות צו קענען אויסהאלטען איהר גאנצען שטאב פון בעאמטע, און אזוי האָט די "אסעמבלי" דארום ניט געקענט דורכפיהרען קיין זאך, און אפילו ווען עס איז אָנגענומען געוואָרען אן אומצוטרויאַפּשטימונג צו דער אדמיניסטראציע, האָט זיך די לעצטע אויך גאָר ניט גערעכענט מיט דעם.

אין די ביידע פראָווינצען אויבער און נידער-קאנאדע האָט די אומצופריע-דענהייט אָנגענומען שטארקערע פאַרמען, אָבער אין גאנצען שטיל איז אויך ניט געוועזען אין די אנדערע פראָווינצען, אין די לאַגע איז געוואָרען אזעלכע, אז אויך אין ענגלאַנד האָט מען עס שוין מעהר ניט געקענט פארקוקען, און מען האָט געמוזט באַשיטמען א קאָמיסיע די גאנצע לאַגע אונטערצוזוכען. און ענדליך איז אינ'ם יאָהר 1837 ערשינען דער רעפּאָרט, וואָס איז געוועזען גאנץ ווייט פון קענען צופריעדען שטעלען די רעפּאָרמער, די יעניגע וועלכע האָבען פארלאנגט א מעהר פאראנטווארטליכע רעגירונג, און ניט אן אדמיניסטראציע פון א קליינע גרופע יחסנים, וועלכע האָבען געוועלטיגט לויט זייער ווילען אין לויט זייערע אייגענע אינטערעסען.

אָבער ניט נור האָט דער רעפּאָרט אַליין ניט צופריעדענעשטעלט, און געשאפּען נאָך מעהר פארדרוס צווישען דער באפעלקערונג, נאָר נאָך א צווייטע זאך האָט נאָך אויף צוגעהאָלפּען צו מאַכען די אומצופרידענקייט גרעסער. אינ'ם ענגלישען פארלאמענט זענען אין חודש מערץ פון יענעם יאָהר (1837) אריינגעטראָ גען געווארען דורך לאָרד רוזשאָהן ראסעל פיעלע רעזאָלוציעס, צווישען וועלכע עס האָט זיך געפינען א רעזאָלוציע, אז אויב די קאנאדער פראָווינצען וועלען ניט וועלען באווייליגען די הוצאות פאר דער אדמיניסטראציע (נידערקאנאדע האָט עס שוין געהאט זייט עטליכע יאָהר ענטזאגט) זאָל דער ענגלישער פארלאמענט האָר בען דאָס רעכט צו קאָנפּיסקירען די פראָווינציעלע הכנסות. עס איז אויף צוויי שטען די אנדערע רעזאָלוציעס געוועזען אזעלכע, וועלכע האָט ענטזאגט און באַ גרענעצט דאָס רעכט פון די "אסעמבליס", און אין די ביידע קאנאדער פראָווינצען איז עס באטראכט געוואָרען ווי א טויטקלאַפּ פאר דער רעפּאָרט באוועגונג.

דאָס יאָהר 1837 איז דאָרום געוואָרען א יאָהר פון שטורם אין קאנאדע, און פעפיניז און מאַקענזי האָבען ביידע דאָמאָלס זיך ארויסגעצייגט אלס מוטיגע פארטיידיגער פון די פּאָלקס-אינטערעסען. פיעלע פארזאמלונגען זענען געהאלטן טען געוואָרען ביי וועלכע די אומצופרידענהייט האָט געפונען איהר אויסדרוק, און דאָס זעלבע האָט מען אויף געקענט ארויסלעזען פון די דאָמאָלסדיגע צייטונגען, עס האָט אויסגעזעהען ווי א שטילער רעוואָלט וועבט זיך און ווערט צוגערייט, וואָס וועט מוזען אויסברעכען מיט שטורם.

מען האָט זיך געשראקען פאר אן אָפּענער באוואפּענטער רעוואָלוציע, און די רעגירונג האָט זיך גענומען גרייטען צו דעם. די "אסעמבלי" פון נידער קאנאדע איז געבליבען איינגעשפּאָרט און ווען זי האָט זיך אין חודש אויגוסט וויעדער ענטזאגט צו שטימען פאר'ן רעגירונגס-בירושעט, האָט מען איהר פשוט צוטריבען. סער רוזשאָהן קאָלבאַרן, וועלכער איז געוועזען דער הויפט קאָמאָנדיר פון די בריטישע ארמיען אין אמעריקא, האָט זיך גענומען גרייטען מיט אלע מיטלען צו באַקעמפּען אן אויפשטאנד. אין מאַנטרעאַל און אין קוויבּעק, זענען ארגאניזירט געוואָרען וואָלונטיר-ארמיען, און דערצו האָט ער נאָך ארויסגערופען רעגולערע סאָלדאטען פון ניו בראַנזוויק, מען האָט אויך צוגעלערענט די מיליץ, און געהאלטען זיי גרייט, און א גאנצע גרופע פון עקסטרעמע קעמפּער פאר רעפּאָרטען זענען אָנגעקלאָגט געוואָרען אין הויכפארראט. אין חודש נאָוועמבער איז עס שוין געקומען צו אָפּענע רייאָטען אויף די מאַנטרעאַל לער גאסען, און צוזאמענשטויסען זענען אויף פאָרגעקומען אין די מאַנטרעאַלער פאָרשטעדט סט. דעניס און סט. טשאַרלז, וואו מען האָט געזוכט צו מאַכען די ארעסטען מיט דער הילף פון די סאָלדאטען. פארשטעהט זיך אז די סאָלדאטען

זענען געוועזען גוט באוואפענטע, אפילו מיט פעלד־קאנאנען, דאנענען די אינ־סורגענטען האָבען כמעט ווי קיין געוועהר ניט געהאט אויסער שטיינער, דאָך זענען די ציוואמענשטויסען געוועזען גאנץ בלוטיגע, און ערשט נאָך פיעלע פאר־לובטען איז דער ארמיי געלונגען דורכצופיהרען די ארעסטען, בלויז פעפיניו און נאָך אייניגע פון די פיהרער איז געלונגען צו ראטעווען זיך דורך אריבערכאפען זיך איבער דעם אמעריקאנער גרענעץ.

כצענעם פון פיער און בלוט האָבען זיך דאמאָלט אָפגעשפיעלט אין פיעלע פראנצויזישע שטעדטלאך און דערפער אין נידער־קאנאדע, וואו קאלבארנ'ס ארמיי האָט געמאכט ארדנינג, און עהנליכעס איז אויך פאָרגעקומען אין דער שוועסטער־פראַווינץ אויבער קאנאדע. דאָרטען האָבען די רעפארמער אין טאָר האַנטא ארויסגעלאָזען דעם 31-טען יולי א דעקלאַראציע, אין וועלכער זיי האָבען ערקלעהרט זייערע קריודעס, און צו דערזעלבער צייט האָט מען אויך צוגעגרייט איבער'ן פראַווינץ א רייהע פון פארזאמלונגען, ביי וועלכע דער עולם האָט ווייט און ברייט געזאָלט וועגען דעם איפגעקלעהרט ווערען, און מען האָט זיך צוגעגרייט צו א פאלקס קאנווענשאַן וואס האָט זיך געדארפט צונויפקומען אין הערבסט. מעקענזי איז געוועזען דער הויפט אָנפיהרער און לייטענדער גייסט פון דיעזער באוועגונג און זיין צייטונג "קאָנסטיטושאן" (די קאָנסטיטוציע) איז גע־וואָרען דער קאמפס־ארגאן פון דער באוועגונג.

סער פ. ב. העד איז דאמאָלט געוועזען דער הויפט פון דער רעגירונג אין אויבער קאנאדע, און ער האָט זיך צוערשט באצויגען מיט א ביטול־טאן צו דער גאנצער באוועגונג, אין ניט געגלויבט אין איהר באדייטונג. דאָס האָט דארום דער באוועגונג געגעבען א מעגליכקייט גוט צו ארגאניזירען זיך, און מעקענזי און זיינע מענטשען האָבען זיך שוין אפילו אין חודש דעצעמבער צוגעגרייט צו פאר־כאפען טאראנטא מיט שטורם, אין האָבען אָנגעהויבען ארומזאמלען זייער ארמיי פון אינסורגענטען ארום טאראנטא, דאָס האָט אזוי איבערגעשראָקען די אדמיר ניסטראציע, אז דעם 5-טען דעצעמבער האָט סער פ. ב. העד געשיקט א קאמיסיע אונטער א ווייסער פאָהן צו מעקענזי'ס הויפט־קווארטיר, צו פרעגען וואָס זיי פארלאנגען. "אונאפהענגיקייט און א קאנווענשאַן צו אראנזשירען די דעמאלען" איז געוועזען דער קורצער ענטפער. צוויי טעג איז אזוי טאראנטא באלאגערט געוואָרען פון מעקענזי'ס מענטשען, און דעם 7-טען דעצעמבער, האָט לויט מער קענזי'ס פלאן טאראנטא געזאָלט גענומען ווערען מיט שטורם. אָבער דערווייל האָט אין דער צווישען צייט די רעגירונג צו באקומען פארשטארקונג דורך דער מיליץ, וועלכע איז איהר צוגעשיקט געוואָרען. געגען א באוואפענטער ארמיי האָבען מעקענזי און די אינסורגענטען גאָר גיבן געקענט טון. זיי זיינען דארום לייכט

זייער אייגענעם ווילען אָפּפּאָהרען קיין בערמודא. דאָס האָט אָבער אזוי אויפגע-
בראכט זיינע געגנער אין ענגלאַנד, און די אטאקעס זענען געוואָרען אזעלכע
שטארקע געגען זיינע גאנצע מעטאדען, אז ער האָט זיך געפיהלט געצוואונגען
צוריקצופאָהרען קיין ענגלאַנד צו פארטיידיגען זיך. אָנקומענדיג אין ענגלאַנד האָט
ער אין יאָהר 1839 פאָרגעלעזען אין פארלאמענט זיין באריכט וועגען קאנאדע,
אין וועלכען ער האָט געגעבען אן איבערזיכט איבער דער גאנצער לאַגע, און איהם
פארענדיגט מיט פאָלגענדע רעקאָמענדאציע, וואָס איז שפעטער געוואָרען דער יסוד
פון ענגלאַנד'ס קאָלאָניאַל-פּאָליטיק.

”גייט איבער די אינערליכע פארוואלטונג פון די קאָלאָניסטען צו
די קאָלאָניסטען זעלבסט. זיי מאכען זייערע אייגענע געזעצען, זאָ-
לען זיי אויך זיי קענען דורכפיהרען. אויב זיי וועלען מאכען טעות'ן,
וועלען זיי עס איינזעהן, און שנעלער עס אויסבעסערען, ווי מיר
קענען עס דאָ מון אין ענגלאַנד. מען דארף אפילו גיט קיין פארלאָ-
מענט-אקט פאר דעם, לאָזט בלויז וויסען יעדער גאָווערנאָר, אז
ער מוז נאָר רעגירען מיט אן עקזעקוטיווען-ראַט, וועלכער האָט
דעם צוטרויען פון דער באפעלקערונג. אין קורצען פארויכערט יעדער
קאָלאָניע, אז די רעגירונג וועט אין דער צוקונפט האנדלען אין
איינקלאַנג מיט דער מאיאריטעט פון דער אסעמבלי. אלע איבלען
האָבען זיך דאָרטען גענומען פון דעם שלעכטען רעגירונגס-סיסטעם,
רעפארמירט דעם סיסטעם, און די איבלען וועלען פארשווינדען.”

דאָס האָט אויסגעדריקט דעם גאנצען גרונדגעדאנק פון זיין רעפארט, און אויב
עס איז גלייך גיט דורכגעפיהרט געוואָרען, איז עס אָבער געוואָרען דער גרונד-
שטיין פאר דער קאָלאָניאַלער געזעצגעבונג אין איז לאנגזאם אלץ מעהר פארווירק-
ליכט געוואָרען.

לאָרד דזשאָהן ראסעל, דער קאָלאָניען מיניסטער האָט נאָך אין זעלבען
יאָהר געלאָזט וויסען לאָרד זיידענהעמ'ן, גאָווערנאָר אין קאנאדע, אז אין די
ראטען (קאָנסילס) און אין די פארשיעדענע אמטען, זאָלען באשעפטיגט ווערען
די יעניגע פערזאָנען, וואָס האָבען דעם אלגעמיינעם צוטרויען פון דער באפעל-
קערונג, און אז די קאָלאָניאַלע אמטען זאָלען גיט דיענען אלס באלוינונג (פעט-
ראנעדזש) פאר די מענשען אין דער היים, נאָר לאָקאלע מענשען זאָלען פאָרגע-
צויגען ווערען. מען האָט אויך אָפּגעשאפט די לעבענסלענגליכע אמטען פון די אר-
מיניסטראטארען און בעאמטע. אזוי איז געשאפען געוואָרען דער ערשטער אָנ-
הויב פון פאראנטווארטליכער רעגירונג, פאר וואָס מעקענזי און פעפיניו האָבען
אזוי מוטיג געקעמפט.

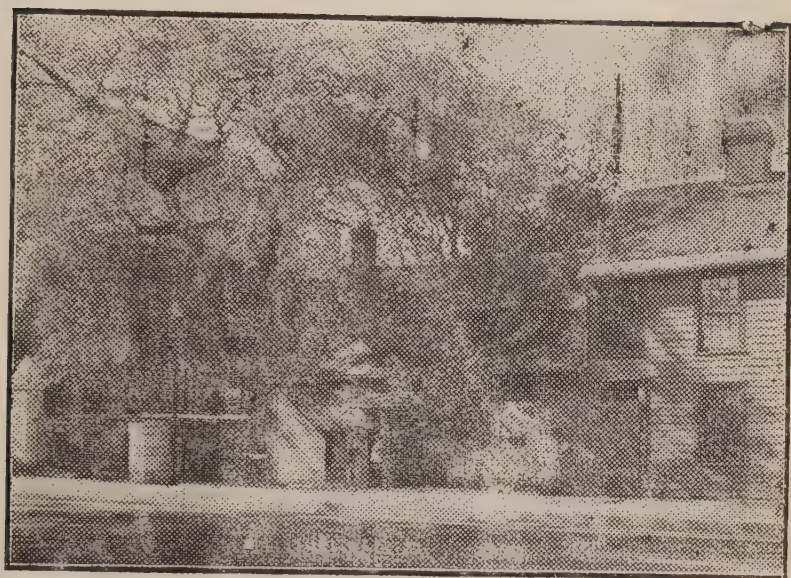
טשאַרלז פאולעט טהאמפסאן (לארד זיידענהעם) דער גאווערנאר פון קאנאדע האָט זיך יעצט גענומען פאר דעם צו באקומען די צושטימונג פון ביידע קאנאדעס פאר פאראייניגונג כדי דער ענגלישער פארלאמענט זאל קענען אננעהמען אן אקט וועגען דעם. זייער פאראייניגונג איז געווען איינע פון די פיעלע רעפארמען, וואָס דער נייער רעזשים האָט געזאָלט דורכפיהרען, און דעם צעהנטען פעברואר, 1841 זענען זייערער די צוויי פראָווינצען פאראייניגט געוואָרען, אָבאוואָהל אין ענגלישען לאָרדען-הייז האָבען זיך געפונען פיעלע, וועלכע האָבען פראָטעסטירט געגען דעם, אז דאָס וועט שאדען די אינטערעסען פון די קאנאדער פראנצויזען.

לויט דעם יוניאן אקט, האָט די פראָווינץ קאנאדע, — אזוי האָבען יעצט די פאראייניגטע פראָווינצען געהייסען, געדארפט האָבען א לעגיסלאטיווען ראט און אן אסעמבלי. דער ערשטער האָט יענאָלט באשטעהן פון צוואנציג מיטגלידערער באשטימט פון דער רעגירונג אויף לעבענס-לאנג, און די אסעמבלי פון פיער און אכציג, צו העלפט פון יעדער פרייהערדיגער פראָווינץ, און זאָל פונקצאנירען פיער יאָהר נאָך יעדער וואַהל. אלע געשריבענע פארהאנדלונגען און רעקארדס האָבען געמוזט זיין נאָך אן דער ענגלישער שפראך, און יעדער פראָווינציעלער אקט, אפילו שוין מיט דער צושטימונג פונ'ם גאווערנאר, האָט געקענט בטול געמאכט ווערען אין פארהויב פון צוויי יאָהר צייט פון קאָלאָניאַל-מיניסטער.

אלס די הויפט שטאדט פון דער פראָווינץ האָט געקענט ערקלעהרט ווערען פון צייט צו צייט א פאסיגע שטאדט לויט דעם ווילען פונ'ם גאווערנאר, און הארד זיידענהעם האָט געמאכט קינגסטאן אלס די הויפט שטאדט פון דער נייער פאראייניגטער פראָווינץ. דער נייער גאווערנאר האָט א זיך גענומען דורכפיהרען רעפארמען אויף יעדען געביעט, און באזוכערס האָט ער זיך גענומען דעארגאניזירן זידען די פארשידענע רעגירונגס-דעפארטמענטען. ער האָט געשאפען א פאר-אייניגטען עקזעקוטיווען-ראט פאר דער נייער פראָווינץ, אין וועלכער עס זענען אריין פארטרעטער פון אלע ריכטונגען. עס זענען ארגאניזירט געוואָרען נייע וואהלען פאר אן "אסעמבלי", אין דעם 14-טען יוני, 1841, איז זיך שוין דער נייער פארלאמענט צוזאמענגעקומען, און איינע פון די ערשטע אויפטאונגען איז געוועזען דאָס אָננעהמען פון א דעקלאראציע (כלויז די פארטרעטער פון דעם "פעמילי קאמפעהט" האָבען געשטימט געגען), אז די מיניסטארען זענען פאר-אנטווארטליך צו דער אסעמבלי, א זאך צו וועלכען די אדמיניסטראציע האָט צו געשטימט.

עס איז אַלץ אין דער נייער פראָווינץ געשאפען געוואָרען דער אָנהויב פון פאראנטווארטליכער רעגירונג, און דיעזער פרינציפ און פאָרמע פון קאָלאָניאַל-

רעגירונג איז שנעל אויך אויסגעשפרייט געוואָרען איבער ניו בראַנזוויק און נאָווא סקאַשיא.

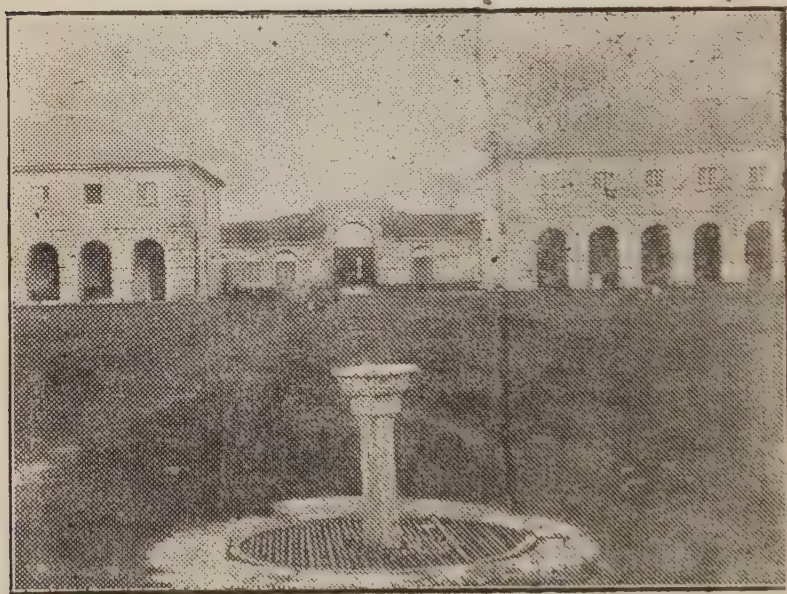

דאָס היסטאָרישע הויז אין קינגסטאָן, וואו דער ערשטער ראט פון אויבער קאנאדע האָט געהאלטען זיינע ויצונגען.

און איז נאָר רעפאָרם ערמעגליכט געוואָרען, האָט זיך עס שנעל געמוזט אויסשפרייטען איבער פיעלע געביטען. אזוי איז געשאפען געוואָרען געזעצגעבונג, וואָס האָט ערמעגליכט די פארשיעדענע שטערט צו קענען זיך אינקאָרפאָרירען אלס מוניציפאליטעטען, עס איז אויך געמאכט געוואָרען א פארווך צו שאפען אן אלגעמיינע סיסטעם פון פאָלקס־שולען, און אויפמערקזאמקייט איז געגעבען געוואָרען פאר נוצליכע פאָלקס־ארבייטען, ווי דאָס אויסכעסערען די וועגען אין די טראנספאָרטאציאנס־מעגליכקייטען איבער'ן סט. לאָרענס.

די קומענדע צוואנציג יאָהר, זייט די רעפאָרמען זענען איינגעפיהרט געוואָרען, זענען דארום געוועזען גאנץ באדייטענדע פאר'ן קאנאדער פאָרשריט און ענטוויקלונג. קאנאדע האָט באקומען די מעגליכקייט אויסצובויען זיך לויט איהרע מעגליכקייטען און אינטערעסען, און די מעגליכקייט איז אויסגענוצט געוואָרען.

פֿין צייט צו צייט זענען נאָך אין די דריי פֿראָווינצען (קאנאדע, ניו
בראָנזוויק און נאָווא סקאשיא) פֿאָרגעקומען צוזאמענשטויסען צווישען די אדמיר
ייכטראטארען און די אסעמבלי'ס, אָבער די סיסטעמע פון פאראנטווארטליכער
רעגירונג איז אלץ מעהר באפעסטיגט געוואָרען, און דערצו האָט אויך זיכער
פיעל מיטגעהאָלפֿען דאָס, וואָס קאנאדעס באפעלקערונג האָט געהאלטען אין איין
פארגעסערט ווערען. דאָס יאָהר 1847 איז אין אירלאנד באקאנט געוועזען אלס
דאָס יאָהר פֿינ'ס ישרעליכען קארטאפעליחונגער, און פיעלע אירלענדער האָבען
דאָרט דאמאָלס איינגעוואנדערט קיין קאנאדע. די איינמאנדערונג איז געוועזען
אויף גרויס, און נאָך אין די יאָהרען צווישען 1840 און 1850 האָבען דורך'ן קווי
בעקער האפֿען איינגעוואנדערט איבער דריי הונדערט און פופציג טויזענד מענשען,
הויז די פיעלע אימיגראנטען אין די "מעריתי'ס" פֿראָווינצען.

פֿאַרט לענאקס ארום לויק שעמפליין, נאָהענט צום אמעריקאנער גרענעץ,
וואו דער ערשטער צוזאמענשטייס צווישען די דייטע און ווייסע איז פֿאָרגע-
קומען אין קאנאדע.

קאנפערעראציע — דער "בריטיש נארט אמעריקען עקט"

קאנאדע און די אנדערע פראווינצען האָבען זיך דערשלאָגען צו טיילווייזע אויטאָנאָמישע רעכטען, האָבען באקומען א סיסטעם פון א פאראנטווארטליכער רעגירונג, אָבער צוזאמען מיט דעם איז אויך ענטשטאנען א נייע פראגע — וואו איז דער גרענעץ צווישען אויטאָנאָמען רעכט און די רעכטען פון דער ענגלישער אימפעריע, וואו ענדיגען זיך די רעכטען פון דער לעצטער, און וואו הויבען זיך אָן די רעכטען פון די זיך זעלבסטפארוואלטענדע פראווינצען.

אי לאָרד דארהעמ'ס באריכט, און אי לאָרד ראסעל'ס פאראָרדנונגען האָבען דאָך נאָר אין אלגעמיין פעסטגעשטעלט, אז די פראווינצען דארפען האָבען מעהר אויטאָנאָמיע, דאָס לעבען אָבער פון א לאנד, די פארשיעדענע פאָרמען פון פארוואלטונג א. ד. ג. האָבען אזוי פיעל דעטאלען, אז עס האָט געמוזט קלאָהר ווערען דער גרענעץ, כדי עס זאל נישט קומען צו קיין רייבונגען. און דא איז נישט נאָר וויכטיג געוועזען דער נייער געזעץ וועגען זעלבסטפארוואלטונג, נאר אויך ווי אזוי ער ווערט אויסגעטייטשט, ווייל דאָס לעצטע האָט געקענט אי אויס-ברייטערען און אי פארשמעלערען די פאָרמע פון דער זעלבסטפארוואלטונג. גלייך ליכערווייזע איז אָבער אינ'ם יאָהר 1847 באשטימט געוואָרען אלס גענעראל-גור בערנאטאר פון בריטישער נאָרט-אמעריקא לאָרד עלדזשין, אן איידים פון לאָרד דארהעם, און באאיינפלוסט פון זיינע אידעען, און ממילא איז שוין זיין אויס-טייטשונג פונ'ם זעלבסטפארוואלטונגס-פרינציפ געוועזען אזעלכע, וואָס האָט אלץ מעהר פארברייטערט די רעכטען פונ'ם פאָלק, און יעדע פראווינץ האָט גענאָסען פון אלץ מעהר נייע רעפאָרמען, וועלכע האָבען זיך שפּטער געענדיגט מיט פולער אויטאָנאָמיע.

ביסלעכווייז זענען פיעלע רעכטען פונ'ם ענגלישען קאָלאָניאל-מינסטעריום איבערגעגעבען געוואָרען דער יוריסדיקציע פון די פארשיעדענע פראווינציעלע פארלאמענטען, און די צענטראלע ענגלישע רעגירונג האָט געמאכט קאָנצעסיע נאָך קאָנצעסיע.

דאָס יאָהר 1849 האָט אין דער נייער קאנאדער געשיכטע צוגעזעהען פיעלע אזעלכע קאָנצעסיעס.

פאר הונדערטער יאָהרען איז געווען דאָס געזעץ, אז דער האנדעל מיט די ענגלישע קאָלאָניעס האָט געמוזט אָנגעפיהרט ווערען נאָר מיט ענגלישע שיפען, און די ענגלישע רעגירונג האָט אויך אויסגעארבייט די אָפּצאהלונגען און טאריפען

פאר די קאלאניעס. דער גאנצער קאנאדער האנדעל איז דארום שטענדיג אפהענגיג געוועזען פון די ענגלישע אינטערעסען, און דאס האט פיעל געמיינט פאר'ן לאנד אינ'ם עקאנאמישען זין. אבער אויך אין דעם האט די קאלאניע קאנאדע באקומען די אויבערהאנד, און אין דעם באטרעפערדען יאָהר, איז דיעזער געזעץ צוריקגערופען געוואָרען, און די קאלאניעס האָבען באקומען די פאָלשטענדיגע פרייהייט צו קענען קויפֿען אָדער פארקויפֿען וואו זיי ווילען, און אָנצופיהען זייער האנדעל, ווי אזוי זייערע אינטערעסען וועלען זיי דיקטירען. פון א צושטאנד וואָס האָט געמיינט עקאנאמיש אפהענגיג פון ענגלאנד, איז יעצט קאנאדע איבערגעגאנגען אין א נייער פערזאָנע פון עקאנאמישער אומאפהענגיקייט. פרייער האנדעל, פרייהייט פון רעגולירען די אייגענע האנדעלסגעזעצען און טאריפען, דאָס רעכט פון אן אייגענער פאָסט־פארוואלטונג און עהנליכע קאָנצעסיעס האָבען געמוזט פיהרען צו אן עקאנאמישער אויפבליהונג און אינ' דוסטריעלער אויסברייטונג, וואָס האָט זיך גאָר אין גיכען געלאָזט מערקען אויף אלע געביעטען.

דער נייעזעהנטער יאָהרהונדערט האָט זיך בכלל אויסגעצייכענט מיט פיעלע וואונדערליכע אויפטוואונגען אויף'ן טעכנישען געביעט, באזונדערס אינ'ם געברויך פון האמפּט און עלעקטריציטעט. די לעצטע צוויי האָבען פאראירזאכט ניט וועניג רעוואָלוציעס אינ'ם עקאנאמישען לעבען פון יעדען לאנד, און די נייע קאנאדע איז אויך ניט אָפגעשטאנען פון דעם. די ענטוויקלונג און די פארפאל־קאָמונג פון דעם דאמפֿ־לאקאמאטיוו האָט ערמעגליכט פאר קאנאדע א נעץ פון באַנען, און דאס האָט מיטלא געמיינט א נעהענטערע פארבינדונג צווישען די באזונדערע פראָווינצען, און די אויסגעבויטע באהן־ליניען, וועלכע האָבען פאר־אייניגט קאנאדע מיט די "מעריטיים" פראָווינצען האָבען זיכער בייגעטראגען זייער טייל צו דער שפעטערדיגער אלגעמיינער פאראייניגונג פון אלע קאנאדער פראָווינצען. עס האָט זיך אָנגעהויבען אויסצובויען די נעץ פון באהן־ליניען, וועלכע איז שפעטער באקאנט געוואָרען אלס די "אינטערקאלאניעל" ליניע, עס זענען אויך פארבעסערט געוואָרען פיעלע וואסער־וועגען, הויפטזאכליך ארום דעם סט. לאורענס טייך, עס איז עטאבלירט געוואָרען א רעגולער שיפס־פארקעהן צווישען ליווערפול, מאָנטרעאל, און אנדערע האפּענס, און דאָס אלעס האָט געענבען א וויכטיגען שטייט קאנאדע'ס ענטוויקלונג. אין יאָהר 1852 איז טרלויבט געוואָרען די פארשיעדענע מוניציפאליטעטען צו קענען באַרגען געלט און אונטערשטיצען מיט דעם די בויענע פון באהן־ליניען, און דאָס האָט וויעדער געדיענט אלס טרייב־קראפט, אז פיעלע באהן־ליניען זאָלען אויסגעבויט פארענדיגט, אָדער פארלענגערט ווערען.

די באהן און בעסערע טראנספארטאציעס ענטוויקלונג האָט געהאט אזא ווירקונג אויף דער אויסברייטונג פון קאנאדע'ס עקאנאמישע און האנדעלס מעגליכקייטען, אז אינ'ם יאָהר 1854 האָט לאַרד עלדזשין שוין געפונען פאר נויטיג אפצופאָהרען קיין וואשינגטאָן, און דאָרטען פארהאנדלען וועגען א "דע-סיפראַסיטי" האנדעלס-אָפּמאך מיט די שטאַטען, אזוי ריעזיג און ראש האָט זיך ענטוויקעלט קאנאדע'ס האנדעל, און קאנאדע האָט דורך אזא אָפּמאך בא-קומען די מעגליכקייט אָנצופיהרען א גרויסען האנדעל מיט די פאראייניגטע שטאַטען, עקספּאָרטירענדיג אהין פיעלע נאטירליכע פראָדוקטען, ווי תבואה, מעהל, פלייש, פּעל, געהילץ, פיש, א. ד. ג.

דאָ און דאָרט זענען נאָך פאָרגעקומען פאָליטישע צוזאמענשטויסען, און איינמאָהל האָט עס אפילו אָנגענומען אזא שארפע פאָרמע, ווי ווען די רעגירונג האָט זיך ענטזאגט צו באצאָהלען די פארלוסטען פון די טעג פונ'ם אויפשטאנד, האָבען די אומצופריעדענע אין מאָנטרעאַל אָפּגעהאלטען אויף דעם "שעמפ דע מאַרס" א גרויסע פראָטעסט פארזאמלונג און דאן האָט זיך דער המון אוועקגע-לאָזען צו דער "אסעמבלי" געביידע, פארטרייבענדיג פון דאָרטען די פארווא-מעלטע, און פארברענענדיג דעם בנין, בכלל אָבער האָבען זיך שוין אָבער גע-טראגען נייע ווינטען אין קאנאדע, און אין יאָהר 1849 איז ארויסגעגעבען גע-וואָרען אן אלגעמיינע אמנעסטיע, וואָס האָט ערמעגליכט וויליאם לייאָן מעקענז' און פעפיני'ן צוריקצוקעהרען זיך צו זייערע היימען, און וויעדער צו ווערען טעטיג אין זייערע באטרעפערע סביבות.

אינערליכע און אויסערליכע רעפארמען און ענדערונגען האבען יעצט ביי-געשטייערט צו קאנאדע'ס וואוס, און געוואקסען זענען יעצט ניט נור די שוין באזעצטע און קאָלאָניזירטע געגענדען, נאָר עס האָט זיך אויך אָנגעהויבען די טעריטאָריעלע אויסשפרייטונג, באזונדערס צום מערב פונ'ם לאנד. דאָרטען, וואו גרויסע שטרעקעס לאנד האָבען געדיענט נאָר אלס קאָנצעסיעס פאר פארשיע-דענע קאָמפאניעס, ווי די האַדסאָנ'ס בעי קאָמפאניע, וועלכע האָבען זיי נאָך מיט יאָהרען פריהער באקומען אלס א מתנה פון דער ענגלישער רעגירונג, האָבען יעצט ביסלאכוויוו אָנגעהויבען באזעצט צו ווערען, בילדענדיג שפעטער דאָס, וואָס מיר רופען יעצט אָן די קאנאדער וועסט. פון איינצעלנע קליינע יישובים און פון א באפעלקערונג פון געזעהלעטע הונדערטער מענטשען, זענען שפעטער אויסגעוואקסען די פארשיעדענע מערב פראָווינצען און טעריטאָריעס, וועלכע האָבען געבילדעט א באזעצטען ישוב איבער דער גאנצער לענג ביז די פאסיפישע ברעגעס אין בריטיש קאָלומביא.

קאנאדע האָט אלץ געמאכט ריעזיגען פאָרשריט, און זיך שנעל דערנעהעני-

טערט צו דעם וויכטיגסטען קאפיטעל אין איהר געשיכטע — קאָנפֿעדעראציע, די פאראייניגונג פון אלע פראָווינצען אין איין פֿעדעראלער רעגירונגס־סיסטעם, א זאך וואָס איז ענדליך פארוויקליכט געוואָרען נאָך פיעלע פארהאנדלונגען, דעם ערשטען יולי 1867.

די אידעע — צו פאראייניגען אלע ענגלישע צפון אמעריקאנישע קאָלאָניעס — איז ניט געוועזען קיין נייע, אבער די דורכפֿיהרונג פון דער זאך האָט אזוי שנעל ניט געקענט פארוויקליכט ווערען, און געמוזט אפּווארטען אויף'ן פאסיגען מאָמענט. נאָך אזוי פריה ווי אין 1814 האָבען זיך שוין געפונען מענישען, וועלכע האָבען געפֿעדריגט דעם געדאנק פון קאָנפֿעדעראציע, און אין פארלוף פון פיעלע יאָהרען איז פיעל גערעדט געוואָרען וועגען דעם, אפילו לאָרד דארחהם האָט זיך נאָך אין זיין באריכט ארויסגעזאָגט צו גונסטען פון אזא פאראייניגונג, אָבער כל זמן עס איז געוועזען די וויכטיגסטע פראָבלעמע פאר די פארשיעדענע פראָווינצען, — די פראגע פון פאראנטווארטליכע רעגירונג — האָט די עפענטליכע מיינונג ניט געקענט שענקען קיין צופיעל אויפּמערקזאמקייט דעם פאראייניגונגס ענין, ערשט ווען די פראָווינצען האָבען באקומען מעהר אויטאנאָמע רעכטען, און מיט דעם זענען ממילא אויך געוואקסען זייערע פליכטען, איז די פאראייניגונגס־פראגע ארויסגערוקט געוואָרען אין פאָדער־גרונד. אין די שטנדישע פאראייניגטע שטאטען האָט זיך צוליעב דער נעגער־פראגע צו יענער צייט יטאדק צופלאקערט דער בירגער־קריגע צווישען דעם צפון און דעם דרום, און קאנאדע, זייענדיג אזוי נאָהענט צו די שטאטען איז דארום אָפּטמאָהל אויסגעקומען צו נעמען געוויסע שטעלונגען ביי דיעזען קאָנפליקט, ווי ביי פאלען למשל, ווען מלחמה־פליכטלינגע האָבען זיך געראטעוועט קיין קאנאדע און דעסגלייכען. אין פארלוף פון דעם אמעריקאנער בירגער־קריגע, האָט אפּטמאָל פאסירט, וואָס איין צד אָדער א צווייטער זענען באפאלען ענגלישע ייִדען, זוכענדיג דארטען אנטלאפֿענע אדער קריעגס־מאטע־ריאלען, און דאָס האָט יעדען מאָמענט געקענט פאראורזאכען קריגע צווישען אמעריקא און ענגלאנד. עס איז דארום נויטיג געוועזען אן איינהייטליכע טאקטיק מצד די באזונדערע קאנאדער פראָווינצען, און דאָס האָט דארום דעם פאראייִניגונגס־געדאנק נאָך פאָפּולערער געמאכט צווישען דער באפעלקערונג, אזוי אז אין פארשיעדענע ערטער האָט די באוועגונג אָנגעהויבען אָנצונעהמען פראקטישע פאָרמען.

זיטאָרדזש בראון, זיטאָהן איי. מעקדאנעלד (שפּעטער א "סער") אליינער מאַנעט, אנגעזעהענע פיגורען אינ'ם ראמאליסדיגען פאליטישען לעבען אין קאנאדע זענען געוועזען אָנהענגער פון א פֿעדעראלער יוניאן, און געארבייט

פאר דעם. אין די "מעריטיים" פראווינצען וויעדער, איז אָנגעגאנגען א שטארקע באוועגונג פאר פאראייניגען אלע מזרח'דיגע פראווינצען אין איין פארבאנד, און זיי האָבען זיך שוין געגרייט צו א קאָנפערענץ אין שאַראַטטאון, וואו די פאר-אייניגונג האָט געדארפט פארהאנדעלט ווערען.

די אָנהענגער פון פאראייניגונג אין קאנאדע האָבען באשלאָסען דיעזע קאָנפערענץ אויסצונוצען ניט נאָר פאר א יוניאן פון די "מעריטיים" פראווינצען נאר אויך פאר אן אלגעמיינער פאראייניגונג און שיקענדיג א ספעציעלע "עלע-גאציע צו דער קאָנפערענץ, האָט זיך די לעצטע געענדיגט מיט דעם, וואָס עס איז באשלאָסען געוואָרען צונויפצורופען אן אלגעמיינע קאָנפערענץ אין קוויבעק, וואו דער פראָיעקט וועגן אן אלגעמיינער פאראייניגונג (אריינגערעכענט אויך ניו פאונדלענד) זאָל דיסקוטירט ווערען.

דעם צעהנטען אקטאבער, 1864, איז זיך די קאָנפערענץ צוזאמענגעקומען אין קוויבעק, אונטער פארמאכטע טירען, און גלייך דעם ערשטען טאג פון איהר צוזאמענקומען זיך איז איינשטימיג אָנגענומען געוואָרען פאָלגענדע רע-זאָלוציע: — "באשלאָסען אז די בעסטע אינטערעסען אין די "פראַספעריטי" פון דער געגענווארט און צוקונפט אין דער בריטישער צפון אמעריקא וועלען פיעל בענעפיטירען פון א פערדעראלער יוניאן אונטער דער קרוין פון גרויסבריטאניען, בתנאי אז אזא פאראייניגונג קען דורכגעפיהרט ווערען לויט די פרינציפען פון גע-רעכטיגקייט צו די פארשיעדענע פראווינצען".

אכצעהן טעג האָבען זיך די זיצונגען פון דער קאָנפערענץ געצויגען, און ניט וועניגער פון איין און זיבעציג רעזאָלוציעס זענען אָנגענומען געוואָרען וועגען די באזונדערע איינצעלהייטען מכח דער פאראייניגונג, און נאָך פיעלע קאָמפּראָ-מיסען אין דינענדישען איז ענדליך אויסגעארבייט געוואָרען די פערדעראלע רע-גירונגס-סיסטעמע, ביי וועלכער עס בלייבען אויך די אויטאנאָמע רעכטען פון יעדער פראָווינץ אין איהרע אייגענע אנגעלעגענהייטען.

אין ענגלאנד האָט מען ווארים באגריסט דיעזען פאראייניגונגס-פלאן, און דער ענגלישער קאָאָניאַל-סקרעטאר האָט וועגען דעם געמאָלדען צום גאָוערנאָר. די גאנצע ענגלישע און אמעריקאנער פרעסע האָט אינדאָרסירט דעם באשלוס, אָבער אין קאנאדע גופא איז עס ניט אזוי לייכט צוגעגאנגען, און גאנצע דריי יאָהר האָט געמוזט נעהמען איידער די רעזאָלוציעס האָבען געקענט דורכגעפיהרט ווערען אינ'ם לעבען, און ווען אפילו די קאָנפערעראציע איז שוין פאָרגעקומען דעם ערשטען יולי 1867, האָבען זיך אויך נאָך ניט אלע באשלאָסען ביי זיך צוצושטעהן צו דער פאראייניגונג, פרינס עדוואַרד איילענד האָט זיך ערשט

אנגעשלאסען אין דער פערדראלער יוניאן אין יאָהר 1873, און ניו פאונדלענד איז נאָך ביז היינטיגען טאג געבליבען אויסער דער "דאָמיניאן אף קענעדע". ווען דער פאראייניגונגס-פלאן איז אין קוויבעק אויסגעארבייט געוואָרען, האָט ער שפעטער געדארפט ראטיפיצירט ווערען פון די באזונדערע פראָווינציעלע לעגיסלאטורען אָבער ניט אין אלע פראָווינצען איז די ראטיפיצירונג גלייך דורכגעגאנגען. אין ניו בראַנזוויק למשל, איז מען צוערשט געוועזען געגען דער פאראייניגונג, און עס אפילו געהאט צוריקגעוויזען, און ערשט ווען די ענגלישע דעגערונג האָט אויסגענוצט איהר דרוק, אָנווייזענדיג אז די פאראייניגונג איז אין די אינטערעסען פון דער אימפעריע, איז אין יאָהר 1866 ראטיפיצירט געוואָרען די פאראייניגונג.

דעם 4-טען דעצעמבער 1866 זענען זיך אין לאָנדאָן צוזאמענגעקומען די דעלעגאטען פון קאנאדא (קוויבעק און אנטאריא, נאָווא סקאָשיא און ניו-בראָנס-וויק און אונטער דעם פאָרויז פון דזשאָהן איי. מעקדאנעלד איז אויסגעארבייט

דזשאָהן איי. מעקדאנעלד.

געוואָרען די פאָרמע פון דעם פאראייניגונגס-אקט וועלכער האָט געדארפט גוט געהייסען ווערען פונ'ם ענגלישען פארלאמענט, וועלכער האָט מיט עטליכע קליינע ענדערונגען ענטהאלטען אלעס לויט די אָנגענומענע קוויבעקער רעזאָלוציעס, עס האָט ניט גענומען לאנג, און דער געזעץ-פראיעקט איז אנגענומען געוואָרען פונ'ם פארלאמענט, באקאנט אלס דער "בריטיש נאָרטה אמעריקען עקט 1867".

דעם 29-טען מערץ 1867 האָט דער אקט באקומען די קעניגליכע צושטימונג, און דעם 22-טען מאי איז ארויסגעגעבען געוואָרען די פראָקלאַמאציע, אין וועלכער דער ערשטער יולי פונ'ם יאָהר 1867 איז פראקלאמירט געוואָרען אלס דער געזעצטאג פון דער "דאָמיניאן אף קאנאדע", א טאָג וואָס ווערט יעהרליך געזעצטאג איבער'ן גאנצען לאַנד.

צווערשט "ניי-פראַנקרייך" אלס א פראנצויזישע קאָלאָניע, שפעטער אונטער ענגלישען באזיץ, איז יעצט קאנאדע אריבער אין דעם דריטען און ווייטן טיגסטען פערקאָר פון איהר געשיכטע — א פאראייניגטע קאנאדע, מיט א רעגירונגס-סיסטעם, וואָס האָט איהר געגעבען א פערדעראלע רעגירונג, אָבער אויך ניט באַרויבט די אויטאָנאָמיע פון די פראָווינצען.

"דער בריטיש נאָרטאמערקען עקט" שטעלט פעסט די יוריסדיקציע פון דער פערדעראלער רעגירונג, און די רעכטען פון די פראָווינצען, איבערגעבן בענדיג דער ערשטער אלע ענינים פון אלגעמיינער וויכטיגקייט פאר'ן גאנצען לאַנד, און איבערלאָזענדיג פאר די פראָווינצען די לאָקאלע אינטערעסען, אָבער אין ביידעס רעגירונגען איז פעסטגעשטעלט דער פרינציפ פון פאראנטוואָרטליכער רעגירונג.

לויט דעם ב. נ. א. אקט האָט די פערדעראלע רעגירונג די יוריסדיקציע און דאָס רעכט אנצונעהמען געזעצען איבער פאָלגענדע — שטייערען, רעגירונגס-הלאות, באשטימען רעגירונגס-בעאמטע (דאָמיניאן), וואהלען, פאָלקס-צענזוס, נאטוראליזירען אויסלענדער, מיליטער און פלאַטען-דיענסט, פאָסט-פארוואַלטונג, געריכטען, האַנדעל און קאָמערץ, הייראט און גט'ן, עפענטליכע ארבייטען אייזענבאהנען, פארוואַלטונג איבער די אינדיאנער און זייערע לענדערייען א. ד. ג. די פראָווינצען וויעדער האָבען יוריסדיקציע איבער אלע פראָווינציעלע ענינים און געזעצענדיג פראָווינציעלע שטייערען און לענדערייען, בילדונגס-סיסטעם און עהנליכע פראָווינציעלע אנגעלעגענהייטען.

ביידענ'ס רעגירונגען ווערען אָנגעפיהרט דורך מיניסטעריוםס וועלכע זענען פאראנטוואָרטליך צום פארלאמענט אָדער צו די פראָווינציעלע לעגיסלאטורען, און דיעזער אופן פון אדמיניסטראציע און פארוואַלטונג האָט זיך ארויסגעצייגט צו זיין צופרידענשטעלענד.

דער "בריטיש נאָרטאמערקען עקט" האָט אויך פארויכערט די פראַנצויזישע פארטרעטערשאפט אין פערדעראלען פארלאמענט, געבענדיג קוויבעק א פארטרעטערשאפט פון 65 מיטגלידער (די צאָהל קען ניט געענדערט ווערען) און באַווייליגנדיג פאר די אנדערע פראָווינצען א פארטרעטערשאפט לויט דער פראָנצויזישע פארטרעטערשאפט פון דער קוויבעקער באפעלקערונג.

די אנפאלען אויף קאנאדע

און עטליכע פון די פריהערדיגע קאפיטלאך זענען שוין דערמאָהנט גע-
וואָרען די פיעלע פאלען, ווען קאנאדע אלס אן ענגלישע קאָלאָניע איז אריינגע-
צויגען געוואָרען דירעקט און אינדידעקט אין דער ענגלישער פאָליטיק בכלל, און
ממילא איז אויך קאנאדע'ס "שיקזאל" אָפטמאָהל געקומען אין באריהרונג מיט די
פאסירונגען, קאמפּען, און מלחמות וואָס ענגלאנד האָט געפיהרט מיט אנדערע,
צו די לעצטע מענען אויך צוגערעכענט ווערען די פיניען-אנפאלען.

זייט אין אירלאנד האָט זיך ענטוויקעלט דער קאמף פאר באפרייאונג, צו
באפרייען אירלאנד פון דער ענגלישער הערשאפט, זיינען פון צייט צו צייט
ארגאניזירט געוואָרען פארשידענע גרופען פון אירלענדער, וועלכע האָבען זיך
געשטעלט אלס אויפמאכע פרייהייט און אונאפהענגיגקייט פאר אירלאנד, איינע
פון דיעזע גרופען, וועלכע האָט זיך געשטעלט אלס ציעל די עטאבלירונג פון אַ
זעלבסטשטענדיגער אירלענדישער רעפובליק, און וועלכע האָט זיך אָנגערופען
מיט דעם האַלב-מיסטישען נאָמען "פיניענס" נאָך דער לעגענדארישער גרופע פון
אירלענדישע קריעגס-העלדען, האָט זיך פון אירלאנד אויך פארצווייגט אין די
פאראייניגטע שטאטען, וואו פיעלע פאראיינען זענען ארגאניזירט געוואָרען
צווישען די איירישע אמעריקאנער.

ווען אין אמעריקא איז געענדיגט געוואָרען דער בירגער-קריעג, און די
ארמיען פון ביידע קעמפּענדע צדדים, די צפון אין דרום שטאטען זענען
צילאָזען געוואָרען, זענען צווישען די באפרייטע סאָלאַטען אויך געוועזען פיעלע
אירלענדער, וועלכע האָבען פריהער געדיענט אין דער ארמיי, און אזוי געוואָרען
געאיכטע סאָלאַטען. די אירלענדישע פיהרער האָבען דאָרום באשלאָסען דיעזע
עלעמענט אויסצונוצען און געפלאנעוועט אן אויפשטאנד געגען ענגלאנד, און
איינער פון זייערע פלענער איז אויך געוועזען אן אנפאל אויף קאנאדע, וועלכער
זאָל געמאכט ווערען דורך ניי-ענגלאנד. די קלאנגען וועגען אן אנפאל אויף
קאנאדע האָבען זיך שנעל צוטראגען איבעראל. צוערשט האָט מען עס אפילו
ניט געשענקט קיין אויפמערקזאמקייט, אָבער ווען אין פריהלינג, 1886, האָבען
זיך ארום די פארשידענע גרענעץ-פונקטען אָנגעהויבען צונויפזאמלען פיעל איר-
לענדישע קעמפּער, האָט מען זיך אין קאנאדע גענומען ערנסט גרייטען צו דעם.
צוערשט האָבען זיך געהאט פארשפרייט קלאנגען, אז דער אָנפאל וועט
פאָרקומען אינ'ם אירלענדישען נאציאנאלען יום טוב טאג, סט. פעטריק (דער
17-טער מערץ), אָבער דיעזער טאג איז רוחיג פארביי, און די ערשטע פאר-

זוכען פון אן אנפאל זענען ערשט געמאכט געווארען אין חודש אפריל, ארום די גרענעצען פון ניו בראנזוויק. דאָס אָנקומען אָבער פון די קאנאדער טרופען צו דיעזע פּינקטען, האָט צושטערט די פלענער פון די אנפאלער, וועלכע האָבען זיך אויף שנעל צוריקגעצויגען. ערשט דעם ערשטען יוני איז א ווירקליכער צור זאמענשטויס פאָרגעקומען ארום דעם ניאנארא גרענעץ, ווען איינער פון די פיר ניער-פיהרער, גענעראל אָ'נעיל איז מיט א גרופע פון ניין הונדערט מענשען אריבער דעם גרענעץ ביי בלעס ראָק, און געלאנדעט ניט ווייט פון פאָרט איריע, צו באגעגענען די אָנפאלער זענען ארויסגעשיקט געוואָרען סאָלדאטען פון טאראנטא און האמילטאן, צו וועלכע עס האָבען זיך נאָך אויף אָנגעשלאָסען פיעלע וואַ-לונטירען, אָנעיל האָט דערווייל פארנומען כמעט אָהן שום אפאזיציע פאָרט איריע, און געגרייט זיך צו מאַרשירען צום וועלאַנד קאנאל, דאָרטען איז שפעטער פאָרגעקומען א בלוטיגער צוזאמענשטויס, ביי וועלכען פיעלע לעבענס זענען אומגעקומען, און טראצדעם וואָס קיין צד האָט ניט געזיעגט, האָבען אָבער די אנפאלער באשלאָסען אויפצוגעבען זייערע אטאקעס, און זיך צוריק געצויגען איבער'ן גרענעץ.

אזוי האָט זיך געענדיגט דער ערשטער אנפאל, אָבער מיט עטליכע יאָהר שפעטער, אין 1870, איז דיעזע מעטיגקייט פון די פיניער וויעדער באנייט געוואָרען. ארום חודש מאי, האָט גענעראל אָ'נעיל וויעדער געמאכט א פארזוך אָנצופאלען אויף קאנאדע, דאָס מאַהל פון צוויי פלעצער, אָבער אין ביידע ערטער זענען די פארזוכען צוריקגעשטויסען געוואָרען. דערצו האָט זיך נאָך אויף אריינגעמישט די אמעריקאנער רעגירונג, און ארעסטירט אָ'נעיל'ן, און אָהן דער פיהרערשאפט, און אויך דורף'ן דורכפאל פון דער באוועגונג אין אירלאַנד גופא, האָט די גאנצע אונטערנעמונג געפלאצט.

* * *

די באזונדערע פראָווינצען פון קאנאדע זענען שוין יעצט דורף'ן "בריטיש נאָרט אמעריקא עקט" געוועזען פאראייניגט אין איין אויטאנאָמער "דאָמיניאן". די באזונדערע פראָווינצען זענען באמת געבליבען ביי זייערע אויטאנאָמע רעכטען מיט זייערע באזונדערע פארוואלטונגען, אָבער חוץ זיי האָט נאָך יעצט אויף געדארפט געשאפען ווערען אן אלגעמיינע פארוואלטונג, א פערדעראלע רעגירונג מיט א פערדעראלען פארלאמענט. און עס איז דאָרום געוועזען צו ערוואַרטען, אז די פערזאָנען וועלכע האָבען געארבייט פאר דער קאָנפֿעדעראציע, און עס גע-האלפֿען פארווירקליכען, וועלען יעצט ניט בלייבען שטעהן אין א וייט, נאָר

פארקעהרט, העלפֿען פֿארפעסטיגען די נייע אָרדנונג.

טראָצדעם וואָס איידער קאנאדע האָט באקומען א פֿאַראַנטוואָרטליכע רעגירונגס־פֿאַרמע, איז דאָס רעכט פון די דאמאָלסדיגע לעגיסלאַטורען שטארק באַגרענעצט געוועזען, דאָך איז עס געוועזען א געוויסע פֿאַרלאַמענטאָרישע רעגירונגס־פֿאַרמע אפילו באַגרענעצטער־הייז, און פֿאַרשטעהט זיך אז אזוי ווי עס זענען אין לעבען געוועזען פֿאַרשיעדענע גרופען מיט באַזונדערע אינטערעסען און באַציהונגען, האָט זיך עס אויך געמזוט אפּשפּיגלען אין דער אַסעמבלי־פֿאַרטער־טערשאפט, וואו די פֿאַרטייען האָבען זיך אָנגעהויבען צו גרופירען לויט'ן ענגלישען מוסטער, אין קאָנסערוואַטיווען און ליבעראַלען.

ווען דושאָהן איי. מעקדאנאַלד'ן איז איבערגעגעבען געוואָרען די אויפֿגאבע צו פֿאַרמירען דעם ערשטען פֿעדעראַלען קאבינעט, האָט ער געזוכט צו זיין אומפֿאַרטייאַיש, און צוציהען די פֿערזאָנען, וועלכע זענען געוועזען איר בערגעגעבען דעם קאָנסערוואַטיווע־געדאַנק, ניט אכטענדיג אויף זייער פֿאַרטייאַר אַנגעהעריגקייט. פֿאַליטיש קען דאָרום דאָס ערשטע מיניסטעריום באַצייכענט ווערען אלס א ליבעראַל־קאָנסערוואַטיווע, א קאבינעט וואָס איז באַשטאנען פון דרייצעהן מיטגליעדער, אין וועלכען אַנטאָריא האָט געהאט פינף פֿאַרטערטער, קוויבעק, פיער, ניו בראַנזוויק, צוויי, און נאָוואַ סקאָשיאַ צוויי. דעם 7־טען נאָוועמבער 1867 איז זיך דער ערשטער קאנאדער פֿאַרלאַמענט צוזאַמענגעקערט, און ווי די קאנאדער היסטאָריקער רופען אָן דעם ערשטען פֿאַרלאַמענט, איז עס געוועזען א קערפֿערשאפט וואָס האָט געשאַנקען איהר הויפּט־אויפֿמערקזאַמקייט, אויסצוברייטען קאנאדע צו די ברעגעס פֿונ'ם פּאַסיפֿישען ים.

קלענערע ישובים און קאָלאָניעס זענען שוין לאַנג געוועזען איבער דעם נאנצער לענג און ברייט פון דער קאנאדער וועסט און אויך אַרום די פּאַסיפֿישע ברעגעס, אָבער איהר דעם גרעסטען שטח פון דיעזע אלע טעריטאָריעס האָבען געהאט קאָנצעסיעס פֿאַרשיעדענע האַנדעלס־קאָמפּאַניעס ווי די האַדסאָנ'ס בעי קאָמפּאַניע און אנדערע וועלכע האָבען עקספּלואַטירט דיעזע לענדערייען מעהר פֿאַר זייערע אייגענע צוועקען ווי געטראכט צו באַזעצען זיי. איינע פון די ערשטע רעזאָלוציעס, וועלכע איז איינגעטראָגען געוואָרען אין פֿאַרלאַמענט איז דאָרום געוועזען, אז מען זאָל א טייל פון דיעזע קאָנצעסיעס צוריקציהען, ווי דעם געגענט באַקאנט אלס רופֿערט'ס לאַנד, און די צפֿון־מערב טעריטאָריע (דער געגנט פון וועלכען עס האבען זיך שפּעטער געבילדעט די מערב־פּראַווינצען).

אָבער אום צו קענען אַנעקסירען דיעזע טעריטאָריעס צו דער קאנאדער דאָמיניאָן, איז קידס כל נויטיג געוועזען די צושטימונג פון ענגלאַנד, און אויך צוערשט דורכצוקומען מיט דער האַדסאָנ'ס בעי קאָמפּאַניע. ביידע שוועריגקייט

טען זיינען ענדליך בייגעקומען געוואָרען. ענגלאַנד האָט צוגעשטימט צו דעם, און מיט דער האָדסאָנ'ס בעי קאָמפאניע איז מען דורכגעקומען, אז פאר אַפּוֹזאָנען זיך פון איהרע קאָנצעסיעס, זאָל זי דערפאר באקומען דריי הונדערט טויזענד פונט שטערלינג מוזמן געלד, און א צאָהל לאַנד אין די געגענדען, וואו זי האָט געהאט האַנדעלס־פּאַסטענעס. אָבער ווען אלעס איז שוין געוועזען גרייט איבער־צוגעהמען דיעזע טעריטאריעס, האָט זיך מיט אַמאָל באוויזען א נייע שוועריג־קייט, און עס האָט אפילו געפיהרט צו אויפשטאנדען.

דער פּאַרשלעגער פון דעם פלאן, אז מען זאָל אויסקויפּען די קאָנצעסיעס איז געוועזען וויליאם מעקדונעל, און ווען די זאך איז באשלאָסען געוואָרען, איז מעקדונעל'ן איבערגעגעבען געוואָרען די אויפגאבע די זאך דורכצופיהרען. לויט א פארלאמענט אקט אָנגענומען אין יאָהר 1869, האָט א לויטענאַנט־גאָווערנאָר צוזאמען מיט א קליינעם ראַט (קאונסיל) געדארפט פארוואלטען מיט זייערע טעריטאריעס, ביז וואנען עס וועט קענען איינגעשטעלט ווערען א פערמאנענטע רעגירונגס־פאַרם. מעקדונעל האָט נאָך געזאָלט ארום סוף יאָהר (ארום דע־צעמבער) איבערגעהמען זיינע פליכטען, און ער האָט זיך שוין גענומען גרייטען אַפּוֹזאָנערען קיין פּאָרט געררי, וואָס איז געוועזען א קלענערער צענטער אין דעם מערב ישוב. אבער ווען ער איז אנגעקומען אהין, האָט ער געהאט אן איי־בערהאשונג. אָנקומענדיג צו די גרענעצען פון יענעם געגענד, האָט אַהם א פראנצויזישער־האַלב־אינדיאַנער (פון געמישטער הייראט צווישען די פראנצויזען און אינדיאַנער) איבערגעגעבען אן אָפיציעלע ערקלעהרונג, אין וועלכער עס איז אידם פארבאָטען געוואָרען איבערצוטרעטען די פארבאָטענע טעריטאריע.

טראצדעם וואָס די הויפט־פארוואלטער פון דער האָדסאָנ'ס בעי קאָמפאניע אין לאַנדאָן האָבען געהאט צוגעשטימט צום געשעפט, אז זיי זאָלען אויפגעבען זייערע קאנצעסיעס פאר דער צוגעשטימטער סומע, האבען זיך אבער דער קאמפאניעס נייעם בעאמטע אויף דער זייט ים גאנץ אנדערש באצויגען צו דער זאך. די אלע בעאמטע ווי אויף די הענדלער און מעקלער, זיינען צו דערוועלבער בייט אויף געוועזען שותפים אין דער קאָמפאניע, און פלעגען באקומען א טייל פון די פאר־דיענסטען, וואָס די קאָמפאניע פלעגט האָבען אי פון דעם האַנדעל, און אי פון דער גאנצער עקספּלאַטאציע פון דיעזע רייכע לענדערייען איבער וועלכע די האָדסאָנ'ס בעי קאָמפאניע האָט געהאט אויסשליסליכע קאָנצעסיעס. ווען דער קאָמפאניעס פארוואלטער אין לאַנדאָן האָבען באשלאָסען אויפצוגעבען די קאָנצעסיעס, האָט עס דארום געמיינט פאר זיי א גרויסער פארלוסט, און זיי האָבען זיך דארום שטילערהייד גענומען העצען די פראנצויזישע־האַלב־אינדיאַנער, וועלכע זענען געוועזען די מעהרסטע איינוואוינער אין יענעם געגענד, אז זיי זאָלען

ניט דערלאָזען, אז די קאָנצעסיע זאָל אוועקגענומען ווערען פון זיי, ווייל דאָס וועט זיי שאדען צו זייערע פארדיענסטען. פארשטעהט זיך, אז אזא ארגומענט האָט געווירקט.

געוויסע פרעטענזיעס האָבען אויך געהאט די דאָרטיגע קאָלאָניסטען און די אנדערע ווייסע און געמישטע איינוואוינער. זיי האָט ווידער פארדראָסען, וואָרום די רעגירונג האָט זיך מיט זיי פריהער ניט באראטען וועגען דער רעגירונגס-פאָרמע, וואָס זאָל דאָרטען איינגעפיהרט ווערען. מאנכע האָבען אויך געהאט געוויסע יאגד-פריווילעגיעס, און זיי האָבען געוואָלט אז פריהער זאָל וועגען דעם באשטימט ווערען, איידער דער געגענדר געהט איבער צו דער נייע רעגירונג, און טראצדעם וואָס אינערליך זענען זיי געוועזען צופרידען צו בא-פרייען זיך פון דער ממשלה פון דער האָדסאָנ'ס בעי קאָמפאניע, האָבען זיי זיך דאָך צוליעב די אויבענדערמאָהנטע אורזאכען טיילווייז געפיהלט געקרוינדעט.

די אלע אומצופריעדענע, די האלב-געמישטע באפעלקערונג ווי אויך די ווייסע, האָבען זיך דאָרום פארמירט אין א "קאנסיל", האָבען אָפגעשטעלט די ארבייט, און באשלאָסען צו פארטיידיגען זייערע רעכטען און פריווילעגיעס אויף די לענדערייען, וואָס זיי האָבען געהאלטען, און דער סעקרעטאר פון דיעזען "קאנסיל" לאזט ריעל איז עס געוועזען דער יעניגער, וועלכער האָט צו-זאמענגעשטעלט דעם אָפיציעלען "נאָטיס" וואָס איז מעקרוגעל'ן איבערגעגעבען געוואָרען ביי זיין אָנקומען.

מערקוועל האָט, ווי מען האָט געקענט ערווארטען, אינגאנצירט דעם "נאָטיס", און פאָרגעזעצט זיין ריזע צום האנדעלס-פאסט און צענטר פון דער האָדסאָנ'ס בעי קאָמפאניע, אָבער ווי ער איז נאָך איבערגעטרעטען די פארבא-טענע טעריטאריע, האָט זיך באוויזען א גאנץ גרויסע גרופע פון רייטענדע פראטעסטאנטען, וועלכע האבען דעמאנסטרירט געגען זיין באשלוס, אזוי אז מעקרוגעל האָט געפונען פאר ראטזאם צוריקצוגייען זיך קיין פעמבינא, וואו ער האָט זיך פריהער געהאט אָפגעשטעלט. אָבער דאָס האָט די אויפגערייצטע ניט צופריעדענעשטעלט. נאָך דעמזעלבען טאג האָבען זיך די האלב-געמישטע איינוואוינער צוזאמענגעקריבען ביים טייך סאלל, אויף'ן וועג צווישען פעמ-בינא און פאָרט געררי, און אונטער ריעל'ס פיהרערשאפט, האָבען זיי כמעט אָהן ישום ווידערשטאנד פארנומען דעם הויפט-פאסט פון דער האָדסאָנ'ס בעי קאָמפאניע — פאָרט געררי. דער "קאנסיל" האָבענדיג דערגרייכט דעם ערש-טען זעג, האָט דאן ארויסגעלאָזען א פראָקלאמאציע, דופענדיג דער באפעלקערונג צו שיקען פארטרעטער צו א קאָנווענשאן וואו זייערע פאָדערונגען זאָלען קענען

גענוי פארמולירט ווערען, און דעם זעכצעהנטען נאָוועמבער איז זיך אזא קאָנ-
זענשאן צוזאמענגעקומען. עס זענען זיך צוזאמענגעקומען פארטרעטער אי פון
דער פראנצויזישער און אי פון דער ענגלישער באפעלקערונג, אבער אזוי ווי די
קאָנזענשאן האָט זיך אזוי שנעל ניט געקאָנט אייניגען וועגען א באשלוס, האָט
ריעל צוזאמען מיט'ן "קאנסיל" דערווייל איבערגענומען די רעגירונג איבער דער
פאָלאַניע, פאָרמירענדיג א פראָוויזאָרישע רעגירונג מיט איהם, ריעל'ן אלס
פּרעזידענט.

צוליב די אויסגעבראָכענע אומרוה'ן האָט זיך די קאנאדער רעגירונג
דערווייל ענטזאגט צו באַצאָהלען די האַרסאנ'ס בעי קאָמפאניע די פארשפראכענע
דריי הונדערט טויזענד פונט, ביז וואנען אהרונג וועט ניט צוריק איינגעשטעלט
ווערען. דער דאטום פון איבערנעמען דיעזע טעריטאריעס איז דארום דערווייל
אפגעלעגט געווארען, און מעקדוגעל איז צוריקגעפאהרען קיין קאנאדע, די
פראָוויזאָרישע רעגירונג האָט זיך דערווייל פעסטער עטאבלירט, און אפילו
געגרינדעט א צייטונג "די נייע נאציע", וועלכע האָט געפרעדיגט אז מען זאָל זיך
אנשליסען אין די פאראייניגטע שטאטען.

פון קאנאדע האָט מען דערווייל אהין אויך אָפגעשיקט א קאָמיסיע, וועלכע
זאָל אונטערוזוכען די אורזאכען פון די אומרוהען, און דער קאָמיסיע איז ענדליך
געלונגען צו פועל'ן, אז מען זאָל צוזאמענרופען א נייע קאָנזענשאן, וואָס זאָל
אויסערוועהלען א דעלעגאציע, וועלכע זאָל פאָרלעגען אין אטאווה די טענות פון
דער באפעלקערונג. פאסירונגען אויף'ן פלאץ אָבער גופא, האָבען די זאך
טיילווייז פארשווערט.

נאָך איידער מעקדוגעל האָט זיך געהאט צוריקגעצויגען, און איידער מען
האָט נאָך געוואוסט פון די נייע אומשטענדען, אז די איבערנעמונג פון די
קאָנצעסיע-לענדערייען איז דערווייל אָפגעלעגט געוואָרען, האָט ער ארויסגעלאָזען
א פראקלאמאציע צו דער לאיאלער באפעלקערונג, אז זיי זאלען איהם
העלפען אונטערדריקען דעם אויפשטאנד. א גרופע איינוואוינער האָבען זיך דא-
רום אפגערופען, פון וועלכע א דר. שולץ איז געוועזען דער פיהרער. ריעל אבער
האָט זיי אלעמען פארנומען אלס קריעגס-געפאנגענע און זיי פארשפארט אין פאָרט
געררי. שולץ איז שפעטער אנטלאָפּען, און מען האָט יעצט ערווארט, אז
ריעל זאָל אלעמען בעפרייען. ווען דאָס איז אָבער ניט געשעהן, האָבען זיך די
ענגליש-שפרעכענדע איינוואוינער פון ארום פארטעדזש לא פריירי צוזאמענגע-
קליבען, כדי צו אטאקירען פאָרט געררי, און באפרייען די געפאנגענע. ריעל
האָט דערשרעקענדיג זיך צוערשט באפרייט די געפאנגענע, אָבער ווען די פאר-
טעדזש לא פריירי איינוואוינער האָבען זיך אָנגעהויבען צו צוגעהן, האָט ער זיי

הינטער פאָרט געררי אלעמען איבערגענומען, און זיי פארשפארט. דערשיסענדיג אביסעל שפעטער איינעם פון די געפאנגענע, א געוויסען טאמאס סקאט, געגען וועלכען דיעל האָט געהאט פערזענליכע קרוודעס.

דיעזער קאלטדיליטגיגער מאָרד, האָט דארום ארויסגערופען גרויס ענטריסטונג אין גאנץ קאנאדע, און באזונדערס אין אנטעריא, וואו שטימען האָבען זיך אפילו אנגעהויבען צו הערען, אז מען זאל דער דעלעגאציע ניט אויפגעהמען און מיט די "רעבעלען" ניט פארהאנדלען. אָבער אזעלכע פראָטעסטען זענען געוועזען איינצעלנע, מען האָט די דעלעגאציע אויפגענומען, און אלס רעזולטאט פון די פארהאנדלונגען איז געקומען דער מאניטאבא אקט פון יאָהר 1870. לויט דיעזען אקט איז פון די ישובים ארום דעם "רעד ריווער" (רויטער טייך) און פארטעדזש לא פרייר, מיט'ן גאנצען ארומיגען געגענד, באשאפען געוואָרען די פראָווינץ מאניטאבא. באווייליגענדיג איהר אלע דעכטע און פריווי-לעגנעס פונ'ם "ברייטיש נאָרט אמער קא עקט", מיט דער איינציגער אויס-נאחמע אז די רעגירונגס-לענדערייען פון דער פראָווינץ זאָלען זיין אונטער'ן קאנטראל פונ'ם דאָמיניאן פארלאמענט. א צאָהל לאנד איז אָפגעגעבען געוואָרען דער האלביגעמישטער באפעלקערונג, עס איז געשאפען געוואָרען א פראָווינץ ציעלע רעגירונג, פון א ליוטענאנט גאָווערנאָר, לעגיסלאטור-ראט און אן אסעמבלי (שפעטער איז דער לעגיסלאטור-ראט אפגעשאפט געוואָרען), און דעם 5טען יולי 1870, איז רופערט'ס לאנד, די נאָרט-וועסט טעריטאריע און די פראווינץ מאניטאבא פראקלאמירט געוואָרען אפיציעל אלס טיילען פון דער קא-נאדער דאָמיניאן.

בריטיש קאלאמביא שליסט זיך אן אין דער "דאמיניאן"

מיט מאניטאבא'ס אנשליסונג אין דער קאנאדער "דאמיניאן", האָט זיך דער וואוקס פון קאנאדע ניט אפגעשטעלט, ווייל אויך די איבעריגע געגענדען האָבען איינגעזעהן די פארדיענסטען און בענעפיטען וואָס די אָנשליסונג ברענגט מיט זיך, און א יאָהר שפעטער נאָך מאניטאבא'ס אנשליסען זיך, איז אויך בריטיש קאלאמביא געוואָרען א טייל פון דער קאנאדער דאמיניאן.

די גאנצע קאנאדער וועסט ווי אויך די פאסיפישע ברעגעס זענען באמת ניט געוואקסען אזוי ראש אין דער באפעלקערונג, ווי דער פאל איז געוועזען מיט מזרח קאנאדע, דערפאר אָבער האָט זיך דער ישוב דאָרטען דאָך ענטוויקעלט, אפילו אויף א לאנגזאמען אופן. די גרויסע שטרעקעס לאַנד פון דער גרויסער און ברייטער וועסט פלעגען הויפטזעכליך אויסגענוצט ווערען פאר'ן יאגד און האנדעל מיט דער רויטער באפעלקערונג, אָבער יעדע קאמפאניע וואָס האָט דאָרטען אָנגעפיהרט האנדעל, האָט אויך טיילווייז געמוזט מאכען קאלאניזאציאנס פאר זוכען — דאָס איז געוועזען א פונקט אין כמעט אלע טשארטערס, וואָס די פארשידענע קאמפאניעס פלעגען באקומען.

אזוי האָט נאָך לאָרד סעלקוירק, דער הויפט אָנפיהרער פון דער האָדסאָנס בעי קאמפאניע אינ'ם אָנהויב פונ'ם ניינצעהנטען יאָרהונדערט געמאכט א קאָל לאַניזאציאָנספארזוך, און טראץ אלע שוועריגקייטען, איז די צאָהל פון די קאָל לאַניסטען (סעטלערס) ביסלאכטווייז געוואקסען. די צוויי הויפט האנדעלס קאמפאניעס וואָס זענען געוועזען טעטיג אין יענע טעריטאריעס זענען געוועזען די האָדסאָנס בעי קאמפאניע און די נאָרט וועסט קאמפאניע, ביידע פארשטעהט זיך האָבען קאנקורירט צווישען זיך, און דאָס האָט געשטערט דער קאלאניזאציע, אָבער ווען אין יאָהר 1821 האָבען זיך ביידע קאמפאניעס פאראייניגט (לויט אן אקט וואָס איז אָנגענומען געוואָרען אין בריטישען פארלאמענט, איז די נאָרט וועסט קאמפאניע געוואָרען א טייל פון דער עלטערער האָדסאָנס בעי קאמפאניע), און דער קאמפאניע און די קאנקורענץ איז דאדורף אפגעשטעלט געוואָרען, האָט קודם כל געוואונען פון דעם אויך די קאלאניזאציאנס־טעטיגקייט, און מעהרערע "סעטלערס" זיינען דאמאלס צוגעקומען אין יענע פיאנערע־געגענדען, וועלכע האָבען זיך גערוקט אלץ ווייטער און ווייטער, טיעפער אין לאַנד אריין.

די זעלבע אורזאכען, וועלכע האָבען די נאוויגאטארען און ים־פארשער געטריבען צו מאכען רייזעס און אונטערוזוכונגען ארום דעם אטלאנטישען און אַנדערע ימים, האָבען זיי אויך געטריבען דורך די פיעלע יאהרהונדערטער צום

פאסיפישען אָדער שטילען ים.

די האַדסאָנ'ס בעי קאָמפאניע, האָט נאָך אזוי פריה ווי אין יאָהר 1670 באקומען איהר טיטארטער, וואָס האָט איהר געגעבען אויסשליסליכע האנדעלס-רעכט איבער'ן גאנצען לאַנד, וואו עס שטראמען טייכען, וועלכע פאלען אריין אין האַדסאָן בעי. ווען מיט יאָהרען שפעטער איז געגרינדעט געוואָרען די נאָרט' וועסט האנדעלס קאָמפאניע, האָט זי געמוזט זוכען אנדערע געגענדען, וואו אויסצושפרייטען איהר האנדעל. די גרויסע נאָרט וועסט טעריטאריעס זענען שוין פארנומען געוועזען פון דער עלטערער קאָמפאניע, און נייע פלעצער פאר פראָ-פיטען, האבען געמוזט געזוכט ווערען. די מענשען פון דער לעצטער האנדעלס-קאמפאניע האָבען דארום געמוזט אריינדרינגען אלץ טעפער אין לאַנד אריין, זיי האָבען אויסגעזוכט און ענטוויקעלט די וועגען אין און איבער די הויכע און שפּי-ציגע "ראקי מאונטיינס", שטויסענדיג זיך אלץ נעהענטער צום פאסיפישען ים, וואָס פארבינדט היינט צו טאג קאנאדע מיט אזיען און מיט'ן גאנצען מזרח, און די וועגען וואָס די אמאליגע פוטער הענדלער זיינען געוועזען די ערשטע אויסצוגעפינען ווערען נאָך ביז היינט צו טאג גענוצט אויף צו פארבינדען דעם גרויסען קאנאדער שטח, וועלכער ציהט זיך פון איין ברעג ים ביז א צווייטען ברעג ים.

נאָך אין דעם יאָהר 1778, האָט דער ענגלישער ים-פאָרשער קאפיטאן קוק אויסגעפונען און געאנקערט מיט זיינע צוויי שיפען ארום דעם וואנקאָווער אינזל, ביים פאסיפישען ים, וואו ער האָט שוין אָנגעטראפען א גרויסען אינדיאנער ישוב. די מאנאלירען (אזוי איז דער נאָמען פון די דאָרטיגע אינדיאנער) זיינען געוועזען צושפרייט אין דערפער איבער'ן גאנצען ים-ברעג, און זיי האָבען גאנץ פריינדליך באגעגענט זיי אייראפיער. ווען קאפיטאן קוק'ס ענטדעקונגען זענען ווייט און ברייט באקאנט געוואָרען, זענען אהין אין יאָהר 1786 אָפגעפאָהרען ניט וועניגער פון פיער האנדעלס-עקספעדיציעס, וועלכע האָבען געהאָפט רייך צו ווערען פונ'ם דאָרטיגען פוטער-האנדעל. סוחרים פון אלע עקען וועלט האָבען אָנגעהויבען שטראמען אהין, כינעזער, אמעריקאנער, ענגלענדער, אין דער פונדאמענט פאר א ווייסען ישוב ביים פאסיפישען ים איז אויף אזא אופן געלעגט געוואָרען.

אן ענגלישער קאפיטאן, דזשאָהן מיערס, איז געוועזען דער ערשטער ארויס-צוקומען אהין מיט אייראפאייזשע ארבייטער, און אויסבויען א קליינעם האנד-דעלס-צענטער נאטקא. אָבער פונקט ווי דער קאנאדער ישוב ביים אטלאנטישען ים איז געווען א פונקט פאר צוואמענשטוסען צווישען ענגלאַנד און פראנקרייך, אזוי האָט דער ישוב ביים פאסיפיק גלייך ביים אנהויב ישוב ארויסגערופען א וויכ-טיגען קאנפליקט צווישען ענגלאַנד און שפאניען.

שפאניען, וועלכע איז נאך דאמאלס ניט געוועזען ארונטער פון איהר גדולה, האט צו יענער צייט נאך קאנטראלירט פיעל טעריטאריע אין צפון אמעריקא, ווי דעם שטאט לאיוואנא, וואס פראנקרייך האט איהר געהאט אפגעגעבן. ווייטער אבער פון סאן פראנציסקא אין קאליפארניא, איז איהר ממשלה ניט געגאנגען, אבער שפאניען האט געגלויבט אז זי האט דאס אייגענטום רעכט איר בער'ן גאנצען פאסיפישען בערג, און ווען זי האט דערהערט אז אן ענגלישער קאפיטאן האט דארטען גאר אָנגעפאנגען א ישוב, האט זי פונ'ם פארט פאן בלאס אין מעקסיקא ארויסגעשיקט אהין א קריגעריי, און פארנומען קאפיטאן מיער'ס דאָרף, און אויך קאנפסקירט דאס גאנצע אייגענטום, ווי אויך זייער שיפען. צווישען ענגלאנד און שפאניען איז עס אלוא געקומען צו א צוואמעג-שטויס, אבער דער קאנפליקט האט זיך געענדיגט בלוטלאז, און נאך פיעלע פארהאנדלונגען, האט שפאניען אין יאָהר 1790 אויפגעגעבן איהרע תביעות, צוריק אומגעקעהרט דעם האנדעלס-פאסט, באצאהלט מיער'ס פאר זיין שאדען, און די אונטערטאנען פון ביידע מלוכות האָבען באקומען די זעלבע פריוויילעגיעס צו באזעצען זיך דארטען אויף נייטראקופירטער טעריטאריע. אין די קומענדע עטליכע יאָהר, האט לויט'ן אויפטראג פון דער ענגלישער רעגירונג, קאפיטאן דזשארדזש וואנקאָווער דארטען אנגעפיהרט א רייהע אלזייטיגע אויספארשונגען. די נאָרט וועסט קאמפאניע, וועלכע איז צוליעב איהרע האנדעלס-אינטערעסען אלץ טיעפער אריינגעדרינגען אין די געגענדען איבער די "דאָקסי מאַונטיינס" האט אויך באשלאָסען אויסצונוצען די פאסיפישע געגענדען, און איהרע מענשען האָבען דארטען זיך גענומען אויסצובויען האנדעלס-פאסטענס, און ברייטש קאָלאַמביא, אָדער ניי קאלעדאָניע, ווי מען האט עס דאמאלס גערופען, איז פון זיי ענערגיש אויסגענוצט און אויסגעפארשט געוואָרען. אין גיכען איז די נאָרט וועסט קאמפאניע דארטען געוואָרען די איינציגע קאמפאניע, וועלכע האט פאקטיש קאנטראלירט דעם אינערליכען האנדעל, און געוואָרען דארטען אזא וויכטיגע מאכט, אז איהר איינפלוס האט זיך אויך פארשפרייט איבער גאנץ קאנאדע, וואו עס האָבען זיך געפונען די פיעלע שותפים פון דער קאמפאניע.

דער האנדעל ארום די פאסיפישע בערגעס איז געוואקסען, און דאס האט שוין ממילא געמוזט אוועקלענען אן אנפאנג פון א גרעסערען ישוב, אבער דער פראצעס איז נאך פארשנעלערט געוואָרען צוליעב אן אנדער אורזאכע אויך.

אין יאָהר 1848 האט אמעריקא באקומען דעם קאנטראל איבער קאליפארניא, צונעמענדיג עס פון מעקסיקא. ענגלאנד האט דארום אין אמעריקא דערזעהען א שטארקען געגנער געגען זיך ביים פאסיפיק, אזוי אום ניט צו פארלירען דעם קאנטראל דארטען, האט ענגלאנד דארום באשלאָסען צו פארגרעסערען

די באפעלקערונג און קאלאניזאציע ארום דעם פאסיפישען ברעג. די ענגלישע רעגירונג האָט צוליעב דער אָפּגעגעבען דעם גאנצען וואנקואווער אינזל צו דער האַדסאָנ'ס בעי קאָמפאניע אין ארענדע אויף צעהן יאָהר, בתנאי זיי זאָלען דאָרטען אָנפירען קאָלאניזאציע. זיי האָבען עס געדארפט קאָלאניזירען דעם געגענד, פּעכטיטעלען א רעגירונגס-פּאַרם, און אויך אייסהאלטען אויף אייגענעם רע-בענונג די רעגירונגס-קאָסטען.

דער בריטיש קאָלאָמביער פארלאמענט אויף'ן וואנקאָווער אינזל. די האַדסאָנ'ס בעי קאָמפאניע האָט פון שטענדיג אָן געהאט גרויס איינ-פלוס אין ענגלאַנד, און דיעזער איינפלוס האָט עס איהר אויך דאָס מאָהל גע-

דיענט צו באקומען די באטרעפענדע קאנצעסיע, כאטש זי האָט נאר ניט קיין חשק געהאט צו באזעצן דעם געגענד. איהרע אינטערעסען זענען גאָר געוועזען גאנץ אנדערע. זיי זענען הויפטזעכליך פאראינטערעסירט געוועזען אין די גרויסע פראָפיטען, וואָס דער פוטערהאנדל טראגט אריין, און קאָלאָניזירען דעם געגענד האָט געמיינט א שטערונג צום פוטערהאנדל, וועלכער פאָדערט פרייע שטרעקעס לאַנד. זיי האָבען דאָרום אפילו ניט געפרובירט צו באזעצן קאָלאָניסטען, נאָר פארקעהרט נאָך שווערער געמאכט יעדען פארוואָך פון קאָלאָניזאציע. אזוי איז למשל געוועזען דער פרייז פון לאַנד אין דעם דערבייאַגען ארעגאן שטאט א דאָלאַר אן אקער, זיי האָבען אָבער באשטימט א פרייז פון א פונט (שטערלינג) אן אקער, כדי צו פארטרייבען דעם חשק פון קאָלאָניסטען, וועלכע האָבען זיך דאָרטען געוואָלט באזעצן. זיי האָבען אויך באהאלטען פאר זיך אלע מינעראלי לענדערייען, און האָט איינער געוואָלט באשעפטיגען זיך מיט מינע-אָרבייט, האָט ער זיי געמוזט פאר דער פרווועלעגיע אָפּצאהלען א שרעקליך גרויסען פרייז. אלע שפייז פראָדוקטען אָדער אנדערע "סופלאים" האָט מען געמוזט ביי זיי קויפן, און זיי האָבען פארשטעהט זיך גערעכענט הויכע פרייזען פאר דעם.

אונטער אזעכע אומשטענדען האָט פארשטעהט זיך קיין גרעסערע קאָלאָניזאציע ניט געקענט אָנגעהן. און די ווייסע באפעלקערונג איז דאָרום גאָר ניט געוואקסען. ווען די קאָנצעסיע איז זיי אָפּגעגעבען געוואָרען, איז אויך אריין געשטעלט געוואָרען א פונקט אינ'ם אפמאך, אז אויב ביז פינף יאָהר צייט וועלען זיי ניט מאכען קיין גרעסערען קאָלאָניזאציאנס-פארוואָך, דאן זאָלען די פרוווער לעגיעס פון זיי אוועקגענומען ווערען. ווען די פינף יאָהר זענען פאראיבער, האָבען מאנכע געצויגען אויף דעם די אויפמערקזאמקייט פון דער ענגלישער רע-גירונג (אין 1853), אָבער דער איינפלוס פון דער קאמפאניע האָט צונישט געמאכט דיזעע אָנקלאַגע, און זיי זענען ווייטער דאָרטען געבליבען די בעלי בתים. לויט'ן אָפּמאך האָט מען דאָרטען אויך געדארפט צוזאמענרופען אן "אסעמבלי", אָבער מען האָט אויסגעארבייט אזא וואהל-רעכט, אז אויף'ן גאנצן צען איינזעל האָבען זיך ניט געפונען מעהר ווי זיעבען מענשען, וואָס זאָלען קענען נאכקומען די אלע וואהל-פאָדערונגען, און די "אסעמבלי" איז דאָרום צוזאמענגע-געשטעלט געוואָרען פון דער קאמפאניעס בעאמטע, און פארשטעהט זיך, אז אזא קערפערשאפט האָט אָנגענומען געזעצען, וועלכע זענען געוועזען אין איינקלאַנג מיט דער קאמפאניעס, אינטערעסען.

פאר דער נאנצער צייט, וואָס די אלע פאסירונגען זענען פאָרגעקומען אויף'ן וואנקאווער אינזעל, איז אָבער דאָס הויפט-לאַנד, אָדער ווי מען האָט עס דאמאָלס גערופען ניי-קאלעדאָניען געבליבען אין גאנצען אומבאזעצט, און

בלויז די אינדיאנער און דער קאמפאניעס מענשען פלעגנען אהין פון צייט צו צייט קומען צוליב'ן האנדעל. די צווייטע העלפט פונ'ם ניינצעהנטען יאָרהונדערט האָט אָבער אויך דאָרטען אריינגעבראַכט אן ענדערונג. אינ'ם יאָהר 1857 איז ענטדעקט געוואָרען גאָלד ארום די ברעגעס פונ'ם פרייזער טייך (דער "פרייזער ריווער" איז דער גרעסטער טייך אין בריטיש קאָלאָמביא), און גלייך איז גע-וואָרען אהין א געלאף פון גאָלדזוכער, איבערהויפט האָבען זיך אהין אַ לאָז געטאן די מיינערס פון קאליפאָרניא, כדי צו באארבייטען די דאָרטיגע גאָלד-פעלדער.

דער גאנצער כאראקטער פון דער גאָלדזוכעריי איז געוועהנליך אנצו-זאמלען אין עטליכע יאָהר דעם קאסטבארען מאטעריאל, און דאן קעהרט זיך צוריק דער גאָלדזוכער צום באזעצטען ישוב. דער גאָלדזוכער איז ניט דער פיאַנער-קאָלאָניסט וואָס גיט אָפּ זיין ענערגיע ווילדערנישען אין א ישוב צו פארוואנדלען. אָבער בריטיש קאָלאָמביא איז געוואָרען דער צוציהונגס-מאגנעט הויפטזעכליך פאר'ן גאָלדזוכער, און אין די ערשטע יאָהרען האָט עס געמוזט לאָזען דעם גאָלדזוכער שטעמפעל אויף'ן ישוב. אַ ניט איינגעזעסענע מיינער באפעלקערונג, א שטענדיגע וואנדערונג, דאָס איז געוועזען בריטיש קאָלאָמביא אין דער ערשטער צייט. דאָך איז בריטיש קאָלאָמביא פונקט ווי די אנדערע קא-נאדער לענדערייען אויך געוואקסען. עס איז ארגאניזירט געוואָרען א רעגיר-ונג פאר'ן געגענד, עס האָבען זיך אָנגעהויבען ארום די פארשיעדענע גאָלד-פעלדער אויסצובויען קלענערע ישובים, און אין יאָהר 1858 איז דער געגענד ערקלעהרט געוואָרען אלס די פראַוויניז בריטיש קאָלאָמביא, רעגירט פון א גר-בערנאטאר (גאָווערנאָר) און א קליינעם ראט.

א לעבעדיגע טעטיגקייט איז דאָרטען פאָרגעקומען, מען האָט געבויט פיעלע וועגען, כדי צו הענען בעסער און לייכטער צו צוקומען צו די גאלד-פעלדער, צווישען וואנקאווער אינזעל און בריטיש קאָלאָמביא איז אָנגעגאנגען א שטאר-קער האנדעל, הויפטזעכליך מיט די פארשיעדענע מינען-ארטיקלען, וועלכע זענען נויטיג געוועזען פאר די מיינערס, און די שטאדט וויקטאריא איז דאדורך אויסגעוואקסען אלס וויכטיגער האנדעלס-צענטר פאר'ן געגענד.

צוויי באזונדערע קאָלאָניעס זענען דאָס געוועזען (וואנקאווער אינזעל און בריטיש קאָלאָמביא) אָבער געוויסע געמיינשאפטליכע באציהונגען און פאר-בינדונגען זענען צווישען זיי געוועזען די גאנצע צייט. גאָלדזוכעריי איז גע-וועזען די סבה פון דעם וואקס פון דער דאָרטיגער באפעלקערונג, און דאָס וואָס דאָס גאָלד האָט אָנגעהויבען וועניגער צו ווערען איז געוואָרען די אורזאכע, וואָס די באפעלקערונג האָט אָנגעהויבען פארקלענערט צו ווערען. פאר דער

צייט פון דער גאלד-זוכעריי איז דאָרטען די ווייסע באפעלקערונג אויסגעוואקסען ביז פערציג טויזענד, אָבער אזוי שנעל ווי די גאלד-קוואלען האָבען זיך אָנגעהויבען אויסצושעפּען, האָט זיך אויך אָנגעהויבען דער צוריקסעהר פון די אלע אָנגעקומענע, און די באפעלקערונג איז שפּעטער געפאלען ביז צעהן טויז זענט מענשען. דאָס האָט שטארק געוויקט אויף'ן עקאָנאָמישען לעבען פון דעם ישוב, און מען האָט אָנגעהויבען צו רעדען וועגען א פאראייניגונג צווישען די צוויי קאָלאָניעס, כדי מיט פאראייניגטע כחות צו קענען בעסער נאכקומען די נייע לאגע און די שווערע צייטען, וואָס זענען געוואָרען א רעזולטאט פון דער באפעלקערונג-אויסוואנדערונג.

פאר דער צייט פון דער גאלד-זוכעריי זענען אויך שוין געוועזען צוגעקור מען א צאָהל שטענדיגע קאָלאָניסטען, ווייל דער ענגלישער פארלאמענט האָט זיך דאָך סוף כל סוף געמוזט צוהערען צו די קלאגען, וועלכע האָבען געהאלטען אין איין אָנקומען געגען דער הערשאפט פון דער האָדסאָנס' בעי קאָמפאניע. דער ענגלישער פארלאמענט האָט געמוזט באשטימען א קאָמיסיע וואָס האָט אונטער-זוכט די זאך, און דער רעזולטאט פון דער אונטערוזכונג איז געוועזען, אז מען האָט אוועקגענומען דער קאָמפאניעס פריוועלעגיעס וועסט פון די "ראקי מאונט-טיינס", און דער באָדען וואָס איז פריהער קאנטראלירט געוואָרען פון דער קאָמפאניע איז יעצט איבערגעגאנגען צו דער רעגירונג, וועלכע האָט פארלייבט טערט די קאָלאָניזירונג.

די פאראייניגונגס-טענדענצען פון די ביידע קאָלאָניעס זענען אלץ מעהר בולט'ער געוואָרען, אין זענען זיך צוזאמענגעקומען מיט די אינטערעסען פון דער באפעלקערונג, אזוי אז אין יאָהר 1866, האָבען זיך די צוויי קאָלאָניעס אויף'ן פאסיפישען ים-ברעג פאראייניגט אין איין פראָווינץ מיט איין רעגירונג. דיזעלכע אורזאכען האָבען זיי שפּעטער אויך געטריבען ניט צו בלייבען אינאָלירט פון די איבעריגע קאנאדער פראָווינצען, און די נייע רעגירונג האָט זיך אין גיכען ארויסגעזאָגט פאר אַנשליסען זיך אין דער קאָנפּעדעראציע.

עטליכע יאָהרען האָבען זיך פון דעסטוועגען געצויגען די דעכאטען און פארהאנדלונגען ארום דער פאראייניגונגס זאך, ווייל עס זענען געוועזען געוויסע באדינגונגען, וועגען וועלכע מען האָט זיך פריהער געמוזט פארשטענדיגען. די פראָווינץ בריטיש קאָלאָמביא האָט געדארפט אויסארבייטען און ענדערען אזוי איהר פראָווינציעלע קאָנסטיטוציע, זי זאָל זיין עהנליך אין איהר רעגירונג צו די איבעריגע פראָווינצען, דאנעגען וויעדער האָט די פּעדעראלע רעגירונג געמוזט נאכגעבען דעם הויפט-פארלאנג פון בריטיש קאָלאָמביא, צוצוטערעמען ניט שפּעטער ווי אין צוויי יאָהר ארום נאך דער פאראייניגונג, צו דער אויס-

בוואונג פון א באהן־סיסטעם, דורך וועלכער בריטיש קאלאמביא זאל האָבען קאָד מוניקאציע מיט דעם איבעריגען טייל פון לאנד. די פארהאנדלונגען האָבען זיך אין גיכען געענדיגט, אי דער קאנאדער פארלאמענט און אי דער ראט פון בריטיש קאלאמביא האָבען ראטיפיצירט די באדינגונגען, און דעם צוואנציגסטען טאג אין חודש יולי, 1871, איז בריטיש־קאלאמביא געוואָרען א פראַווינץ פון דער "דאָמיניאן אה קענעדע", און פערצעהן יאָהר שפעטער, אין דעם יאָהר 1885, איז די לעצטע ארבייט אויף דער הויפט־ליניע פון דער "קענעדיען פעסיפיק ריילוויי" שוין פארענדיגט געוועזען, פאראייניגנדיג דורך איין ריעזיגער באהן ליניע די מערב און מזרח ברעגעס פונ'ם לאנד.

צוויי יאָהר שפעטער האָט זיך אין דער קאנאדער דאָמיניאן אויך אנגעשלאָסען "פרינס עדווארד איילענד", און דער ערשטער יולי 1873 האָט צוגעזעהען די פאראייניגונג פון דער גאנצער בריטישער נארט אמעריקא (אויסער ניופאונדלענד) אונטער איין פערדעראלער רעגירונגס־סיסטעם, און אונטער איין הויפט־שטאדט אטאווא.

די געלט־מינט אין אטאווא, איינע פון די פיער מינט אפטיילונגען, וועלכע געפינען זיך אינ'ם בריטישען רייך.

די פראבלעמען פאר דער נייער פערדעראלער רעגירונג

צו די ערשטע פראווינצען וועלכע האָבען זיך פאראייניגט אין דער "דאָ" מיניאן אף קענעדע" זענען אויך צוגעקומען, ווי מיר האָבען שוין געזעהן, די איבעריגע לענדערייען, וועלכע זענען א קורצע צייט געשטאנען ווייט פון דער "יוניאן". די פערדעראלע רעגירונג איז דורך דער פאראייניגונג אלזא געוואקסען אי אין איהר מאכט און אי אין איהר איינפלוס, צו דערזעלכער צייט אָבער, האָט די נייע פאראייניגונג און די נייע פאליטיק, ווי בכלל די נייע געשאפענע לאגע, געשאפען פאר דער פערדעראלער רעגירונג פיעל פראבלעמען אין פראגען, וועלכע האָבען געמוזט געלייזט ווערען.

די ערשטע פערדעראלע וואהלען זענען געוועזען פאָרגעקומען אינ'ם יאָהר 1867, און א קאאליציאנס־מיניסטעריום האָט איבערגענומען די רעגירונג. דעם זיבעטען נאָוועמבער פונ'ם זעלבען יאָהר, איז זיך צום ערשטען מאָהל צוזאם גענומען אין אטאווא דער ערוועהלטער פארלאמענט, און זיך גענומען פעסט־שטעלען און שאפען די באזונדערע רעגירונגס־דעפארטמענטען, וועלכע זענען נויטיג געוועזען צו קענען אָנפיהרען די רעגירונג, ווי אויך צו אויסארבייטען א טאריף און פאָסט־דיענסט פאר'ן לאנד.

אָבער גלייך איז ארויסגעשוואומען א וויכטיגע פראגע וואָס האָט שטארק באריהרט די ארבייט פונ'ם פערדעראלען פארלאמענט. פיעלע פון די ערוועהלטע פארלאמענט מיטגלידער זענען צו דערזעלכער צייט אויך געוועזען מיטגלידער אין די פארשיעדענע פראווינציעלע לעגיסלאטירען. די זיצונגען האָבען דאָס געמוזט אָפגעהאלטען ווערען אונטער גרויסע שוועריגקייטען, און דאָס האָט געשטערט אי דער ארבייט פונ'ם פארלאמענט און אי פון די פראווינציעלע געזעצגעבענדע הייזער. די פראגע איז דאָס ענטשטאנען צו קען איין פערזאן אָנהאלטען א טאָפּעלטע פארטרעטערשאפט. מיטלען צו דעם האָבען געמוזט אָנגענומען ווערען, און די ערשטע דאָס צו טון זענען געוועזען די פראווינצען נאָווא סקאשיא און ניו בראנזוויק, וועלכע האָבען אָנגענומען א געזעץ, וואָס האָט פאר באַטען דיעזען סאָרט פון טאפּעלטער פארטרעטערשאפט. זייער ביישיפעל האָט אויך נאכגעפאלגט אנטאריא, אָבער קוויבעק האָט זיך ענטזאגט. אָנצוגעהמען אזא געזעץ. כדי ענדגילטיג צו קענען לעזען די פראגע האָט דאָס דער פארלאַ מענט געמוזט אין יאָהר 1873 אָנגעהמען א דאָמיניאן אקט, וואָס האָט פארבאָטען די ערוועהלונג פון מיטגלידער פון די פראווינציעלע אסעמבלי'ס אין פערדעראלען פארלאמענט. די רעגירונג געפיהרט פון דזשאָהן איי. מעקדאנאָלד, זייענדיג א

קאאליציאנס־רעגירונג, האָט דאָרום ניט געוואוסט פון קיין גרויסען פארטייקאמף, און זיך געקענט ווידמען איהר ארבייט, וואָס איז געוועזען א פיעלפאכע, א דאנק דער נייער פּעדעראלער רעגירונגס־סיסטעם. די רעגירונג האָט זיך געמוזט באַר־שעפטיגען מיט אזעלכע פּראָבלעמען ווי די פיניען אָנפאלען, די אומצופריעדענ־הייט פון נאָוואַ סקאַשיא מיט איהרע איינטריטס באדינגונגען און די פארלאנג־טע הנחות זייערע. די פארהאנדלונגען מיט די נייע צוגעקומענע פּראָווינצען, מיט שאפען א באַנק סיסטעמע פאר'ן לאַנד, וואָס זאָל ערמעגליכען האַנדעל אויף א גרעסערען מאַסשאַטאב, קומען צו א פארשמערנדיש מיט די פאראייניגטע שטאַטען מיט די פיישרייַע־סכסוכים ארום די וואסערען פון די מערטיים פּראָווינצען, אזוי האָט די רעגירונג פונקציאנירט עטליכע יאָהר, אָבער אינ'ם יאָהר 1872 איז פאָרגעקומען א פאסירונג, וואָס האָט געצוואונגען מעקדאנאָלד'ן צו רעזיגנירען, און זיין פּלאַץ אלס פרעמיער האָט פארנומען האָנאָרייבֿל אלעקסאַנדער מעקענזי, דער ביז יעצטיגער פיהרער פון דער אפאזיציע.

די געשיכטע פון דער באַהן־ענטוויקלונג בכלל איז א גאנץ אלטע. נאָך אזוי פריה ווי אינ'ם זעכצעהנטען יאָהרהונדערט האָבען שוין די מענשען געוואוסט פון געוויסע סאָרטען טראַמווייען געטריבען מיט פערד, וועלכע פלעגען גענוצט ווערען פאר פארשיעדענע ריזעס. די טראַמווייען מיט זייערע קליינע וואגאָנען, אָדער וואָגענס, האָבען שפּעטער דורכגעמאַכט א לאַנגען ענטוויקלונגס־וועג ביז וואנען זיי האָבען מיט דער הילף פון דעם דאמפ־לאַקאמאטיוו און עלעקטרישע קראַפט, דערגרייכט זייער מאָדערנע ענטוויקלונג, דערגרייכענדיג די העכסטע ענטוויקלונגס־שטופע אינ'ם ניינצעהנטען יאָהרהונדערט, אין געשטאַלט פון דעו מאָדערנער אייזענבאָהן. אָנהויבענדיג זייער ערשטע וויכטיגע ענטוויקלונג אין ענגלאַנד, האָבען זיך די באַהנען שנעל פארשפּרייט ניט גור איבער אייראָפּא, נאָר אויך איבער אמעריקא, וואו עס האָבען אָנגעהויבען ראש אויסגעבויט צו ווערען קלענערע און גרעסערע באַהן־ליניען. אויך קאנאדע איז ניט אָפּגעשטן נען אין דעם הינזיכט פון באַהן־בויאונג. גרעסערע און קלענערע ליניעס זענען אינ'ם פארלויף פון לעצטען יאָהרהונדערט אויסגעבויט געוואָרען, אויף א שטח פון טויזענדער מיילען זענען געלעגט געוואָרען די אייזערנע שינעס, איבער וועלכע עס האָבען אָנגעהויבען צו לויפֿען די באַהנען וואָס האָבען ביידע ווייטע ברעגעס פון קאנאדע פאראייניגט און דערנעהנטערט, און צום סוף פונ'ם יאָהרהונדערט דערט האָט שוין קאנאדע געהאט די טראַנסקאָנטינענטאַלע ליניע פון דער "קענעדיען פּעסיפיק" אייזענבאָהן קאָמפּאַניע, וואָס האָט פאראייניגט מאָנטרעאַל מיט וואנקאווער, א שטח פון 2906 מייל.

דאָס בויען פון באהנען אין קאנאדע האָט זיך אָנגעהויבען גאנץ פריה, אָבער דאָס זענען מעהרסטענס געוועזען קליינע פראָווינץ ליניען, וואָס האָבען געדיענט זייערע באטרעפערנדע דערבייאגע סביבות. מיט'ן וואוסס פֿון קאנאדע אָבער, האָט זיך אָנגעהויבען צו פיהלען דער מאנגעל פון גרעסערע ליניען, וואָס זאָלען פאראייניגען די אלע פראָווינצען, און דאָס איז אויך געוועזען איינע פון די אורזאכען, וועלכע האָט געהאָלפֿען פארווירקליכען די קאָנפֿעדעראציע, ווייל מען האָט אין דעם געזעהען א מיטעל צו קענען מיט געמיינזאמע כחות אויסבויען אזא פארקעהר מיטעל, וואָס איז געוועזען פון דער גרעסטער וויכטיגקייט פאר'ן לאנד און פאר דער באפעלקערונג. איינער פון די פונקטען פון דעם "בריטיש נאָרטה אמעריקען עקס" איז טאקע געוועזען, אז מען זאָל זעסס חדשים נאָך דער פאראייניגונג אויסבויען די "אינטערקאָלאָניעל" באהן ליניע, וועלכע זאָל פאר- אייניגען די פראָווינצען, און אז ענגלאנד זאָל העלפֿען די זאך פינאנסירען, און טראץ די פיעלע שוועריגקייטען האָט קאנאדע טאקען באקומען אזא באהן-ליניע, ווען אינ'ם יאָהר 1876 איז פארענדיגט געוואָרען די "אינטערקאָלאָניעל" באהן ליניע, וועלכע האָט פיעל געהאָלפֿען צו שאַפֿען א בעסערע קאָמוניקאציע אין די פארשיעדענע פראָווינצען. אָבער די אלע ליניען זענען נאָך געוועזען ווייט פון צופרידענצושטעלען די פאָדערונג פאר באהנען, עס האָט זיך יעצט הויפטזעכ- ליך גענויטיגט א גרעסערע טראנסקאנטינענטאלע ליניע, און אזוי ווי די רעי גיערונג איז פינאנציעל געוועזען געדריקט, האָט דארום די רעגירונג באשלאָסען צו בויען די "קענעדיען פאסיפיק" באהן ליניע דורך א פריוואטער קאָמפאניע, וועלכע זאָל זיך אונטערנעהמען עס אויסצובויען. צוויי קאָמפאניעס האָבען זיך דאן פארמירט (אין יאָהר 1872), איינע מיט סער ה. עללען פון מאָנטרעאל אלס פרעזידענט, און די צווייטע מיט ד. מעקפויירסאן אלס הויפט, וועלכע האָבען זיך געוואָלט אונטערנעהמען צו בויען די "קענעדיען פאסיפיק" באהן-ליניע. ביידע קאָמפאניעס האָבען באקומען טשארטערס, און עס האָט זיך אָנגעהויבען א קאָנקורענץ, וועלכע קאָמפאניע עס זאָל באקומען דעם קאָנטראקט. די רעי גיערונג האָט געפרובירט מיט אלע מיטלען צו ברענגען צו א פאראייניגונג צוויי שטען די צוויי קאָנקורירענדע קאָמפאניעס, אָבער עס איז געוועזען אומאָסטיג. דערווייל האָט דער פארלאמענט אויסגעלעבט זיין געזעצליכע צייט, און עס זענען איינגעפאָרדענט געוואָרען נייע וואהלען. ווען דער נייער פארלאמענט איז זיך צוזאמענגעקומען אין 1873 איז געגען דער רעגירונגס אדמיניסטראציע געמאכט געוואָרען אזא באשולדיגונג, אז די מעקדאנאָלד רעגירונג איז געצוואונ- גען געוועזען צו רעזיגנירען. ל. ס. האנטיגדאן, א ליבעראלער פארלאמענט מיטגליעד האָט נעמליך באשולדיגט געוויסע מיניסטארען פֿון מעקדאנאָלד'ס

קאבינעט, אז אין דער צייט פון די וואהלען, האָבען זיי באקומען גרויסע סומען געלט פון סער. ה. עללען פאר וואהל-צוועקען, מיט'ן תנאי אז זיין קאָמפאניע זאָל באקומען דעם קאָנטראַקט פאר דער "קענעדיען פעסיפיק" באהן. דער פארלאָר-מענט איז געצוואונגען געוועזען צו באשטימען א קעניגליכע קאָמיסיע, וועלכע זאָל די זאך אונטערזוכען, און דער באריכט פון דער קאָמיסיע האָט שפעטער געלויטעט, אז אָבוואָהל קיין פערזענליכע קאָרופציע איז דערביי נישט געוועזען, איז אָבער פעסטגעשטעלט געוואָרען דער פאַל, אז סער. ה. עללען האָט זיי געגעבען גרויסע סומען אום צו קענען פינאנסירען דעם וואהל-קאמפיון. די עפענטליכע מיינונג איז דארום שטארק אויפגעווערט געוואָרען פון דיעזען פאַל, און סער דזשיי. מעקדאנאַלד, אָבוואָהל עס איז פעסטגעשטעלט געוואָרען זיין אומשולד איז געצוואונגען געוועזען צו רעזיגנירען אלס פיהרער פון דער רעגירונג. לאָרד דאפערין, דער גאָווערנאָר דזשענעראַל, האָט דארום געשיקט נאָך אלעקסאנדער מעקענזי, דער פיהרער פון דער ליבעראלער אָפאָזיציע, צו פארמירען א נייע רעגירונג.

די קומענדע פינף יאָהר האָט דאָס לאנד געהאט א ליבעראלען רעזשים, וועלכער האָט זיך אונטערשיידעט פונ'ם פריהערדיגען קאנסערוואטיווען רעזשים (אונטער מעקדאנאַלד'ן) הויפטזעכליך אינ'ם טאריף און אָפּצאָהל, די ליבעראלען זייענדיג פאר "פרי טרייד", פאר'ן פרייען אריינפיהר פון סחורות, און פאר אומבאגראנעצטען האנדעל.

אָבער פינקט ווי דער פאסיפיק סקאנדאַל האָט אומגעוואָרפען מעקדאנאַלד'ס רעגירונג, אזוי האָט דער אָנקלימענדער עקאָנאָמישער קריזיס אומגעוואָרפען מע-קענזי'ס רעגירונג, און צוריקגעבראכט מעקדאנאַלד'ן צום רעגירונגס-הויז. אין די יאָהרען פון מעקענזי'ס רעגירונג איז איבער גאנץ אמעריקא פאָר-געקומען א ישרעקליכער עקאָנאָמישער קריזיס, וואָס האָט זיך אָפּגערופען אויף אלע צווייגען פונ'ם לעבען. פארשטעהט זיך אז דורך'ן עקאָנאָמישען קריזיס, זענען אויף די הכנסות פון דער רעגירונג פארקלענערט געוואָרען, און עטליכע יאָהר נאכאנאנד האָט די רעגירונג געהאט דעפיציטען. די אמעריקאנער פאב-ריקען האָבען אויסגענוצט דעם קאנאדער פרייען האנדעלס-מאָרק און אהין אריינ-געשיקט סחורות. דאָס האָט נאָך מעהר פארשאַרפט דעם קריזיס, ווייל די קליינע קאנאדער אינדוסטריען האָבען נישט געקענט קאָנקורירען מיט די אמעריקאנער פאבריקען. סער דזשאָהן מעקדאנאַלד אין די קאנסערוואטיווע פארטיי האָבען די געלעגענהייט אויסגענוצט אין אָנגעהויבען צו אַגאַטירען פאר א "ניישאנעל פאָד-ליסי", וואָס האָט פארלאנגט א הויכען טאָרף אויף אלע אימפאָרטירטע סחורות, כדי די קאנאדער אינדוסטריע זאָל זיין געשיצט געגען דער אויסלענדישער קאָנ-

קורעני, און ווען אין יאָהר 1878 זענען פאָרגעקומען נייע אלגעמיינע וואהלען האָט די "פּאָליסי" געבראכט א גרויסען זיעג פאר די קאָנסערוואטיווען, און סער דזשאָהן איי. מעקדאנאָלד איז וויערער געוואָרען דער פיהרער פון דער רעגירונג, און איז עס פארבליבען ביז זיין טויט אין יאָהר 1891. דער נייער מעקדאנאָלד רעזשים מיט דעם פארשפראַכענעם הויכען טאריף האָט דער קאנאדער אינדוסטריע געגעבען א גרויסען שטויס פארווערטס, דער קריזיס איז שוין דאמאלט אויך גע-וועזען פאראיבער, און די בוואונג פון באהנען האָט געקענט באנייט ווערען.

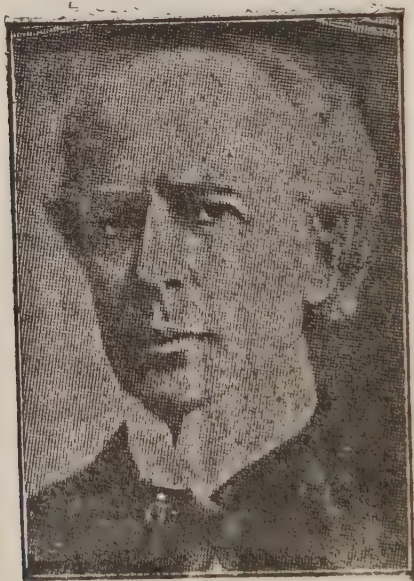
די רעגירונג האָט באשלאָסען, אז עס איז ראטזאמער צו בויען און פאר-ענדיגען די באהנען דורך א פריוואטע קאמפאניע, און די רעגירונג האָט עס אָפ-געגעבען צו דער "קענעדיען פאסיפיק ריילוויי קאמפאניע."

די נייע קאמפאניע האָט געדארפט איבערנעחמען די פארשיערענע באהן ארבייטען, וואָס די רעגירונג האָט שוין געהאט אָנגעהויבען, און עס פאר-ענדיגען חוץ צו צובויען די נייע ליניעס, וואָס זענען נויטיג געוועזען פאר דעם, אן ארבייט וואָס האָט געזאָלט לויט'ן קאָנטראַקט דורכגעהירט ווערען אין צעהן יאָהר צייט. אלס באַלוינונג פאר דעם האָט די פארמירטע "קענעדיען פאסיפיק ריילוויי קאמפאניע" באקומען פון דער רעגירונג 25 מיליאן דאָלאַר, 25 מיליאן אקער לאַנד, און די באהן-ליניען, וואָס די רעגירונג האָט שוין געהאט אויסגע-בויט. די פארלאַמענט-סעסיע פון יאָהר 1881 האָט די באדינגונגען גוט-געהייר-סען, און די ארבייט האָט אָנגעהויבען געטון צו ווערען אזוי ענערגיש, אז זי איז פארענדיגט געוואָרען פיעל פריהער ווי מען האָט ערווארט. דעם זיבעטען נאָך-וועמבער 1886 איז פארענדיגט געוואָרען די בוואונג פון דיעזער טראנסקאנטינענ-טאלער ליניע, וועלכע האָט פיעל בייגעשטייערט פאר דער ענטוויקלונג פונ'ם לאַנד, אין מעגליך געמאכט א גרויסע אינוואנדערונג אין די "פרייריס" פון דעם קאנאדער מערב, וועלכע זענען געוואָרען די ווייזשפייכלערס פון דער וועלט.

קאנאדע, האָט צוליב דער "ניישאנעל פּאָליסי" אניטאציע, אניטירענדיג א הויכען טאריף כדי די קאנאדער אינדוסטריען זאָלען זיין געשיצט, צוריק באקומען א קאנסערוואטיווען רעזשים אונטער סער דזשאָהן מעקדאנאָלד'ס פיהר-רערשאפט, און דער רעזשים האָט אָנגעהאלטען ביז'ן יאָהר 1896. ווען סער דזשאָהן א. מעקדאנאָלד איז געשטארבען אינ'ם יאָהר 1891 האָט פאר א קורצע צייט איבערגענומען די פיהרערשאפט פון די קאנסערוואטיווען סער דזשאָהן עבאט, און שפעטער סער דזשאָהן טהאָמפסאן, און ווען דער לעצטער איז פלוצלינג געשטארבען אין דעצעמבער 1894, האָט די פיהרערשאפט פון די קאנסערווא-טיווען איבערגענומען סער מעקענזי באועל. אָבער אזוי ווי די פריהערדיגע פאָרגעגנער זיינע, האָט ער אויך אָנגעהאלטען די פיהרערשאפט נאָך א קורצע

צייט צוליעב דער מיינונגס־פארשיעדענהייט אין די קאנסערוואטיווע רייהען, און אינ'ם אנהויב פונ'ם יאָהר 1896 איז די פיהרערשאפט איבערגעגאנגען צו סער טטארלז טאפער, וועלכער האָט אין דעם זעלבען יאָהר דערפיהרט זיין פארטיי צו א נידערלאגע אין די אלגעמיינע וואהלען, ווען די ליבעראלען האָבען וויעדער געזיגעט.

אלעקסאנדער מעקענזי, דער דורכגעפאלענער ליבעראלער פרעמיער האָט זיך צוויי יאָהר שפעטער נאָך דער נידערלאגע פון זיין פארטיי צוריקגעצויגען פון דער פיהרערשאפט (אין 1880), און זיין ארט האָט פארנומען האָנאָרייבל עדי ווארד בלייק, דער לעצטער האָט אָבער נאָר אנגעהאלטען די ליבעראלע פיהרערי שאפט פאר די קימענדע זיבען יאָהר, ווען דיעזער אַמט איז איבערגעגאנגען צו ווילפריעד לאָריער (שפעטער א "סער"), וועלכער האָט פאר זיין פארטיי דער גרייכט א זיעג אין די וואהלען פון 1896, ווען א ליבעראלער רעזשים איז וויעדער איינגעשטעלט געוואָרען מיט איהם אלס פרעמיער מיניסטער.

סער ווילפריעד לאָריער.

אין דער נייער קאנאדער געשיכטע, אין דער געשיכטע פון די לעצטע יאָהרען פארנעהמט זיכער סער ווילפריד לאָריער (געבוירען 1841 — געשטארבן בען 1919) איינע פון די וויכטיגסטע אנגעזעהנסטע פלעצער, און ער איז איינער פון די געזעהלטע פאליטיקער און שטאאטס-מענער וואָס די נייע קאנאדע האָט פון זיך ארויסגעגעבען. אליין א פראנצויז, א זון פון דער פראנצויזישער מינאָריטעט אין לאַנד, איז איהם דאָך געלונגען דורך זיין טאקט און פעהיגקייט צו פאראייניגען ביידע ראסען אין דער רעגירונג, און אָנהאלטען זיין רעזשים ביז דעם יאָהר 1911, ווען די "רעסיפראַסיט" פראגע, דער געפלאנטער פרייער האנדעל צווישען אמעריקא און קאנאדע וואָס האָט אין יענע וואהלען צומיילט די ליבעראלען און די קאָנסערוואטיווען, האָט ווידער געבראכט א זעג פאר די קאָנסערוואטיווען.

אין פארלוף פון די אלע יאָהרען האָט קאנאדע פארצייעכנט א רייהע פון פארשריטען, און זי האָט געהאלטען אין איין וואקסען אי אין באדייטונג און אי אין באפעלקערונג, די נייע רעגירונגס פארמען זענען אלץ מעהר בא-פעסטיגט געוואָרען, די פראָווינציעלע און די פעדעראלע רעגירונגען האָבען גע-שאַנקען א סך אויפמערקזאמקייט דער ענטוויקלונג פון לאַנד. עלעקטריציטעט, טעלעפאן, די באהן און שיפס קאמוניקאציע, זיי אלע זענען געוועזען וויכטיגע אטריבומען פאר דעם, אז דער ישוב זאָל זיך אלץ מעהר קענען אויסברייטען און באפעסטיגען. קאנאדע איז געוואקסען אי נאטירליך און אי דורך אייני וואנדערונג, און דער אָנפאנג פונ'ם צוואנציגסטען יאָהרהונדערט האָט שוין געטראפען אזא גרויסע און באדייטענדע באפעלקערונג אין די אמאליגע נאָרט-וועסט טעריטאריעס, אז אין דעם יאָהר 1905 זענען פון דיעזע אמאָל ווילדע אָבער היינט פראָדוצירענדע געגענדען געשאפען געוואָרען די צוויי נייעסטע קא-נאדער זעלבסטשטענדיגע פראָווינצען — סאסקאטשעוואן און אלבערטא.

מיספארשטענדנישען און שטערונגען אויף'ן ענטוויקלונגס וועג זיינען גע-וועזען פיעלע, ווי דער צווייטער ריעל אויפשטאנד אינ'ם יאָהר 1885 צוליב געוויסע לאַנד-באווייליגונגען (ריעל איז צוריקגעקומען פון אמעריקא אָנצופיהרען דיעזען אויפשטאנד, וועלכער איז איינגעשטילט געוואָרען נאָך דריי חדשים צייט, און ריעל איז דורך א פראָצעס פארמשפט געוואָרען צום טויט דורך הענגען) אָבער דער צוואנציגסטער יאָהרהונדערט האָט טראץ אלע שטערונגען קאנאדע געגעבען א שטויס פאָרווטרעט, א דאנק דער גרויסער איינוואנדערונג וועלכע האָט אָנגעהויבען אריינצושטראמען אין קאנאדע אי פון אייראפא, און אי פון די שכנה-שע פאראייניגטע שטאאטען, און מיט'ן וואקס פון דער באפעלקערונג איז ממילא אויך געוואקסען איהר פראָדוקטיוויטעט אויף יעדען געביעט.

די רייכע ניקעל מינען פון אנטאריא, די ווייץ פעלדער פון דער קאנאדער וועסט, די גאלד-מינען ביי די וואסערען פונ'ם יזקאן, די זילבער מינען פון בריטיש קאלאמביא, די בוואונג פון פיעלע באהנען, זיי אלע זענען געוואָרען דער מאַנעטיום פאר קאנאדע, און די פארשיעדענסטע ראסען און פעלקער האָבען זיך אָנגעהויבען צו ציהען קיין קאנאדע, צו בויען דאָ זייער גליק פון דאָס ניי. געטריבען פון דער נויט אין דער אלטער היים, זענען זיי אהער מאַסענווייז אריבערגעקומען, באהנען און פאבריקען אויסגעבויט, געהאָלפֿען ענטוויקלען דעם קאנאדער האנדעל און אינדוסטריע, און געמאכט קאנאדע פאר דעם וואָס זי איז היינט צו טאג, מיט א באפעלקערונג פון ניין מיליאן מענטשען און גרויסע נאטירליכע רעסורסען.

די אינסטיטוציעס אין לאַנד, די פארשיעדענע רעגירונגס אַנשטאלטען וועלכע זענען נאָך אין אָנהויב פון דער קאָנפֿעדעראציע געווען ניי האָבען באקומען אלץ מעהר טיעפערע וואַרצלען אינ'ם לעבען. די באַציהונגען צווישען די באַזונדערע פראָווינצען איז צווישען זיך איז דער פֿעדעראלער רעגירונג זענען מיט דער צייט אויסקרויסטאליזירט געוואָרען, און אָנגענומען באַשטימטע פאָרמען. דאָס רעכט פון די איבער הונדערט טויזענד אינדיאנער, וועלכע שטעלען היינט צו טאג צוואַמען די רויטהויטיגע באַפעלקערונג איז פעסט געשטעלט געוואָרען, און אויסער וואָס די פארשיעדענע אינדיאנער רעזערווען באקומען געלט־שטיצע פון דער רעגירונג, ווערט אויך געזאָרגט פאר זייער אויסבילדונג דורך א רייחה פון רעגירונגס־שולען, ספֿעציעל געשאפֿען פאר דעם צוועק.

און דער ריעזיגער פאָרשריט האָט געבראכט צו דעם, אז פון אן אומבאדייט טענדע ענגלישע קאָלאָניע זאָל זי ווערען ניט נור א זעלבסטשטענדיגע "דאָמיניאן", נאָר אויך איינע פון די וויכטיגסטע אין דעם בריטישען רייך, זייענדיג כמעט אין גאנצען זעלבסטשטענדיג אינערליך און אויסערליך, האָבענדיג מעהר פריינד־ליכע און פאָרמאלע באַציהונגען מיט ענגלאַנד, און ניט ווי אן אונטערגעוואָרפענע, וואָס מוז אויספיהרען באַפֿעהלען.

דער ניינצעהנטער יאָרהונדערט האָט פאר קאנאדע געבראכט פאראנט וואַרטליכע רעגירונג און אייניגונג, און דער צוואַנציגסטער יאָרהונדערט האָט די אויטאָנאָמיע נאָך מעהר אויסגעברייטערט און פארשטארקט. קאנאדע'ס רעגירונג, א קאָנסערוואַטיווע אָדער א ליבעראלע, (אין 1911 האָבען ווידער געזעצט די קאָנסערוואַטיווען צוואַמענשטעלענדיג א רעגירונג מיט סער ראָבערט באָרדען אלס פרעמיער, און מיט קליינע ענדערונגען און רעאָרגאניזירונגען איז דער קאָנסערוואַטיווער רעזשים אָנגעהאלטען געוואָרען ביז'ן יאָר 1921, שפּעטער

מיט ארטור מיהען אלס פרעמיער-מיניסטער, וועלכער איז געפאלען אין די דע-
צעמבער וואהלען פונ'ם זעלבען יאהר, ווען א ליבעראלע רעגירונג איז צוריק
איינגעשטעלט געוואָרען) איז די רעגירונג פון א זעלבסטשטענדיג לאנד, וועל-
כעס שמידט איהר אייגענעם גורל.

דער ראסען-צוזאמענשטויס און דער וועלט-קריג

פאָרשריט אויף פיעלע געביעטען האָט קאנאדע פארצייכענט אין דער
לעצטער צייט. פון די אלע קליינע באהענען, וועלכע זענען אזוי נויטיג געוועזען
פאר'ן נאָרמאלען פארקעהר אין לאנד (איבער צוויי הונדערט זעלכע באהן-ליניען
זענען געוועזען), האָבען זיך מיט דער צייט אויסגעבילדעט דריי גרויסע הויפט-
ליניען, וועלכע האָבען קאָנטראָלירט אלע קלענערע — די "קענעדיען פאסיפיק",
די "גראַנד טראַנק" באהן ליניע, און די "קענעדיען נאָרטהערן" ליניע, די לעצטע
צוויי זענען אין יאהר 1922 צוזאמענגעגאסען געווארען אין איין באהן-סיסטעם,
און געשטעלט געוואָרען אונטער רעגירונגס-קאנטראָל, זיי זענען געוואָרען פאָלקס-
אייגענטום. די אוראלטע וואסער-קוואלען ווי דער ניאגרא וואסער-פאל א. ד. ג.
זענען געשטעלט געוואָרען אין דיענסט פון דעם פאָרשריט, און שפאָרען יעצט איין
מענשליכע ענערגיע, שאפענדיג עלעקטרישע קראפט און באלייכטונג פאר פיעלע
פון קאנאדעס אינדוסטריעס און אנדערע געברויכען. דער האנדעל איז אויסגע-
ברייטערט געוואָרען, אי דער אינערליכער און אי דער אויסערליכער האנדעל, און
מיט'ן וואוקס פון קאנאדע'ס עקאָנאָמישע ווערטען איז אויך געשטיגען איהר
פאָליטישע באדייטונג, קאנאדע באטייליגט זיך שוין אין דער וועלט-פאָליטיק
אלס א באזונדערע "איינהייט", עס איז געשאפען געוואָרען דער באגריף פון א
קאנאדער באזונדערער נאציע, אָבער צוזאמען מיט דעם גאנצען פאָרשריט איז

אין די לעצטע יאָהרען אויף דער ארענא אויף ארויסגעטראטען יענע געפאהר, וואָס באדראָהעט גאנץ שטאָרק קאנאדע, און קען איהר טרעפּען אין פיעלע הינזיכטען, אויב די געפאהר זאָל ניט באזייטיגט ווערען.

קאנאדע איז דאָס לאַנד פון פארשיעדענע מענשליכע זיהן און טעכטער, פארשיעדען אין א סך זאכען. דער קאנאדער פראנצויז, דער יורש פון די ערשטע קאנאדער פיאָנערען, איז נאָך דער ענגליש־שפרעכענדער באפעלקערונג די וויכטיגסטע מינאָריטעט אין לאַנד, צוזאמענשטעלענדיג ביי א דריטעל פון דער גאנצער קאנאדער באפעלקערונג. דער קאנאדער פראנצויז קוקט נאָך אויף היינט אויף זיך ווי אויף דעם ריכטיגען און אריגינעלען "קענעדיען", אָבער פראנצויזיש, אין דער שפראך און אי אין כאראקטער איז נאָר פארבליבען די פראַווינץ קוויבעק, אלע אנדערע פראַווינצען אָבער, אפילו יענע וואו די פראנצויזען און אנדערע פעלקער־גרופען בילדען א וויכטיגען טייל פון דער באפעלקערונג, זענען אינטער דעם איינפלוס און קאנטראָל פון דעם ענגליש־שפרעכענדען טייל, באהערשט פונ'ם אנגלא־זאקסישען גייסט.

אין דער ענגלישער געשיכטע האָט דער קאמף צווישען דעם קאטויליזיום און פראָטעסטאנטזום פארנומען א גרויסען פלאץ, און דער רעליגיעזער קאמף איז אריבערגעטראגען געוואָרען אין אלע צווייגען פונ'ם לעבען. דער האס געגען קאטויליזיום, די שרעק פאר דער פאפסטליכער הערשאפט, האָבען די ענגלענדער, די אורעלטערען פון די ענגליש־שפרעכענדע קאנאדער זיהן, אויך מיטגעבראכט מיט זיך אין דעם נייעם לאַנד, אין זיי האָבען אויסגעפילט זייער גייסטיגע וועלט אויף דאָ. דער קאנאדער פראנצויז אונטערשיידעט זיך פון דעם ענגליש־שפרעכענדען קאנאדער ניט נור מיט זיין שפראך, קולטור, מנהגים, זיטען און טראדיציע, נאָר אויך מיט דער רעליגיע — דער קאנאדער פראנצויז איז א קאטויל, דער ענגליש־שפרעכענדער א פראָטעסטאנט, און דאָס מאכט דארום דעם גרענעץ צווישען זיי נאָך שארפער.

דער "כריטיש נאָרט אמעריקען עקט" פארזיכערט די רעכטען פון דער פראנצויזישער שפראך. ביידע שפראכען, ענגליש און פראנצויזיש זענען גלייך פאר'ן געזעץ און געניסען פון דיזעלבע פרווילעגיעס. אָבער מיט דער צייט האָט מען אויסער קוויבעק אָנגעהויבען קוקען אויף פראנצויזיש מיט קרומע אויגען, הויפטזעכליך אין דער פראַווינץ אנטאריא, וואָס איז דורכאויס אנגלא־זאקסיש און פראָטעסטאנטיש, און באזינדערס איז דיעזע נייע ווענדונג אריינגעטרעטען אין די לעצטע יאָהרען פון פאר דעם וועלט־קריגען.

אין די געגענדען און שטעט פון דער פראַווינץ אנטאריא מיט א קאמפאקטער פראנצויזישער באפעלקערונג איז אין דעם פאָלקס שול־וועזען אריינגע-

גאנגען אי דער למוד פון דער ענגלישער שפראך און אי פון דער פראנצויזישער שפראך (לויט די קאנאדער געזעצען ווערט דאס בילדונגס־סיסטעם קאנטראלירט פון די פראווינציעלע לעגיסלאטורען), ביידע שפראכען זענען דאָרטען געלערענט געוואָרען, אָדער געדארפט געלערענט ווערען. מיט דער צייט איז אָבער דאָס שול־געזעץ אזוי אַמענדרט געוואָרען, אז דער פראנצויזישער למוד אין די אנטאריער פאָלקס־שולען איז שטארק באַגרענעצט געוואָרען און אויך די רעכטען פון די פראנצויזיש־שפרעכענדע לעהרער. דאָס האָט פארשטעהט זיך אַרויסגערופען גרויס ענטריסטונג ביי דער פראנצויזישער מאַיאריטעט פון דער פראַווינץ קוויבעק, און אזוי ווי פארדאכטען און טיילווייז אומצוטרויליכע באַציהונגען זענען אלע מאָל געוועזען ביי דיזעע פארשיעדענארטיגע עלעמענטען, האָט דער קאמף געגען דער פראנצויזישער שול־שפראך אין אנטאריא נאך ווי מעהר פארשטארקט, און אזוי ווי קוויבעק און אנטאריא זענען די צוויי עלטסטע און באַרייטענדסטע קאנאדער פראַווינצען, האָט זיך ממילא דיזער צוזאמענשטויס אויך געמוזט אָפּשפּיגלען אין דער גאַנצער קאנאדער פאָליטיק.

און מיט דעם וועלט־קריג פון 1914 איז דיזעע קוויבעק־אנטאריא געגנער־שאפט נאָך מעהר פארשטארקט געוואָרען.

אַלס א טייל פון דער גרויס־בריטאנישער אימפעריע איז קאנאדע אויך אַריינגעצויגען געוואָרען אין דער וועלט־מלחמה, און זיך באַטייליגט אינ'ם קריג אויף דער אלייאירטער זייט מיט אלע איהרע מיטלען. קאנאדע האָט אָבער אָנג'הויב מלחמה קיין אַרמיי פון באַרייטיגט ניט געהאט, און מען האָט געזוכט אזא אַרמיי פאר קריעגס צוועקען צו שאַפען דורך פרייוויליגע סאָלאַרעטען. די לעצטע מעטאדע האָט זיך אָבער אַרויסגעצויגט פאר ניט ווירקזאם גענוג, און אזוי ווי סאָלאַרעטען זענען נויטיג געוועזען וואָס מעהר פאר דעם פון קאנאדער אָפּגעשיקטען עקספּעדיציאנס־קאָרפּוס האָט מען געמוזט זוכען אן אנדער מיטל ווי אזוי צו באַקומען די נויטיגע צאָהל סאָלאַרעטען. אַנשטאט א פרייוויליגע אַרמיי האָט די הערשענדע קאָנסערוואַטיווע רעגירונגס־פאַרטיי מיט סער דאָבערט באָרדען אַלס פרעמיער מיניסטער באַשלאָסען אַינצופיהרען מיליטערישע צוואַנגס־דיענסט פאר די מלחמה יאָהרען. די פראנצויזישע באַפעלקערונג פון קוויבעק האָט אָבער געהאט אן אנדער מיינונג וועגען דער גאַנצער זאך, אי וועגען קאנאדע'ס קריעגס־אָנפיהר רונג און אי וועגען צוואַנגס־דיענסט, און בשעת די פארלאמענט וואהלען פונ'ם יאָהר 1917, ווען די וואהלען זענען פאָרגעקומען אַרום דעם פונקט פון צוואַנגס־דיענסט, האָבען די קוויבעקער פראנצויזען אלע ווי אַינער געשטימט געגען די קאָנסערוואַטיווען און געגען צוואַנגס־דיענסט. די ענגליש־שפרעכענדע פאָליטיקער האָבען באַשולדיגט קוויבעק אין אונגליאַליטעט, די אולטרא־פאַטריאטישע צייטונג־

גען איבערן לאנד האָבען געהאלטען אין איין פאָרוואַרפען קוויבעק איהרע האַנד-
לונגען, און גערופען צו דיסציפלינירען קוויבעק מיט'ן אייזערנעם קנאפּעל. די
געגנערשאפט צו דער פראנצויזישער שפראך אין אנטאריא איז נאך מעהר גע-
וואקסען, און די פראַווינץ קוויבעק האָט זיך געפונען ווי איזאַלירט, ווי אָפּגע-
זונדערט פון דער איבעריגער קאנאדע. די קוויבעקער פראנצויזען האָבען אויף
די אלע העצעס געגען זיי געענטפערט מיט דעם, וואָס מען האָט דאָרטען אנגעהויבן
בען צו באַיקאָטירען אנטאריער סחורות, און עס האָבען זיך געפונען אויף אזעלכע
וועלכע האָבען אין דער פראנצויזישער פרעסע אָנגעהויבען צו אגיסירען פאר דעם,
אז קוויבעק זאָל זיך אינגאנצען צוריקציהען פון דער פּעדעראלער יוניאן, און ווע-
רען אזא זעלבסטשטענדיגע פראַווינץ ווי ניופאונדלענד.

די אָנגעצויגענע באציהונגען זענען געוואָרען אזעלכע שאַרפע, אז די
בעסערע עלעמענטען אי פון אנטאריא און אי פון קוויבעק האָבען געפונען פאר
נויטיג צו שאַפּען א "באן אנטאנט", אן ארגאניזאציע, וועלכע זאָל העלפּען צוריק
איינשטעלען די פריינדשאפט צווישען די צוויי הויפט־עלעמענטען פון קאנאדע'ס
באפֿעלקערונג. די אגיסאציע פון דעם "באן אנטאנט", וועלכע האָט געפיהרט צו
אויפֿהעלערונג אין געהנטערער באקאנטשאפט צווישען זיך, און אויך די ענדע
פונ'ם וועלט־קריגע, וואָס האָט אָפּגעשאפט דאָס צוואנגס־דיענסט, וועלכעס איז
נאָר איינגעפיהרט געוואָרען פאר דער מלחמה־צייט און ממילא באַזייטיגט די וויכ-
טיגסטע אורזאכע פונ'ם צוואמענשטויס, האָבען דעם ראסען־קאמף צוריק איינגע-
שטילט, און אנשטאט דעם מאסען־געשריי זיינען נאָר פארבליבען די איינצעלנע
שטימען, אין אין אנטאריא און אי אין קוויבעק.

צווישען אנטאריא און קוויבעק ליגט אָבער דערווייל נאך אלעס א טיפּפער
תהום פון מיספארשטענדנישען, און בלויז גוטער ווילען און געגענזייטיגע פריינד-
ליכע באציהונגען קענען אומשטאנד זיין מיט דער צייט איהם אינגאנצען צו פאר-
שימען.

קאנאדע איז דאָס לאַנד, די היים פון פארשיעדענע פעלקער־גרופען — אַנג-
לאַזאקסען, פראנצויזען, איטאַליענער אויסלענדער, רוסענער, אידען א. ד. ג. און
בלויז דאָס האַרמאָנישע צוואמענלעבען צווישען די עזע אלע גרופען קען פארויכערען
קאנאדע'ס צוקונפט און ווייטערדיגע ענטוויקלונג.

די ארבייטער באוועגונג אין קאנאדע

די נעשיכטע פון דער קאנאדער ארבייטער באוועגונג איז א גאנץ נייע, שוין צוליעב דעם אליין, וואָס קאנאדע איז א לאנגע צייט געוועזען נאָר אן ענגלישע קאָלאָניע וואָס האָט געדיענט בלויז אלס מיטעל, פון וואנען צו קענען אימפּאָרטירען רייכטימער צום מוטערלאנד.

קאנאדע איז קיינמאָל ניט געוועזען קיין אויסנאהם פון די אלע אנדערע קאָלאָניעס, אין וועלכע דאָס "מוטערלאנד" האָט געזעהען נאָר איין צוועק און איין ציעל — צו עקספּלאַטירען וואָס מעהר די נאטור רייכטימער, וועלכע די קאָלאָניע פארמאָגט, און איבערפיהרען זיי אין דעם מוטערלאנד. אזוי איז אויך געוועזען מיט קאנאדע, וועלכע איז שיער אזוי גרויס אין שטח ווי גאנץ אייראפּא. צוערשט ווען קאנאדע איז נאָך געוועזען באקאנט אלס "ניי־פראנקרייך" און איז געוועזען א פראנצויזישע קאָלאָניע, האָבען איהרע נאטירליכע רייכטימער, באזונדערס דער פּיטער־האנדעל (פּאַרס) געדיענט רייכער צו מאכען די לעבענס־לויסטיגע פראנצויזישע כאראַנען און גראפּען, וועלכע האָבען זיך גערעהט ארום און אין די הויפּען פון די לורוויג'ס. אמת, די פארשיעדענע טשאַרטערס, וועלכע זיינען פון די פראנצויזישע קעניגע באווייליגט געוואָרען צו די קאָלאָניזאציאָנס־געזעלשאַפטען, זיינען געגעבען געוואָרען בלויז בתנאי, אז אויסער דעם האנדעל מיט די געבירטיגע איינוואוינער, זאָלען זיי אויך אָנפיהרען קאָלאָניזאציאָנס־אונטערנעהמונגען, אָבער אָנהויבענדיג מיט דער באריהמטער געזעלשאַפט פון "די הונדערט שותפים", און שפעטער אלע אנדערע, האָבען קיינער ניט פאר־זוכט צו ערפילען און דורכפיהרען דיעזען פונקט פונ'ם טשאַרטער. אין די פראנצויזישע חייפּען האָט מען גאנץ גוט געוואוסט וועגען דעם, אָבער מען פלעגט עס פארקוקען, אי צוליעב דעם וואָס די טשאַרטער־האלטער זענען געווען די פאוווא־ריטען פונ'ם הויף, און אויך האָט מען זיך אין די הויפּען גענויטיגט אין די מיליאנען פראנקען, וועלכע דער האנדעל פון "ניי־פראנקרייך" פלעגט אריינ־ברענגען. האָט מען שוין אמאָל געמאכט קלענערע פארזוכען צו קאָלאָניזירען פראנצויזישע הויפּערס פון די פאראַרימטע געגנדען, און ארעסטאנטען פון די געפּענגנישען, איז די קאָלאָניזאציע אָנגעפיהרט געוואָרען אזוי, אז זי איז געוועזען א דורכפאל גלייך ביים אָנהויב, קיינער האָט זיך ניט געקיימערט וועגען די קאָלאָניסטען, וועמען מען האָט אין אלט־פראנקרייך פארשפּראַכען גאנצע גליקען, און די אריבערגעקומענע, אנטרעפּענדיג זיך מיט דער רויהער נאטור און אָהן הילף פון קיינעם, זענען זיך אָדער צולאָפּען, אָדער געשטאָרבען אין

גרויסע צאָהלען פון הונגער און קראנקהייטען. די טשארטערס צוואמען מיט דער מאָנאָפאָליע פלענען געגעבען ווערען אויף א געוויסע צאָהל יאָהרען, און די טשארטערהאלטער זיינען דאָהם געוועזען פאראינטערעסירט פאר דער צייט צו האָבען וואָס מעהר פּראָפּיט, און עס האָט זיי גאנץ וועניג געארט, צו דער ייִשוב וואַסט אָדער ניט.

"די קאָמפאניע פון ניי־פראַנקרייך", למשל, וועלכע איז אין יאָהר 1627 געגרינדעט געוואָרען דורך'ן באַריהמטען קארדינאַל רישעלי, האָט אין גאנצען גע־דארפֿט קאָלאָניזירען דריי הונדערט מענשען א יאָהר, אָבער אפילו דיעזע קליינע אבליגאציע איז זי ניט נאכגעקומען.

די פוטערהענדלער, די סוחרים מיט די אינדיאנער, די בעאמטע, די פאָר־שטעהער פון דער רעגירונג, די גלחים, וועלכע האָבען פרעטעגירט צו האָבען די אויפנאכע צו שמד'ן די אינדיאנער און זיי ארונטערברענגען אונטערן שוץ פון דער קריסטליכער רעליגיע — אלע זענען זיי געווען פאראינטערעסירט אין דעם רייכען האַנדעל וואָס איז דאמאָלס אָנגעגאנגען, און צו וועלכען זיי האָבען אָנ־געווענדעט די מיואסטע מעטאָדען, אבי צו פארגרעסערען די פּראָפּיטען, ווי פאר־שכור'ן די אינדיאנער דורך אַלקאָהאָלישע געטראנקען, און אנדערע עהנליכע מיט־לען, אבי פון זיי צו קענען אויסנארען דאָס רייכע פוטערווארג.

"אומגעזעכטיגקייט, די שעדליכסטע אונמאראליטעט, א ישוב וויסט און חרוב פון שכרות, די אנריקולטור פארלאָזען, די גרעסטע טייל פון די איינוואוינער פארנומען מיט עקספעדיציעס פארן פוטערהאנדעל מיט זיינע ריעזיגע פּראָפּיטען. עטליכע מאַצען אויפגעקומענע רייכע, וועלכע קעהרען זיך צוריק נאָך פראַנקרייך, דאָרטען צו פארשווענדען א פארמעגען וואָס איז שאַנדלאז אָנגערויבט געוואָרען", — אזוי שילדערט א היסטאריקער די צייט ווען קאנאדע איז נאָך געוועזען "ניי־פראַנקרייך". און איז פארוואלטעט געוואָרען דורך די פאָרשטעהער פונ'ם קע־ניגליכען פראנצויזישען הויף.

ניט געענדערט האָט זיך די לאַגע, וועלכע האָט אנגעהאלטען די גאנצע צייט, (זייט סעמיועל ישעמפליין האָט געגרינדעט "ניי־פראַנקרייך" ארום יאָהר 1600) אויף דאמאָלס ווען "ניי־פראַנקרייך" און גאנץ קאנאדע איז איבערגעגאנגען אין יאָהר 1763 צו ענגלאַנד דורך דער "פאריזער טריטי" וועלכע האָט געמאכט קאנאדע פאר א בריטישע קאָלאָניע.

אויך אונטער ענגלאַנד, איז פאָרגעזעצט געוואָרען א צושטאנד, עהנליך צום פריהערדיגען, נאָר אנשטאט פראנצויזישע באַדאָנען און סוחרים, זענען דאָס מאָל די טשארטערהאלטער און די פארוואלטער פון די מאָנאָפאָליעס געוועזען ענגלישע לאָרדען און הענדלער, און פאר פיעלע יאָהרען האָט קאנאדע געהאט

נאָר די ווערדע, וואָס פון איהר פלעגן יעהרליך עקספּאָרטירט ווערן א געוויסע סומע רייכטימער.

פארשטעהט זיך, אז אונטער אזעלכע אומשטענדען האָט קיין רייד ניט געקענט זיין וועגן אן ארבייטער-באוועגונג, ווייל עס איז קיין באדייטענדע בא-פעלקערונג ניט געוועזן, שוין אָפּגערעדט פון וועלכער עס איז אינדוסטריע, (אלעס וואָס עס איז אין יענער צייט נויטיג געוועזן פאר'ן געברויך פלעגט אימ-פּאָרטירט ווערן צוערשט פון פראנקרייך און שפעטער פון ענגלאנד).

אָבער ווי פארנאכלעסיגט די קאָלאָניזאציע איז ניט געוואָרן פון די פארשיעדענע "טריירינג-קאָמפאניעס" האָט דאָך אָנגעהויבן אויסצואוואקסען א באפעלקערונג אין לאַנד, ווי מיר האָבן עס געזעהן אין די פריהערדיגע קאפיטלאַך. ארום די ברעגעס פון די יעצטיגע "מעריטיים" פראַווינצען און ניופאונד-לענד איז שטענדיג אָנגעגאנגען א גרויסע פיש-פאנג אינדוסטריע. און די אטלאַנטישע וואסערן פלעגן אין סעזאן-צייט זיך געפינען פיעלע פישער-שיפלאך, און פיעלע פון דיעזע ארויסגעקומענע פישער פון נארמאנדיען און ברעטאן האָבן זיך באזעצט דאָרטען אויף שטענדיג. שפעטער צו איז זייער צאָהל נאָך פארגרעסערט געוואָרן דורך די ארויסגעקומענע ענגלישע און פראנצויזישע פישער, וועלכע האָבן דאָ געפונען א גוטע פאנג פאר זייערע נעצען. די פישער, די טיילווייזע קאָלאָניסטען וועלכע זיינען געבליבען, די אריבערגעקומענע לאַיאַלע צו ענגלאַנד אויסוואנדערער פון יענעם טייל אמעריקא, וועלכע בילדעט יעצט די רעפובליק פון די פאראייניגטע שטאטען, דער הונגער און די ארמוט אין אירלאַנד און שאַטלאַנד וועלכעס האָט ארום דעם אָנהויב פון דעם ניינצעהנטען יאָרהונדערט דאָרטען פאר-אורזאכט א גרויסע אויסוואנדערונג — דאָס אלעס, האָט געגעבען די גרעסטע קאָלאָניע אין בריטישען באזיץ א שטויס אין אן אנדער ריכטונג, פון א קאָלאָניע וועלכע פארמאגט א סך רויהע פוטערווארג און געהילץ, איז זי געווארן א ישוב, מיט א באפעלקערונג און מיט אן אינדוסטריע, מיט א מארק פון געברויכער, און מיט א גרויסער אנריקולטור.

דאָ און דאָרט האָבן נאָך די מאָנאָפאליסטען און די פארשיעדענע "טרייר-דינגקאָמפאניעס" געשפיעלט א ראָליע, אָבער דער באזעצער ישוב האָט אָנהויבן צו פארנעמען דעם אויבענאָן.

א נייע עפאָכע האָט זיך אָנגעהויבן פאר קאנאדע. די שטערט און די פארסגעגענדען זענען ריעזיג און ראש געוואקסען דורך'ן אימיגראציע'נס שטראם, און דער ניינצעהנטער יאָרהונדערט וועלכער האָט דאָס אלעס צוגעזעהן, האָט אויך שפעטער צוגעזעהן דעם אָנפאנג פון אן ארבייטער באוועגונג, וועלכע האָט זיך מיט'ן לויף פון יאָהרען אלץ מעהר ענטוויקעלט, ווערענדיג פארצווייגט און גריי-

כענדיג יעצט יעדעס ווינקעל פון דער גחיסער און ברייטער "דאָמיניאן אף קענעדע".

איבער די ווענען און שליאכען, וואו עס פלעגט אמאָל געהן אָדער פאָהרען אין אַן אָקסען-געשפאן דער רויט-הויטיגער "נייטיוו", דער פארמער, און דער "טריידער" לויפן יעצט באהן-ליניען, מיט א נעץ פון באהן-שינעס, פונ'ם אט-לאנטישען ביו'ן פאסיפישען ים. אויף די וואסערען וואו אמאָל איז נאָר געוועזן צו זעהן "קעניס" רויכערען יעצט פראכט-דאמפערס און לוקסוס-שיפן פאר פא-כאזירען, אין דער אמאָליגער שטילער קאנאדע פון די אלטע קאָלאָניאלע צייטען, ווען די "יונייטעד עמפיר" לאַיאליסטען וואָבען זיך אהער אריבערגע-קליבען פון די שטאאטען, אום צו קענען בלייבען טריי דעם קעניג, רויכערען היינט הויכע פאבריק-קומענס, און עס הערט זיך דאָס גערויש פון די מאָדערנסטע מא-שינען, — קאנאדע איז א מאדערן-אינדוסטריעל לאנד געווארען, און אין איהר האָט דארום אויך געפונען א פלאץ די מאָדערנע ארבייטער באוועגונג.

פאָליטיש איז קאנאדע ענג פארבונדען מיט דער מוטערלאנד ענגלאנד, עקאָנאָמיש אָבער און אויך קולטורעל קומט קאנאדע אין גאנץ שטארקער באריהונג מיט דער שכנה'שער רעפובליק די פאראייניגטע שטאאטען, צו וועלכער זי איז געאגראפיש אזוי נאָהענט.

פאָליטיש ווערט קאנאדע רעגירט לויט דעם מוסטער פון ענגלאנד. די ענגלישע רעגירונג האָט דאָ איהר "דזשענעראל גאָווערנאר" און זיינע ליוטענאנט-טען אין די פארשיעדענע פראָווינצען. דער ענגלישער פארלאמענט האָט פיעל צו זאָגען איבער דער קאנאדער קאָנסטיטוציע. דער "פריזיו קאנסיל" האָט זיין יוריסדיקציע אויך איבער די קאנאדער געריכטען און חוץ דעם איז א גרויסע צאָהל פון דער באפעלקערונג, די געקומענע פון דער "יונייטעד קינגדאם" ענג פארבונדען מיט דער ענגלאנד פון יענער זייט ים, און פארשטעהט זיך, אז דאָס אלעס האָט זיין איינפלוס אויף'ן לעבען אין זיינע פארשיעדענסטע געביטען.

פון דער צווייטער זייט אָבער איז קאנאדע צוליעב דער געאגראפישער נאָר-הענטקייט עקאָנאָמיש און קולטורעל ענג פארבונדען מיט דער אמעריקאנער רע-פובליק. דער גרעסטער טייל פון דעם עקספּאָרט און אימפּאָרט האנדעל, וואָס קא-נאדע פיהרט אן איז מיט די פאראייניגטע שטאאטען. פיעלע אמעריקאנער פאב-ריקען האבען דא וויערע אפטיילונגען. דאס גאנצע קאנאדער פינאנץ סיסטעם איז באזירט לויט דעם ניו יארקער "סטאק עקסטשיינדזש". אמעריקאנער ארגא-ניזאציעס, אָרדענס און אנדערע געזעלשאפטען, אי פרוואטע און אי פון א גע-זעלשאפטליכען כאראקטער פיהרען אויך אָן אין קאנאדע וויער טעטיגקייט, און פארשטעהט זיך אז אמעריקא'ס איינפלוס, איז דארום פיעל צו מערקען אינ'ם

קאנאדער לעבען.

די אלגעמיינע קאנאדע געפינט זיך דארום אונטער צוויי שטארקע איינפלוסען, אונטער דער פון ענגלאנד און דער פון אמעריקע, און וואָס עס איז מיט קאנאדע בכלל, איז דארום אויך מיט איין קלאס איהרען, מיט דעם קאנאדער ארבייטער. אויך ער געפינט זיך אונטער די צווייערליי איינפלוסען, וועלכע מען קען מערקען גאנץ בולט אין אלע פאזען פון דער קאנאדער ארבייטער באוועגונג, אויף יענע אלע געביטען אין וועלכע עס קומט פאָר די ארגאניזאציעס טעטיגקייט און דער קאמף פונ'ם קאנאדער ארבייטער, אין סיי אין דער עקאנאמישער כאַרעקטער וועגונג, סיי אין דער פאָליטישער ארגאניזאציע קען מען מערקען די צווייערליי איינפלוסען.

די נייע עפאָכע אין קאנאדע איז ענג צוזאמענגעבונדען מיט דער צווייטער העלפט פונ'ם לעצטען יאָהר הונדערט, ווען די באזונדערע טיילען פון לאנד האָבען זיך פאראייניגט און געשאפען די קאָנפֿעדעראציע, די יעצטיגע "דאָמיניאן", און ארום יענער צייט, הויפטזעכליך אהום די 70-ער און 80-ער יאָהרען, ווען די ענטוויקלונג פון דער אינדוסטריע און פון די אייזענבאהנען האָט אָנגענומען א גרויסען מאַסשטאב, פאלט אויך צוזאמען די ענטשטעהונג פון א באדייטענדער ארבייטער באוועגונג.

דער קאמף פון די ארבייטער אין ענגלאנד פאר דעם, אז מען זאָל זיי ערלויבען צו זיין ארגאניזירט אין יוניאנס איז געוועזען א לאנגער און שווערער. דאָס ענגלישע געריכט, די געזעצען און די גאנצע רעגירונגס-מאשינעריע, וועלכעס האָט ענטשפראַכען די אינטערעסען פון דעם דאָרטיגען הערשענדען קלאַס, האָט פאר א צייט לאנג פארבאָטען און פארפאָלגט יעדען פארזוך פון די ארבייטער צו ארגאניזירען זיך אין יוניאנס. דאָס ענגלישע "קאמאן לאָא" האָט אפילו אזוי שפעט ווי די ערשטע העלפט פון דעם 19-טען יאָהרהונדערט פארבאָטען די ארבייטער צו שאפען וועלכע עס איז ארגאניזאציע, וואָס באצוועקט צו פארקירצען די ארבייטס-שמונדען אָדער העכערען די שכירות. יעדער פארזוך אועלכער איז באטראכט געוואָרען אלס א פארשווערונג, און דיעזער געזעץ איז שטרענג דורכגעפיהרט געוואָרען. דאָס ענגלישע "האז אף קאמאנס" האָט געהאלטען אין איין אָנעהמען נייע אקטען, וועלכע זאָלען פארשווערען יעדען פארזוך פון די ארבייטער צו ארגאניזירען זיך, און די געהיימע ארגאניזאציעס וואָס האָבען יא עקזיסטירט, זענען פארפאָלגט געוואָרען. ערשט נאָך א פארביטערטען קאמף פון די ארבייטער, האָבען זיי אויסגעקעמפט דאָס רעכט צו זיין ארגאניזירט.

דער ענגלישער ארבייטער אימיגראנט האָט דאריבער אויך אהער אריבערגעטראגען יענע ארגאניזאציע פאר וועלכער ער האָט אזוי הארטנעקיג געקעמפט אין

דער אלטער היים, און דיעזער סקארט ארבייטער איז דארום געוועזען דער לייכט-סטער צו ארגאניזירען זיך. צוערשט זיינען די יוניאנס פונקט ווי אין ענגלאנד געוועזען געהייסע, אָבער ווען די יוניאנס זענען געוואָרען אן ערלויבטע זאך, זענען אין פיעלע שטעט פון קאנאדע געגרינדעט געוואָרען א ריזיקע פון יוניאנס, אין אנדערע ערטער האָט די יוניאן זיך אָנגעשלאָסען אין ענגלישען פארבאנד. אייניגע זענען נאָך ביז היינט צו טאג געבליבען ברענטשעס פון יוניאנס אין ענגלאנד, ווי למשל די "אמאלגאמייטעד סאָסייטי אָון אינזשנירס". די אמעריקאנער ארבייטער ארגאניזאציעס וויעדער, הויפטזעכליך די פארשיעדענע "אינטערנאציאנעלעס" פון דער "אמעריקאן פערדעריישאן אָון לייבאָר", וועלכע זענען זיך צו יענער צייט צוואואקסען, האָבען אויך געזוכט צו ארגאניזירען די קאנאדער ארבייטער, זייענדיג געצוואנגען דערצו דורך עקאָנאָמישע מאָטיווען ווי קאָנקורענץ און דאָס גלייכע, און אזוי איז דארום זייט ביי זייט מיט קאנאדעס אינדוסטריעלען וואוקס אויך געוואקסען די עקאָנאָמישע ארבייטער ארגאניזאציע.

צוואוואָרפֿען איבער'ן גאנצען גרויסען שטח וואָס קאנאדע פארנעמט, האָבען אין יאָהר 1907 זיך שוין געפונען 1593 לאָקאלע יוניאנס איבער'ן לאנד, פון וועלכע 1346 זענען געוועזען אָנגעשלאָסען אין פארשיעדענע "אינטערנאציאנעלעס" און אנדערע צענטראלע קערפערשאפטען.

אין יאָהר 1901 האָט זיך ארגאניזירט דער "טריידס און לייבאָר קאָנגרעס אף קענעדע"*) א פאראייניגונג וואָס נעהמט אריין א גרויסען צאָהל פון די קא-

(*) דער "טריידס און לייבאָר קאָנגרעס אף קענעדע" כאטשעמט פון פערדע-ראלע קאנאדער יוניאנס, לאָקאלע יוניאנס ווי אויך פון יוניאנס, ברענטשעס פון אמעריקאנער "אינטערנאציאנעלעס", און האָט פאר זיך הויפטזעכליך עקאָנאָמישע אויפגאבען, ווי ארגאניזאציע א. ד. ג. דער קאָנגרעס באטייליגט זיך ניט אין די פאליטישע קאמפוינס, און זוכט צו בעאיינפלוסען די רעגירונג וועלכע זי זאָל ניט זיין, אז מען זאָל דורכפיהרען ארבייטער־פריינדליכע געזעצען.

פון דער פראָגראם און קאנסטיטוציע פונ'ם "טריידס ענד לייבאָר קאָנגרעס" זענען פאָלגענדע די וויכטיגסטע פונקטען.
פרייע צוואנגס-בילדונג.

א זעקס־שעה'דיגער ארבייטס־טאג און זעקס ארבייטס־טעג א וואָך.
א מינימום פון שכירות, באזירט אויף לאָקאלע באדינגונגען.
פאָלקס־אייגענטום פון באהנען, טעלעגראפֿען, טעלעפאָנען, וואסער־לייטונג

גען א. ד. ג.

נאדער ארגאניזירטע ארבייטער, און אין פארלויף פון די ערשטע צוואנציג יאָהר, איז זי אויסגעוואקסען פון א מיטגליעדערשאפט פון 8,881 צו א מיטגליעדערשאפט פון איבער 160 טויזענד.

און דיעזע ארבייטער אָנגעשלאָסען אין דעם "טריידס און ליבאָר קאָנָג־רעס" זענען נאָך ניט אלע ארגאניזירטע ארבייטער אין לאַנד, עס זענען נאָך פארהאן פיעלע אויסער די "קאָנג־רעס" רייזען.

אזוי למשל קענען זיך קאָנסטיטוציאנעל ניט אנשליסען אינ'ם "קאָנג־רעס" די אידישע שניידער, ארגאניזירט אין דער "אמאלגאמייטער", ווייל זיי ווערען פאררעכענט אלס אפאזיציע צו אן עקזיסטירענדער "אינטערנאציאנעל", — די "יונייטעד גארמענט וואָרקערס אָף אמעריקא". עס שטעהן אויך ווייט פונ'ם קאָנג־רעס פיעלע אנדערע יוניאָנס און פארבאנדען ווי למשל די איבער פערציג טויזענד ארגאניזירטע פראנצויזישע ארבייטער פון דער פראַווינץ קוויבעק, אַר־גאניזירט אין א גלחיש-קאטוילישען פארבאנד.

דער פראנצויזיש-קאטוילישער ארבייטער פארבאנד אין דער פראַווינץ קווי־בעק, איז ארגאניזירט און אינספירירט ווי אויך ענג צוזאמענגעבונדען מיט דער קירכע. די פיהרער זענען מעהרסטענס גלחים אָדער אנדערע קירכליכע מ.ע.ר, און לויט זייער קאָנסטיטוציע, מוזען אלע באשלוסען זייערע גוטגעהייסען ווערען פון דעם וואטיקאן אין רוים.

אויף ווי ווייט זיי שטעהען אונטער דעם איינפלוס פון דער קירכע צייגט פאָלגענדער אויסצוג פון די געזעצען פונ'ם "סענטראל ליבאָר קאונסיל" פון קוויבעקער געגענד, לויט וועלכען אלע יוניאָנס דארפען זיך פיהרען.

(1) דער קאונסיל, יוניאן, אדער "פראטויניטי", איז אן ארבייטער אַר־גאניזאציע פראַנס און פריי א קאטוילישע.

(2) זי אנערקענט דארום פאָגליך, אז אלע איהרע האנדלונגען זענען אפהענגיג פון קריסטליכען באוואוסטזיין און גערעכטיגקייט, אז זיי זאלען זיין אין איינקלאַנג מיט די לעהרען און געבאָטען פון די רעליגיעזע אויטאריטעטען פון דער געגענד.

דאָס אפשאפען פונ'ם "דאָמיניאן" סענאט.

די אויסשליסונג פון אזיאטען.

קינדער אונטער זעכצעהן יאָהר זאָל פארבאָטען זיין צו ארבייטען.

גלייכע שכירות פאר מענער און פרויען פאר דער זעלבער ארבייט.

פראָפּאָרציאנעלע פארטרעטערשאפט, גלייכבארעכטיגונג פאר אלע מענער

און פרויען פון 21 יאָהר.

(3) דער קאונסיל אָדער די יוניאן ערקלעהרען גיט קיינע סטרייקס, ניט האָר בענדיג פריהער אויכענוצט אלע מיטלען פאר אן אויסגלייך.

(4) דער קאונסיל אָדער יוניאן דארף זיך ווענדען צום ערז־בישאָפּ, ער זאָל באשטימען א "טשעפליין" פאר דער קערפערשאפט.

(5) דער "טשעפליין" איז א מיטגליעד פון דער עקזעקוטיווע, ער באַ טייליגט זיך אין אלע פארהאנדלונגען אָהן שטימערעכט.

מאכע יוניאנס פון דיעזען פארבאנד האָבען אין זייערע קאנסטיטוציעס פונקטען, וועלכע ערקלעהרען, אז די קירכע דארף ציערשט באשטימען וועגען יעדער באַדערונג, צו זי איז א גערעכטע אָדער ניט, און דער פ. ק. ארבייטער פאר באַנד, וועלכער איז ארגאניזירט געוואָרען אינ'ם יאָהר 1918, באקעמפט גאנץ אָפט די פארטייעדענע "אינטערנאציאנעל" יוניאנס מיט וועלכע ער שטויסט זיך צוזאמען. די ארבייטער ארגאניזירט אין אזעלכע "רעכטע" ארגאניזאציעס האָבען נאָר ניט צו טון מיט דער אָפיציעלער "קאנגרעס באוועגונג", פונקט ווי עס האָר כען אויך ניט צו טון די פון "לינקס", די ארבייטער וועלכע געהערען צו יוניאנס פון דער אָ. ב. יו. (אין גרויסע יוניאן) און אנדערע עהנליכע פארבאנדען.

די יוניאן ארגאניזירונג צווישען די קאנאדער ארבייטער איז מעהרסטענס פאָרגעקומען צווישען די געלערנטע ארבייטער, סיי די "אינטערניישאנעלס" סיי די אנדערע פארבאנדען האָבען זיך הויפטזעכליך אָפגעגעבען מיט "סקילד לייבאָר" און פארנאכלעסיגט די גרויסע מאסע פון ניט־געלערענטע ארבייטער. אפילו אזא וויכטיגע אינדוסטריע ווי די "פעקינג אינדוסטריע" איז פארנאכלעסיגט געוואָרען, און ערשט לעצטענס האָבען די ארבייטער אָנגעהויבען ארגאניזירט צו ווערען אין יוניאנס. די גרויסע מאסע "לייבאָרערס" ביי די אייזענבאהענען, ביי די דאָקס אין די אייזען־גיסערייען, און אין אנדערע גרויסע אינדוסטריען זענען נאָך אלץ ניט ארגאניזירט.

די גאנצע קאנאדער טרייד־יוניאן באוועגונג איז באהערשט פון דעם פרינציפ פון פאָד־יוניאניזם, וועלכער איז דער הויפט יסוד פון די א. פ. א. יוניאנס, וואָס גיט זיך נאָר אפ מיט די געלערענטע בעלי מלאכות, אויסלאָזענדיג די גרויסע מאסע פון פראַסטע ארבייטער. אזא לאגע האָט געמוזט שאַפן א באַדען פון אינצופרידענהייט, האָט געמוזט פאראורזאכען פארלירענע סטרייקס, צוליעב דעם וואָס איין פאָד־יוניאן האָט אָפטימאָל באקעמפט די צווייטע בשעת א סטרייק. פון צייט צו צייט זענען געמאכט געוואָרען פארטייעדענע אנדערע ארגאניזאציאנס־פארוועקען, וועלכע האָבען געשטרעבט אפצושאפן דיעזע אייכלען. דיעזע פארוועקען האָבען געפונען זייערע אויסדרוקען אין די פראָבעס צו ארגאניזירען אינדוסטריעלע יוניאנס ("אינדאסטריעל וואָרקערס אָף דעי וואָרלד" — בעסער באקאנט אלס די

"איי דאָבעליו דאָבעליו) וועלכע האָבען אי געזוכט אָפּצושאפּען דעם פאך-יוני-אָניזם און אי צו ארגאניזירען די גרויסע מאסע פון פראָסטע ארכיטעקטן. פאר א לאנגע צייט זענען דיעזע פארוזוכען אָנגעגאנגען, ביז וואנען דיעזע באוועגונג האָט זיך ענדליך אויסקריסטאליזירט אין דעם נייעסטען קאנאדער ארכיטעקט-פארבאנד, די "וואָן ביג יוניאן" — איין גרויסע יוניאן, וועלכע טראגט צו דער זעלבער צייט אויך א פאָליטישען כאראקטער, און אָבוואָהל געגרינדעט אזוי שפעט ווי אין 1919, קען זי דאָך שוין אָנציגען אויף גרויסען פאָרשריט אין די אר-בייטער רייזען, הויפטזעכליך אין מערב קאנאדע.

די "וואָן ביג יוניאן" וועלכע האָט איהר הויפט קווארטיר אין וואנקאווער, בריטיש קאלומביא, איז געגרינדעט געווארען אויף א קאנפערענץ געהאלטען אין קאלארי, אלבערטא, אינ'ם מאָנאט מערץ 1919 אין וועלכער עס האָבען זיך בא-טייליגט ארום 250 דעלעגאטען, און גלייך נאָך די ערשטע זיבען חדשים פון איהר גרינדונג האָט זי שוין פארמאגט ארום פופציג טויזענד מיטגלידער ארגאניזירט אין אלגעמיינע יוניאנס אנשטאט פאך יוניאנס.

פאָלגענדע רעזאָלוציע איינשטימיג אָנגענומען אויף איהר קאָנווענשאן אין וויניפּעג דעם 28-טען יאנואר 1920 צייגט די שטעלונג פון דער "וואָן ביג יוניאן" אלס אינדוסטריעלע יוניאן צו דער סאָציאלער פראגע: —

"אנערקענענדיג אז די ציעלען און צוועקען פון דער ארכיטעקט באוועגונג דארפן זיין צו פארבעסערען די עקאָנאָמישע און סאָציאלע באדינגונגען פון דער געזעלשאפט בכלל, און פון די ארכיטעקט הויפטזעכליך, און,

אזוי ווי די יעצטיגע סיסטעמע פון פראָדוקציע פאר פראָפּיטען און די אינסטיטוטען וועלכע פארוואלטען מיט דעם זענען א שטערונג צו דעם, דארום — זיי עס באשלאָסען, אז די ציעלען פון די ארכיטעקט ווי רעפרעזענטירט אויף דיעזער קאָנווענשאן, זענען אָפּצושאפּען, די יעצטיגע סיסטעמע פון פראָ-דוקציע פאר פראָפּיטען, און אנשטאט דעם צו שאפּען די פראָדוקציע פאר'ן גע-ברויך, און אז אין איינקלאנג מיט דעם זאָל אָנגעפיהרט ווערען די נויטיגע פראפאגאנדע."

האנט אין האנט מיט דער עקאָנאָמישער ארגאניזירונג פונ'ם קאנאדער ארכיטעקט, אפילו אין א קלענערע מאָס, איז אויך די פאָליטישע ארגאניזירונג זייער צוגעאנגען.

און אויך אויף'ן פאָליטישען פעלד האָבען אי דער אמעריקאנער און אי דער ענגלישער איינפלוס געלאָזען זייערע שפורען.

די ענגלישע איינגעוואנדערטע ארכיטעקט, צווישען וועלכע עס האָבען זיך געפונען פיעלע סאָציאליסטען אָדער אָנהענגער פון דער "לייבאָר פארטיי", האָבען

אויף דאָ אהער מיטגעבראכט מיט זיך זייערע פאָליטישע אנשויאונגען. די געדאָגמאטישע נאָהענטקייט וויעדער צו די פאראייניגטע שטאטען האָט אין קאנאדע פאָפולער געמאכט די אמעריקאנער סאָציאליסטישע פארטייען, און די געשיכטע פון דער קאנאדער סאָציאליסטישער באוועגונג ווייסט דארום פון פיעלע אזעלכע אָרגאניזאציעס פארוואקסן.

אזוי האָבען אין קאנאדע פאר א צייט עקזיסטירט די, לויט'ן מוסטער פון ענגלאנד ארגאניזירטע "פייביען סאָסייטיס" וועלכע האָבען זיך מעהרסטענס אָפגעגעבען מיט'ן יטודיום פון סאָציאלע פראגען, און עס זענען אויך געמאכט געוואָרען פארוואקסן צו ארגאניזירען אין קאנאדע אפטיילונגען פון דער אמעריקאנער "סאָשעליסט ליבאר פארטי" (ס. 5. פ.).

די באדינגונגען פון קאנאדע גופא, די באזונדערע לאגע פון די ארבייטער אין די מזרח פראווינצען, וועלכע זענען מעהר קאנסערוואטיוו, און פארקעהרט וויעדער די דעוואָלוציאָנערע שטימונג פון די ארבייטער אין די מערב פראווינצען, האָבען דארום געשאפען א גינסטיגען באַדען פאר צווייטיגקייטען און פארשיעדענע פאָליטישע און סאָציאלע טעאריען.

אנטשטאט דעם, וואָס די פאליטישע באוועגונג זאָל אויסוואקסען אן אייגן הייטליכע און א שטארקע, איז זי צוברעקעלט געוואָרען, צוריסען געוואָרען אין פארשיעדענע פארטייען, און ממילא קען זי ניט האָבען יענעם איינפלוס אין דעם לעבען, וועלכען זי פארדיענט צו האָבען.

די סאָציאליסטישע באוועגונג פון די קאנאדער ארבייטער, וועלכע הויבט זיך אָן מיט די ערשטע יאָהרען פון אונזער יעצטיגען יאָהרהונדערט, האָט דערווייל נאָך ניט געהאט קיין איין מאָמענט אין איהר עקזיסטענץ, ווען זי זאָל פאָרשטעלען מיט זיך א געאייניגטע פארטיי. די "סאָשעליסט פארטי אָף קענעדע", די "סאָר-שעליסט פארטי אָף בריטיש נאָרט אמעריקע", די "סאָשעל דעמאקראטיק פארטי", די "ס. 5. פ.", די "פייביענס" — זיי אלע האָבען עקזיסטירט כמעט אין איינער און דערזעלבער צייט, צואפאלען און זיך רעארגאניזירט, קאָנקורירט צווישען זיך, און אזוי ניט דערלאָזען, אז עס זאָל אויסוואקסען ביז היינטיגען טאָג א פאראייניגטע סאָציאליסטישע פארטיי, אָבוואָהל עטליכע מאָהל זענען געמאכט גע-וואָרען פארוואקסן אזא געאייניגטע פארטיי צו שאפען.

שוואך איז געוועזען די סאָציאליסטישע באוועגונג נאָך ביז דער מלחמה, און נאָך שוואכער איז זי געוואָרען אין פארלוף פון די מלחמה יאָהרען, צוליב די פיעלע פארפאָלגונגען מצד דער רעגירונג. אזוי איז דערשטיקט געוואָרען די סאָ-ציאל-דעמאקראטישע פארטיי, אזוי איז פארבאָטען געוואָרען די שטארקע סאָציאליסטישע ארגאניזאציע פון די פינישע ארבייטער. אזוי זענען פארבאָטען געוואָרען

די סאציאליסטישע ארגאניזאציעס פון די סלאווישע פעלקער, און דאס אלעס האָט געלאָזען גאנץ טיעפע שפורען אויף דער סאציאליסטישער באוועגונג פון די קאנאדער ארבייטער.

אייב פון איין זייט האָט די קאנאדער רעגירונג מיט איהרע פארפאלגונגען, דערגרייכט דאָס וואָס איהר איז געלונגען אפצואשוואכען צייטווייליג די סאציאליסטישע באוועגונג, האָט זי אָבער פון דער צווייטער זייט דורך איהרע פארפאלגונגען, געטריבען פיעלע ארבייטער שיכטען, וועלכע פלעגן זיך באציהען קאלט צו פאליטישע פראגען, אז זיי זאלען אָנהויבען נאכצודענקען.

די טענה, וואָס פלעגט אמהל אזוי פאפולער זיין, הויפטזעכליך צווישען די יוניאָנס — "נאָ פאליטיקס" — קיין פאליטיקס — איז אלץ שוואכער און שוואכער געוואָרען, און די פארפאלגונגען זענען געוואָרען די טרייב־קראפט פאר אן אר־גאנזירטער פאליטישער טאט. דערצו האָט נאך צוגעהאלפֿען דער וואוס און דער פאָרשריט פון דער "לייבאר פארטי" אין ענגלאַנד, און א דאנק דעם איינפלוס איז אויף דער קאנאדער ארבייטער גאס ניט גור רייה געוואָרען דער געדאנק פון אן אייגענע ארבייטער פאליטיק, נאָר די זאך האָט אויך אָנגעהויבען אנצו־נעהמען ממשות'דיגע פאָרמען, אין געשטאלט פון דעם לעבען ארויסגערופענער "אינדעפענדענט לייבאר פארטי", וועלכע האָט זיך באזונדערס ענטוויקעלט אין דער אינדוסטריעלער אנטאריא.

די א. ל. פ. געהט ניט אוועק אזוי ווייט ווי צו אנערקענען אלס ענדציעל דאָס אָפשאפען פון פריוואט אייגענטום, דערפאר אָבער האָט זי אין איהר פראָגראם אריינגענומען פיעלעס פון דעם, וואָס מען איז געוועהנליך געוואוינט צו באציי־כענען אלס די סאציאליסטישע מינימום־פראָגראם.

די "אינדעפענדענט לייבאר פארטי", וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען ערשט אין די לעצטע יאָהרען, האָט שוין אין 1919 פארצייכענט איהר ערשטען זיעג אין אנטאריא, ערוועהלענדיג אין די פראווינציעלע וואהלען פון יענעם יאהר א באדייטענדע גרופע אין דער אנטאריער לעגיסלאטור.

דער קאמף פון די קאנאדער ארבייטער פאר א בעסער און שעהנער לעבען האָט אויך געפונען זיין אויסדרוק אין א גאנצער רייהע פון אנדערע ארגאניזאציעס, וועמענס ציעל עס איז צו פארלייכטערען דעם יאָך, און פארגרינגערען דעם קאמף פאר א שעהנערער און בעסערער וועלט.

דער קאָאָפּעראטיווער געדאנק, די קאָאָפּעראטיווע אונטערנעהמונג, הויבט אָן צו פארנעהמען אלץ א גרעסערען פלאץ אין דער קאנאדער ארבייטער גאס. אין פיעלע שטעט מיט א גרעסערער ארבייטער באפעלקערונג עקזיסטירען שוין היינט צו טאג א רייהע קאָאָפּעראטיווע "סטארס".

דער קאנאדער ארבייטער האָט אויך געשאפן אַ רייהע פון אינסטיטוטען, וועלכע דארפן באַפרידיגען זיינע וואַקסענדע קולטורעלע נויטען. אַרבייטער־פאַרומם, פּאַלעס־פאַרומם, בילדונגס־אינסטיטוטען, אַרבייטער־קאַרען, האַלטען זיך אין איין פאַרשפּרייטען. אפילו די בורזשואַזע קירכע קען ניט אויסמירדען די וואַקסענדע אַרבייטער באַוועגונג, און עס ענטיטעהען אלץ מעהר ספּעציעלע אַר־בייטער־קירכען, "ליובאַר טיטורטיטעס", וואו אַנשטאט צו פּרעדיגען פאַר איהם "גוטען ווילען אויף יענער וועלט", ערקלעהרט מען איהם זיין לאַגע און נויט.

דער קאנאדער אַרבייטער מאַרשירט מוטיג צוזאַמען מיט זיין אַלגעמיינליכען ברודער־פּראָלעטאַריע אויף'ן וועג וואָס פיהרט צו סאָציאַלער גלייכהייט און מענשליכען גליק. (*)

(*) נאָר אין דער לעצטער צייט איז אין קאנאדע אויך אַרגאניזירט געוואָרען אַ קאָמוניסטישע פאַרטיי אינטער'ן נאָמען "וואַרקערס פאַרטיי".

די פארמער באוועגונג

צו ערשט איז די קאנאדער פאליטיק געפיהרט געווארען פון די צוויי פאליטישע פארטייען — די קאנסערוואטיווע און די ליבעראלען, וועמען די פראגע פון פרייען האנדעל און טאריף האט פאנאנדערגעטיילט, שפעטער זענען צו די צוויי פארטייען צוגעקומען די ארבייטער און סאציאליסטישע פארטייען, און אין די לעצטע יאָהרען איז אין דער קאנאדער פאליטיק צוגעקומען א נייער פאקטאר — די באוועגונג פון די פארמער און זייער ארגאניזירונג אלס א פאליטישע פארטיי.

"געקומען, געזעהן, אין געזעגט" — דיעזער שפרוך קען זעהר גוט אָנֵ געווענערט ווערען אויף'ן לעצטען צוגאב צו דער קאנאדער פאליטיק, די פארמער פארטיי. ענטשטאנען ערשט צום סוף פון דער מלחמה, אין דעם יאָהר 1918, האָבען די פארמער גלייך פארצייכענט גרויסע פאליטישע נצחונות, און סיי אין דער פראווינציעלער פאליטיק, סיי אין דער פעדעראלער פאליטיק, האָבען זיי זיך זאָפאָרט דערשלאָגען צו וויכטיגע פאליטישע פאָזיציעס, איבערנעמענדיג אפילו אין אייניגע פראווינצען די רעגירונג אין זייערע הענט.

מיט וואָס ערקלעהרט זיך דיעזער פענאמענעלער זינג פון די פארמער? ווארום האָבען זיי גלייך געזעגט ביי זייער ערשטע ארגאניזירונג, ביי זייער ערשטע, זעלבסטשטענדיגען ארויסטריט אלס א פאליטישע פארטיי?

קאנאדע איז נאָך היינט צו טאג הויפטזעכליך אן אגריקולטור לאַנד, מיט מעהר ווי א העלפט פון דער באפעלקערונג, וועלכע איז דירעקט פארבונדען מיט'ן לאַנד, מיט פארמערריי, און מיט יענע אינדוסטריען, וועלכע זענען אין נאָהענ־טער קרוב־השאפט מיט דער פארם. ניט די שטאָדטישע באפעלקערונג און שטאָדטישע אינדוסטריעס קענען געבען דעם הויפט־טאן פון דער קאנאדער פאליטיק, נאָר די מאיאריטעט פון דער באפעלקערונג — די פארמער. זייט דער קאָנפֿעדעראציע, זינט דעם יאָהר 1867, האָבען די פארמער זייער פאליטישען גורל פאר־בונדען מיט איינער אָדער מיט דער צווייטער פארטיי, ווייל אייגענטליך איז נאָך צו יענער צייט ניט געוועזען קיין גרויסער אונטערשייד צווישען דער שטאָדט און דעם דאָרף, ביידענ'ס אינטערעסען זענען אזוי ענג געוועזען צוזאמענגעבונדען, אז עס איז ניט געוועזען קיין פלאץ פאר א צוטיילונגס־ליניע צווישען דער שטאָדט־טישער באפעלקערונג און דעם פארם אייגענטימער. וואָס אָבער די שטאָדט איז אלץ מעהר געוואקסען אין באדימונג, וואָס ווייטער די שטאָדט איז אוועק פון די לאַנדווירטשאפטליכע אינטערעסען, אלץ מעהר ענדערונגען און פארשיעדענ־ארטיגקייט זענען אריינגעטרעטען אין די אינטערעסען פון דיעזע צוויי טיילען

פון דער קאנאדער באפעלקערונג, אלץ בולט'ער זיינען ארטיסגעטרעטען די עקאנאָ-מישע אונטערשיידען, וועלכע האָבען מיט דעם לויף פון יאָהרען דערפיהרט צו א באזונדערער פאָליטישער אריענטאציע מצד די פארמער. ביידע, די קאָנסערוואַטיווע און די ליבעראלען זענען פאר זיי געוואָרען פארטייען, וועלכע פארטרעטען די שטאדטישע אינטערעסען, און זיי האָבען דאָרט געשאפן פאר זיך אן אייגענע פארטיי, די פארטרעטערין פון די לאנדווירטשאפטליכע אינטערעסען — די פאר-מער פארטיי.

צום סוף פון דעם ניינצעהנטען יאָהרהונדערט האָט מערב קאנאדע צוגע-זעהן א גרויסען אַנקומענדען שטראם פון "סעמלערס", וועלכע האָבען פארגעצויגען דעם פעטען באָדען פון די מערב "פריידס" לגבי די פיעלע ארעמערע פארמס אין מזרח קאנאדע. אין יענע יאָהרען האָט אין דער קאנאדער וועסט גערוישט מיט די אַנקומענדע פיאנערען, וועלכע האָבען דעם דאָרטיגען יונגפרוי-באדען, פארוואנדעלט אין די ווייניג-שפייכלערס פון דער וועלט. פיעל שוועריגקייטען איז דעם מערב-פארמער אויסגעקומען איבערצולעבען אין די פיאנערען יאָהרען, ווען זיי האָבען געמוזט פיהרען א הארטגעקניגן קאמף מיט דער נאטור, און אין דיעזע שווערע צייטען האבען זיי געלערענט די נוצליכקייט פון טעטיגקייט מיט געאייניגטע כחות, פון וועלכער עס איז שפעטער אויסגעוואקסען זייער באדייטענדע עקאנאָמישע ארגאניזאציע, וועלכע האָט מיט דער צייט אויך אָנגענומען פאָליטישע שטרע-כונגען, באאיינפלוסענדיג צו דערזעלבער צייט אויך די פארמער פון מזרח קאנאדע.

אומצופריעדען מיט דער באהינדערטע וואָס זיי האָבען באקומען, און די פראכטיגהייט פארמער איז פאר'ן פארמער פון מערב-קאנאדע אמנוי-טיגסטען, צו קענען איבערשיקען זיינע תבואות און פראָדוקטען אויף'ן וועלט-מארק, אומצופריעדען מיט דער באהאנדלונג פון די קאמפאניעס, וואָס זענען געוועזען די בעלי בתים פון די תבואה-עלעוויטארס, וואוהין זיי האָבען געמוזט שיקען זייערע תבואות, זענען די פארמער געצוואונגען געוועזען אינטערצונעהמען קאָאָפּעראטיווע אונטערנעהמונגען אי בלוגע צו באקומען בעסערע פראכט באדינ-גונגען און אויך א העכערען פארקויף-פרייז אויף'ן תבואה-מארק. די פארמער פון יעדען געגענד האָבען באזונדערס ארגאניזירט אַזעלכע אונטערנעהמונגס-ארגאני-זאציעס, און אזוי געשאפן דאָס קערנדיל פאר די שפעטערדיגע גרעסערע פארמער-פארבאנדען, ווי די "מאניטאבא גרעין גראָוערס", די ארגאניזאציע פון די מאני-טאבער פארמער, געגרינדעט אין 1903, די "סאסקאטשיווען גרעין גראָוער אסא-סיאיישאן", וועלכע האָט ארומגענומען די פארמער פון דער באטרעפנדער פראָ-ווינץ, די "ויניפּער פארמערס אָפּ אלבערטא", געגרינדעט אין יאָהר 1909, וועלכע האָט אלס איזער ציעל געהאט דאָס זעלבע ווי די ארגאניזאציעס פון מאניטאבא און

סאקסאטשיווען. פון דער וועכט האָט זיך די ארגאניזאציאנל-באוועגונג אריבער געטראגען צו דער איסט, און נאך פיעלע פארזוכען איז אין יאָהר 1914 געגרינדעט געוואָרען אין אנטאריא די קערפערשאפט פון פרוכט און תבואה פארמער, באקאנט אלס די "יוניטעד פארמערס אָף אנטאריא", די פאראייניגטע אנטאריא פארמער. עס ארגאניזירען זיך אויך די פארמער פון די אנדערע מזרח פראווינצען, און ריי יאָהר שפעטער (אין 1917) שטעהען צו די פארמער פון בריטיש קאלאמביא, און די פארשיעדענע פראווינציעלע פארמ-ארגאניזאציעס שאפען דאן אן אלגעמיינע קערפערשאפט — דעם "קענעדיען קאנסיל אָף אגריקולטשור", דעם קאנאדער אגריקולטור ראט, ארגאניזירט נאך אינ'ם יאָהר 1910.

אָנגעהויבען און געגרינדעט אלס קאָאָפּעראטיווע ארגאניזאציעס מיט'ן צוועק צו דערשלאגען זיך צו בעסערע טראנספארטאציאנל באדינגונגען, העכערע פרייווען נאָר די פראָדוקטען, קאָאָפּעראטיווער איינקויף פון פארם-נייטיגקייטען, דאָס אויס-ואלמען אייגענע תבואה-עלעוואטארען, האָבען זיי זיך אָבער אין זייער טעטיגקייט אויך אָנגעשטויסען אין דער געזעצגעבונג פון לאַנד, און זיי זענען דאָרום מיט'ל אריינגעשלעפט געוואָרען אין דער "פאָליטיק".

די פארמער זענען פאראינטערעסירט געוועזען אין באקומען למשל ביליגערע פארם-מאשינען, אָבער צו קענען פריי אָהן אפצאָהל אימפאָרטירען זיי פון די פאראייניגטע שטאטען, מוז מערשט אזא טאריף-געזעצגעבונג דורכגעפיהרט ווערען דורך'ן פעדעראלען פארלאמענט. דאָס זעלבע איז למשל מיט ביליגערע פראכט-פרייווען, טשארטערס א. ד. ג. און די פארמער האָבען דאָרום איינגעזעהן, אז זייערע עקאָנאָמישע ארגאניזאציעס מוזען אויך טראגען א פאָליטישען באדעקטער. ביכלאכווייז איז געוואקסען און עס האָט זיך פארשפרייט דיעזער באוואוסטזיין, און צוזאמען מיט די ריין-עקאָנאָמישע אינטערעסען האָבען די פארמער ארגאניזאציעס אויך אָנגעהויבען צו פארלאנגען, און ארויסצושטעלען אזעלכע פאָליטישע פאָדערונגען, ווי א פארקלענערטען טאריף, א נייעם האנדעלס-אפמאך (רעסיפרא-סיטי) מיט די פאראייניגטע שטאטען, כולל טענדיגער פרייער אריינפיהר פון פארם-מאשינען, א הכנסה שטייער אויף'ן פלאץ פון א סחורה-אָפּצאָהל, א ירושה שטייער, די נאציאנאליזירונג פון אלע אייגענכאהן, טעלעגראף, און עקספרעס קאָמפאניעס, דירעקטע געזעצגעבונג, רעפערענדום און "ריקאל", דאָס רעכט צוריקצורופען ערוועהלטע מיטגלידער פון דעם פארלאמענט, פרויען גלויבכא-רעכטיגונג.

די און עהנליכע פאָליטישע פאָדערונגען ווערען ניט נאָר די פארלאנגען פון די באזונדערע פארמער-ארגאניזאציעס, נאָר אן אלגעמיינער צוזאמענפאָהר

פון דעם "לעגעדיען קאנטייל אף אמריקאליזם" געהאלטען אין חודש נאוועמבער 1918 אין דער שטאדט וויניפעג, נעהמט עס אויף קין אלס פאליטישע פלאטפארמע פאר דער גאנצער ארגאניזאציע.

איינציגע פאליטישע זיענען האבען די פארמער קערפערשאפטען שוין גער האט נאך פריער צו פארצייכענען אין עטליכע פלעצער, דאס שטעלט זיי אבער נישט צופריעדען, און דער ווילען נאך מאכט און רעגירונג, וואקסט צוזאמען מיט דער פאררעכענינג פון דער ארגאניזאציאנסימיטגליעדערשאפט, און עס געלונגט זיי אויך.

אין די 1919 פראווינציעלע וואהלען אין אנטאריא ערוועהלען די ארגאניזירטע פארמער צום ערשטען מאהל א באדייטענדע צאהל מיטגליעדער, און דורך פראווינציאלע מיט דער ארבייטער-גרופע, שאפען זיי אויף אזא אופן פאר זיך א מאיאריטעט אין דער אנטאריע לעגיסלאטור, און נעהמען איבער די רעגירונג. צוויי יאָהר שפעטער זיענען אויך די פארמער אין אלבערטא, און אין דעם יאָהר 1922 באקומען זיי אויך די מאיאריטעט אין דעם מאניטאבא'ער פראווינציעלען פארלאמענט. אין די פערדראלע דעצעמבער וואהלען פון 1921, ווען די פארמער זענען צום ערשטען מאהל ארויסגעטרעטען אלס פאליטישע פארטיי איבער'ן גאנצען לאנד, אינגערען נאמען די פראגרעסיווע פארטיי, און געפיחרט פון ט. איי. קרידער, ערוועהלען די בארמער-פראגרעסיסטען די צווייטע (נאך די ליבער ראלען) באדייטענסטע גרופע אין פארלאמענט, און ווערען אויף אזא אופן א שטארקע פאליטישע מאכט.

א פאן צעהנדליג יאָהר איז אין גאנצען אלט דער פארזוך פון די פארמער צו ארגאניזירען זיך פאר זייערע אינטערעסען, און פאר דער צייט האבען זיי פארצייכענט באדייטענדען פאָרשריט אויף יעדען געביעט.

און דער סוף פון זייער ערפאלג איז א רעזולטאט פון זייער גוטער פאר-צווייגטער ארגאניזאציע.

קאנאדע'ס קולטורעלע ענטוויקלונג

די שכנה'שע נאָהענטקייט צו די הויך-ענטוויקעלטע און פיעל באפעלקער-טעטע פאראייניגטע שטאאטען, און די קרובה'שע בלוט-פעדים, וואָס פארבינדען די מאַיאָריטעט פון די קאנאדער מיט דער אלטער מוטערלאנד (די פראנצויזען טיילווייז מיט פראנקרײך) האָבען אויסגעאיבט זייער איינפלוס אויף דער פאָלי-טישעקאָנאָמישער ענטוויקלונג פון קאנאדע, און דיעזער איינפלוס לאָזט זיך אויך פיהלען אויף'ן קולטורעלען געביעט.

אין די ערשטע יאהרען, ווען קאנאדע איז נאך געוועזען א פיאנערען-לאַנד, ווען די הויפט דאגות אין זארגען פון דער באפעלקערונג זענען נאך געוועזען וואָס מעהר לאַנד אפצורייניגען און צוצוגרייטען פאר'ן אקער, אין יענע טעג פון "מלחמה פאר דער עקזיסטענץ, און צו באזיגען די ווילדערנישען" איז קיין פלאץ נישט געוועזען פאר א באדייטענדער קולטורעלער ענטוויקלונג. וואָס דער ישוב איז אָבער געוואָרען באדייטענדער, די באפעלקערונג גרעסער אין איינגעזעסענער, וואָס מעהר קאנאדע איז געוואָרען א לאַנד, און אויפגעהערט צו זיין א קאָלאָניע, אלץ מעהר איז געוואקסען איהר באדייטונג בכלל, אלץ מעהר האָט זי זיך ענט-וויקעלט אויף יעדען געביעט, און אויך קולטורעל.

אויב אין די ערשטע יאהרען האָט מען זיך נאך געקענט צופריעדען שטעלען מיט א שולע פאר די קינדער, אויפגעטויט ארום דער קליינער דאָרפישער קירכע, און טאקע באזאָרגט פון דעם קירכליכען גייסטליכען, איז אָבער מיט דער צייט דער קולטור פארלאנג אלץ גרעסער און גרעסער געוואָרען. עס האָט זיך אויסגעבילדעט אין פארלויף פון די פיעלע יאהרען די אלגעמיינע פאָלקס-שול סיסטעם, עס איז צוגעקומען די העכערע שול, און אָנהויבענדיג מיט טעאלאגישע שולען און קאָ-לעדזשעס, האָבען זיי זיך מיט דער צייט ענטוויקעלט אין אוניווערזיטעטען פון באדייטונג מיט פיעלע פאקולטעטען פאר וויסענשאפט און קענטניש, אויסשפריי-טענדיג זיך און פארצווייגענדיג זיך איבער'ן גאנצען לאַנד, און די פיעלע קאנאדער אוניווערזיטעטען האָבען זיכער בייגעטראגען צו דערהויבען דעם קולטורעלען מצב פון דער באפעלקערונג בכלל.

דאָס אמעריקאנישע און דאָס ענגלישע לעבען אָבער, צו וועמען דאָס קא-נאדישע איז אזוי עהנליך, אי שפראכליך און אי זיטליך, די צוויי עלטערע קול-טורען פון דיעזע ביידע לענדער, מיט וועמען די נייע און יונגע קאנאדער ליטע-ראטור האָט געמוזט קומען אין באריהונג, האָבען אזוי באאיינפלוסט דער לעצ-

טער, אז דאָס אייגנעלע, דאָס אריגינעל־קאנאדישעס האָט זיך וועניג וואָס גע-
קענט ארויסזעהן אין איהר שאפונג.

זייענדיג שפראכליך צוטיילט אויף פראנצויזיש און ענגליש, איז שוין
דיעזע צוטיילונג פון כחות אליין געוועזן א טיילווייזע שטערונג פאר דער שאפונג
פון גרעסערע קולטור־ווערטען, און דערצו איז נאָך צוגעקומען די אמעריקאנער
נאָהענטקייט און דער ענגלישער איינפלוס. דער קאנאדער דיכטער און קינסטלער
קען האָפען אויף א פיעל גרעסערען מארק אין די פאראייניגטע שטאטען למשל, ווי
אין קאנאדע, אמעריקאנער און ענגלישע ביכער און זשורנאלען קענען כיליגער
פארקויפט ווערען אין קאנאדע, ווי צו פראָדוצירען זיי אין קאנאדע. פארלאָזט
דארום דער קאנאדער קינסטלער קאנאדע, און באזעצט זיך אין די גרעסערע אמע-
ריקאנער אָדער ענגלישע צענטערן, וואו ער האָט א גרעסער פּעלד פאר טעטיג-
קייט און דער קאנאדער ביכער־מארק מוז זיך כאַנגענען מעהרסטענס מיט
זאכען, וואו דאָס ספעציעל קאנאדישעס באקומט גאנץ וועניג אויסדרוק. אזוי איז
מיט'ן בוך, דאָס זעלבע איז אויך מיט דער ביהנע, מוזיק, חודש־זשורנאל, און
מיט'ן אנדערען לעז־מאטעריאל, וואָס ווערט צוגעגרייט פאר'ן ברייטען קאנאדער
עולם.

דאָס אלעס האָט געמוזט לאָזען איהר שטעמפּעל אויף קאנאדע'ס קולטור-
רעלער ענטוויקלונג, דאָך אָבער ענטוויקעלט זיך אן אייגענארטיגע קולטור, ווי
אויף א קאנאדישע ליטעראטור וואו דער „סט. לאורענס" און די „לייק אנטאריא"
באקומען זייער אויסדרוק.

עס איז אין קאנאדע אויסגעוואקסען ניט נור א מעכטיגע פרעסע, נאָר
אָנהויבענדיג מיט דעם פאָריגען יאָהרהונדערט. איז אויך געלעבט געווארען א גרונד-
שטיין פאר אן אייגענער ליטעראטור, וועלכע ענטוויקעלט זיך אלץ מעהר. ארום
דעם קאנאדער אוניווערזיטעט ווערט אויך געשאפען אן אָנהויב פון א קאנאדער
קולטור־עלער אטמאספערע, אין מיטן וואוקס פון דעם באגריעף, אז קאנאדע הערט
אויף צו זיין א קאָלאָניע, נאָר אז עס שאפט זיך א „קאנאדער נאציע", אין דער-
זעלבער מאָס וואקסט אויך די ענטוויקלונג פון דער אייגענארטיגער קאנאדער
קולטור, צו וועלכער עס טראגט ביי די באזונדערע קאנאדער נאטור, אזוי גוט ווי
די באזונדערע פעלקער און ראסע־גרופען פון קאנאדע'ס באפעלקערונג, א קולטור
אין וועלכער עס ווערט איינגעוועבט די לעגנדרע פון דעם קאנאדער אינדיאנער,
דאָס פאָלקס־ליעד פון פראנצויז, וועמענס אורעלטערען עס האָבען עס אהער נאָך
אריבערגעבראכט אין דעם זיבעצעהנטען יאָהרהונדערט, דאָס ים־געזאנג פון די
שטאלצע ענגלישע זיהן, אז „די בריטאנען זענען קיינמאָהל ניט קיין שקלאפען",
און די שאפונג פון דעם ניי־קאנאדער.

דאָס בילדער־רייכע קוויבעק, וואו אזוי פיעל ראָמאנטיזם איז נאָך פאר־
בליבען, קוויבעק, וואָס זעצט נאָך פאַר צו שפּיגלען די חלומות פון דער אַמאָליגער
אַלט־פראנקרייך, אנטאריא מיט איהרע פיעלע נאטיר־רייכקייטען, דאָס ווייסע לאנד
פון דעם קאנאדער מערב, וועלכעס ציחט זיך ווייט, ווייט ביז די עסקימאָסען וואויר־
נונגען, דאָס פארבענשפיעל פון די ברעגעס ביי די פאסיפישע און אטלאנטישע
ברעגעס, אַלט־קוויבעק און ניי־אנטאריא, דער גאָלדענער טויער צום מערב און
די פישער־דערפלאך פון די "מעריטיים" געגענדען — זיי אלע האָבען געטאָג מאַי
טעריאל צו באַרויכערען א באַדייטענדע צוקונפט פאר קאנארעס ווייטערדיגער
קולטורעלער ענטוויקלונג.

262478

Toronto Jewish Public Library
THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.
A fine of 4 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

JUL 10 '61
Jan 1 / 62
FEB 8 '62
FEB 20 '62
FEB 18 '64
JUN 6 '65
MAR 23 '69
OCT 20 '73
FEB 2 '75
JUL 17 1989

געשיכטע

ריינ.

ריינרויין, אברהם

קאנאדע - איהר געשיכטע און

ענטוויקלונג

893 c.1

JUL 17 1989 20/324

גער

#893

21 July 1989

